HERMANNI CONRINGII

CENSURA DIPLOMATIS QUOD LUDOVICO IMPERATORI

fert acceptum

COENOBIUM LINDAVIENSE.

Qua ſimul res Imperii & Regni Francorum Eccleſiaſticæ ac Civiles, ſeculi cumprimis Carolovingici, illuſtrantur.

HELMESTADII
Typis & ſumptibus HENNINGI MULLERI
Academiæ Juliæ Typographi.
CIↃ IↃC LXXII.

Cum privilegiis perpetuis.

SVMMA PRIVILEGIORVM.

CAutum est interregni tempore Privilegiis Serenissimorum Potentissimorumque S.R.I. Vicariorum, ne quis unquam libros Hermanni Conringij curâ scriptos vel editos, citra ejus heredumque consensum, intra limites Vicariatuum inprimat, aut alibi impressos divendat: pœna delinquentibus dicta amissionis omnium ejusmodi librorum & solutionis decem marcarum auri. Prout latiùs definitur ipsis Privilegiorum tabulis.

LIBERAE URBIS IMPERIALIS

LINDAVIÆ

NOBILISSIMIS AMPLISSIMIS ET PRUDENTISSIMIS

CONSULIBUS AC SENATORIBUS,

totique inclutæ reipublicæ,

omnigenam felicitatem precatur

HERMAN. CONRINGIUS.

SExtus jam decimus annus agitur, quum missis huc & grandi opere Heideriano & Cœnobialibus Vindiciis, rogatus sum sententiam, de controversa Diplomatis illius auctoritate, quod Illustre in Urbe

Vestra situm Cœnobium, quasi à Ludovico Imperatore ante octingentos annos conditum, esse aliquamdiu voluit pro norma potissima suæ iniquæ caussæ. Perlustravi tunc quæ isthuc facere visa sunt, & expendi eo quo par erat studio omnia: nec dubitavi, probatis ab amplissimo Heidero vestro disputatis, etiam ipsemet Diploma illud falsi & imposturæ, rejectis quamlibet argutis & speciosis Hyperaspistæ Cœnobitici ad Heideriana responsionibus, jam tum condemnare. Quum rationes sententiæ illius meæ charta comprehendere inque lucem edere itidem postularer, etiam istum laborem haud defugere justum existimans, propediem me illud facturum fui pollicitus. Quin & otium aliquod tunc nactus incœpi calamum operi admovere. Verum ille statim denuo manu est excussus: & ea tempora me deinceps exceperunt, ut de illo quidem nomine expungendo tantum non desperaverim. Quoties tamen vel libros traditos aspexi, vel accepi literas Vestras promissam operam exposcentes, commotus fateor sum animo, cumq; meis laboribus & molestiis quasi expostulavi, quod fidem præstare prohiberent. Proximo

mo

mo tandem Februario nonnihil præter solitum nactus liberioris otii: non sine arcanâ delectatione, quod tandem aliquando alieno me ære, ut sic dicam, solvere, & virum hac etiam in re bonum agere liceret, fidei datæ cætera (quod sine jactantia dixerim) si quis alius servantissimus, tempus vacuum cœpi argumento huic impendere. Ex eo horis succisivis denique nata est hæc Diplomatis Censura, quod illa quæ antehac conscripseram pridem periissent. Spero autem vel nunc promissis stanti, longæ nimium moræ culpam Vos condonaturos: præsertim quandoquidem & deprecor, & simul justissimis excusationibus haud equidem sum destitutus. Sed & à Cœnobialibus Vindiciis nihil hactenus fuit periculi Heiderianæ adversus Diplomatis existimationem institutæ disputationi. Saltim non apud eos, qui Carolovingici ævi rerum sunt gnari, quique procul odio & amore utrinque agitata justo examine arbitrari haud gravati sunt. Recte enim quidem ac prudenter S. Augustinus. *Res falsa & inanis, nisi corrigatur, habet nonnunquam fidem: multique sunt homines judicii parum firmi, qui nihil audiunt leguntve, quod non credant*

nisi refutatum sciant. Igiturq; agnosco etiam ipsemet, multos ex vulgo sequius indubie suspicatos de mota Diplomati à primo Heidero integritatis controversia, eosq; in Cœnobii partem factos esse pronos tantùm quod viderint ejus Hyperaspistica, etsi non inspexerint multo minus quâ æquum est curâ legerint. Ast *vanas populi voces audiendas non esse*, pridem est sapientibus notum; & in vita satis est, hisce solis non displicere: ab omnibus sane probari frustrà exspectaveris. In ipso præterea Cæsareo foro ita sacrum illud σόφισμα Cœnobialis Hyperaspistæ de Ludovici Germanici Imperatorio titulo, ut & alia ejus callida effugia excepta sunt, ut Caussidici Cœnobii ne quidem hisce amplius fidere fuerint ausi, & Augusti judices tanquam vana isthæc omnia spreverint. Tametsi igitur justo tardius ego nunc faciam officium, absque tamen inclytæ Urbis Vestræ detrimento est saltim hactenus silentium meum. Imo hujus mei operis nec imposterum ego alium fructum fore arbitror, quàm uti justissima libertatis Vestræ caussa undequaque, etiam in populo, omnem iniquam suspicionem effugiens, optime audiat. Enimverò

rò Diploma iſtud ſi non unice ſaltim præcipue eſt, quantum judico, in id confictum, circa confinia (niſi fallor) duodecimi & tertiidecimi ſeculi, quo tempore Urbis Veſtræ felicior priſtino ſtatus invidos Cœnobii oculos cæpit urere, ut ſpecioſo antiqui juris prætextu partæ non ita pridem libertati vis fieret, & in Brigantini vicem Cœnobium Urbi imperaret. Plane quemadmodum immanis ille equus olim in Trojæ *fabricata eſt machina muros.* Nec ſanè deeſt, fateor & ego, color juris: ſi Diploma à Ludovico ſit Imperatore conditum, in univerſam inſulam, adeoque & in Urbem Veſtram Cœnobio ſaltim quondam imperium competiiſſe. Saltim, ajo, quondam. Ineptus namque eſt & iniquus Cœnobii conatus, obtentu illius Diplomatis vincere velle, etiam omni pòſt tempore hucusque jus illud priſcum fuiſſe atque eſſe integrum. Quis enim ignorat, ut aliarum omnium rerum ita & jurium magnam eſſe viciſſitudinem? Ac proinde neutiquam fas eſſe, ſola veterum tabularum vi priſca quæque ſibi vindicare, ſi non eorundem poſſeſſio manſerit reliqua. Liquidiſſimè autem non ſemel jam du-

dudum in magno vestro Heideriano opere est demonstratum, ea quæ scuto Diplomatis munitum sibi arrogat in Urbem Vestram Cœnobium, ab aliquot jam seculis extra possessionem ejus fuisse. Imò quod caput est, ab omni retro memoria, Cœnobio in Vestram inclutam Urbem nec minimum fuisse prætensi dominii. Eâ sane de caussa sperato effectu caruit hactenus Diplomatis commentum: carebit etiam posthac, quamdiu quidem recto & æquo sua manebit auctoritas. Multo minus autem potest ergo pro normâ rerum Diploma, quamvis nævo omni destitutum, etiam nunc admitti. Haud tamen extra suspicionem possit esse Urbs Vestra, fateor, fraudati per injuriam Cœnobii prisco suo in universam insulam imperio, si quidem Diploma sese recte habeat. Et vero ea in re videre est deceptos viros quoque doctos & sapientes. Ut igitur non extra culpam duntaxat sed opinionem quoque culpæ inclyta Urbs Vestra sit, interest uti in omnium conscientiam veniat jactati adeo Diplomatis falsitas. Hoc unicum sane hinc exspectari potest: nihil autem præterea, si ex vero quidem rem æstimemus. Nec Hyperaspista Cœnobiticus

quâ

quâ aliâ parte nocere vobis potuit, quàm majorum veſtrorum integræ famæ læſione, quamvis ex voto illi ſucceſſiſſet Diplomatis defenſio. Quemadmodum autem in univerſum viri cujuslibet boni eſt, omni ſtudio etiam in id eniti, ut quantum fieri poteſt, ne quidem in ſuſpicione vivat ullius ſceleris: ſic fortunata undiq; Urbe Veſtra dignam rem agitis, quod à majoribus etiam Veſtris aliquid ſiniſtri quenquam opinari haud permittatis. Et vero ingente omnium rerum felicitate illuſtrem Veſtram Urbem Deus beavit; quando ſine omni in Germania noſtra exemplo ſedem illi dedit in divite inſula, & quidem eo loco, ut omnium rerum copia non ex vicinia duntaxat Brigantini lacus, ſed ex Helvetia & Suevia, omniq; adeo veteri Vindelicia & Norico, imo etiam ex Italia, ad vos abunde prompteque affluat, & viciſſim in omnes illas aliasq; terras frequentiſſimis commerciis veſtris devehatur: quando item inclytam civitatem Veſtram aliquot jam ſeculis evexit ad eminentem illam liberarum Imperii Urbium dignitatem: cumprimis verò dum religioſa pietate populum Veſtrum omnem inſtituit, & prudẽte Senatu tranquille hactenus moderatur. Magna

 ſanè

ſane hæc ſunt divinæ in Vos benignitatis documenta. Quibus acceſſit haud leve illud, quod in mediis feralis belli Germanici fluctibus, nulla Vos hoſtilis violentia populata ſit; quodque Cœnobiales injuriæ, quæ potentia aliorum ſubnixæ ingens minabantur malum, pace & lege publica iterum ſint compreſſæ, priſtino Vobis reddito in ſubditos imperio. Tantam igitur felicitatem turbari calumniis, obtentu commentitii Diplomatis ſparſis, indignum utiq; fuerit. Me ſane læſa innocentia veſtra nunquam non commovit; hiſce proximis menſibus præcipue calcar addidit, & ſtimulavit ad defenſionem eo majore cura & diligentia inſtituendam, quo major Cœnobialium fautorum fuit de Hyperaſpiſtici libri robore jactantia. Non dubito autem, poſt Heiderianam præclaram hoc etiam in argumento præſtitam operam, Diploma omne ita jam confoſſum abs me eſſe, ut impoſterum nunquam ſit orcinum caput iterum erecturum. Non enim quidem veſtigia omnia Cœnobitici Hyperaſpiſtæ ſecutus fui, ac proinde non niſi quædam tetigi eorum quæ prolixe in libro à pagina ſeptima decima usque ad nonageſimam quartam variis appendicibus

cibus sunt agitata; præterii tamen illa duntaxat ideo, quoniam à negotio Diplomatis plane divagantur, indecens autem sit in parergis occupari, præsertim si illa jam agitare nullum operæ fuerit pretium. Sunt autem meo quidem judicio, tantùm non omnia isthæc, præterquam quod ad Diplomatis defensionem nihil faciant, frivola & nullius momenti. Si placuerit tamen Cœnobialibus, non solius Diplomatis caussa pœnitere, habebunt fortè & hi illorum conatus propediem quo in ruborem adigantur. Cæterum in Diplomatis censura, quod mihi negotii nunc solum esse datum credidi, & Heideriana argumenta plæraque (quædam enim neglexi, ut minus Hyperaspistæ Cœnobiali fastidii creem) vindicavi pariter roboravique, & complura nova ex meâ, ut ita loquar, pharetra deprompsi. Vltra illa autem quidquam adferre, frustra arbitror futurum. Quoniam verò omnia in Vestræ inclutæ civitatis existimationem, Vestroque instinctu elaboravi, Vobis cumprimis, ceu par est, illa nunc offero dedicoque. Sed & confido haud ingratum futurum hoc quicquid est exigui quamvis muneris, saltim argumento, & meo in Civitatem Ve-

ſtram ſtudio. Quo nemini temere cedere ætatem omnem equidem allaborabo. Deum interim ſupplex venerabor, uti quemadmodum hactenus ita porro felicitate omnigena illuſtrem rempublicam Veſtram pergat proſequi.

Helmſtadii in Acad. Julia xii Julii
Anno CIↃ IↃ C LXXII.

INDEX

INDEX CAPITUM.

CAPI.

insulæ

CENSV-

CENSVRA DIPLOMATIS QVOD LVDOVICO IMPERATORI FERT ACCEPTVM COENOBIVM LINDAVIENSE.

Caput I.

Historia & status controversiæ. Heideriana de Diplomate Cœnobii Lindaviensis sententia approbatur. Nec tamen fas esse, ut propterea Cœnobium illud cuiquam succenseat: sed componere sese illud debere ad exemplum Romanæ Curiæ.

QUum inclutæ Imperiali Urbi Lindaviæ, fervente ferali nupero bello Germanico, multæ & solito longè graviores controversiæ fuissent motæ, obtentu jurium ejus quod ibidem est secularis Virginum Illustris Cœnobii, Urbs freta causæ suæ fiducia, publico omnium æquorum hominum judicio res suas committere non dubitavit; ac proinde lites omnes grandi volumine, coram universa Germania, media inter arma, anno seculi hujus tertio post quadragesimum, vulgavit atque exposuit. Inter alia verò Autor operis, fidem atque auctoritatem illius Diplomatis, quod Cœnobium ante octingentos amplius annos, ab Imperatore Ludovico, sibi esse concessum jactitat, acriter impugnavit.

pugnavit. Nihil perinde illustrem illum Conventum videtur pupugisse: etsi nulla non magni operis pars caussam Urbis omnem adversus infestos ejus conatus animose tueretur. Nec enim integro illi volumini, aut reliquarum ejus partium alicui, in lucem quidem editum reposuit quidquam: solum verò illud suum Ludovicianum Diploma defendere instituit libro singulari multarum plagularum, magnaque cura conscripto & publicato. Prodiit ille anno quadragesimo septimo Embsii, quod ad Rhenum est non incelebre opidum, vernaculo titulo: Standhaffte Rettung und Beweisung 2c.

Neutri scripto autoris nomen est additum, indubie offensæ declinandæ caussa. Fertur tamen, Urbis partes defendisse Danielem Heiderum magni nominis Jurisconsultum: pro fide autem Diplomaris pugnavisse collatitia operâ complures quidem, præcipuè tamen Henricum Wangenereck Jesuiticæ sodalitatis clara item famâ scriptorem. Priori narrationi jubet credere scribendi ratio perquam diligens & accurata, inque ea elucens non Juris duntaxat Civilis & Canonici sed omnium, cumprimis veterum, Germanici Imperii rerum insolens peritia. Quæ raræ hujus temporis dotes ita exornant commentarium etiam utrumque De Imperialium Urbium Advocatiis, qui indubiè auctorem habent Danielem Heiderum, etsi itidem nomen dissimulent, ut non possit & alterum illud volumen grande nisi ab optimo illo & doctissimo sene profectum esse. Verum ut de Urbici operis auctore non dubito, ita de patrono Cœnobitici scripti neutram in partem quidquam possum adfirmare. Non enim mihi quidquam Wangenereckianum visum, unde saltim conjectura me ducat ad illum auctorem sive asserendum sive negandum. Legi enim quidem libellum viri, nomine addito oppositum Scioppianæ Politices Pædiæ: sed argumentum plane est alienum ab omni historia. Legi & alterum librum Ernesti de

Eusebiis,

Eusebiis nomine confictum, quem Wangenereckii esse fide dignis magnis testibus accepi: est autem nec ille argumenti Historici. Cujusmodi cum sit quo de jam agimus, hactenus quidem ex iis non licet de hujus auctore quidquam suspicari. In utroque autem libello isthoc cum deprehenderim ingenium flagrans odio Protestantium partium, studiosum suæ factionis, iniquum, acre tamen & perindustrium, & varia doctum, (id quod ostendi, nisi fallor, clarissime, cum libello de Pace perpetua Protestantibus danda, tum in Animadversionibus ad Scioppium,) eaque omnia in Cœnobii libro itidem emineant, nihil video caussæ quur non existimem ex eadem pharetra & hunc prodiisse. Sed & non omnino sibi similis scribendi ratio videtur probare non unam manum.

Quomodocunq; autem hæc sese habent, in parvo equidem discrimine colloco: quoniam non quis dicat sed quid dicatur est æstimandum. Absit etiam ut Auctoris ratione habita, alterutri operi vel addam vel detraham quidquam justæ laudis. Ingenuè fanè confiteor, certare pene utrumque scriptum inusitata industria promendi ea quæ ad rem faciunt, atque Germaniæ monumentorum veterum ac recentium notitia. Quin & hoc addo, ita à Wangenereckio, sive quis fuerit alius, caussam Cœnobii actam, ut possit illa videri plærisque etiam doctorum vero consentanea. Eo tamen quo par est studio omnibus utriusque scripti excussis, non possum equidem non in Heiderianam sententiam concedere. Quapropter etiam rogatus sententiam dicere, haud dubito illius defensionem nunc suscipere. Et verò docebo, non duntaxat ὑποβολιμαῖον esse illud Ludovici Imperatoris diploma, sed etiam recentioris fœturæ, trecentis amplius annis post ævum Carolovingicum denique confictum.

Illam meam operam odium & obtrectationes adversæ partis ejusque fautorum concitaturam, non equidem dubito.

Non enim me fugiunt seculi mores: atq; adeo quàm immodeste & iniq; jam tum vir optimus Heiderus sit exceptus, quantumvis illi ne verbulum quidem acrius excidisset; ut mitiora mihi promittere neutiquam liceat. Nec tamen video, justam succensendi caussam hominibus illis oppugnatione Diplomatis præberi: si quidem alia eis non desint quibus sibi possessa tueantur. Vtut enim hoc Diploma ex prisco ævo unicum Cœnobio superesse Hyperaspistes passim ingeminet, & dolens conqueratur, à primo Heidero fidem auctoritatemque ejus sollicitatam, cum antehac fuerit habitum sacrosanctum & collocatum in thesauris; non tamen est quod vereatur Cœnobium sinistri quidquam, si alia illius prætensa jura rectè sese habeant, & proinde excidat duntaxat novis ausis huic vano Diplomati superstruendis. Oportet enim utique quemlibet contentum esse justè partis bonis, non autem velle malis artibus alteri quod suum est eripere, & ditescere alieno: multo minus secius gerere sese fas est ad sanctimoniæ singularis leges adstrictis cælibum & virginum choris.

Complura porro sunt exempla in eodem hærentium luto & Cœnobiorum & aliorum ex omni Cleri ordine, qui insperatò patefactis suarum hactenus carissimarum tabularum vitiis, tranquillo animo cesserunt veritati. Nolo nunc iis recensendis impendere operam: satis est, si Cœnobium ad Romanorum Paparum, quibus ut Christi Vicariis nihil majus in hoc mundo esse piè indubiè credit, mores sese componat. Vivo adhuc S. Augustino, non dubitaverant illi missis ad Africæ Concilia legatis, Sardicenses Canones pro Nicænis fraudulenter substituere, eorumque prætextu sibi transmarinas ex Africa appellationes vindicare. Cum autem essent convicti falsimoniæ, ejusque rei æternum monumentum Actis Conciliorum suorum Africani patres fecissent inseri, illa ipsa Acta in Codicem Canonum Romanum Diony-

sius-

sius Exiguus Romæ transtulit Justiniano Cæsare: ac lecta illa sunt in Codice isthoc Romano & passim Ecclesiis commendata ab ipsissimet Papis, tantùm abest ut illi quidem succensuerint productæ in lucem veritati. Octavo seculo iidem Papæ commentitiæ Constantini Magni Imperatoris donationis obtentu, fecerunt per Pipinum, Carolum Magnum, & Cæsarum alios, bonam Italiæ partem sibi dari, & retinent illam hodieque; vix tamen quisquam, Curiæ Romanæ quamvis maxime addictus, veteratoriam fraudem non agnoscit hac tempestate, multò verò maximi apertè detestantur: nec tamen hujus quidquam Curia improbat aut videtur ferre ægre. Sub finem penè sequentis seculi noni, Isidori Hispalensis nomine, ex orco prodiit collectio quædam Epistolarum Romanorum Præsulum à B. Clemente ad Siricium usque, ab impuro quodam, vafro tamen, nebulone conficta. Illas confestim Nicolaus I Papa Episcopos Galliæ ceu genuinos jussit recipere: successores suum Canonici Juris Corpus ex iis potissimum fecerunt construi, atque ita illas Apostolica sua auctoritate tanquam regiminis Ecclesiastici normam universis Ecclesiis obtruserunt, non minùs per illas quam per alias Bullas suas ordinarias velut ex cathedra detonantes. Fatetur Illustrissimus Parisiensis Archiepiscopus, vir summæ eruditionis pariter & dignitatis, Petrus de Marca l. tertio de Concordia Sacerdotii & Imperii c. v. per illas Epistolas *Antiquo juri, universalis Ecclesiæ assensu roborato, successisse jus novum, paulatimq; usu invaluisse per Occidentis provincias*. Idem c. 6. §. 4. affirmat, *summum caput in quo Jus novum ab antiquo differt in eo jam constitui, quod suprema potestas, quam in plerisq; caussis judicandis synodi provinciales obtinebant, penitus extincta sit & ad solum Pontificem revocata, & ea quæ in canonibus condendis versatur sit adeò imminuta, ut Pontifici soli constitutionum condendarum onus* ex eo *incubuerit*. Ejusdem operis l. 7. c. 20. §. 1. itidem scribit: *Sub secunda Regum nostro-*

rum dynastia novum Jus Canonicum in Ecclesiam Gallicanam aque ac in cæteras Occidentis provincias introduci cœptum est, inventis eam in rem suppositiitiis veterum Romanorum Pontificum epistolis, in quibus extant quamplurima constituta, prorsus adversa veterum Canonum statutis. Fuit illius fraudis ignara omnis Ecclesia Occidentis per annos pene sexcentos, donec superiore seculo primi Magdeburgenses illam detexerunt. Mussitationes enim Henrici Kalteisen nemo pene attendit. Longe itaque in majore fuerunt auctoritate & diutiùs Epistolæ illæ suppositiitiæ quàm Diploma Ludovici. Pro earum fide contra Magdeburgenses acerrimè & magna doctrinæ specie pugnavit Franciscus Turrianus Iesuita: quî cum neutiquam meretur comparari Wangenereckius. Tandem verò manus veritati dederunt ipsæmet columnæ Romanæ Ecclesiæ Baronius, Bellarminus, Petavius, Sirmondus, & quisquis hodie est eruditior ipsiusmet Iesuiticæ etiam sodalitatis. Nec tamen fremit propterea Romana Pontificum Curia, non incandescit, sed prudenter dissimulat proditam quamvis inveteratam & in ipsum monarchiæ suæ fundamentum confictam falsitatem atque imposturam.

Licebit utique ad illa illustria exempla mores suos componere etiam Cœnobio: poteritque illud non minus contentum esse semel institutis à Wangenereckio vindiciis, perinde atque post Turriani irritos sudores Romana Curia jam acquiescit. Nec vero ego vel verbulo acerbiore irritabo bilem fœminarum, aut eorum qui iis patrocinantur indignationem; sed rationibus duntaxat & rerum testimoniis contendam, ceu fieri par est in palæstra veritatis.

CAPVT

CAPUT II.

Diploma Ludovicianum proponitur: quale illud ab ipsomet Cœnobii hyperaspista publicato est libro exhibitum.

QUandoquidem igitur propositum nobis est, Diploma illud, quod Lindaviense Cœnobium tantopere commendat & Ludovico Imperatori adscribit, falsi convincere, ante omnia illud proferendum hîc in medium fuerit. Habetur autem istud etiam in Opere Heideriano pag. 724, sed in nonnullis quoad verba & scriptionem & Ludovici imaginem diversum. Nos vero exprimemus illud, quale initio libri sui Cœnobialis Hyperaspista exhibuit. Vtrum illud omnibus apicibus conveniat cum autographo, quod ille gloriatur, necne, non est nostrum asserere: nec enim licet nobis collationem instituere. Examinandum itaque illud fuerit, quemadmodum accepimus, & quidem ab ipsomet Hyperaspista. Dabimus vero hic bona fide. Si discrepaverit fortassis autographum, non nobis sed Hyperaspistæ imputetur. Habet igitur sese Diploma illud hunc in modum.

IN NOMINE DOMINI DEI SALVATORIS nostri Iesu Christi. Hludovicus Divina repropiciante clementia Imperator Augustus. Si locis Deo dicatis quippiam muneris conferimus, & Imperialis munificentiæ morem exequimur, & Divinum per hoc nobis favorem facilius conciliandum confidimus. Idcirco noverit Collegium omnium fidelium nostrorum præsentium videlicet & futurorum: Qualiter Adalbertus fidelis Vasallus noster, & Sacri Palatii Comes, præsentibus scilicet nonnullis fidelium nostrorum Princi-

Principibus nostram adiens celsitudinem, obtulit obtutibus nostris quoddam Cœnobium Sanctimonialium nomine Lindaugia, situm intra lacum Vuithsee & constructum in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ. Quod idem Adalbertus pro salute & remedio animarum omnium Parentum suorum & suæ, primò fundavit, omnibusq; suis Allodiis augmentavit, & juge Dei servitium ibi ordinavit. Sed ne deinceps laudes Divinæ & regulares disciplinæ ibidem deficerent, dignitatem nostram per interventum fidelium nostrorum Illustrium Rabani scilicet sanctæ Moguntinæ Æcclesiæ Metropolitæ: nec non Salomonis videlicet Constantiensis Æcclesiæ præsulis, postulavit: quatenus pro redemptione animæ nostræ nec non parentum nostrorum eidem monasterio aliquid muneris conferremus, & eandem libertatem & Iustitiam, quam Constantiensis habet Æcclesia in omni regulari Iure concederemus. Cujus rationabili & ut credimus, divinitus illi instinctæ petitioni libenti animo assensum præbentes, decrevimus ita fieri, & secundum Dei Iudicationem ac fidelium nostrorum suggestionem hoc nostræ authoritatis præceptum jussimus inde conscribi. Per quod decernimus atq; omnino jubemus, quatenus prænominatus sacer locus habeat, possideat, quidquid ex libera hæreditate præfati fidelis nostri fiscus noster sperare debeat, in tributis, in monetis, in teloneis, navigationibus, ac liber, salvus ac quietus sine cujuslibet personæ contradictione vel molestatione prorsus permaneat, & in dispositione Abbatissæ ejusdem Monasterii

ſterii conſiſtat. Statuimus quoq́ per ejusdem auctoritatis municionem, ut nullus publicus Iudex, neq́ Dux, neq́ Comes, aut quislibet ex Iudiciaria poteſtate Æccleſias, Curtes, aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones memorato Monaſterio præſenti tempore ſubjacentes, vel quæ deinceps in jus & Dominium ejusdem Monaſterii divinæ pietatis augmento pervenerint, ad cauſas audiendas, vel freda exigenda, vel paratas faciendas, aut homines etiam tam ingenuos quam & ſervos, ſuper terram ejusdam Monaſterii commanentes diſtringendos nec ullas redibiciones vel bannos, aut illicitas occaſiones requirendas, ſeu ullum publicum placitum habendum ullis temporibus ingredi, vel ea, quæ ſupra memorata ſunt, exigere præſumat: aut cenſuales homines ſive familiæ, in quibuscunq́ locis ſint conſtituti, parere habeant; & coram nullo Comite regant, aut bannum perſolvant, aut ſæculare negotium habeant, niſi coram Abbatiſſa vel ipſius Monaſterii Advocato. Idem autem Advocàtus bis in anno, ſemel in Æſtate, ſecundo in hyeme placitum habeat, ſed ultra 12 equos nullum adducat, & tunc honeſtè procuretur. Quicquid placitando adquiſierit, duæ inde partes erunt Abbatiſſæ, tertia Advocati. Nullum domus Dei ſervientem ſine Abbatiſſæ vel ipſius conſenſu ad judicium cogat. Nullum de familia ſine juſta ſociorum ſuorum deliberatione dampnét vel coherceat. Nullum ſubadvocatum vel exactorem ſine Abbatiſſæ permisſione ſibi conſtituat. Nihil privati muneris vel ſervitii de quolibet loco, ſive Curte ſive acella ruris, quaſi ex debito & ſtatuto ſibi jure exigat. Manſiones ſeu pernoctationes

B tiones

tiones undiq; in locis ejusdem Monasterii, frequentare caveat. Quod si ultra statutum nostrum alicubi placitare voluerit, ipse de tertia sui parte ibidem sibi contingente provideat, quod ad sumptum habere debeat. Nisi forte aliqua de causa ab Abbatissa illuc vocetur, à qua tunc decenter sibi exhibeatur quod oportet. Proinde si quisq; Advocatus hæc statuta obstinata audacia transgressus fuerit, nisi sane resipuerit, sexaginta libras auri optimi, triginta palatio nostro, triginta supradicto monasterio persolvat, & ipsa advocatia cum cæteris commodis in perpetuum careat. Nos quoque supradicti fidelis Vasalli nostri petitionibus & voluntati per omnia satisfacere cupientes, firmißima largitate constituimus: Vt quando divina vocatione Abbatissæ præfati Monasterii ex hac luce migraverint, quamdiu ipsæ sanctimoniales inter se tales invenire potuerint, quæ ipsam congregationem secundum regulam suam bene regere prævaleant, eligant. Sin autem, firmißimam licentiam alias eligendi Dominas cum Consensu Regis vel Imperatoris habeant. Si quis autem homo cujuslibet potestatis existens, ausu temerario contra hoc privilegium agere præsumpserit, aut præfatum Vener. Monastèrium, vel aliquas pertinentias ejus beneficiali causa cuiquam homini concedere temptaverit, nisi resipuerit & his nostris institutis adquieverit, nomen & memoriale illius de libro vitæ subtractum maneat in æternum maledictum. Hæc autem superius comprehensa, pro emolumento animæ nostræ, ad idem Monasterium contulimus: quatenus Abbatissa ejusque consorores nec non Canonici Sanctißimæ Virginis Mariæ ibi

famu-

famulates stipendium necessarium habeant, & pro nobis alacrius Dei misericordiam exorare procurent. Et ut hæc nostra imperialis authoritas pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, Annuli nostri impressione adsigniri jussimus.

Hactenus Diplomatis verba ipsa. Quoniam vero Defensor fidem suam probaturus subscriptionem illius fecit singulari tabula ænea exprimi, operæ judicavimus pretium futurum, si idem etiam à nobis fiat; præsertim quia præbet illa ipsa tabula non unum magnum falsi documentum. Quantùm verò per artificem licuit, nostra hæc optime refert illam quam produxit Cœnobii Hyperaspista.

Caput III.

Varia Ludovici Pii Imperatoris sacra Diplomata, ad quæ Cœnobiale erit examinandum.

POssit jam statim Censura Diplomatis Cœnobialis institui: in rem tamen videtur fore; si præmittamus ex illo ævo, quo Cœnobiale illud conditum creditur, petita alia quoque nonnulla, & quidem de quibus dubitari non potest esse genuina. Utique enim necessum est, ut illius ævi moribus sit Cœnobiale quoque consentaneum, si etiam illud fuerit bonæ notæ. Quod si sanè à reliquis diversæ hoc plane fuerit formæ, non potest non vel eo ipso falsitatis esse suspectum. Reperiuntur autem illa Diplomata in variis scriptis dispersa. Quæ omnia consulere, sive per negotia sive per librorum defectum, non licet universis, quorum tamen judicio omne hoc submitti optamus. Eapropter ipsi nos voluimus illa potius non sine labore colligere, quam vel aliis esse molesti, vel morari justam controversiæ existimationem.

Omnia tamen ex Carolino ævo diplomata congerere, neque exigit hoc inſtitutum, neq; non nimis fuerit operoſum. Eoque vix tangemus nunc quidem alia, quàm quæ itidem verſantur circa Cœnobiorum dotationes, aut Imperatorias Regiasq; dotationum confirmationes. Nec tamen vel illa etiam omnia, ſed ſola iſta quæ Ludovicus Pius Imperator, ejusque filius Ludovicus Germaniæ Rex, conſcribi fecerunt. Atque hæc quidem, quoniam Hyperaſpiſta Cœnobii etiam ſuum illud Ludovico iſti Germaniæ Regi fert acceptum. Illa autem, quandoquidem res docebit, ſolum Ludovicum Pium Imperatorio nomine in Germania audiviſſe; & reperiri in Diplomate iſthoc Cœnobiali nonnulla, quæ uni illi Pio Imperatori poſſunt convenire.

Dabimus vero utriusque Ludovici Diplomata ſeorſim, ne fiat confuſio; utque appareat eo rectius, quæ fuerit ab unoquovis obſervata ſcribendi ratio. Et nunc quidem producemus primùm Ludovici Pii Imperatoris Privilegia, quo & temporis ſimul dignitatisque habeatur ratio.

Quoniam vero Diplomatum ejuſmodi alia aliis magis ſunt integra, initium faciemus ab iis, quæ reliquis ſunt perfectiora: deinceps alia ſubjungemus. Omnium autem Pii Imperatoris Diplomatum, quæ quidem typis edita venêre in manus noſtras, integerrimum eſt unicum illud quod ſimul ex more illius ſeculi non tantum habet ſignum nominis ſubſcriptum ſed etiam appreſſam imaginem. Debet illud orbis inuſitatæ induſtriæ Ferdinandi Epiſcopi & Principis Paderbornenſis, Monaſterienſisq; hodie Coadjutoris: literatiſſimi profectò ſine exemplo Principis, & ſummi tempeſtatis hujus univerſæ præcipuè autem Germaniæ noſtræ ornamenti. Conſcripſit ſcilicet ille ediditq; cum alia fœcundi ingenii æterna volumina, tum in patriæ & diœceſeos ſuæ decus, ante hoſce tres annos nomine diſſimulato unum edidit, titulo: *Monumenta Padernen-*

Paderbornensia ex Historia Romana Francica Saxonica eruta & notis illustrata: propediem novâ editione auctius & illustrius proditurum. Illius operis fini cum alia adjuncta sunt Diplomata, tum hoc quod jam exhibebimus, retentâ quam Illustrissimus Princeps præmisit inscriptione.

Privilegium Ludovici Pii Imperatoris Caroli Magni filii Paderbornensi Ecclesiæ datum IV Non. April. Anno VIII Imperii, qui est annus Christi 822.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS nostri Iesu Christi Hludowicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei ejusque in eis locis sibi famulantes beneficia potiora largimur præmium apud Dominum æternæ remunerationis nobis rependi non diffidimus. Igitur notum esse volumus cunctis fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris quia venerabilis vir Baderadus Episcopus Ecclesiæ quæ est constructa in honore sanctæ Mariæ semper Virginis & sancti Kiliani in loco qui dicitur Paderbrunno missa petitione deprecatus est ut prædictam sedem cum omnibus ad se juste & legaliter moderno tempore pertinentibus vel aspicientibus sub nostra tuitione & immunitatis defensione cum rebus & mancipiis constitueremus quod ita & fecisse omnium fidelium nostrorum cognoscat industria. Præcipientes ergo jubemus ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones memoratæ Ecclesiæ quas moderno tempore infra ditionem imperii nostri legibus possidet vel quæ deinceps in jure ipsius loci voluerit divina pietas augeri ad cau-

sas judiciario more audiendas vel freda exigenda aut mansiones vel paratas faciendas aut fidejussores tollendos aut homines ipsius Ecclesiæ contra rationem distringendos nec ullas redibitiones vel inlicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat vel ea quæ supra memorata sunt penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Episcopo suisque successoribus res prædictæ Ecclesiæ cum omnibus quas possidet quieto ordine possidere & nostro fideliter parere imperio. quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit totum nos pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesia ad stipendia pauperum & luminaria concinnanda concedimus qualiter melius delectet clericos in eadem sede degentes pro nobis conjuge & prole nostra Domini misericordiam exorare & ut hæc auctoritas per futura tempora melius conservetur manu propria subter firmavimus & anuli nostri inpressione signari jussimus.

Signum HLVDOVVICVS *Hludovvici serenissimi Imperatoris*

Hirminmarus Diaconus ad vicem Fridagisi Abbatis recognovi

Data quarto Non. April. anno VIIII Imperii domni Hludovvici piissimi augusti Indictione XV. actum aquis grani palatio regio. In dei nomine feliciter amen.

Adducto Diplomati ſappar fortaſſis eſt illud quod Erpoldus Lindenbrogius ex Tabulario Hamburgenſis Eccleſiæ depromptum, primo loco collocavit inter Hamburgenſia Diplomata, addita *Scriptoribus Rerum Germanicarum Septemtrionalium vicinorumq; populorum diverſis* ſuâ cura Francofurti ſeculi hujus nono anno editis. Addita enim ſunt cum integra ſubſcriptio, tum ſigilla duo: alterum referens perſonam Imperatorio paludamento indutam cum mitra coronata, & altera manu avem, forte aquilam, ſiniſtra globum cum impoſitâ cruce: alterum ædem ſacram exprimens. Verumtamen argumentum Diplomatis planè eſt alienum ab eo quod nunc agimus. Conceditur enim illo Diplomate, ſeu potius injungitur, Sacri Evangelii prædicatio, per omnes gentes Septentrionales, Danos, Suecos, Norwegos, Grunlandos, Hallingalandos, Islandos, Scritovindos, ut & per Orientales, ad mare ſcilicet Balthicum habitantes populos. Quapropter etiam ſigilla planè ſunt diverſa ab eo more, qui obtinebat tum temporis in obſignandis Diplomatibus aliis, de quibus nunc nobis res eſt. Hinc nullum etiam fuerit pretium operæ, illud quidem Diploma integrum hoc loco exhibere. Dabimus tamen ejus & initium & finem, cum ſua quidem inſcriptione, verum ſine ſigillis.

Cui viſum tamen fuerit tanti, aut placuerit pium hoc antiqui ævi monumentum luſtrare, quod utique ſaltim ſanctitas argumenti probo cuivis propemodum mandat, poterit illud eo quem indicavimus loco reperire. Nos manebamus nunc intra limites noſtri inſtituti.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS noſtri Ieſu Chriſti. Hludovvicus divina favente & propitiante clementia Imperator Auguſtus. Si ſpecialibus cujusque

jusque fidelium nostrorum necessitatibus prospectius subveniendum esse Imperialis auctoritas monstrat, quanto magis ad debitam generalitatis providentiam æquum dignumq; pertinet, ut Ecclesiæ Catholicæ atque Apostolicæ, quam Christus pretioso sanguine redemit, eamque nobis tuendam regendamque commisit, piam ac sollicitam in cunctis oportet gerere curam, & ut in ejus prospectu vel exaltatione congruam exhibeamus diligentiam novis ad ejus necessitatem vel utilitatem atq; dignitatem pertinentibus rebus, nova imo necessaria & utilia provideamus constituta. &c.

Et ut hæc autoritas sui vigoris perpetuam obtineat firmitatem, manu propriâ subter eam firmavimus, & sigilli nostri impressione signare jussimus.

Signum Hlude [monogram] *vvici piissimi Imperatoris*

Hirminmarus Notarius ad vicem Theodonis recognovi.

Data Idus Maii Anno XXI Imperii Domini Hlodevvici piissimi Augusti, Indictione XII.

Actum Aquisgrani in Palatio Regio, in Dei nomine feliciter, Amen. Anno Domini Jesu Christi D CCC XXX IV.

Adjun-

Adjungere æque integra alia Ludovici Pii Imperatoris diplomata non possumus: nec enim hactenus quidem in manus nostras inciderunt. Cogimur igitur contenti nunc esse binis illis. Addemus tamen duo ejusdem Piissimi Imperatoris diplomata, sed nulla subscriptione aut signo, multo minus Imperatoria imagine munita. Quoniam nihil sit caussæ quare de illorum fide dubitemus.

Accepimus autem illud quod proxime subsequitur ex farragine Privilegiorum, quam Historiæ Episcoporum Vltrajectensium addidit Wilhelmus Heda: juxta editionem, quæ Vltrajecti anno 1642 curante Arnoldo Buchelio Jurisconsulto prodiit simulque doctissimis illius notis est illustrata. Continetur verò in rebus Episcopi septimi Rixfridi p.45.

In Nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi. Ludovicus divina ordinante providentiâ Imperator Augustus. Imperialem celsitudinem decet prædecessorum suorum pia facta non solum inviolabiliter conservare, sed etiam censuræ suæ authoritate confirmare. Vnde noverit industria seu sagacitas omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum, quia Rixfridus venerabilis vir, Veteris Trajecti Ecclesiæ Episcopus, quæ est constructa in honore S. Martini Confessoris, vel cæterorum sanctorum, detulit mansuetudini nostræ, quasdam authoritates constitutionum, qualiter Dominus & genitor noster Carolus, bonæ memoriæ piissimus Imperator Aug. & avus noster Pipinus & antecessores eorum, ad ipsam Ecclesiam concessisset omnem decimam, de mancipiis, terris, ac de teloniis, vel de negocio, vel de omni re, undecunque ad partem

Regiam Fiscus telonium exigere aut accipere videbatur, & ut homines ejusdem Ecclesiæ sub mundiburdo & tuitione ipsius Ecclesiæ existerent, nec non & in ripis in Dorestado, ut nec bannum aut fredum, aut conjectum, quod ab ipsis Verscot vocatur, contingere aut exactare præsumeret, & quisquis ex negotiatoribus in eorum ripas intrare voluisset nullam contentionem ex hoc fecisset eis, nec mansiones in eorum domibus sine permissu eorum accipere auderent, nec eorum res dum vixerint auferre, aut post mortem eorum contingere, nec ullo modo eis in aliquâ re calumniam generare quis præsumeret, qui in illa decimâ parte, vel sub mundiburdo Ecclesiæ S. Martini consistunt; videlicet ut sicut illi de illis novem partibus aliquid accipere vel usurpare nec velint nec possint, ita & procuratores Reip. de eadem decimâ parte accipere aut usurpare ad Fiscum non præsumant. Qualiter Præsul ipsius Ecclesiæ, cum omni Clero & populo sibi subjecto alimoniam ministrare, & luminaria in eadem sede continuare, atque gentiles qui ad Christianitatem convertuntur alere & docere possit. Ob firmitatem tamen hujus rei postulavit à nobis prædictus Episcopus, ut paternum sive prædecessorum nostrorum Regum morem sequentes, ejusmodi nostræ authoritatis præceptum, ob amorem Dei & reverentiam S. Martini, circa ipsam Ecclesiam fieri censeremus. Cujus petitioni libenti animo aurem accommodare placuit, & per hanc nostram authoritatem confirmare, ut omnem decimam, tam de mancipiis, quam de terris, aut de telonio, aut de negotio, vel

unde-

undecunq; ad partem Regiam jus Fisci censum exigere debet, vel de omnibus quæ suprascripta sunt, præfata Ecclesia libero in perpetuum jure possideat. Et ne quis contingere aut injustam interpellationem facere præsumat, sed sicut à Domino Imperatore, & avo nostro, & antessoribus Regibus, à nobis per hanc authoritatem constitutum est atque confirmatum, ita omni tempore inviolabiliter conservetur atque custodiatur. Quatenus ipsos servos Dei, qui ibidem consistunt cum eorum Pontifice, & illos quos à gentili ritu ad Christi veram converterunt fidem, pro nobis, conjuge, prolcque nostrâ, & omni populo Christiano, jugiter misericordiam Dei exorare delectet. Et ut hæc authoritas melius ab omnibus credatur, & diligentius conservetur, manu propriâ subscripsimus, & annuli nostri impreßione signari fecimus. Signum Ludovici Serenißimi Imperatoris. Data XVII Kalend. Aprilis anno XI, Christo propitio, Imperii Domini Ludovici piißimi Augusti, indictione secunda. Actum Aquisgrani Palatio Regio. In Dei nomine feliciter Amen. Helisachar recognovit.

Hactenus Diploma Vltrajectinum. Subjungemus jam & aliud, Gandensi celebri quondam Flandriæ Monasterio concessum ab Ludovico Pio Imperatore: & quidem quale illud *Codici* suo *Donationum Piarum* pag. 55. inseruit Aubertus Miræus.

IN NOMINE DOMINI DEI ET SALVATORIS nostri Iesu Christi. LVDOVICVS divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si erga loca divinis cultibus

mancipata, propter amorem Dei, ejusque in eisdem locis sibi famulantes, beneficia oportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus.

Idcirco noverit omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumq́, præsentium scilicet ac futurorum, solertia, quod vir venerabilis EINHARDVS, Abbas ex monasterio, quod dicitur Ganda, quod situm est in pago Brachbatense, constructum in honorem S. Petri, principis Apostolorum, ubi etiam S. BAVO confessor Christi corpore requiescit, detulit obtutibus nostris auctoritatem immunitatis Domini & genitoris nostri CAROLI, bonæ memoriæ, præstantissimi Imperatoris, in qua continebatur insertum, qualiter ipse ob amorem Dei, tranquillitatemque fratrum in eodem monasterio degentium, semper sub plenissima defensione & immunitatis tutione illud habuisset.

PRO firmitatis namque studio, postulavit nobis prædictus EINHARDVS Abbas, ut paternæ auctoritati, firmitatis gratia, nostram quoque supperadderemus auctoritatem. Cujus petitioni libenter assensum præbuimus, & hanc nostram auctoritatem, erga prædictum monasterium, ejusque rectores, immunitatis atque tuitionis gratia fieri decrevimus. Per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judicaria potestate, in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorati monasterii, quod moderno tempore in quibuslibet pagis ac

territo-

territoriis, infra ditionem nostri Imperii, justè ac legaliter possidet, vel quæ deinceps in ipsius sancti loci commodum voluerit divina pietas augeri, ad caussas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii, tàm ingenuos quàm & servos, super terram ipsius commanentes, distringendos, nec ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Abbati suisque successoribus res prædicti monasterii, tùm omnes fredos concessos, sicut in præcepto Domini & genitoris nostri continetur, sub immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere imperio. Quatenus ipsos servos Dei, qui ibidem Deo famulantur, pro nobis & conjuge, prolequе nostra, atque stabilitate totius Imperii nostri, à Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Domini misericordiam exorare delectet.

Hanc itaque auctoritatem, ut pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, & à fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris verius certiusque credatur & diligentius conservetur, manu propria subterfirmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Data Idibus Aprilis, anno Christo propitio Imperii nostri sexto, Indictione XII Actum Aquisgrani palatio Regio. In Dei nomine feliciter, Amen.

SIGNVM LVDOVICI Serenissimi Imperatoris.

Præter illa porro quatuor fortassis nihil est caussæ cur & alia nunc addamus. Superpondii tamen vice adhuc annectemus duo, quæ itidem esse genuina non equidem dubitamus: modò ab alienâ manu fuerit in utroq; illa nota numeri 11; ut & illud *21* in posteriore diplomate. Nec enim, ut primum sese Ludoviciani nominis Pius Imperator diceret, passa est temporum illorum consuetudo, & Zifræ aliquot pòst seculis denique in usum transierunt. Utrumque vero hoc diploma debetur Wigulæo Hund, sive potius ejus illustratori Christophoro Gewoldo: referturq; numero secundo & tertio, inter diplomata Cœnobii Bajoarici Altahæ inferioris, *Tomo Altero Metropolis Salisburgensis* pag. 10 & 11. Ad cujus posterioris finem recte notavit Gewoldus pro *21* scribendum *12* *et nota numeri transpositæ sint.*

In Nomine Domini Dei et Salvatoris Iesu Christi. Hludovicus I divina ordinante providentia Imperator Augustus. Notum sit omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis vel Agentibus, præsentibus scilicet & futuris. Qualiter vir venerabilis Teutpaldus Abbas ex monasterio, quod est constructum in honore S. Mauritii martyris in loco qui dicitur Altaha, ad nostram veniens præsentiam indicavit nobis, quod per defensionem domni & genitoris nostri Caroli Imperatoris, usque in præsens tempus res & homines memorati monasterii quietæ, absque cujuslibet injusta interpellatione, resedissent. Petiitque ut nos eum cum rebus & hominibus supradicti monasterii similiter sub sermone tuitionis nostræ susciperemus. Quod nos libenti animo fecimus. Idcirco has literas

firmiter

firmitatis nostræ ei conscribere jussimus, per quas jubemus atque præcipimus, ut nullus nostrum aut juniorum nostrorum, neque ipsum Teutpaldum Abbatem neque homines suos, per quaslibet injustas occasiones vexare, aut calumniam quamlibet ingerere præsumat, neque de rebus suis aut monasterii sui ad dominium ejus legitimè pertinentibus abstrahere vel minuere, vel parvum tollere muniatur. Sed liceat illi in monasterio suo & in possessionibus suis, ad eum legitimè pertinentibus, quiete absque perturbatione residere, & nobis ac filiis nostris deservire. Et si talis causa contra illum aut contra homines suos exorta fuerit, quæ absque gravi & iniquo dispendio in patria illius definiri non possit, liceat illi & suis potestatem habere ad nos veniendi, ut in nostra præsentia causa, quæ contra illum vel suos exorta fuerit, justum & legitimum terminum accipiat. Et ut hæc auctoritas nostris successorumque nostrorum temporibus firmiorem valeat obtinere vigorem, manu propria subtus firmavimus, & de annulo nostro eam jussimus sigillari.

Signum *Hludovici Serenissimi Imperatoris.*
Sigebertus ad vicem Fredegisi Abbatis.

Data V. Cal. August. anno Christo propitio Hludovici pissimi Augusti octavo, Indict. XIV. in Dei nomine Amen.

IN

In Nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi. Hludowicus I divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si petitionibus fidelium nostrorum justa petentium aurem serenitatis nostræ libenter accommodamus, & regiam morem exercemus, eosque proculdubio devotiores in nostro habebimus obsequio. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, industria, quia nos petenti cuidam Vasallo fideli & familiari nostro Patagero concessimus ad proprium quandam villam juris nostri prope fluvium Enisa, in Comitatu Geroldi Comitis, quæ dicitur Granesdorff, quæ est sita in parte Sclavanorum, cum omnibus appenditiis suis, & de nostro jure in jus & donationem præfati viri semper habendum contulimus. Hanc itaque villam cum toto ædificio, domibus, mancipiis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumvè decursibus, molendinis, adiacentiis, perviis, exitibus & regressibus, mobile & immobile, quæsitum & adhuc inquirendum, totum & ad integrum, quantumcunque ad prædictam villam pertinere videtur, cum omni integritate eidem à præsenti die concedimus homini, & de jure nostro in jus & potestatem ejus liberalitatis nostræ conferimus gratiam; ita videlicet, ut quicquid ab hodierno die & tempore, ipse & successores ejus de prædictis rebus & mancipiis, vel his quæ ad eos pertinent jure potestativo facere vel judicare voluerint, per hanc nostræ auctoritatis largitionem libero in Dei nomine perfruantur arbitrio faciendi quicquid elegerint.

el gerint. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ per curriculi annorum Deo protegente inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, manu propria subtus firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Datum XII Kal. Ianuar. Anno Christo propitio 21 Imperii Domini Hludovici piissimi Aug. Indict. 3. actum in loco Aquisgrani palatii. in Dei nomine Amen.

Præter hæc lectu perquam dignæ sunt Pii Imperatoris chartæ duæ, quas cum Annalibus Francorum aliisque Carolovingici ævi monumentis edidit Parisiis, is cui multum adeo debet res literaria Petrus Pithœus, anno superioris seculi post octogesimum octavo. Quandoquidem autem neutra tangit res sacras sed Hispanorum, qui ex patria profugerant, tutelam, utraque etiam careat sigillis & signis subscriptis, ac proinde nunc quidem non possit esse nobis usui, nolumus iis huc afferendis operam aliquam impendere.

Caput IV.

Diplomata complura Ludovici Germaniæ Regis, filii Pii Imperatoris, quem Cœnobialis Vindex vult esse conditorem controversi Diplomatis; proposita, uti cum iis possit illud Lindaviense comparari.

POst tabulas primi Ludovici Imperatoris, meritò quis exspectaverit eas quas conscribi fecit, is qui verè fuit Ludovicus id nominis secundus Imperator; quoniam non primo sed secundo solet Cœnobium Diplomatis sui fabricam attribuere. Verum illius nullum Diploma, quod in Germania quidem sit conditum, hactenus lucem vidit. Sed &

Vindex Cœnobiticus jam tum de hoc Ludovico secundo Imperatore dedit manus. Ideoque non est etiam, quare ejus quædam Diplomata ex Italia, ubi imperavit, huc trans Alpes nos advocemus.

Potuissemus autem labori etiam meritò parcere in Ludovici Germaniæ Regis Diplomatibus sacris congerendis. Verùm huc coëgit nos Vindicis Cœnobialis inexspectata industria. Vtpote cum ille non dubitaverit omni studio probare, huic Germaniæ Regi, quem vult Imperatorem etiam esse dictum, Diploma illud Cœnobiale deberi. Collegimus itaque etiam hujus Diplomata, quæcunque potuimus reperire. Atque adeo omnia illa nunc dabimus fide optimâ. Idque ideo majore numero, ut deinceps Cœnobialis Privilegii fides atque auctoritas eò rectius ab unoquovis possit explorari.

Hic verò Ludovicus, vivo adhuc patre, fuit solius Bajoariæ Rex constitutus, patrem Imperatorem agnoscens superiorém. Post ferale prælium Fontiniacense divisione rerum Pii inter fratres tres facta, Germaniæ omnis, quæ cis Rhenum nobis est, potitus mutato titulo Rex Franciæ Orientalis audiit. Iterum creta hæreditate Lotharii, sui ex fratre nepotis, trans Rhenum quoque vim regni extendit. Tandem Ludovico secundo Imperatore, altero ex fratre nepote defuncto, jus nactus est occupandæ Italiæ & Imperatorii nominis. Hinc non unius sunt formæ quæ diversis temporibus condidit Diplomata. Nihil autem est caussæ, quare etiam nos nunc temporis illam seriem observemus. Ex re potius videtur futurum, si illa quæ maxime sunt integra primo loco collocentur, in reliquis autem rigidus ordo non habeatur.

Quapropter exordium faciemus ab illo diplomate, quod Monumentorum Paderbornensium volumini itidem nunquam

quam satis laudatus Princeps inseruit. Etsi enim vultum Ludovici hujus nostri non exprimat, sicut Pii Imperatoris imaginem caput præcedens exhibuit, non tamen ullum aliud hactenus publicam lucem vidit quod integritate præstet, aut cui hoc debeat haberi secundum.

In Nomine Sanctae et Individvae Trinitatis. Hludowicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere loca Deo dicata & necessitates ecclesiasticas per petitiones pontificum atque sacerdotum nostro relevamus munimine atque tuemur juvamine id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam & ad æternam obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter noverit sagacitas seu utilitas omnium fidelium sanctæ dei ecclesiæ nostrorumq; tam præsentium quam futurorum qualiter venerabilis Episcopus fidelisque noster Badteradus nomine veniens in procerum nostrorum præsentiam obtulit obtutibus nostris præceptum domni ac genitoris nostri Hludowici serenissimi Imperatoris quod ipse facere jussit per petitionem præfati venerabilis Episcopi ad locum qui vocatur Paderbrunno constructum in honore sanctæ Mariæ semper Virginis & sancti Kiliani in quo præcepto continebatur emunitas atque defensio seu tuitio domni Imperatoris genitoris nostri supra prædictum locum sed pro integra firmitate ac securitatis studio præfatus venerabilis Episcopus Bateradus deprecatus est mansuetudinem nostram ut ipsam defensionem atq; tuitionem per nostræ mansuetudinis præceptum renovare dignaremur cujus petitioni ob amorem

 domini

domini mei Iesu Christi & reverentiam prænominati venerabilis Episcopi seu animæ nostræ remedium libenti animo assensum præbentes tale auctoritatis præceptum ad ipsum sanctum locum fieri decrevimus. Quatenus sub quali defensione domni genitoris nostri fuit ita deinceps sub nostra tuitione & immunitatis defensione cum omnibus ad se juste & legaliter pertinentibus permaneat. Præcipientes ergo jubemus ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate in ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones memoratæ ecclesiæ quas moderno tempore infra ditionem regni nostri legibus possidet vel quæ deinceps in jure ipsius loci voluerit divina pietas augeri ad causas judiciario more audiendas vel freda exigenda aut mansiones vel paratas faciendas aut fidejussores tollendos aut homines ipsius Ecclesiæ contra rationem distringendos nec ullas redibitiones vel illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat vel ea omnia quæ supra memorata sunt penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Episcopo suisque successoribus res prædictæ Ecclesiæ cum omnibus quæ possidet quieto ordine possidere & nostro fideliter parere imperio. Quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit totum nos pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria concinnanda concedimus quatenus melius delectet clericos in eadem sede degentes pro nobis conjuge proleque nostra domini misericordiam exorare. Hæc quippe auctoritas ut pleniorem in Dei nomine obtineat rigorem:

gorem & à fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ ac nostris verius credatur & diligentius observetur manupropria nostra subter firmavimus & annuli nostri impressione designari jussimus.

Signum HLVDOVVICUS *Domini Hludovvici Serenissimi regis*

VValto Subdiaconus ad vicem VVitgarii Cancellarii recognovi

Locus annuli regalis vetustate deleti.

Data XI. Kal. Junii anno Christo propitio XVII regni Hludovvici serenissimi regis in Orientali Francia regnantis. Indict. VI. actum Frankonofurt palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

decessores ejus reges Francorum videlicet, apud locum jam dictum, beato Stephano & congregationi Canonicorum quatuor sacerdotum & sanctimonialium triginta cum necessariis ministris dedicatum, sub suo munimine ac defensione cum omnibus sibi subpertinentibus, tam mancipiis quam prædiis, tam infra civitatem quam foris constitutis, eorum emunitatum auctoritatibus hactenus ab inquietudine totius judiciariæ potestatis eadem munita & defensa fuisset Abbatia. Pro hujus itaque firmitate rei exoravit prædicta Abbatissa Basilla, ut paternam seu prædecessorum nostrorum Regum clementiam sequendo, hujuscemodi nostræ emunitatis præceptionem, ob amorem Christi & reverentiam sancti loci, circa idem monasterium fieri censeremus. Cujus postulationibus facilem tribuimus assensionem & hanc nostræ majestatis paginam erga ipsum locum immunitatis & tuitionis caussâ, pro divini cultus amore & animæ nostræ remedio fieri decrevimus. Per quod præcipimus atque jubemus, ut salvo per omnia honore sui sacrosancti præsulis, nullus judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate, loca aut agros, vel quascumque reliquas possessiones, quas ab antiquo vel moderno tempore in quibuslibet territoriis vel pagis vel Comitatibus infra ditionem nostram justè & legaliter memorata tenet vel possidet Abbatia, vel ea quæ postmodum in jure ipsius monasterii voluerit divina pietas augeri, ad caussas audiendas, vel freda, vel tributa vel thelonea exigenda, ad mansiones, vel paratas faciendas, aut fidejus-

fidejussores tollendos, aut homin s ipsius Ecclesiæ tàm ingenuos quam servos super terram ipsius commorantes injustè distringendos, nullas redibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris vel futuris temporibus, ingredi audeat, nec ea, quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat, sed liceat memoratæ Abbatissæ suisque successoribus auctoritate Episcopali, vel dispensatione illius quem ex numero fratrum ipsius loci constituerit œconomum, ipsam sedem, cum omnibus sibi subjectis & rebus vel hominibus ad se pertinentibus, sub tuitionis atque emunitionis nostræ defensione, remota totius judiciariæ potestatis inquietudine, quieto ordine poßidere, & pro nostro fideliter exorare imperio & incolumitate nostrâ & conjugis atq; prolis. Nec liceat alicui sub prætextu advocatoriæ occasionis, sibi vel in hominibus vel quibuslibet rebus vel possesßionibus eorum aliquod jus vendicare, nisi quem pro aliquâ, sicut aliquando fieri evenit, necesßitate, ipsa Abbatissa cum congregationis voto, per consilium Antistitis apud palatium expostulaverit, qui nec palemundum vel aliquas exactiones exercere præsumat. Si quis vero temerarius contra hanc nostræ constitutionis auctoritatem venire prætemptaverit, prædictæ Ecclesiæ quinque libras auri fiscoque regio decem auri purisßimi persolvere cogatur, & insuper offensam regiam incurrat. Vt autem hæc auctoritas pleniorem in Dei nomine vigorem obtineat, & à fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, verius & certius, perpetuo

tuo tempore, credatur, propriâ manu subtus signavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Data II Idus Septembris. Anno Christo propitio XXII Domini Ludowici serenissimi regis in Alsatia indictione quarta. Actum Strasburg palatio regio in Dei nomine feliciter Amen.

Signum Lu [monogram] *dovvici Serenissimi Regis*

Otgarius ad vicem Grimoldi Archicancellarii recognovit.

Hactenus & illud Argentinense Diploma. Non possumus verò non monere, videri errorem commissum in nota numerali annorum regni in Alsatia. Potitus enim tunc ibi est rerum Ludovicus Indictione III, & anno regni in Orientali Francia quidem LXII, sed in Alsatia II.

Hæc duo autem Diplomata omnium, quæ Ludovico Pii filio debentur & hactenus viderunt lucem, sunt integerrima. Nunc alia adducemus, & quidem primùm ea quæ Wigulejus Hund numerosè inseruit Metropolis suæ duobus prioribus Tomis: eo tantùm observato ordine, quod præcedere debeant illa quæ vivo patre Imperatore condidit filius Diplomata adhuc Bajoariæ Rex, subsequi autem quæ patre jam defuncto in Orientali Francia regnans conscribi fecit. De quibus in universum hoc monendum est, in quammultis illa mendosa esse, quamvis indubiè à Ludovico hoc sint profecta. Dabo

ego omnia prout accepi, nulla instituta mendorum correctione, quoniam nostrum hoc institutum talem operam non postulat.

I

In Nomine Domini Nostri Iesv Christi Dei omnipotentis. Ludovicus divina favente gratia Rex Bajoariorum. Si igitur erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei, eorumque in eisdem locis sibi famulantibus beneficia oportuna largimur præmium nobis apud Dominum in æterna beatitudine recipere confidimus. Proinde notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque, præsentibus scilicet & futuris, quia vir venerabilis Gozbaldus sacri palatii nostri summus Capellanus, & Abbas Monasterii quod dicitur Altaha, quod est constructum in honore S. Mauritii martyris Christi, adiens excellentiam nostram innotuit clementiæ nostræ, qualiter postquam terra Avarorum ex parte ab avo nostro Domino Carolo Imperatore capta fuisset, ipsius permissu atque consensu quædam res in ipsa marcha ad jus regium pertinentes eidem monasterio collatæ fuissent, quas etiam usque nunc prædictum possedit monasterium. Sed quia auctoritas traditionis exinde minimè apparebat, deprecatus est idem Gotsbaldus Abbas, ut nostræ auctoritatis largitionem atque confirmationem eidem daremus monasterio, per quam ipsas res imposterum prædictum monasterium ejusque rectores, absque cujuslibet impedimento aut contradictione, tenere & dominari potuisset. Cujus deprecationem propter divinum amorem & reverentiam ipsius sancti loci libenter an-

nuimus, & ipsas res perpetuò possidendas solenni datione eidem concessimus monasterio, id est locum, qui nuncupatur VVachanna, qui terminatur à fonte rivuli, qui vocatur Mystrica, usque ad eum locum ubi ipse Danubium influit, ac deinde tendit sursum in ripam Danubii usque in Bochbach, & ultra Bochbach mansum unum, & inde juxta Bochbach sursum usque in verticem montis, qui nuncupatur Abornica, nec non & alium locum nuncupatum Accusbach juxta ripam Danubii, cujus mensura est in longitudine milliarium unum & in latitudine similiter, nec non & campum unum qui continet mansum unum, quem interjacet causa Frisingensis Ecclesiæ. Has itaque res, cum mancipiis, domibus, ædificiis, vineis, terris, sylvis, pratis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, quantumcunque infra terminia prædicta de eisdem rebus continetur, totum & ad integrum, in jus & dominationem prædictæ Ecclesiæ perpetualiter ad habendum conferimus. Ita videlicet, ut quicquid de ipsis vel in ipsis rectores vel ministri supra memoratæ sedis ob utilitatem & commoditatem ipsius Ecclesiæ facere vel judicare voluerint, liberam habeant in omnibus potestatem faciendi quicquid elegerint. Et ut hæc auctoritas largitionis atq; confirmationis nostræ per curricula annorum inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, manu propria subtus firmavimus, & annuli nostri impreßione signari jußimus. Adalleod. Diacon. ad vicem Gozbaldi recognovi. Datum prid. Non. Octobr. anno Christo propitio decimo septimo Regalis Imperii Domini Ludovici serenißimi Aug. an. V. regni

 nostri,

nostri, Indict. nona. Actum in Regenspurch civitate. In Dei nomine feliciter Amen. Signum Domini Ludovici Serenissimi Regis

Nemini non manifestum est, monogrammum appositum neutiquam convenire cum duobus prioribus Ludovici Germanici, sed planè idem esse cum signo quo usus est Pius pater. At verò cum signa illa docere debuerint quonam auctore sint condita Diplomata, utique filius saltim vivo patre debuit diverso & sibi proprio signo uti non autem paterno. Ac proinde per errorem à Gewoldo sive Hundio signum hoc Pii Imperatoris est positum: quemadmodum ab illis infiniti alii errores sunt commissi.

II

In Nomine Domini Nostri Iesv Christi, Dei omnipotentis, Hludovicus divina largiente gratia Rex Bojariorum. Si petitionibus fidelium nostrorum, quas auribus nostris insinuaverint, libenter annuimus, & eas in Dei nomine ad effectum perducimus, & Regium morem decenter implemus, & illos in nostro servitio promptiores reddimus. Iccirco comperiat industria atque utilitas omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum. Quia Erchanfridus, Diaconus & Capellanus noster, nec non propinquus suus Baturicus, obtulerunt obtutibus nostris quandam chartam præstariam; in qua continebatur, qualiter Baturicus Episcopus præstitisset eis, ad usum meritum,

quaedam

quasdam res ex ratione Monasterii sui sancti Emmerani, quas olim idem Erchanfridus, ex suo proprio eidem largitatis munere contulerat Monasterio, nec non & alias ex ratione ejusdem Monasterii, eis ad usum meritum diebus vitæ eorum concessisset: Quæ sunt utræque res in villa, quæ dicitur Hroochinga, quæ alio nomine Folinchoua vocatur, & in alio loco, quæ dicitur Buochusa, cum mancipiis, casis, domibus, ædificiis, terris, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, cum omnibus, quæ in prædictis locis, tàm ex prædicti Erchanfredi donatione, quomodocunque, & ex ratione ejusdem Monasterii habere videbatur, nec non & in alio loco, qui dicitur Alinchoba, hobam unam, & in Cailonesbach hobam unam. Et deprecatus est excellentiam nostram, ut super hanc præstariam, confirmationis nostræ præceptum fieri juberemus, per quod diebus vitæ eorum firmius & quietius, absque alicujus contrarietate, ipsas res tenere & possidere valerent. Quorum petitionibus libenter annuimus, & hanc autoritatem confirmationis nostræ eis fieri jussimus, perquam præcipimus & jubemus, ut diebus vitæ eorum ipsas res teneant & possideant. Et nullus quilibet Ecclesiasticæ dignitatis præditus, aut alius quilibet eis, de ipsis rebus, ullam inquietudinem aut contrarietatem facere præsumat. Sed liceat illis, sicut diximus, diebus vitæ eorum usu fructuario ordine tenere & possidere, & post eorum amborum discessum, cum integritate, in potestatem & dominationem prædicti Monasterii revertantur. Hæc verò autoritas præce-

 ptionis

ptionis nostræ, ut firmior habeatur, & à fidelibus nostris meliùs conservetur, annuli nostri impreßione subter jußimus aßignare.

ADALLEODVS Diaconus, ad vicem Gauzbaldi recognovi. Data 15. Calend. Septembris. Anno Christo propitio 18 Imperii Domini Hludovici, Serenissimi Aug. & Anno 6. Regni nostri, Indictione 9. Actum Reginesburgch, in Palatio nostro, in Dei nomine feliciter Amen.

III

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere, de beneficiis divinitus nobis collatis, locis sanctorum quiddam conferimus, id nobis, procul dubio, ad æternæ remunerationis præmia capessenda profuturum liquidò credimus. Proinde noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum industria; quia nos, pro mercedis nostræ augmento, concessimus Ecclesiæ Patavien. quæ est constructa in honore sancti Stephani prothomartyris, ubi etiam sanctus Valentinus confessor Christi corpore requiescit, cui præsenti tempore venerabilis Vir Reginarus Episcopus præesse videtur, quasdam res proprietatis nostræ quæ sunt in provincia Avarorum, in loco qui dicitur Kirchbach, id est, Ecclesiam unam constructam, cum territorio, ad mansos centum faciendum & plus, quarum terminia sunt, ab ipso loco pergens per unam semitam usque ad locum qui dicitur Tumus, & inde per circuitum usque ad prædictum Kirchbach, & deinde usque ad Markam Theotherii,

thorii, & inde usque sursum Cynnenberg. Has itaque res, cum prædicta Ecclesia, cum vineis, terris, cultis & incultis, pratis, sylvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentiis, perviis, & exitibus, & regressibus, totum & ad integrum, quemadmodum Rathodus Comes Annonicor Episcopo ipsas res consignavit, ita prædictæ Ecclesiæ pœnitentialiter concessimus, & de nostro jure in jus & ditionem ejus, liberalitatis nostræ munere conferimus, ita videlicet, ut quicquid rectores & ministri supra dictæ sedis de ipsis rebus, jure Ecclesiastico, facere voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi, tantum scilicet, ut dum Annocor Episcopus, atque Anno Nepos ejus, advixerint, ipsas res tenere & usare faciant, & nullus eis ipsas abstrahere præsumat, & post illorum discessum cum integritate ad eandem Ecclesiam revertantur. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ per curricula annorum inviolabilem atq; inconcussam obtineat firmitatem, manu propria subterfirmavimus, & annuli nostri impressione signare jussimus. Signum Ludovici gloriosissimi Regis. Adalleodus Diaconus ad vicem Grimaldi recognovi. Data XIV Kal. Maji, Anno Christo propitio, III Regni Domini Ludovici Regis in Orientali Francia indiction. XIV lectum Ostrenbova, palatio Regio, in Dei nomine feliciter, Amen.

IV.

LUDOVICUS DIVINA FAVENTE GRATIA REX Bajoariorum. Cùm regalis excellentia unius fidelis rationabilem petitionem ad effectum perducere satagit, non solum ipsis

ipsius, sed etiam cunctorum fidelium suorum animos ad fidelitatem debitam sincerissimè conservandam promptiores devotioresque efficit. Idcirco notum esse volumus cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & Deo dispensante successoribus nostris, qualiter petente ac suggerente Gosbaldo venerabili Abbate & fideli nostro, complacuit nobis propter suum devotissimum erga nostræ mansuetudinis obsequium, quasdam res proprietatis nostræ, quæ sunt in villa quæ vocatur Ingolstat, & quas præfatus vir hactenus in beneficium habuit, ei deinceps ad proprium per nostræ largitionis munificentiam concedere. Id sunt Ecclesiæ duæ, curtis dominicata, cum cæteris ædificiis de superpositis, de terra arabili jornales centum triginta, de pratis ubi possunt colligi de fæno carradæ quadringenta. Mancipia infra curtem inter pueros & fœminas genecias, numero viginti duo. Mansi serviles vestiti ad eandem curtem aspicientes viginti duo. Sint mansorum duodecim. Vnde etiam pro firmitatis ac majoris securitatis studio præsentem auctoritatem largitionis nostræ fieri jussimus, per quam memorato Abbati rem superius nominatam cum suis pertinentiis, campis scilicet, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, molendinis, mobilibus atque immobilibus, servis quoque vel ancillis, & quicquid ad eandem curtem, justè & legaliter pertinere dinoscitur, & nostri juris atque potestatis jure proprietatis est, totum & ad integrum, quod ille sicut præfati fuimus, in beneficium habuit, largimur, de potestate nostra in ejus transfundi-

fundimus dominationem jure proprietario ad habendum, ita ut ab hodierna die nulla persona nostris vel successorum nostrorum temporibus, aliquam ex his præsumat ei afferre inquietudinem, sed per hoc nostræ donationis præceptum hoc cum quiete tenere liceat. Et inde quicquid elegerit vel facere voluerit, liberam in Dei nomine in omnibus habeat faciendi potestatem. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis inconvulsam obtineat firmitatem, manu propria subtus eam firmavimus, & annuli nostri impreßione signari jußimus. Datum XV. Cal. Septembr. anno VII regni Domini Ludovici Regis in Orientali Francia, indictione IV. Actum Heilacobrunno palatio regio, in Dei nomine feliciter Amen.

V

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si petitiones præsulum sanctæ Dei Ecclesiæ justè & rationabiliter aures serenitatis nostræ petentium ad effectum perducimus, hoc nobis procul dubio ab æterna renumeratione præmia capessenda profuturum liquido credimus. Quapropter notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque præsentibus scilicet & futuris, qualiter Vir venerabilis Gotsbaldus VVirtzburgensis Ecclesiæ Episcopus, nostram adiens serenitatem, postulans ut fratribus in Monasterio S. Mauritii martyris Christi vocabulo Altaha consistentibus, qui nunc sub ejus regimine Deo famulari noscuntur, post illius transactæ mortalis vitæ terminum, si talis frater inter illos inveniri poterit, qui fratris officio idoneiter & rationabiliter

nabiliter fungi valeat, eum eligendi nostra eis licentia tribueretur. Cujus petitioni aurem mansuetudinis nostræ accommodantes hoc ita perdonasse per præsentem autoritatem nostram omnium fidelium nostrorum cognoscat magnitudo, ita tamen ut præfatum est, si talis secundum regulam S. Benedicti aptabilis & idoneus, tàm in moribus quàm in scientia seu cæteris bonis ornatus ad servitium Dei omnipotentis ibi invenitur, per præfati venerabilis Episcopi petitionem & amorem assensum præbemus, ut eos melius delectet pro nobis proleq; nostra & pro statu totius regni nostri Domini misericordiam attentius exorare. Et ut hæc nostræ largitionis auctoritas majorem obtineat vigorem, manu propria nostra subtus firmavimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus. Datum 8. Idus Martii, Anno propitio Christo, 14. regni Domini Ludovici gloriosissimi Regis in Orientali Francia, indictione 12. Actum Regensburg civitate Regia, in Dei nomine feliciter Amen.

VI

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si petitionibus præsulum ac servorum Dei justè & rationabiliter petentium aures serenitatis nostræ accommodamus, hoc nobis proculdubio à remuneratore omnium in æterna beatitudine credimus adfuturum. Quapropter noverit omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque præsentium scilicet & futurorum industria, quia vir venerabilis Gotzbaldus VVirzburgensis Episcopus, nec non & rector monasterii

cui vocabulum est Altaba, nostram adiit celsitudinem, deprecans, ut sibi nostræ munificentiæ præceptum fieri juberemus, ut ubicunq; invenire posset aliquas res & mancipia, quæ à nobilibus hominibus aptius & congruentius suo monasterio commutare valeret, nostræ benignitatis auctoritate sibi successoribusque suis & advocatis eorum licentia commutandi tribueretur. Et contra quæ à parte illius monasterii dantur his, qui cum eis commutare voluerint, ratam & stabilem perpetuo commutationem fieri, hac auctoritate nostra decerneremus. Cujus petitioni, quia justè & rationabiliter inde nostram mansuetudinem hortatum est, sicut unicuiq; fidelium nostrorum rationabiliter petentium aurem benignitatis nostræ accommodamus, ita istius petitionem ad effectum dignum duximus, statuentes, ut deinceps quicquid pro utilitate jam dicti monasterii præfatus Episcopus successoresque illius & advocati illorum commutaverint, in mancipiis cæterisque rebus, sylvis, seu etiam territoriis, per hanc nostræ benevolentiæ concessionem firmum & inconvulsum perpetuò permaneant. Et ut nulli liceat illam commutationem infringere vel irrumpere, aut infestare, sed, ut diximus, quicquid pars altera alteri dederit stabilitatem & incontaminatum futuris temporibus consistat. Illud tamen omnimodis præcipientes, ut cum maxima cautela & diligentia consideretur, ne pejus aut deterius vel minus in ullo isto negotio parti & potestati præfato monasterio ex illa commutatione proveniat. Et ut hæc nostræ concessionis auctoritas fir-

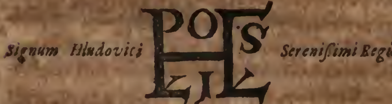
miorem atque diuturniorem obtineat vigorem, & à cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque melius credatur, & diligentius conservetur, manu propria nostra subtus firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Data XI Cal. Aprilis. Anno Christo propitio 19. regni Domini Ludovici gloriosissimi Regis in Orientali Francia. Indict. 14. Actum Ratisbona civitate, in Dei nomine feliciter Amen.

VII

In Nomine Sanctae et Individvae Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere res sanctæ Dei Ecclesiæ & loca divinis cultibus mancipata per adpetiones fidelium nostrorum nostro relevemus juvamine, atque regali tuemur munimine, præmium inde nobis apud Dominum æternæ remunerationis procul dubio rependi non diffidimus. Proinde noverit omnium fidelium nostrorum tàm præsentium scilicet quàm & futurorum industria, qualiter vir quidam Otgarius, quem nos quidem ad Monasterium nomine Altaha quod in honore S. Mauritii martyris Christi est constructum Abbatem esse statuimus, obtulit obtutibus nostris non solùm auctoritatem emunitatis beatæ memoriæ Caroli avi nostri Augustissimi Imperatoris, sed & Tassilonis quondam Ducis in Ducatu Bajoarico super eadem re literas ostendit, in quibus continebatur insertum, quod præfatum monasterium sub suo nomine & defensione cum cellulis & locis sibi subjectis rebus & hominibus & omnibus illic pertinentibus hactenus ab inquietudine judiciariæ potestatis munitum atq; defensum firmissimè fuisset. Vnde etiam

etiam pro rei firmitate suggeßit vir prænominatus clementiæ nostræ, ut paternum seu prædecessorum nostrorum Regum videlicet morem sequentes, hujusmodi nostræ emunitatis præceptum ob amorem Dei & reverentiam ipsius sancti loci circa ipsum monasterium conscribere juberemus. Cujus petitioni libenter acquiescentes hoc emunitatis nostræ præceptum erga ipsum monasterium gratia tuitionis & defensionis, ac pro divini cultus amore nec-non & animæ nostræ, conscribi decrevimus, per quod firmiter & omnibus modis imperamus, ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate, aut ullus ex fidelibus nostris, tàm præsentibus quàm & futuris, neque Comites, neque Centenarii, neque exactores in Ecclesias aut loca vel agros, seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis vel territoriis infra ditionem regni nostri justè & legaliter tenet ac poßidet, vel etiam in ea, quæ in jure ipsius monasterii voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel faciendas freda & tributa exigenda, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii tam ingenuos quàm servos, sclavos & accolas super terram ipsius commanentes, nec justè nec injustè distringendo, & nullas redhibitiones vel mansiones aut paratas faciendas aut illicitas occasiones requirendas, nostris nec futuris temporibus ingredi audeat, nec ea quæ supra commemorata sunt, ullo unquam tempore exigere præsumat, sed liceat memorato Viro suisque successoribus res prædicti monasterii cum omnibus rebus sibi subjectis & hominibus

minibus, tàm ingenuis quàm servis, cujuscunque sint nationis, atque omnibus ad se pertinentibus vel aspicientibus, sub tuitionis atque emunitatis nostræ defensione, remota totius judiciariæ potestatis inquietudine & vulgari appellatione quieto ordine ac tranquilla securitate possidere. Et advocati ipsius Ecclesiæ omnem causam inquirendam & discutiendam ipsi dijudicent, & finiant, & quicquid de præfatis rebus Ecclesiæ jus fisci exigere poterat in integrum prædicto Viro Otgario suisque successoribus concessimus, scilicet ut perpetuo tempore ei ad peragendum Dei servitium augmentum & supplementum sint. Et ut hæc auctoritas emunitatis per futura tempora à cunctis fidelibus nostris melius conservetur veriusque credatur subtus eam manu propria nostra firmavimus, & impressione annuli nostri assignari jussimus.

Signum Hludovici … *Serenissimi Regis*

Hildebrandus Subdiaconus advicem Grunoldi Archicapellani recognovi. Data XI. Kal. Maii anno XXV, regni Hludovici Serenissimi Regis, in Orientali Francia regnantis, Indictione V. Actum in villa Iotamo, in Dei nomine feliciter Amen.

Signum sive monogrammum præcedens non Germanici sed Pii est Ludovici. Quæ igitur paulo ante monuimus, hìc quoque locum habent.

IIX

In Nomine Sanctae et Individuae Trinitatis. Ludovicus divina favente clementia Rex. Si loca divinis cultibus consecrata nostro relevemus juvamine, & augmentum illis in rebus transitoriis impendimus, hoc nobis procul dubio profuturum esse liquido credimus. Quapropter notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque præsentibus scilicet & futuris, qualiter nos ob petitionem Eginulfi fidelis nostri quasdam res proprietatis nostræ, quas quondam Reginbertus & Reginolf pater suus servus noster possidens incolebat, ad Monasterium quod vocatur Altaha, cui Otgarius Abbas & rector praeesse constituitur, ad proprium dedimus datumque in perpetuum mansurum esse volumus, quicquid Reginbertus prædictus & Reginolf pater suus servus noster de nostro jure habere visus fuit. Sunt autem ipsæ res in conjacentibus terminis prope monasterium Altaha in pago Quinzingouue situm in territorio quod est inter Sweinaha & Monasterium Altaha contiguum. Sed pro integra firmitate petiit præfatus Otgarius nostræ auctoritatis præceptum super hac re sibi conscribi, cujus petitioni libenter annuimus, & hoc præceptum nostræ donationis scribere jussimus, per quod præcipientes imperamus, ut res superius comprehensæ, jure firmissimo in potestate ejusdem Otgarii successorumque ipsius perpetualiter sine ulla contradictione inconvulsæ permaneant. Et quicquid inde elegerit faciendum, plenariam deinceps & liberam faciendi potestatem habeat. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis firmiorem

miorem obtineat vigorem, veriusque credatur atque diligentius conservetur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, & sigilli nostri impressione assignari jussimus. Data 15. Cal. Septembr. Anno Christo propitio 25 regni Ludovici serenissimi Regis in Orientali Franciaregnantis. Indictione 5. Actum in civitate Ratispona, in Dei nomine feliciter. Amen.

IX

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si enim ea quæ fideles regni nostri pro eorum opportunitatibus nos deprecati fuerint, implere studuerimus, non solum regium morem decenter implemus, verum etiam eos procul dubio fideliores & devotiores in nostro efficimus servitio, & ad æternam vitam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum solertia, qualiter Bribinus fidelis Dux noster veniens in procerum nostrorum præsentiam postulavit serenitatem nostram, ut de rebus proprietatis suæ, quas ei in proprietatem concessimus, liceret ei partem aliquam ob memoriam ejus dare ad S. Mauritium, & ad Monasterium nostrum Altaha, cui tempore illo Abbas Otgarius præesse videbatur & rector, cujus petitioni libenti animo assensum præbentes decrevimus ita fieri. Dedit itaque Bribinus fidelis Dux noster cum consensu & licentia nostra ad præfatum Monasterium S. Mauritii martyris Christi de sua proprietate in suo Ducatu quicquid habuit ad Salapin-

Iapingiti infra terminos istos. In Orientem ultra Salam fluviclum usque in Slougenzim Marchan & Stresmaren, & sicsursum per Salam usque ad VValtungesbach, & sic inde usque in Hrabagisreit, & ad Chiristetin. Postea verò prædictus fidelis Abbas noster Otgarius deprecatus est celsitudinem nostram, ut easdem res per nostræ auctoritatis præceptum confirmassemus. Cujus petitioni ob honorem Dei & S. Mauritii militis Christi & bonum illius servitium libenti animo assensum præbuimus, & hoc ei nostræ auctoritatis præceptum fieri jussimus, per quod decernimus atque jubemus, ut sicut prædicti termini in prædictis locis diffiniti sunt, ita deinceps ad jam dictum monasterium per hoc nostræ auctoritatis præceptum ipsæ res nullo inquietante Deo auxiliante perpetuis temporibus consistant in proprium. Et ut hac auctoritas nostræ largitionis firmior habeatur, & per futura tempora à fidelibus nostris verius credatur, & diligentius observetur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, & annuli nostri impressione roborare jussimus. Data 10 Cal. Martii. Anno Christo propitio 28 regni Domini Ludovici Serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis. Indictione 8 actum Regenspurg civitate regia. In Dei nomine feliciter.

X

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficii, & necessitates Ecclesiasticas nostro relevamus

mus juvamine, atque regali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad æternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum solertia, qualiter venerabilis Abbas noster Otgarius adiit celsitudinem nostram, humiliter implorans, ut quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium quod vocatur Altaha constructum in honore S. Mauritii in proprium concedissem. Nos itaque petitioni ipsius libenti animo assensum præbuimus, & concessimus quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium Altaha, id est villam quæ vocatur Nawawinida juxta rivulum Trebinam. Admonuit etiam celsitudinem nostram prædictus Abbas, qualiter Dominus Avus noster Carolus licentiam tribuit suis fidelibus in augmentatione rerum Ecclesiasticarum Dei in Pannonia carpere & possidere hæreditatem, quod per licentiam ipsius in multis locis, & ad istud etiam monasterium factum esse dinoscitur. Fuerunt namque in vestitura prædicti monasterii quædam loca nomine Scalcobach, sicut ipse rivulus fluit in occidentalem partem usque in Dagodeos Marcha, & inde in Orientalem plagam usque in Ryzara Marcha, atque in eum locum quem vocat Cidalaribach in saltu Enisæ fluvii, qui conjacet inter Danubium & Ibysam atque Hurulam in meridianam partem, usque in verticem montis & ad Biugen mansos quinque & quicquid ad prædictas villas pertinet, hoc est in mancipiis, ædificiis, terris, cultis & incultis, vineis, pratis, sylvis, venationibus, pascuis,

aquis,

aquis, aquarumve decursibus. Licet itaque fuissent in vestitura prædictæ res ad præscriptum monasterium, tamen ibi non erant confirmatæ per illius auctoritatis præceptum. Qua de re commoniti hos nostræ auctoritatis apices fieri jussimus, per quos decernimus atque jubemus, ut prædictæ res cum omnibus prænominatis ad præscriptum monasterium Altaha in nostra eleemosyna atque in remedio animarum antecessorum nostrorum inviolabiliter perennis temporibus permaneant, nullo contradicente. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis firmior habeatur, & per futura tempora à fidelibus nostris verius credatur, & diligentius observetur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus. Data 16. Cal. Iulii, anno Christo propitio 31. regni Domini Ludovici serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis. Indict. 10. Actum Ostermutinga villa regia, in Dei nomine feliciter.

XI

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis. Ludovicus favente gratia Rex. Oportet igitur nos, qui divino sumus munere quodammodo præ cæteris mortalibus sublimati, ejus in omnibus parere præceptis cujus clementia prælati sumus atq; cujus præcellimus munere, loca uti unquam sibi sacrata per adpetitiones fidelium nostrorum nostro relevare juvamine, atque regali tueri munimine, atque in eis qui ibi Domino famulantur, munificentiam nostræ largitionis clementer impendere quoniam sit nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad æ-

ternam feliciter obtinendam profuturum, liquidò credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum solertia, qualiter venerabilis Otgarius Abbas & vocatus Episcopus adiit celsitudinem nostram deprecans, ut ob mercedis nostræ augmentum, loca quædam pertinentia ad suum Monasterium Altaba, quæ ille unà cum communi concilio fratrum ad illorum usus necessarios deservire constituit, nec non etiam quæ antea habuerunt, quorum locorum nominà hic subtus tenentur inscripta, per nostræ auctoritatis præceptum eis perpetualiter habere concederemus. Cujus petitioni ob amorem Domini nostri IESV Christi libenti animo assensum præbentes, ita decrevimus fieri. Concessimus itaque præscriptis fratribus consistentibus in Monasterio Altaba ad illorum usus necessarios res quas antea habuerunt in istis locis, quorum nomina sunt, Buechofen, Heidolfinga, Oparinhusa, Bogama cum Ansolfinga, Vrbach, & quæ illuc pertinent cum Schellmaba, Mülibeim. Nec non etiam eas res, quas venerabilis Otgarius Abbas ibidem ad illorum usus necessarios postea per nostram licentiam adauxit in istis locis quorum nomina sunt, Altdorf cum Niunhusa & ad VValde, post obitum Odali Zulinga, Vsterlinga, Smidaha cum decem vineis ad VVahonne, ad Bouhbæ, post obitum Slemari, & loca quæ Richovi & Richardo ad obedientiam commendata sunt post obitum amborum. Et quod Heribertus habuit post obitum ejus & conjugis suæ, atque tertiam partem salis ad salinas, & si deinceps aliquis res

suas

ſuas ad præfatum Monaſterium tradiderit, in prædictorum fratrum redigatur ſervitium. Has itaque præſcriptas res cum omni integritate in prædictorum fratrum ſervitio perpetualiter per hoc noſtræ auctoritatis præceptum plenius in Dei nomine confirmatum permanere concedimus, ea videlicet ratione, ut nullus ex ſucceſſoribus noſtris inde quippiam auferre præſumat, neque Abbas, neque alia quælibet oppoſita perſona, ſed absque alicujus moleſtia vel inquietudine easdem res ad illorum ſervitium perpetualiter habeant teneant atque poſſideant. Reliquæ verò res ubicunque ſint pertinentes ad Monaſterium Altaha ſub dominio & gubernatione Abbatis exiſtant, quem ipſi fratres ſecundum regulam S. Benedicti elegerint. Et ut hæc auctoritas noſtræ largitionis firmiter habeatur & per futura tempora à fidelibus noſtris credatur & diligentius obſervetur, manu propria noſtra ſubtus eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus, nec non per manus Carlomanni roborari fecimus. Data 15 Cal. Ian. Anno Chriſto propitio 33 regni Domini Ludovici ſereniſſimi Regis in Orientali Francia regnantis. Indictione 12. Actum Altaha Monaſterium, in Dei nomine feliciter.

XII

Etſi undecim Diplomatibus quæ ex Metropoli Salisburgenſi adduximus non audemus fidem detrahere: Quod ſequitur tamen eſt, fateor, multis de cauſſis ſuſpectum. Adferemus autem etiam illud in medium, ne videamur quidquam voluiſſe omittere eorum quæ tanto ſtudio in Metropoli ab Hundio & Gewoldo congeſta ſunt: utque appareat, etiam veteres com-

mentorum auctores non fuisse ausos Ludovico nostro aliud quam Regium cognomentum attribuere.

In Nomine Domini Nostri Iesu Christi, Dei omnipotentis, Ludovicus, divina favente gratia Rex. Oportet igitur nos, qui divina sumus gratia quodammodo cæteris mortalibus sublimati, ejus in omnibus parere præceptis, cujus clementia existimus prælati, atque cujus præcellimus munere, loca utique ipsius sibi dicata ante omnia nostris rebus sublimare atque dilatare. Quoniam hoc procul dubio ad salvationem corporis & animæ nostræ fore creditur. Idcirco oportet nos ob amorem Domini nostri IESU CHRISTI & matris ejus Mariæ, invidiam destruere malignorum spirituum & hominum, quam nolumus manere, quæ est in Ratisbona civitate, inter Ecclesiam sancti Stephani Prothomartyris, ubi modò sedes est Episcopalis, & inter Ecclesiam sancti Emmerani pretiosi Martyris, juxta muros ejusdem civitatis, ubi Cathedra erat Pontificis usque dum pater meus Carolus Magnus, Anno ab incarnatione Domini DCCXCVIII cum authoritate Leonis Papæ destruxit, & cum consensu Adalwini Episcopi ejusdem civitatis, in civitatem statuit, & confirmavit Ecclesiam pretiosi Martyris Emmerani recta ratione ad potestatem Imperatorum sive Regum pertinere, & Rectorem ejusdem Cœnobii, unoque anno Romam persolvere 7 aureos ad altare S. Petri. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum solertia, quod nos confirmamus eandem Ecclesiam cum autoritate Eugenii Papæ, absque omnium hominum

num

num contradictione, omni tempore permanere in regimine Imperatorum sive Regum. Et eundem censum ad Romam dare, ea videlicet ratione confirmamus, ut neque Dux, neque Episcopus, ullam potestatem habeant intus aut foris: sed totum quod ad eandem Ecclesiam pertinet, in jus & donationem sancti Emmerani Martyris, provisorumque ejus, tradimus atque transfundimus. Et per hoc nostræ auctoritatis præceptum, plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, sed Deo auxiliante, ad servitium sanctæ Mariæ & sancti Petri sanctique Emmerani Martyris Monachorumque ejus, qui ibidem Domino famulantur, omni tempore, absque ullius contradicentis obstaculo, tradita & confirmata permaneant. Et ut hæc autoritas confirmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora melius conservetur, cum sigillo Papæ & de annulo nostro subter jussimus sigillare.

Posteaquam adeò multa jam produximus in medium Germanici Ludovici nostri Diplomata, merito possit videri supervacua opera, ulterius iis adducendis immorari. Nihilominus tamen adhuc tria adferemus, satius arbitrati plura quam sit necessum adferre quàm aliqua in parte deficere. Sed & illa tria ejus sunt momenti uti ex iis eximia liceat addiscere.

Ac primo quidem loco exhibebimus Diploma illud quo Ludovicus noster Tigurinum Sanctimonialium monasterium insolita munificentia ornavit, quodque passim solet commemorari in Helvetiorum rebus. Dabimus autem quemadmodum refertur à Martino Magero præclari & operosi voluminis de Advocatia Armata cap. v. pag. 155.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis. HLVDOVICVS, divina favente clementia Rex.

Rex. Si de rebus terrenis quas sumus divina largitate consecuti ad loca Sanctorum ob divinum amorem regium morem decenter implentes aliquid conferimus, hoc nobis esse profuturum ad æternæ remunerationis præmia capessenda liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque præsentium scilicet & futurorum industria, qualiter nos pro Serenissimi Imperatoris avi nostri Caroli & præstantissimi HLVDOVICI Augusti Domini ac genitoris nostri, nec non & nostra sempiterna remuneratione, ac pro conjugis prolisque nostræ charissimæ perpetua mercede curtim nostram Turegum in Ducatu Almannico in pago Durgaugensi cum omnibus adjacentiis vel aspicientiis ejus, seu in diversis functionibus, id est, pagellum Vroniæ, cum Ecclesiis, domibus, cæterisque ædificiis desuper positis, mancipiis utriusque sexus, & ætatis, terris cultis & incultis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentiis, perviis, exitibus & regressibus, quæsitis & inquirendis, cum universis censibus, & diversis redhibitionibus: Insuper etiam forestum nostrum Albis nomine, & quicquid in eisdem locis nostri juris atque possessionis jure proprietatis est, & ad nostrum opus instanti tempore pertinere videtur, totum & integrum ad Monasterium nostrum tradimus quod situm est in eodem vico Turego, ubi Sanctus Felix & Sancta Regula martyres Christi corpore quiescunt. Quod nobis videlicet eo rationis tenore complacuit agendum, ut deinceps inposterum ibidem omni tempore sanctimonialium

lium fœminarum sub regulari norma degentium, vita conservatioque monasterialis, monastico cultu instituta, celebretur, & libentius propter hujus loci supplementum à nobis jam prædictis Martyribus debiti Dei famulatus illic exhibeatur, ac pro nostra debitorumque nostrorum omnium mercedis augmento diligentius ac uberius Domini misericordia exoretur. Volumus etiam ut fidelium nostrorum noverit benevolentia quod paterna pietate commoniti supradictum monasterium, cum omni integritate, una cum nostra traditione in locis præfatis dilectissimæ filiæ nostræ Hildegardæ in proprietatem concessimus, ut quando, Domino permittente, valent in eodem Monasterio, Domino militante, suoque dominatui subjectam disciplinis regularibus & observatione monasteriali institutione corrigat, & nutriat, locaque ipsa sibimet concessa, quantum vires suppeditent, profectibus & emendationibus augmentando provebat ac emendet. Denique jubentes præcipimus ut nullus judex publicus nec Comes nec quisquam ex judiciaria potestate in locis præfatis vel in cunctis rebus ad eadem loca respicientibus, seu homines tàm liberos quàm & servos qui illic commanere videntur distringere aut infestare nec fidejussores tollendo aut ullas redhibitiones vel fredas aut bannos exigendo, aut alicujus injuriæ vim ullo unquam tempore inferre præsumat, sed sub nostra defensione & immunitatis tuitione cum Advocatis ibi constitutis res illæ securæ per diuturna tempora permaneant. Et ut hæc auctoritas donationis, atque confirmatio-

firmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora à cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque præsentibus & futuris verius credatur atque diligentius conservetur, manu propria nostra supter eam firmavimus & annuli nostri impressione assignari jussimus. Data XII Kal. Augusti. Anno Christo propitio XX regni Domini Hludovici Serenissimi Regis in Orientali Francia. Indictione prima. Actum in Regensburg in Dei nomine feliciter.

Si recte habet sese in hoc Diplomate annus regni in Orientali Francia est numeratus, conditum illud fuerit anno Dominico octingentesimo sexagesimo: ac proinde erraverit Stumphius & Bruschius in annum seculi illius tricesimum tertium, Munsterus in annum 53, Hottingerus in quinquagesimum circiter originem ejus referentes. Sed parum nostra illud nunc refert. Id meretur notari, quod ex MSS. Chronico Tigurino Bullingeri refert doctissimus Heiderus, nec improbavit Vindex Cœnobialis, Sigillum atque adeo imaginem Ludovici nostri his verbis esse circumscriptum, *Christe protege Hludovicum Regem.* Merentur etiam hoc loco adjici, quæ de isthoc diplomate inseruit notis suis perquam egregiis ad præstantissimum librum Joachimi Vadiani, Bartholomæus Schobingerus Jurisconsultus Sangallensis, leguntur que Tertio tomo Rerum Alemannicarum Goldasti pag. 116, quandoquidem simul exhibent verum Ludovici nostri signum diversum ab eo quo est usus Pius pater. Verba illius hæc sunt.

Monasterium Tigurinum Sanctimonialium conditum & fundatum est à Hludovvico seniore (nam Calvi filius vocatus est Junior) Caroli Crassi patre, qui curtim suam urbis Tigurinæ, ut ipse in

in litteris fundationis vocat, cum integro jure & omnibus ad se pertinentibus redditibus eos contribuit. Pagum etiam Vronia, qui hodie Vri dicitur, quem & Pagellum vocat, cum mancipiis & jure omni ad præfatum Monasterium contribuit Ludovvicus, ejus primam Abbatissam filiam Hildegardam constituit & præfata omnia concessit. sicut literis fundationis clarè continetur. Pollicitus tuitionem & immunitatis defensionem &c. Mundiburdium. Datæ sunt literæ, Anno XX Regni Orientalis Franciæ in Regenspurg. Signum Hludovvici

Verùm hactenus de Tigurino Diplomate. Nunc quasi secundo Rheno ex Alpibus profecti ad Oceanum, qua parte illi Rhenus immergitur, adferemus aliud à Ludovico nostro Vltrajectinæ Ecclesiæ concessum: quale illud productum est à Wilhelmo Heda in actis Hungeri Episcopi xi pag. 55. editionis Buchelianæ. Quod genuinum esse non equidem dubitamus: temporis tamen subscripta nota perquam est corrupta. Annus enim regni xxi Ludovici nostri incidit in Dominicum LXI: illo autem res Vltrajectinæ Ecclesiæ erant in ditione Regis Lotharii Imperatori cognominis filii: qui obiit demum anno Christi DCCCXIX. Et quidem Indictio secunda benè quadrat in tempus illud: vereor tamen ut vel tunc hoc diploma condi potuerit à Ludovico nostro, constat quippe isthoc anno prævaluisse in Lotharii regno Caroli Calvi auctoritatem: nisi fortassis Hungerus fuerit inter eos

qui Carolo sunt reluctati, ac proinde ab eo privati rebus suis. Vix tamen illo rerum statu potuit à Ludovico confirmatio hæc institui, præsertim ægrotante imo penè desperante de vita. Verosimilius igitur, scriptum hoc diploma anno sequente, qui erat Ludovici XXX: utpote cum illo demum anno confectum sit negocium divisionis regni Lotharii inter Ludovicum nostrum & Carolum fratrem, atque adeo in jus & ditionem Ludovici Episcopatus Trajectinus transierit. Operæ fortassis fuerit pretium saltim illa legisse, quæ habent Annales Fuldenses in Actis anni post octingentesimum sexagesimi noni & septuagesimi. Nec vero hujus est loci hoc cum cura agere.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis Ludovicus divinâ favente clementiâ Rex. Cum petitionibus sacerdotum Dei justis & rationabilibus divini cultus amore favemus, supernâ nos muniri gratiâ non dubitamus. Noverit interea industria seu utilitas omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam & futurarum, quia Hungerus Veteris Trajecti Ecclesiæ Episcopus, quæ est constructa in honorem S. Martini confessoris & aliorum Sanctorum, obtulit obtutibus nostris authoritatem immunitatis domini & genitoris nostri, bonæ memoriæ Ludovici piissimi Augusti, in quâ erat insertum, quod non solum idem dominus & genitor noster, verum etiam prædecessores ejus Reges Francorum, eidem Ecclesiæ, cui Hungerus ipse authore Deo præesset sub tuitione & defensione eorum, cum omnibus sibi subjectis & rebus vel hominibus ad se pertinentibus vel aspicientibus consistere fecerunt, & eorum immunitatem.

nitatem auctoritatibus hactenus ab inquietudine judiciariæ potestatis eadem munita atque defensa fuisset Ecclesia, sed pro rei firmitate postulavit à nobis prædictus Episcopus, ut paternum seu prædecessorum nostrorum Regum morem sequentes, hujusmodi nostræ immunitatis præceptum erga ipsam Ecclesiam, immunitatis atque tuitionis gratiâ, ob amorem Dei & reverentiam ipsius loci circa ipsam Ecclesiam fieri censeremus. Cujus petitioni libenter assensum præbuimus, & hoc nostræ authoritatis præceptum fieri decrevimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus judex publicus, neque quislibet ex judiciariâ potestate, aut nullus ex fidelibus nostris, in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis vel territoriis infra ditionem regni nostri justè & rationabiliter memorata tenet vel possidet Ecclesia, & ea quæ deinceps jure ipsius sancti loci divina pietas augere dignabitur, ad causas audiendas aut freda exigenda aut mansiones vel paratas faciendas, vel fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ tam ingenuos quam & servos super terram ipsius commanentes injustè distringendos, neque ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ superius memoratæ sunt exigere præsumat. Sed liceat memorato Præsuli suisq; successoribus res prædictæ Ecclesiæ cum omnibus sibi subjectis sub tuitionis ac immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere

imperio: atque pro incolumitate nostrâ conjugis ac prolis seu etiam totius regni à Deo nobis collati, & ejus clementissimâ miseratione per immensum conservandi, una cum Clero & populo sibi subjecto, Domini inmensam clementiam exorare: & quicquid de prefatis rebus Ecclesiæ jus Fisci exigere poterat, integrum eidem concessimus Ecclesiæ, scilicet ut in perpetuo tempore ei ad peragendum Dei servitium augmentum & supplementum fiat. Hanc itaque authoritatem ut pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, & à fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris diligentius conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari fecimus. Signum Domini Ludovici piissimi Regis, Hardbertus ad vicem Ratelerii recognovi. Datum XV. Cal. Iunii, Anno XXI. Domini & Serenissimi Regis Ludovici in Orientali Franciâ regnantis. Indictione secundâ. Actum Franconefurd Palatio Regio. In Dei nomine feliciter, Amen.

Agmen omnium Ludovici Germanici nostri Diplomatum claudat illud quod Commentario postumo De Lupoduno Marquardi Freheri Viri Germanicarum rerum peritissimi, inter alia monumenta est adjectum pag.26. Non potest autem non esse nobis illud perquam acceptum, quandoquidem refert & illa verba quibus Sigillum sive imago Ludovici fuit circumscriptum, & quæ signo aut monogrammo fuerunt adjecta, etsi (quod dolemus) neque imago neque signum ipsum fuerit expressum. Commendat etiam sese hoc diploma quoniam eopse anno quo decessit Ludovicus (perperam

peram enim in margine scriptus est A. 870) id est Salvatoris nostri septuagesimo septimo, & quidem non multò ante ejus obitum, loco Monasterio Laurisheimensi, ubi est sepultus, proximo conditum. Mense scilicet Majo hoc Diploma est exaratum: ipse Rex autem *V. Kal. Septembris in palatio Franconefurt diem ultimum clausit:* ut habent verba Annalium Fuldensium.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis. Hludowicus divina favente gratia Rex. Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus nostrisque, præsentibus scilicet & futuris, qualiter nos ob nostræ mercedis augmentum, & pro remedio animæ Domini avi & genitoris nostri, concessimus quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium LAVRESHAM, quod est constructum in honore beatorum Apostolorum PETRI & PAVLI, ubi etiam requiescit corpore S. Nazarius, hoc est in pago Renense ad SENEIM & BICCHVMBACH, cum omnibus ibidem adjacentiis vel pertinentibus, in mancipiis terris vineis pratis pascuis sylvis aquis aquarumve decursibus exitibus & regressibus, mobilibus, quæsitum & ad inquirendum, totum & ad integrum ex jure & dominatione nostra in jus & dominationem præfati sancti loci tradimus atque transfundimus, ea videlicet ratione, ut ab hodierna die & deinceps, per hoc nostræ auctoritatis præceptum, plenius in DEI nomine confirmatum in usus fratrum Domino ibidem famulantium perpetualiter permaneant absque alicujus contradicentis obstaculo. Quod si nunc Nos easdem res cum consensu

mus juvamine, atque regali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad æternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum solertia, qualiter venerabilis Abbas noster Otgarius adiit celsitudinem nostram, humiliter implorans, ut quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium quod vocatur Altaha constructum in honore S. Mauritii in proprium concedissem. Nos itaque petitioni ipsius libenti animo assensum præbuimus, & concessimus quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium Altaha, id est villam quæ vocatur Nawawinida juxta rivulum Trebinam. Admonuit etiam celsitudinem nostram prædictus Abbas, qualiter Dominus Avus noster Carolus licentiam tribuit suis fidelibus in augmentatione rerum Ecclesiasticarum Dei in Pannonia carpere & possidere hæreditatem, quod per licentiam ipsius in multis locis, & ad istud etiam monasterium factum esse dinoscitur. Fuerunt namque in vestitura prædicti monasterii quædam loca nomine Scalcobach, sicut ipse rivulus fluit in occidentalem partem usque in Dagodeos Marcha, & inde in Orientalem plagam usque in Ryzara Marcha, atque in eum locum quem vocat Cidalaribach in saltu Enisæ fluvii, qui conjacet inter Danubium & Ibysam atque Hurulam in meridianam partem, usque in verticem montis & ad Biugen mansos quinque & quicquid ad prædictas villas pertinet, hoc est in mancipiis, ædificiis, terris, cultis & incultis, vineis, pratis, sylvis, venationibus, pascuis,

aquis,

aquis, aquarumve decursibus. Licet itaque fuissent in vestitura prædictæ res ad præscriptum monasterium, tamen ibi non erant confirmatæ per illius auctoritatis præceptum. Qua de re commoniti hos nostræ auctoritatis apices fieri jussimus, per quos decernimus atque jubemus, ut prædictæ res cum omnibus prænominatis ad præscriptum monasterium Altaha in nostra eleemosyna atque in remedio animarum antecessorum nostrorum inviolabiliter perennis temporibus permaneant, nullo contradicente. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis firmior habeatur, & per futura tempora à fidelibus nostris verius credatur, & diligentius observetur, manu propria nostra subtus eam firmavimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus. Data 16. Cal. Iulii, anno Christo propitio 31. regni Domini Ludovici serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis. Indict. 10. Actum Ostermutinga villa regia, in Dei nomine feliciter.

XI

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE *Trinitatis. Ludovicus favente gratia Rex. Oportet igitur nos, qui divino sumus munere quodammodo præ cæteris mortalibus sublimati, ejus in omnibus parere præceptis cujus clementia prælati sumus. atq; cujus præcellimus munere, loca uti unquam sibi sacrata per adpetitiones fidelium nostrorum nostro relevare juvamine, atque regali tueri munimine, atque in eis qui ibi Domino famulantur, munificentiam nostræ largitionis clementer impendere quoniam sit nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad æ-*

ternam feliciter obtinendam profuturum, liquidò credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum solertia, qualiter venerabilis Otgarius Abbas & vocatus Episcopus adiit celsitudinem nostram deprecans, ut ob mercedis nostræ augmentum, loca quædam pertinentia ad suum Monasterium Altaha, quæ ille unà cum communi concilio fratrum ad illorum usus necessarios deservire constituit, nec non etiam quæ antea habuerunt, quorum locorum nominà hic subtus tenentur inscripta, per nostræ auctoritatis præceptum eis perpetualiter habere concederemus. Cujus petitioni ob amorem Domini nostri IESV Christi libenti animo assensum præbentes, ita decrevimus fieri. Concessimus itaque præscriptis fratribus consistentibus in Monasterio Altaha ad illorum usus necessarios res quas antea habuerunt in istis locis, quorum nomina sunt, Buechofen, Heidolfinga, Oparinhusa, Bogama cum Ansolfinga, Vrbach, & quæ illuc pertinent cum Schellmaha, Mülibeim. Nec non etiam eas res, quas venerabilis Otgarius Abbas ibidem ad illorum usus necessarios postea per nostram licentiam adauxit in istis locis quorum nomina sunt, Altdorf cum Niunhusa & ad VValde, post obitum Odali Zulinga, Vsterlinga, Smidaha cum decem vineis ad VVahonne, ad Bouhbæ, post obitum Slemari, & loca quæ Richovi & Richardo ad obedientiam commendata sunt post obitum amborum. Et quod Heribertus habuit post obitum ejus & conjugis suæ, atque tertiam partem salis ad salinas, & si deinceps aliquis res

ſuas ad præfatum Monaſterium tradiderit, in prædictorum fratrum redigatur ſervitium. Has itaque præſcriptas res cum omni integritate in prædictorum fratrum ſervitio perpetualiter per hoc noſtræ auctoritatis præceptum plenius in Dei nomine confirmatum permanere concedimus, ea videlicet ratione, ut nullus ex ſucceſſoribus noſtris inde quippiam auferre præſumat, neque Abbas, neque alia quælibet oppoſita perſona, ſed absque alicujus moleſtia vel inquietudine easdem res ad illorum ſervitium perpetualiter habeant teneant atque poſſideant. Reliquæ verò res ubicunque ſint pertinentes ad Monaſterium Altaha ſub dominio & gubernatione Abbatis exiſtant, quem ipſi fratres ſecundum regulam S. Benedicti elegerint. Et ut hæc auctoritas noſtræ largitionis firmiter habeatur & per futura tempora à fidelibus noſtris credatur & diligentius obſervetur, manu propria noſtra ſubtus eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus, nec non per manus Carlomanni roborari fecimus. Data 15 Cal. Ian. Anno Chriſto propitio 33 regni Domini Ludovici sereniſſimi Regis in Orientali Francia regnantis. Indictione 12. Actum Altaha Monaſterium, in Dei nomine feliciter.

XII

Etſi undecim Diplomatibus quæ ex Metropoli Salisburgenſi adduximus non audemus fidem detrahere: Quod ſequitur tamen eſt, fateor, multis de cauſſis ſuſpectum. Adferemus autem etiam illud in medium, ne videamur quidquam voluiſſe omittere eorum quæ tanto ſtudio in Metropoli ab Hundio & Gewoldo congeſta ſunt: utque appareat, etiam veteres com-

mentorum auctores non fuisse ausos Ludovico nostro aliud quam Regium cognomentum attribuere.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI, Dei omnipotentis, Ludovicus, divina favente gratia Rex. Oportet igitur nos, qui divina sumus gratia quodammodo cæteris mortalibus sublimati, ejus in omnibus parere præceptis, cujus clementia existimus prælati, atque cujus præcellimus munere, loca utique ipsius sibi dicata ante omnia nostris rebus sublimare atque dilatare. Quoniam hoc procul dubio ad salvationem corporis & animæ nostræ fore creditur. Idcirco oportet nos ob amorem Domini nostri IESV CHRISTI & matris ejus Mariæ, invidiam destruere malignorum spirituum & hominum, quam nolumus manere, quæ est in Ratisbona civitate, inter Ecclesiam sancti Stephani Prothomartyris, ubi modò sedes est Episcopalis, & inter Ecclesiam sancti Emmerani pretiosi Martyris, juxta muros ejusdem civitatis, ubi Cathedra erat Pontificis usque dum pater meus Carolus Magnus, Anno ab incarnatione Domini DCCXCVIII cum authoritate Leonis Papæ destruxit, & cum consensu Adalwini Episcopi ejusdem civitatis, in civitatem statuit, & confirmavit Ecclesiam pretiosi Martyris Emmerani recta ratione ad potestatem Imperatorum sive Regum pertinere, & Rectorem ejusdem Cœnobii, unoque anno Romam persolvere 7 aureos ad altare S. Petri. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum solertia, quod nos confirmamus eandem Ecclesiam cum autoritate Eugenii Papæ, absque omnium hominum

num contradictione, omni tempore permanere in regimine Imperatorum sive Regum. Et eundem censum ad Romam dare, ea videlicet ratione confirmāmus, ut neque Dux, neque Episcopus, ullam potestatem habeant intus aut foris: sed totum quod ad eandem Ecclesiam pertinet, in jus & donationem sancti Emmerani Martyris, provisorumque ejus, tradimus atque transfundimus. Et per hoc nostræ auctoritatis præceptum, plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, sed Deo auxiliante, ad servitium sanctæ Mariæ & sancti Petri sanctique Emmerani Martyris Monachorumque ejus, qui ibidem Domino famulantur, omni tempore, absque ullius contradicentis obstaculo, tradita & confirmata permaneant. Et ut hæc autoritas confirmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora melius conservetur, cum sigillo Papæ & de annulo nostro subter jussimus sigillare.

Posteaquam adeò multa jam produximus in medium Germanici Ludovici nostri Diplomata, merito possit videri supervacua opera ulterius iis adducendis immorari. Nihilominus tamen adhuc tria adferemus, satius arbitrati plura quam sit necessum adferre quàm aliqua in parte deficere. Sed & illa tria ejus sunt momenti uti ex iis eximia liceat addiscere.

Ac primo quidem loco exhibebimus Diploma illud quo Ludovicus noster Tigurinum Sanctimonialium monasterium insolita munificentia ornavit, quodque passim solet commemorari in Helvetiorum rebus. Dabimus autem quemadmodum refertur à Martino Magero præclari & operosi voluminis de Advocatia Armata cap. v. pag. 155.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis. HLVDOVICVS, divina favente clementia Rex.

lium fœminarum sub regulari norma degentium, vita conservatioque monasterialis, monastico cultu instituta, celebretur, & libentius propter hujus loci supplementum à nobis jam prædictis Martyribus debiti Dei famulatus illic exhibeatur, ac pro nostra debitorumque nostrorum omnium mercedis augmento dilig ntius ac uberius Domini misericordia exoretur. Volumus etiam ut fidelium nostrorum noverit benevol ntia quod paterna pietate commoniti supradictum monasterium, cum omni integritate, una cum nostra traditione in locis præfatis dilectissimæ filiæ nostræ Hildegardæ in proprietatem concessimus, ut quando, Domino permittente, valent in eodem Monasterio, Domino militante, suoque dominatui subjectam disciplinis regularibus & observatione monasteriali institutione corrigat, & nutriat, locaque ipsa sibimet concessa, quantum vires suppeditent, profectibus & emendationibus augmentando provehat ac emendet. Denique jubentes præcipimus ut nullus judex publicus nec Comes nec quisquam ex judiciaria potestate in locis præfatis vel in cunctis rebus ad eadem loca respicientibus, seu homines tàm liberos quàm & servos qui illic commanere videntur distringere aut infestare nec fidejussores tollendo aut ullas redhibitiones vel fredas aut bannos exigendo, aut alicujus injuriæ vim ullo unquam tempore inferre præsumat, sed sub nostra defensione & immunitatis tuitione cum Advocatis ibi constitutis res illæ securæ per diuturna tempora permaneant. Et ut hæc auctoritas donationis, atque con-

 firmatio-

firmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora à cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque præsentibus & futuris verius credatur atque diligentius conservetur, manu propria nostra supter eam firmavimus & annuli nostri impressione assignari jussimus. Data XII Kal. Augusti. Anno Christo propitio XX regni Domini Hludovici Serenissimi Regis in Orientali Francia. Indictione prima. Actum in Regensburg in Dei nomine feliciter.

Si recte habet sese in hoc Diplomate annus regni in Orientali Francia est numeratus, conditum illud fuerit anno Dominico octingentesimo sexagesimo: ac proinde erraverit Stumphius & Bruschius in annum seculi illius tricesimum tertium, Münsterus in annum 53, Hottingerus in quinquagesimum circiter originem ejus referentes. Sed parum nostra illud nunc refert. Id meretur notari, quod ex MSS. Chronico Tigurino Bullingeri refert doctissimus Heiderus, nec improbavit Vindex Cœnobialis, Sigillum atque adeo imaginem Ludovici nostri his verbis esse circumscriptum, *Christe protege Hludovicum Regem.* Merentur etiam hoc loco adjici, quæ de isthoc diplomate inseruit notis suis perquam egregiis ad præstantissimum librum Joachimi Vadiani, Bartholomæus Schobingerus Jurisconsultus Sangallensis, leguntur que Tertio tomo Rerum Alemannicarum Goldasti pag. 116, quandoquidem simul exhibent verum Ludovici nostri signum diversum ab eo quo est usus Pius pater. Verba illius hæc sunt.

Monasterium Tigurinum Sanctimonialium conditum & fundatum est à Hlüdovvico seniore (nam Calvi filius vocatus est Junior) Caroli Crassi patre, qui curtim suam urbis Tigurinæ, ut ipse

in litteris fundationis vocat, cum integro jure & omnibus ad se pertinentibus redditibus eos contribuit. Pagum etiam Vronta, qui hodie Vri dicitur, quem & Pagellum vocat, cum mancipiis & jure omni ad præfatum Monasterium contribuit Ludovvicus, ejus primam Abbatissam filiam Hildegardam constituit & præfata omnia concessit. sicut literis fundationis clarè continetur. Pollicitus tuitionem & immunitatis defensionem &c. Mundiburdium. Datæ sunt literæ, Anno XX Regni Orientalis Franciæ in Regenspurg. Signum Hludovvici

PO H S L L

Verùm hactenus de Tigurino Diplomate. Nunc quasi secundo Rheno ex Alpibus profecti ad Oceanum, qua parte illi Rhenus immergitur, adferemus aliud à Ludovico nostro Vltrajectinæ Ecclesiæ concessum: quale illud productum est à Wilhelmo Heda in actis Hungeri Episcopi xi pag. 55. editionis Buchelianæ. Quod genuinum esse non equidem dubitamus: temporis tamen subscripta nota perquam est corrupta. Annus enim regni xxi Ludovici nostri incidit in Dominicum LXI: illo autem res Vltrajectinæ Ecclesiæ erant in ditione Regis Lotharii Imperatori cognominis filii: qui obiit demum anno Christi DCCCLXIX. Et quidem Indictio secunda benè quadrat in tempus illud: vereor tamen ut vel tunc hoc diploma condi potuerit à Ludovico nostro, constat quippe isthoc anno prævaluisse in Lotharii regno Caroli Calvi auctoritatem: nisi fortassis Hungerus fuerit inter eos

 qui

qui Carolo sunt reluctati, ac proinde ab eo privati rebus suis. Vix tamen illo rerum statu potuit à Ludovico confirmatio hæc institui, præsertim ægrotante imo penè desperante de vita. Verosimilius igitur, scriptum hoc diploma anno sequente, qui erat Ludovici XXX: utpote cum illo demum anno confectum sit negocium divisionis regni Lotharii inter Ludovicum nostrum & Carolum fratrem, atque adeo in jus & ditionem Ludovici Episcopatus Trajectinus transierit. Operæ fortassis fuerit pretium saltim illa legisse, quæ habent Annales Fuldenses in Actis anni post octingentesimum sexagesimi noni & septuagesimi. Nec vero hujus est loci hoc cum cura agere.

In Nomine Sanctae et Individuae Trinitatis Ludovicus divinâ favente clementiâ Rex. Cum petitionibus sacerdotum Dei justis & rationabilibus divini cultus amore favemus, supernâ nos muniri gratiâ non dubitamus. Noverit interea industria seu utilitas omnium fidelium nostrorum tam praesentium quam & futurarum, quia Hungerus Veteris Trajecti Ecclesiae Episcopus, quae est constructa in honorem S. Martini confessoris & aliorum Sanctorum, obtulit obtutibus nostris authoritatem immunitatis domini & genitoris nostri, bonae memoriae Ludovici piissimi Augusti, in quâ erat insertum, quod non solum idem dominus & genitor noster, verum etiam praedecessores ejus Reges Francorum, eidem Ecclesiae, cui Hungerus ipse authore Deo praeesset sub tuitione & defensione eorum, cum omnibus sibi subjectis & rebus vel hominibus ad se pertinentibus vel aspicientibus consistere fecerunt, & eorum immunitatem:

nitatem auctoritatibus hactenus ab inquietudine judiciariæ potestatis eadem munita atque defensa fuisset Ecclesia, sed pro rei firmitate postulavit à nobis prædictus Episcopus, ut paternum seu prædecessorum nostrorum Regum morem sequentes, hujusmodi nostræ immunitatis præceptum erga ipsam Ecclesiam, immunitatis atque tuitionis gratiâ, ob amorem Dei & reverentiam ipsius loci circa ipsam Ecclesiam fieri censeremus. Cujus petitioni libenter assensum præbuimus, & hoc nostræ authoritatis præceptum fieri decrevimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus judex publicus, neque quislibet ex judiciariâ potestate, aut nullus ex fidelibus nostris, in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis vel territoriis infra ditionem regni nostri justè & rationabiliter memorata tenet vel possidet Ecclesia, & ea quæ deinceps jure ipsius sancti loci divina pietas augere dignabitur, ad causas audiendas aut freda exigenda aut mansiones vel paratas faciendas, vel fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ tam ingenuos quam & servos super terram ipsius commanentes injustè distringendos, neque ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ superius memoratæ sunt exigere præsumat. Sed liceat memorato Præsuli suisq; successoribus res prædictæ Ecclesiæ cum omnibus sibi subjectis sub tuitionis ac immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere

imperio: atque pro incolumitate nostrâ conjugis ac prolis seu etiam totius regni à Deo nobis collati, & ejus clementissimâ miseratione per immensum conservandi, una cum Clero & populo sibi subjecto, Domini inmensam clementiam exorare: & quicquid de prefatis rebus Ecclesiæ jus Fisci exigere poterat, integrum eidem concessimus Ecclesiæ, scilicet ut in perpetuo tempore ei ad peragendum Dei servitium augmentum & supplementum fiat. Hanc itaque authoritatem ut pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, & à fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris diligentius conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari fecimus. Signum Domini Ludovici piissimi Regis, Hardbertus ad vicem Ratelerii recognovi. Datum XV. Cal. Iunii, Anno XXI. Domini & Serenissimi Regis Ludovici in Orientali Franciâ regnantis. Indictione secundâ. Actum Franconefurd Palatio Regio. In Dei nomine feliciter, Amen.

Agmen omnium Ludovici Germanici nostri Diplomatum claudat illud quod Commentario postumo De Lupoduno Marquardi Freheri Viri Germanicarum rerum peritissimi, inter alia monumenta est adjectum pag. 26. Non potest autem non esse nobis illud perquam acceptum, quandoquidem refert & illa verba quibus Sigillum sive imago Ludovici fuit circumscriptum, & quæ signo aut monogrammo fuerunt adjecta, etsi (quod dolemus) neque imago neque signum ipsum fuerit expressum. Commendat etiam sese hoc diploma quoniam eopse anno quo decessit Ludovicus (perperam

peram enim in margine scriptus est A. 870) id est Salvatoris nostri septuagesimo septimo, & quidem non multò ante ejus obitum, loco Monasterio Laurisheimensi, ubi est sepultus, proximo conditum. Mense scilicet Majo hoc Diploma est exaratum: ipse Rex autem *V. Kal. Septembris in palatio Franconefurt diem ultimum clausit:* ut habent verba Annalium Fuldensium.

In Nomine Sanctae et Individuae Trinitatis. Hludowicus divina favente gratia Rex. Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus nostrisque, præsentibus scilicet & futuris, qualiter nos ob nostræ mercedis augmentum, & pro remedio animæ Domini avi & genitoris nostri, concessimus quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium LAVRESHAM, quod est constructum in honore beatorum Apostolorum PETRI & PAVLI, ubi etiam requiescit corpore S. Nazarius, hoc est in pago Renense ad SENEIM & BICCHVMBACH, cum omnibus ibidem adjacentiis vel pertinentibus, in mancipiis terris vineis pratis pascuis sylvis aquis aquarumve decursibus exitibus & regressibus, mobilibus, quæsitum & ad inquirendum, totum & ad integrum ex jure & dominatione nostra in jus & dominationem præfati sancti loci tradimus atque transfundimus, ea videlicet ratione, ut ab hodierna die & deinceps, per hoc nostræ auctoritatis præceptum, plenius in DEI nomine confirmatum in usus fratrum Domino ibidem famulantium perpetualiter permaneant absque alicujus contradicentis obstaculo. Quod si nunc Nos easdem res cum consensu

ſenſu & voluntate dilecti filii noſtri KAROLI ſtatim commutare poſſumus, hoc omnino deſideramus. Si autem hoc eſſe nequiverit, tunc firmiter præcipimus atque jubemus, ut poſt obitum noſtrum perpetualiter ibi permaneant abſque alicujus moleſtia vel inquietudine. Et ut hæc auctoritas largitionis noſtræ firmior habeatur, & per futura tempora à fidelibus noſtris verius credatur & diligentius obſervetur, manu propria noſtra ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus. Heberhardus Cancellarius ad vicem Luitberti archicapellani recognovi & ſubſcripſi. Data IIII Non. Majas, Anno Chriſti propitio. XXXVII Regni Domini Hludovvici ſereniſſimi Regis in Orientali Francia regnantis Indictione VII. Actum Lobotenburc.

CHRISTE PROTEGE HLVDOVVICVM REGEM.

SIGNVM DOMNI HLVDOVVICI SERENISSIMI REGIS.

Caput V.

Nec Ludovicum Pium, nec Ludovicum Lotharii filium, qui soli seculo Christiano nono Imperatores audierunt, adeoque nullum Ludovicum Imperatorem, Cœnobiale diploma condidisse. In nonnullis tamen referre illud Ludovici Pii diplomata, cumprimis ea quæ anno Imperii xxvi sunt lata, ac proinde etiam hoc ipso commissum falsi crimen prodere.

CUm Diplomata omnia Ludovici Pii & Germanici, quorum alterutri possit forte adscribi illud Cœnobiale, jam adducta sint, nihil est quod amplius Censuram institutam remoretur. Deinceps igitur id præstabimus quod professi jam sumus, atque adeo compluribus firmis argumentis demonstrabimus, Diploma illud esse fictum, commentitium, atque adeo nullius momenti.

Illorum autem PRIMUM meritò omnium esse oportet illud, quod falsò Diploma illud præ sese ferat, quasi sit conditum à Ludovico Imperatore, & quidem seculo jam tum Christiano nono. Si sane hoc etiam fuerit evictum, jam erit depugnatum. Vtique enim quem ipsum Diploma suum autorem laudat, de eò cumprimis nihil falsi referre debuit.

Vt constet verò assertionis nostræ ratio, principio tanquam indubitatum atque ab ipsis Cœnobii hyperaspistis concessum ponendum est: duos Ludovici nomine appellatos citra controversiam Imperatores fuisse seculo isthoc nono. Præter illos autem binos alium nullum Imperatorem audiisse, contra Cœnobialem Vindicem proximo capite adstruemus. Illorum alter est Ludovicus Pius filius Caroli Magni, alter hujus

hujus nepos Lotharii Imperatoris filius. A neutro illorum Diploma hoc esse, liquidò jam ostendemus: retrogrado ordine à Lotharii filio facientes initium.

Jam tum autem doctissimus Heiderus perspicue adeo probavit, neutiquam hoc Diploma esse LUDOVICI NEPOTIS, ut ipsemet Cœnobialis Hyperaspista tractus fuerit in assensum. Negavit duntaxat, in ipso Diplomate hunc esse laudatum conditorem. Ac proinde *cap. 1.* in sua Responsione, *criminis falsi* statim accusat Heiderum, quod his fuisset usus verbis: Daß Keyser Ludewig der II Keysers Lotharii Sohn und Caroli Magni Uhrenckel/ vermög Buchstablichen inhalts und auffgedruckten Insigels/ gemelten Brieff ertheilet haben soll; non enim vel in textu diplomatis vel in sigillo Cæsario idipsum asseri. Verum ab illa atroci accusatione Heiderum facile absolvit res ipsa. Utique enim ipsum illud Diploma sæpe repetitis vicibus conditorem suum refert Ludovicum Imperatorem, ejusque annum Imperii vicesimum sextum, & Incarnationis Domini DCCCLXVI. Illo autem tempore nemo audiit Ludovici nomine Imperator (quod enim præter hactenus communem sententiam de Ludovico Germaniæ Rege adfert Vindex Cœnobii; id proximo capite demonstrabitur, plane novum simul tamen ineptum esse *εὕρημα*) præter Lotharii filium: qui revera unus fuit Ludoviciani nominis Imperator secundus. Nec sequitur, crimen falsi esse commissum ab Heidero, quoniam res ipsa clamet, Ludovico huic fabricam Diplomatis non posse deberi: sed potius arguit imperitiam aut malitiam ejus qui diploma confinxit. Ita verò etiam antehac fuisse creditum ipsimet Cœnobio, certissimum præbet documentum Bruschii in eandem sententiam facta narratio. Nihil enim in suo de Monasteriis opere refert præter ea quæ in singulis monasteriis, dum per Germaniam vagaretur, accepit. Ille vero diserte ita loquitur, ubi de hoc Cœnobio agit pag.

79. *Idem ille Adalbertus Xenodochii etiam Lindaviensis opulentissimi fundator fuisse dicitur: qui tandem anno Domini 841 decima die Maji occisus legitur à copiis Ludovici Regis Germaniæ & Bavariæ, non procul à Lacu Brigantino, dum is à Cæsare Lothario præsidii loco in Rhætia positus esset, ut prohiberet, ne Caroli Calvi exercitus è Burgundionibus adveniens cum Ludovici fratris agmine jungeretur. Postea anno Domini 866 ab Imperatore Ludovico secundo, CAESARIS LOTHARII FILIO, datis Privilegiis ac Asylo insuper in sontium refugium concesso, confirmatur Adalberti Comitis, Lotharii Cæsaris tam fidelis præfecti & Ministerialis nova ista fundatio.*

Magna itaq; injuriâ Heidero intentatum est falsi crimen: imò hactenus ille vacat utique omni etiam suspicione culpæ. Cæterum ab illo Ludovico Imperatore Lotharii filio non esse Diploma, vi rationum à doctissimo Heidero adductarum superatus, ipsemet Cœnobialis vindex, ceu diximus jam tum, est confessus: agnoscens, illi Ludovico in Germania nihil fuisse imperii. Verba ejus hæc sunt *cap. 2. §. 3.* Die Umbstånd lauffen gemelten Keyser Ludewig stracks zu wieder / weil er in Teutschen Landen keine Jurisdiction oder Gewalt gehabt / wie D. H. wol belegt / und man Stiffts seiten gern geschehen lasset ꝛc. Eapropter non etiam fortassis est caussæ amplius quidquam, quare à nobis hic verbulum addatur. Quandoquidem tamen possit alicui adhuc scrupulus aliquis superesse, paucis saltim illum etiam nos hoc loco eximemus.

Igitur ab illo Ludovico hoc diploma non esse, primario argumento nobis est illud, quod huic Imperatori neque mediate neque immediate jus aliquod regendi in Germania, ac proinde nec in Alemannia, competierit, Privilegium autem ejusmodi non nisi Regia vel Imperatoria auctoritate potuerit condi. Observandum scilicet est, Ludovicum Pium Imperatorem Bajoariæ quidem Regem constituisse filium suum Lu-

dovicum, sibi tamen servata in illum summa potestate Imperatorio titulo: eoque filium Bajoariam rexisse quasi immediate, patrem vero mediate. Id quod luculente apparet ex diplomatibus quæ confici fecit vivo Pio Imperatore filius, Rex adhuc audiens Bajoariæ; quorum duas jam tum præcedente capite exhibuimus. Neutra autem ratione Ludovico Imperatori Lotharii filio quidquam fuit in Germania saltim Alemannica juris. Non Imperatorio: quandoquidem nequidem ejus parens Lotharius quidquam juris Imperatorii in fratrum Ludovici & Caroli ditiones post institutam divisionem Francici imperii habuit, ac proinde nec in filium potuit transferre. Victus scilicet duobus ingentibus præliis à fratribus Lotharius, proponi victoribus per legatos fecit, teste Nithardo l. 4: *Si vellent illi aliquid supra tertiam partem regni propter nomen Imperatoris, quod illi Pater illorum concesserat, & propter dignitatem Imperii quam avus Regno Francorum adjecerat, facerent: Sin aliter, tertiam tantummodo partem sibi concederent; regeretq; quisq; illorum portionem regni sui prout melius posset; frueretur alter alterius subsidio & benevolentia.* Posterius placuit: ac proinde nullum jus Imperatorium in Ludovici ditiones ut nec in Caroli Calvi Lothario superfuit. Id quod Baronio etiam rectè est observatum, qui proinde scribit ad annum 848: *Nullum Lotharium facultatem habuisse disponendi aliquid in Regno Germaniæ, spectante ad Ludovicum, certum est.* Nos pridem libro *de Germanorum Imperio cap. IX* hoc ipsum demonstravimus, ac proinde nihil nunc addimus.

Porro per institutam illam Francorum imperii divisionem, Ludovico obtigisse etiam ultra Rhenum Alemanniæ illam partem quæ est usque ad Vrsam, jam tum docuimus *Operis de Finibus Imperii Germanici cap. 3.* Saltim monasterium S. Galli in Ludovici ditionem isthac divisione pervenisse, manifestum est ex iis quæ narrat Ratpertus Monachus S. Galli

cap. 7.

cap. 7 & 8 libri de Origine & casibus monasterii S. Galli: quem librum Goldastus edidit Tomo primo Rerum Alemannicarum: ut & ex illa tabula donationis monasterio S. Galli factæ anno 13 Ludovici Regis in Orientali Francia, quam Joachimus Vadianus vir exactissimi judicii pariter & industriæ *l. 2. de Collegiis Monasteriisq; Germaniæ Veteribus* inseruit, quæque legitur Tomo III Rerum Alemannicarum Goldasti pag. 46. Unde simul liquidum est, omnem lacum Podamicum ejusque oram universam, saltim ab anno 843, quo divisio est constituta, soli Ludovico nullo autem jure Lothario paruisse. At vero Lotharius etiam illam quæ sibi obtigerat partem tertiam tres rursum in partes divisam, filiis totidem, in cœnobium sese recondens anno 855 Prumiense, pleno regendi jure singulis tradito, commisit. Quo factum, ut Ludovicus natu maximus Italiam cum Imperatorio titulo quidem acceperit; nihil tamen juris extra Italiæ fines fuerit consequutus. Et verò hac de causa solet ille in Annalib. Franciscis *Imperator Italiæ* audire, & exclamavit olim Gotfridus Viterbiensis: *Vide ad quantum defectum Romanum Imperium devenerit! Scilicet ut in tres partes diviso Regno Francorum, tertiæ partis tertia pars esset Imperium.*

Nec mediate igitur nec immediate Ludovico Lotharii filio, qui Imperatorio titulo tum temporis secundus post Ludovicum Pium audivit, quidquam habuit in Podamici lacus sive insulas sive viciniam juris; ac proinde condere non potuit in Lindavici monasterii, si quod tum fuit, commoda ullum privilegium. Non fert autem etiam annorum numerus, qui in Diplomate continetur, Ludovicum Imperatorem illum secundum. Diplomatis enim subscriptio refert, conditum illud esse anno Imperii vicesimo sexto. At vero Ludovicus hic secundus anno demum 55 cœpit solus audire Imperator & defunctus est improlis anno 876: ac proinde

non nisi in annum usque vicesimum primum imperavit. Jam tum, fateor, anno 843 fecerat illum pater consortem regiminis; sed ab illo initio rara solent, quæ solus edidit monumenta, Imperii annos numerare. Ut taceam, annum vicesimum sextum Imperii, hoc computo observato, fuisse Christi 869: in Diplomatæ autem annum Imperii vicesimum sextum referri in annum Christi 866. Quicquid hujus sit, certo est certius, Diploma cœnobiale à Ludovico isthoc secundo id nominis Imperatore non esse conditum.

LVDOVICO PIO Imperatori plæraque Diplomatis convenire, affirmat Vindex. Quod enim in eo legitur, conscriptum illud anno Christi 866, cum tamen Pius obierit anno 840, existimat esse levis momenti. Illud enim ab aliqua imprudente manu longè post denique adscriptum: idque arguere characterum diversitatem.

Verùm enimverò illam subscriptionem anni Christi reliquis recentiorem esse, non sanè certò indicat diversitas characterum. Enimverò characteres quibus ipsum Diploma scriptum, differunt plurimùm figura sua ab iis quibus constat subscriptio: imo ipsiusmet subscriptionis characterum magna est diversitas: & tamen Vindex omnia illa uno eodemque tempore exarata esse arbitratur. Quod si inspiciundi ipsum autographum facultas nobis esset, fortassis haud difficulter appareat omnium una eademque ætas. Saltim itaque hactenus manet obstaculum: quod non possit Diploma acceptum referri Ludovico Pio, quia ille jam viginti sex annos ante Diplomatis confectionem è vivis excessit.

Sit saltim hactenus itaque hoc argumentum primum; etsi de ejus vi nolimus multum cum adversario contendere. Cæterum adferemus nunc in medium argumentum alterum, idque invicti omninò roboris, quod non patitur Diplomatis autorem Pium Ludovicum. In Diplomate scilicet Rhabanus

aut appellatur *Sancta Ecclesia Moguntina Metropolita*: ille vero demum anno 847, octavo post obitum Pii anno, dignitatem illam Archiepiscopalem est consecutus. Diserte enim Annales Pithœani & Fuldenses Freheri ad annum illum ita loquuntur: *Orhgarius Moguntiacensis Episcopus XI Kal. Maji obiit, in cujus locum Hrabanus ordinatus est V Kal. Julii.* Idem multis narrat Serrarius l. 6. Historiæ Moguntiacæ. Vidit hoc argumentum ipsemet Vindex, ejusque vim agnoscens his utitur verbis: An welchem scopulum wolgedachtes Stifft sich nicht begehret zu stossen.

Quicquid ergo sit de priore argumento, sufficit nobis solum illud alterum. Jamque habemus confitentem ipsummet cœnobialem Vindicem, ab Imperatore Ludovico Pio Diploma illud cœnobiale non esse conditum.

QUANTUMVIS autem ita sese res habeat, in Diplomate tamen illo repeiiuntur revera nonnulla, quæ non nisi uni Ludovico Pio conveniunt: nonnulla, quæ omniũ commodissime unius illius rebus quadrant. *Primò* enim nomen Imperatorium uni Pio, inter omnes, qui illo seculo Carolino rerũ potiti sunt per Germaniam, competit: ceu proximo capite demonstrabitur. *Secundo* Diplomatis Sigillum est non alterius quam solius Pii Illius Imperatoris. Non lac lacti sane similius, atq; Paderbornense quod dedimus primo loco capite tertio, est illi Lindaviensi. Tener ille vultus, qui utrobivis est conspicuus, apparet quoque in Hamburgensi Diplomate, quod cum aliis adjecit Septentrionalium rerum scriptoribus Erpoldus Lindenbrogius: ibique pridem omnium oculis patuit. Non alio teste hic est opus, non alio judice, quàm oculo cujuslibet æqui hominis. Videantur sigilla aliorum id temporis Imperatorum aut Regum: liquidum fiet illorum ab his discrimen, non minus atque horum Ludovici Imperatoris nomen referentium figura planè consimilis. Signum *Tertio* manus Imperatoriæ

subscri-

ſubſcriptum Diplomati cœnobiali ex more illius ævi, utiq; plane eſt idem cum iis quæ . . . dovici Pii aliis diplomatibus, cujuſmodi nos tria exhibuimus indubitatæ fidei, continentur, Sebaſtianus quoque Munſterus *Coſmographiæ ſuæ l 3 cap. 19.* refert quidem duo diverſa nonnihil Imperatoris hujus ſigna, etiam hoc noſtrum tamen producit; à quo alterum perparum differt. Ludovici Germanici manus ſignum ſive monogrammum, ut tum loquebantur, genuinum ter à nobis eſt exhibitum cap. IV, primum Paderbornenſe, alterum Argentoratenſe, tertium Tigurinum, ſed cum Imperatoris Ludovici ſigno neutiquam conveniens. Ludovici Regis Calvi filii ſignum apud Munſterum itidem eſt conſpicere plane diſſimile. Nonnullis in *Hundii Metropoli* Germanici Ludovici diplomatibus ſunt quidem ſigna addita Pii patris: ſed hoc vitio factum, jam tum monuimus capite præcedente.

Cæterum quia Diploma Cœnobiale ſub ſigillo pariter & ſigno Pii Imperatoris eſt editum, & tamen neutiquam Imperatoris illius auctoritate conditum, liquet profectò clariſſime ex hoc vel uno, Diploma illud à falſario aliquo & impoſtore confictum eſſe. Alienis enim ſigillis & ſignis tabulas edere falſi crimen eſt lege Cornelia puniendum.

Prius verò quam hunc locum deſeramus, operæ fuerit pretium tollere ſcrupulum, qui haud injuria ſuſpicionem commiſſi falſi poſſit movere, utriq; imagini Pii Imperatoris, ratione diadematis. Videtur enim illud eſſe faſcia laurea. Aſt verò jam tum à Conſtantino Magno usque Imperatores omnes non laureo ſed gemmeo diademate conſtanter ſunt uſi. Quod utique liquidò oſtendunt eorum adhuc ſuperſtites nummi. Secutus hoc exemplum fuit jam olim & Clotharius Francorum Rex: idque nummi ejus referunt. Cujuſmodi Nicolaum Peireſcium, illuſtrem dignitate eruditione & virtute virum, donaſſe Paulo Petavio antiquario

quario celeberrimo testatur *l.2. de Vita Peirescii* Petrus Gassendus. Imo jam Teudomarum, qui ante Pharamundum Francos rexit, gemmeo diademate nummos suos ornasse, liquet ex Claudii Buteronis Francicorum numismatum opere quod cis paucos annos Parisiis in lucem prodiit. Non laureum ergo sed gemmeum hoc quoque Pii Imperatoris est diadema: & laureæ species tantùm rudiori manui sculptoris sive pictoris tribuenda est, dum voluit extantes insigni magnitudine gemmas exprimere.

Reperiuntur autem in illo Diplomate etiam alia, quæ ex rebus Pii Ludovici itidem esse petita saltim per est verisimile: etsi non fortassis perinde sit certum atque illud quod de Imperatorio Nomine Sigillo & Signo paulùm ante adduximus. *Primò* enim, constat ex Annalibus Francicis, sive Pithœi, sive Freheri, Pium Imperatorem anno Christi 839 Pascha celebrasse ad Lacum Brigantinum. Id verò factum esse in Podamo Palatio, videtur disertè indicasse Auctor Vitæ Ludovici quando ait: *Exercitu coacto usq. Bedoniam perrexit.* Mendosam esse vocem illam significavit & Pithœus editor, in margine notans *Hodomiam:* cum *Podomum* aut *Bodomiam* scilicet (utroque enim modo in monumentis vetustis scribitur) esset legendum. Jam verò incidit plane illud tempus in Imperii Pii annum vicesimum sextum, & festum Paschale in mensem Aprilem. Commodissime itaque tunc potuit à Pio Imperatore Diploma condi 12 Kal. Maji Podami anno Imperii vicesimo sexto.

Ubi obiter non possumus non monere: Vindicem Cœnobialem *cap. 1. §. 1.* perperam numerare Imperiales Pii annos, ac proinde ἀσύςατ dicere. Incipit scilicet annos ab obitu Caroli Magni, qui contigit anno Domini 814 v Kal. Febr. Hinc autem inito computo annus Imperii vicesimus sextus incidit quidem in Domini tricesimum nonum,

ſed ita, ut viceſimus ſeptimus jam inceperit à menſe usque Februario, ac proinde Diploma fuerit conditum menſe Aprili anni Ludoviciani Imperatorii viceſimo ſeptimo. At verò putandum eſt Imperii Ludoviciani tempus ab eo momento, quo Pater Carolus illum fecit conſortem Imperii, id quod Junio circiter menſe anni XIII contigiſſe docent Annales. Et vero non eſt dubitandum, olim ab illo initio numeratos Imperii annos. Hinc Nithardus *l. 1. de Diſſenſionib. filiorum Ludovici Pii* ſub finem de Pio ipſo ſcribit: *Imperiale nomen per annos VII & viginti & per menſes ſex obtinuit.* Author item anonymus vitæ Pii, *Aquitaniæ quidem*, ait, *præfuit per annos triginta ſeptem, Imperavit verò viginti ſeptem.* Hac autem ratione demum menſe Aprili anni Dominici triceſimi noni fluxit adhuc annus Imperii viceſimus ſextus.

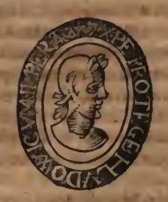
Secundò jam conſtat ex Hamburgenſi Diplomate capite tertio adducto, anno viceſimo primo Imperii in Pii aula verſatum Hirminmarum Notarium. Meminit ejusdem ex Doubletio & Mallinchrotus eximii operis *de Archicancellariis & Cancellariis Imperii* pag. 14, agens de Pio Ludovico. Nono anno Ludovici Hirminmarus Diaconus recognovit Diploma Paderbornenſe; eundem jam anno ſexto Diploma Eginharti recognoviſſe, legitur in Chronico Laurishamenſi apud Freherum Tomo I ſcriptor Germanicorum. Gewoldus l. de Sacri Rom. Imp. Septemviratu cap. 6. recenſens complures Diplomatum Cæſareorum ſubſcriptiones, decimam hanc habet: *Signum Hludovvici piiſſimi Imperatoris. Herinmarius ad vicem Theodmari recognovi. Data Id Maji anno XXI Imperii Dn. Hludovvici piiſſimi Auguſti Indict. XII Actum Aquisgrani in palatio Regio. In Dei nomine feliciter Amen. Anno Domini Jeſu Chriſti DCCCXXXIV.* Etſi vero hæc perquam ſit mendoſa, perinde atque tota illa farrago ſubſcriptionum nihil ad id facit quod pro-

probari debebat, etiam hinc tamen compareret, Hirminmari nomen: mutatum licet à librario in *Herimmarius*, ut Theodonis in *Theodmari*. Quicquid sit; manifestum est, ultimis regiminis Ludoviciani annis Hirminmarum Notarii sive, ut nunc loquimur, Secretarii munere functum. Jam vero, quantum conjicere est, idem illud Hirminmari nomen etiam in hoc cœnobiali Diplomate reperitur. Obscurior sanè est scriptio, ac proinde jampridem lectum fuit *Hirminritus*. Prout tamen nunc subscriptio est ære expressa, merito dubites hoc an illud vocabulum obtinere debeat.

Si *Hirminritus* legendum fuerit, jure dixeris à fabricatore Diplomatis aberratum esse in legenda *Hirminmari* voce. Perinde atque erravit in voce *Hugonis*. Anno scilicet sexto vicesimo Imperii sui usque ad obitum, usus est Ludovicus Druogone Archicapellano, qui Episcopus simul Metensis & frater ejus erat: id quod ex anonymi scriptoris libro de Vita Ludowici & Annalibus Francicis ad annum DCCCXL manifestum est. Illud *Druogonis* nomen Diploma mutavit in *Hugonis*. Quod factum est culpa impostoris illius, qui Diploma cœnobiale conficiens, usus aliquo vero Ludoviciano Diplomate, cum scripturam non assequeretur, ex *Druogone* fecit *Hugonem*.

Quo lector sine omni molestia possit judicare, vera esse quæ diximus, nempe Sigillum pariter & Signum quod habet Diploma, planè esse LUDOVICI PII Imperatoris: & ibi quoque reperiri Hirminmari Notarii nomen, *Druogonem* autem commutatum esse in *Hugonem*: Podamum item & annum vicesimum sextum Imperii in Diplomate esse memoratum; oculis omnium hoc ipso in loco exhibemus, & Diplomatis subscriptionem qualem Cœnobialis Hyperaspista edidit, & Sigillum Signumque Ludovici Pii Imperatoris, ex Paderbornensi monumento repetitum.

K 2 Constat

Constat *Tertio* ex Annalibus Francicis Pithœi atque Freheri: anno 39 atque adeo vicesimo sexto Imperii Ludoviciani, in expeditione Pii Imperatoris contra filium Ludovicum, fuisse in comitatu, & magna polluisse auctoritate, quendam Comitem dictum Adalbertum. Ita enim Annales: *Imperator post peractam Nativitatem Domini & Theophaniæ VII Id. Ianuarii cum exercitu navigio Rhenum transiit, obvios habens Saxones, partem minis partim suasionibus Adalberti Comitis adductos.* Ejusdem Adalberti consilio inductum Ludovicum patrem, Franciæ Orientalis regimine Ludovicum filium anno præcedente 38 destituisse, non obscurum collectu est ex verbis Annalium ad annum 841: *Adalbertus Comes & incentor discordiarum occiditur.* Multo magis id liquidum est ex Nithardi *l. 2. p. 454. edit. VVechel.* ubi de Othgario Moguntino & Adelberto hoc verba faciens ait: *Habebat uterq; Hludovicum ad mortem usq; exosum.* Item pag. seq. de Adalberto ipso: *Erat eo in tempore ita prudens consilio ut sententiam ab eo probatam non quilibet mutare velles.* Hunc porro Adalbertum Comitem fuisse Palatii, non obscure fortassis colligere est ex eo, quia Druogoni Archicapellano, primario ministro aulico in Ecclesiasticis, hic conjunctus est

à Pio

à Pio Imperatore, primus ſcilicet miniſter in negotiis ſecularibus; ut tum erat aulæ Francicæ conſtitutio, de qua poſt latiùs diſſerendi occaſio dabitur. Ita ſanè loquuntur Annales ad annum DCCCXL: *Imperator de Aquitania infecto negocio redire compulſus, Drogonem Archicapellanum & Adalbertum Comitem cum aliis multis præmiſit, ad tuendum littus occidentale Rheni fluminis.* Adalbertum itaque Comitem Palatii fuiſſe anno viceſimo ſexto Imperii Ludoviciani, & una cum Pio Imperatore vixiſſe ad Lacum Brigantinum in Podamo Palatio, non eſt fortaſſe cur dubitemus.

At illo tempore, h. e. anno Chriſti DCCCXXXIX, non fuiſſe confectum illud Diploma quod Cœnobium jactitat, jam tum demonſtratum eſt. Et tamen illa tria quæ modò adduximus in tempus iſtud anni poſt octingenteſimum triceſimi noni quàm optimè conveniunt. Itaque ea quæ ſubſcriptionem, ut & quæ Adalbertum tanquam Palatii Comitem attinent; illa ajo omnia ex iſtius temporis hiſtoria ab impoſtore eſſe petita, perquam ſanè eſt veriſimile. Imo cum nullum ſit dubium amplius, Pii Signum & Sigillum veteratoria arte huic Diplomati cœnobiali eſſe additum, non eſt etiam fortè cur dubitemus, illa quæ modò diximus tria à falſaria manu Diplomati Cœnobiali inſerta eſſe.

Et verò juſtiſſima eſt ſuſpicandi cauſſa, Diploma aliquod, impetratu Adalberti Comitis Palatii, à Pio Imperatore anno Imperii ſexto viceſimo, quo tempore in Podamo Palatio verſabatur, fuiſſe confectum, eoque uſum impoſtorem in rem ſuam, atque adeo ad Diploma Lindavienſe fabricandum.

Diploma autem cœnobiale vel ſolis hiſce argumentis jam eſt falſi convictum.

CAPUT VI.

Ludovicum Pii filium nec fuisse nec audiisse, vivo quidem Lotharii filio Ludovico, Imperatorem; propterea que Diploma illud Cœnobiale non esse Ludovici illius, astruitur contra Hyperaspistas.

NEc Lotharii filium nec Pium Ludovicum condidisse Cœnobiale Diploma, demonstravimus. Quin imò habemus assentientem ipsum Diplomatis istius Hyperaspistam. Hactenus itaque confecta res est. Sed novum quid commentus est Vindex ille; nempe deberi Diploma Ludovico Pii & filio & in Germania successori. Hunc enim etiam Imperatorem fuisse & audiisse, hujusque rebus Diplomatis omnia convenire. Qui ante illum aperte hoc asseruerit, fortè nemo reperitur. Nemo certe illud conatus est orbi persuadere. Hic autem magno id studio agit, à *§. usq. 4. ad capitis primi finem.* Quantumvis autem traxerit ille fortassis nonnullos in sententiam, vel saltim dubios reddiderit; mihi tamen pridem visus est laterem lavisse, & perdidisse oleum atque operam. Idque adeò nunc luce meridiana clarius, ut ita loquar, ostendam; hac vice probaturus, Pii istum filium nec fuisse nec appellatum olim à quoquam Imperatorem, saltim quamdiu fuit in vivis Lotharii filius.

Prius vero quam ad rem ipsam aggrediamur, dicendum aliquid fuerit de Ludovici Lotharii filii obitu, & in defuncti ditionem atque adeo & in Imperatoriam dignitatem jure Ludovici Germanici nostri. Igitur illi quidem Lotharii filio, de Italiæ & Imperatorii muneris possessione, à quoquam dum viveret, litem esse motam, nullo vetere documento probare est. Inter Ludovicum certe illum Imperatorem & nostrum Germanicum convenit tandem optime. Quod utiq; manifestum

est

est velex eo, quod anno 74 factum hisce verbis memorant Annales Francici. *Rex Hludovicus in Hebdemade Paschali Fuldense monasterium petiit causa orationis, & inde reversus generalem habuit conventum in villa Tribuere. Inde in Italiam per Alpes Noricas transiens cum Hludovico nepote suo & Ioanne Romano Pontifice, haud procul ab urbe Verona, colloquium habuit.* De obitu Ludovici illius Imperatoris, deq; pòst secutis ita breviter memorat Gotfridus Viterbiensis, homo non Germanus sed Italus p. 466. edit. Pistorianæ: *Anno ab incarnatione Domini 874 Ludovicus suavissimus Imperator ultimum diem clausit anno 19 imperii sui. Eodem anno Carolus patruus ejus senior, Occidentalis Franciæ rex, cum suis Francigenis Romam veniens Imperium à Romanis, ut dicitur, pecunia impetravit. Non multò pòst frater ejus Ludovicus Rex Germanorum & Bavarorum in castro suo Franconefurt diem obiit.* Verùm ut pleraque alia Gotfridi ita & hoc ἄκυρον est, & ex parte falsum. Obiit enim Ludovicus Imperator anno 75, eodemque anno Carolus Romæ Imperator fuit dictus à Joanne Papa, fuit etiam non senior sed junior natu Imperatoris defuncti patruus. Rectiùs omnia referunt Annales Fuldenses, ad annum scilicet 875 hoc modo: *Mense Augusto Rex Hludovvicus cum filiis & fidelibus suis colloquium habuit in villa Tribuere. Interea Hludovvicus Italiæ Imperator obiit: cujus corpus translatum Mediolani in basilica S. Ambrosii sepultum est. Quod cum Carolus Galliæ tyrannus comperisset, illico regnum Italiæ invasit & omnes thesauros quos invenire potuit unca manu collegit. Vnde Hludovicus Rex iratus* Karlmanhum *cum exercitu per Bajoariam destinavit in Italiam. Ipse vero, juncto sibi æquivoco suo, cum manu valida regnum Karoli ingressus est, ut eum de Italia exire compelleret. Exercitus autem qui Regem sequebatur versus ad prædam, cuncta quæ invenit diripuit atq; vastavit. Karolus vero audito Karlmanni adventu in Italiam: primò clausis Alpium se defendere nititur, sed nihil proficit. Carlmannus enim loca accessu*

acceſſu difficilia cum ſuis praeoccupavit. Ille autem dum negotium ferro decernendum timuiſſet (eſt enim lepore timidior) ad calliditatem ſolitam convertitur. Nam aurum & argentum gemmasq; pretioſas infinitae multitudinis Carlmanno obtulit, ut eum ſibi placare & à paterna fidelitate ſegregare potuiſſet: juravitq; ſe de Italia cito exiturum, & Hludovvici fratris ſui judicio illud regnum diſponendum ſervaturum, ſi Carlmannus inde diſcederet. Quo inde diſcedente, & promiſſionibus illius credente, ille quaecunq; pollicitus eſt, mentitur, & quanta potuit velocitate Romam profectus eſt, omnemq; Senatum populi Romani pecunia more Jugurthino corrupit, ſibiq; ſociavit: ita ut etiam Ioannes Papa votis ejus annuens, corona capiti ejus impoſita, eum Imperatorem & Auguſtum appellare praecepiſſet.
Proximo anno ſic narrant, de Carolo Calvo jam ex Italia in Galliam reverſo: *Plurima etiam incredibilia ſe contra Huldovvicum Regem & regnum illius facturum eſſe minatus eſt. Denique inter caetera jactantiae ſuae verba dixiſſe fertur, ſe tantam multitudinem de diverſis locis congregaturum, ut Rheno flumine ab equis exhauſto, ipſe per aridum alveum ejusdem fluminis eſſet tranſiturus, totumque Huldovvici regnum vaſtaturus. Cujus minae faciliime ſedatae ſunt. Nam Hludovvico ſuum exercitum congregante, ille timore perterritus legatos miſit, pacemque petiit. Cumq; nuntii ex utraque parte ſaepius directi eos pacificare ſtuduiſſent, Hludovvicus aegrotare capit, & creſcente quotidie infirmitate, V Calend. Septemb. in palatio Franconofurt diem ultimum clauſit.* Haec Annales. Quae nobis nunc ſufficiunt: quoniam extremum fatum etiam noſtri Ludovici Germanici jam narraverunt: quae pòſt autem contigerint ſcire noſtra nunc haud refert. Id verò jam eſt manifeſtum, ab Auguſto usque circiter menſe anni Chriſtiani Octingenteſimi ſeptuageſimi quinti, morte Ludovici Lotharii filii, Imperialem dignitatem caepiſſe vacare, & ſtuduiſſe Germanicum noſtrum Ludovicum illi ſibi vindicandae, non tamen factum voti compotem, ſed à

Joan-

Joanne Papa Carolum Ludovici nostri fratrem esse coronatum Imperatorem, nostro sequente anno septuagesimo sexto v Kal. Septembris Francofurti in Germaniâ defuncto. Quin jure ipsi debuerit Imperatoria dignitas, non equidem dubito. Etenim impetraverat Carolus Magnus jus aliquod hæreditarium ad Imperiale munus; eaq; ratione ab Carolo ad Ludovicum Pium, ab hoc ad Lotharium, ab illo denique ad filium Ludovicum hactenus illud pervenerat. Inter hæredes autem Ludovici hujus noster utique erat proximus: inter patruos scilicet natu major. Romanorum Paparum jus eligendi ignorabatur tum adhuc, cæpitque primùm cum Carolo Calvo. Idquod multis demonstravimus *l. de Germanorum Imperio Romano cap. VII.* Jure igitur subnixus quidem fuit, dum viveret Ludovicus noster Imperatorio titulo utendi. Fecerit autem ipse nec ne, hactenus mihi est incompertum: quoniam uti paulo post apparebit, supersunt Chartæ duæ Fuldenses quæ ultimo vitæ anno Ludovicum nostrum Imperatorem usurpant, nullum autem præterea ex omni illo ævo Imperatorii tituli exstat documentum. Ipsummet sane nostrum Ludovicum abstinuisse à titulo illo, indicat liquido Laurishamense Diploma ultimo loco à nobis productum, mense scilicet Majo latum, vix trimestri ante obitum spacio. Verosimile etiam id facit, quod filius ipsius Carolomannus, etsi pulso jam & mortuo Calvo, devicta Italia anno Christiano DCCCLXXVIII, *Johanne Papa sub custodia retento, Optimates Romanorum fidelitatem Karlmanno sacramento firmaverint* (verba sunt Annalium) Regem Italiæ quidem se dixerit, non Imperatorem tamen; quod Aventinus quoque observavit l. 4. pag. 441. Alienus certe fuit Ludovicus noster, à vanâ illa arrogantia, qua Carolum fratrem laborasse, liquet ex iis quæ Annales referunt ad annum sexagesimum nonum & septuagesimum sextum, nisi sint calumniati. Quicquid verò hujus sit:

five poſt defunctum Lotharii filium voluerit dici Imperator noſter Ludovicus, five non, noſtra nihil nunc intereſt. Sufficit noviſſe, ſaltim antehac, & cumprimis anno ſexageſimo ſexto, quo Diploma creditur conditum, Imperatorio titulo non audire illum ſolitum. Atque adeo id demum jam demonſtrabimus.

Igitur Ludovicum noſtrum non dictum Imperatorem, vivente quidem Lotharii filio, ſed Regis nomine fuiſſe
I. contentum, probatur PRIMO omnibus genuinis adhuc ſuperſtitibus Diplomatibus. Produximus nos majorem in fidem & omnium oculis objecimus, integra ſeptemdecim: ab anno quinto Regni in Bajoaria ad triceſimum ſeptimum usque Regni in Orientali Francia, h. e. ad ultimum pene finem vitæ. In quibus utiq; omnibus nusquam Imperatoris, ſed ſolo Regis titulo, Ludovicus hic noſter ſemetipſum fecit appellari.

Aliorum ejus Diplomatum memoria paſſim reperitur, ejusdem autem omnino notæ. Recitat enim præter ea quæ tota jam allata ſunt, ſex diplomatum Ludovici hujus Regis ſummam Gewoldus ſive Hundius Tomo ſecundo pag. 365. Bernhardus Mallincroth Decanus Monaſterienſis, vir utique omnium Germaniæ antiquitatum curioſiſſimus & fidei optimæ indagator, præclaro ſuo de *Archicancellariis & Cancellariis Sacri Imperii Romano-Germanici* opere, de Ludovico noſtro agens ita ſcribit pag. 22: *Anno regni* (in Orientali Francia ſcilicet) *X & XII Baldricus Abbas Ludovici Cancellarius reperitur, apud Kleinſorgium in Chron. VVeſtph. Eccleſ. in Diplomate gemino Corbejenſibus ad Viſurgim dato. Apud Aventinum duo extant hujus Ludovici Diplomata, ſeu veriùs fragmenta eorundem: quorum prius Regenbertus Diaconus alterum Dominicus Notarius Radleici vice recognovit: hoc tertio, præcedens quintodecimo regni ejus annis. Anno 26 regni ejusdem Regis VViggarius Cancellarius reperitur, cujus vice literas Ludovici, datas Monaſterio Hervordienſi in VVeſt-*

in VVestphalia, Albertus Subdiaconus signavit. Extant literæ illæ in Archivo Abbatiæ prædictæ. In longe eruditissimis *Monumentis Paderbornensibus* secundæ editionis, ad Monumentum Ramæ, Illustrissimus atque incomparabilis Princeps Autor n. 2. hisce verbis commentatur: *In diplomate Ludovici Germaniæ Regis & Caroli M. nepotis anno XXXIII regni ejus in Orientali Francia, dato Herivordensi Monasterio, eo loco qui hodie VVerna appellatur.* Ratpertus S. Galli monachus in libro *de Origine & Casibus S. Galli cap. 8.* tomo 1 Alemannicorum Goldasti, ita loquitur. *Interea contigit Hludovvicum piissimum Regem publicè placitum suum habere in villa quæ dicitur Ulma, præsentibus filiis suis aliisq; Regni sui Principibus. &c. Rex ambarum partium cum conspiceret unitatem, sese hoc pacto interposuit medium, atq; insemet omne negocium assumens, cum manu sua potestativè res prædictas ad Episcopatum contradidit: atq; cum ipsa manu similiter potestativè ab Episcopis Monasterium abstulit: penitusq; diremit ita, ut deinceps nullam potestatem Episcopi in rebus ejusdem Monasterii haberent, neq; in censu neq; in ullâ aliâ causâ, præter spiritalis tantummodi Episcopalis officii dignitatem, sed pura mente ex hoc & deinceps licentiam haberent Monachi eidem servire, nulliq; seculari potestati nisi solis Regibus subjacerent.* Idem Ratpertus sub finem ejusdem capitis: *His ita à clemente Rege omnium consensu compositis, jussit idem Rex suæ auctoritatis præceptum utriq; parti ad perpetuam confirmationem istius pacti statim in præsenti conscribi &c. tunc demum Cancellario præcepit in legitimis cartis conscribere præfati pacti confirmationem, & cum præcepta fuissent, propriæ manus auctoritate eas confirmans, unam Episcopo cum suis, aliamq; Abbati Monachisq; contradidit. &c. Præterea Rex piissimus Hludovvicus statim jussit Monachis fieri aliam chartam firmissimæ emunitatis, ut post Grimaldum deinceps potestatem in perpetuum haberent eligendi sibi Abbatis, nulliq; hominum nisi solis Regibus subjacerent.* Bartholomæus Schobingerus, vir antiquitatum sa-

crarum & civilium utique perquam peritus, in suis ad Joachimi Vadiani libros *de Collegiis & Monasteriis Germaniæ veteribus* Additionibus, apud Goldastum Tomo III Rerum Alemannicarum pag. 110, cum nonnulla dixisset de illo Diplomate quo Ludovicus Germanicus Tiguri instituit Sanctimonialium cœnobium, quæ jam capite IV pag. 59 allata sunt, addit. *Idem anno Regni ejus vicesimo sexto Chanam curtim, quæ in pago Thuregiensi est monialibus Tigurinis donavit. Idem Ludovicus anno regni ejus XXXIII Orientalis Franciæ, eandem immunitatem confirmavit ad preces Hemmæ conjugis suæ, quæ filium Bertham Hildegarda defuncta eidem monasterio præfecit. Idem Ludovicus Senior Caroli Crassi pater, sacellum S. Petri in villa Zürich eximiis reditibus donatum, in beneficium Bartolo Presbytero qui Hildegardæ filiæ fideli ministerio servierat, concessit. Huic sacello capellas duas vallis Vroniæ conjunxit in locis nominatis Burgala Sylina, cum mancipiis, decimis, terris cultis & incultis. Donavit ea conditione, ut eo mortuo res prædictæ ad prius memorati monasterii usum & possessionem reverterentur. Facta est hæc donatio anno regni Ludovici XXV in Orientali Francia.* Postremò inter monumenta Laurishamensia, addita elegantissimo Commentariolo Marquardi Freheri, in Antiquitatum Germanicarum notitia nemini secundi, *De Lupoduno*, pag. 23. memoratur Confirmatorium Diploma Ludovici Regis, anno XXIV regni in Orientali Francia Francofurti confectum.

Præter septendecim igitur à me in medium allatas, supersunt non nisi Regem Ludovicum nostrum agnoscentes literæ, teste quidem Hundio sex, Mallencrotho quinque, Illustrissimo Principe Paderbornensi una, Ratperto monacho S. Galli teste tres, totidem Bartholomæo Schobingero, & una denique teste Frehero. Ac proinde hactenus numerari à me poterunt, ad septemdecim priora mea, Diplomata novemdecim. Quæ summa facit Diplomata triginta sex.

Indubiè

Indubiè Wangenereckius cum Sociis omnem lapidem movit, quo inveniret etiam suæ sententiæ favens Diploma. Sed frustra eos laborasse res loquitur: non enim ullum ab iis allatum est. Vt proinde secure possim equidem ad omnia omnino Ludovici hujus Regis diplomata provocare. Certe ad ipsum ultimum usque vitæ annum res plana & confecta est, vel ex iis quorum mentionem fecimus diplomatibus.

Largo tamen sudore effuso visi sibi sunt Vindices reperisse tandem aliquid non quod pueri in faba, Martinum enim Crusium *Annalium Suevicorum l. 2. p. 2. cap. 11. suiq; codicis fol. 10.* testari, tale Privilegium Essoni Curiensi Episcopo esse concessum. *Ludovicus ordinante providentia Imperator Augustus III Regni sui in Orientali Francia concessit Essoni Episcopo Curiensi (ut & Victori factum) ut nemo ad ipsius Episcopale ministerium peragendum successoribusq; ullum impedimentum afferat; sed habeant (sicut per patris ejus auctoritatem concessum est) secundùm Canonicam institutionem plenam ministerii sui potestatem, per monasteria in Parochia sua Sedis consistentia, & super Presbyteros ordinandos, & super decimas secundum canonicam jussionem disponendas &c. In Strasburg VIII. Kal. Aug. Imperii IX Domini DCCCXLIX anno.* Indubiè autem animo desperabundo hoc quidem in medium attulerunt boni Vindices. Non indoctos enim, simul vero & summè industrios, satis sese probaverunt. Saltim igitur nihil melius ipsis ad manum fuit, quod vel in speciem potuerit adduci pro Ludovico Germanico Imperatore: nec tamen ut viris doctis potuit non subolere hujus quidem Crusiani testimonii ineptitudo, utpote cum sani nihil hic sit invenire. A Ludovico Lotharii filio non esse quicquid hujus est Privilegii, fatemur. Non illo quidem Vindicum argumento moti, quod ille Lotharii filius anno post octingentesimum quadragesimo nono Argentinæ, utpote in Germania, nihil habuerit juris: hoc enim est ineptum, quandoquidem

tunc temporis Argentina fuit in ditione Lotharii, qui filium hunc suum anno 43 consortem fecit regnandi. Vt nec illo, quod annus iste seculi octingentesimus quadragesimus nonus haud nonus sed sextus Ludovico fuerit: cum enim in Crusianis illis omnia sint turbata, non est cur adductam ibi numerorum rationem vel tantillum attendamus. Quoniam autem mentio fit Regni in Orientali Francia, in qua non Lothario aut ejus filio sed soli Ludovico Germanico jus fuit, haud potest quicquid hujus est nisi à solo hoc Ludovico profectum esse. Verum enimvero in illius ditionem Argentina demum pervenit anno Christi DCCCLXX, facta divisione Lotharingici Regni cum fratre Carolo Calvo, illius anni VI Id. Aug. Id quod quandoquidem clarissimum est ex iis quæ *Opere de Finibus Imperii Germanici cap. VII.* docuimus, nihil attinet hoc loco iterum ostendere. Illo autem septuagesimo seculi anno jam annum tricesimum regiæ suæ in Orientali Francia potestatis numerabat Germanicus Ludovicus, non autem duntaxat nonum. Adhoc, quid tandem verba illa sibi volunt: *Imperator Augustus III Regni sui in Orientali Francia?* An Ludovicus Germanicus fuit Imperator id nominis tertius? An Regni in Orientali Francia quisquam aliquando audiit Imperator? Somniis profecto & deliriis hæc nemo veterum ævi rerum peritus non accensuerit. Non sanè dubito, sibimetipsis non satis fecisse Socios: atque adeo ex trepidatione effusa illa verba: Wann wir nicht so wol zu Lindaw als zu Chur / die privilegia sollen seinem Herrn Vater Ludovico Pio zuschreiben/ und die von Crusio angegebene Jahrzahl 848 für ihrsam halten. Quamvis nunquam Ludovicus Pius annos regni in Orientali Francia soleat numerare, ac proinde hæc Crusiana illi nequeant tribui: justius autem potissima Cœnobialis Diplomatis ad illum pertineant, ceu jam tum demonstravimus.

Primum igitur nostrum argumentum, quo negavimus Ludo-

Ludovicum Germanicum, vivo saltim Lotharii filio Ludovico, Imperatoris titulum usurpasse, firmum atque invictum est. Addemus ALTERVM ejusdem roboris. Quæ nempe isthac tempestate à Notariis confectæ sunt tabulæ, illæ non agnoscunt Pii filium Imperatorem, vivo adhuc Lotharii filio, sed duntaxat Regem. Integram earum centuriam inseruit Goldastus *Tomo II Scriptorum Rerum Alemannicarum*, præcipue ad S. Galli monasterium pertinentium. Inter illas variæ quidem reperiuntur Ludovico regente scriptæ: in nullis autem Imperatorius titulus comparet. Vindex tamen Cœnobii non dubitavit ex libello isthoc promere quinquagesimam quintam in sui asserti confirmationem. Ubi ita scriptum. *Ego itaq; indignus monachus Eccho rogatus scripsi & subscripsi. Notavi diem Luna XIII Kal. Ian. anno XXVIIII Regni Hludovici Imperatoris & sub Hudobucho Comite.* Ex libro item Traditionum S. Galli. *Ubi Kisa famina quadam tradit ad monasterium S. Galli, quicquid in loco Snersiveng possidebat sub censu quatuor denariorum &c. Actum in Brunbinnellas die Dominico. Ego Ertmbroch Subd. scripsi & subscripsi sub Geroldo Comite anno XXVII Hludovici Imperatoris.* Utramque hanc chartam negat Vindex convenire Ludovico Pio, quoniam scilicet ille non regnaverit tot annos: referendas itaque illas ad Ludovicum Germanicum, eumque Imperatorem esse appellatum. Frustra autem etiam hic industriam suam Vindex exercuit. Diserte enim de Ludovico Pio Nithardus fine l. 1. *Imperiale nomen per annos septem & viginti, & per menses sex obtinuit.* Potuit itaque recte charta confici Pii Imperatoris anno non tantum vicesimo septimo sed etiam octavo. Quidni verò mendosus sit numerus XXVIIII, scribendumque vel XXVIII vel XXVII? Talia certe menda occurrunt passim infinita. II.

Reperiuntur autem variæ chartæ veteres etiam apud Joachimum Vadianum in præclaris ejus libris de *Collegiis & Monasteriis*

nasteriis Germaniæ veteribus, quos itidem Tertio Tomo Alemannicarum rerum Goldastus inseruit. Subscriptum quidem habent Ludovici nostri nomen sed non alio quàm Regis titulo. Videri potest pag. 46. 49. 51. 54. 61. Quarum chartarum ultima scripta est 3. Kal. Jul. anno Ludovici xxxv atque adeo paulo ante obitum Ludovici Lotharii filii Imperatoris. Id quod cumprimis meretur hic attendi.

Inter monumenta porrò antiqua quæ *Parti primæ Originum Palatinarum* addidit Marquardus Freherus, pag. 32. editionis iteratæ, in hunc modum subscriptum est Chartæ donationis Ansfridi Comitis Palatii: *Actum publice in monasterio Laurisbam, anno incarnationis Dominicæ MCCCLXII* (scribendum autem omnino DCCCLXVI.) *regni Ludovici Regis XXVI.* Subjungitur alia Charta Donationis sed fine mutila, ita autem desinens: *Actum loco tempore & die quo supra.* Additur & Præstaria, quam vocant, itidem mutila. Quæ finitur hisce verbis: *Data præstaria die & tempore quo supra.* Ex quibus manifestum est, ipso anno regni 26, quo Hyperaspista Diploma vult esse conditum, Ludovicum Germanicum non Imperatorio sed Regio cognomento in publicis Notariorum chartis esse nuncupatum. Adhoc idem Freherus, inter monumenta suo *Lupoduno* adjecta, habet chartam aliquam Traditionis, ut vocarunt, ab Ermenrico Notario subscriptam, quæ ita finit: *Acta est hac Traditio in ipso loco VVisonterstarga, sub die octavo Idus Decembris, Anno ab incarnatione Domini DCCCLXVIII Indictione decima, regnante Domino Ludovico Rege super Orientales regiones, Anno XXVII Regni ejus.*

Joannes porro Pistorius in Tomum tertium scriptorum veterum Germanicorum libros tres *Traditionum sive Antiquitatum Fuldensium* conjecit. In cujus libro primo & secundo quamplures tales chartæ reperiuntur. Omnes sunt scriptæ regnante Ludovico nostro, rege Orientalium Francorum, Videatur

tur pag. 484. 485. 486. 487, 488. 489. libri primi: ut & ſecundi libri pag. 495. 496. 498. Item 528. 530. 531. 533. 543. 544. 548. & ſequentes usque 553. iterum à pag. 557. usque 570. Qua ſeptuageſima pagina quæ continetur Traditio hanc habet ſubſcriptionem: *Facta eſt autem Traditionis chartula anno dominicæ incarnationis DCCCLXXIV, Indictione ſeptima, regni autem Ludovici glorioſiſſimi regis anno XXXIV.* Saltim igitur usque ad illum annum, inter tam multas chartas veteres, nulla Imperatorium nomen Ludovico noſtro attribuit; ac proinde ſaltim hactenus non audivit ille Imperator. Inter eas imò tres reperiuntur ipſo anno XXVI Regni & Chriſti anno LXVI ſcriptæ, quo Lindavienſe Diploma conſcriptum eſſe credi voluit Hyperaſpiſta. Una legitur l. 1. pag. 289. duæ l. 2. pag. 565 & 569.

Cœterum pag. tamen 71 binæ exſtant chartæ: quarum prima hanc præ ſe fert ſubſcriptionem: *Acta eſt hac chartula traditionis in monaſterio Fulda anno Dominicæ incarnationis DCCCXXVI. Indictione IX, anno XXXV Ludovvici Imperatoris menſe Februario die XIV menſis ejusdem.* In Poſteriori ita ſubſcriptum eſt: *Facta eſt hac traditionis chartula in monaſterio Fulda, anno Dominicæ incarnationis DCCCLXXVI Indictione octava, anno XXXVI Hludovici Imperatoris, menſe Julio, die XXIII.* Hæ duæ chartæ ab omnibus aliis plurimum utique differunt: utpote quæ ſolæ Hludovicum Germanicum, (illum enim ſignificari, indicat & Chriſti & Ludovici regni annorum numerus) agnoſcunt Imperatorem. Nec tamen earum fides video quî jure poſſit vocari in dubium, modò à mendis purgentur. Et vero in priore omnino ſunt Ludovico tribuendi anni XXXVI, quoniam LXXVI numerantur poſt octingenteſimum anni Dominici, hi autem ſemper in hiſce Traditionum chartis ſolent ita convenire, quaſi annus quadrageſimus primus Chriſti fuerit regni Ludovici primus. Id quod obſervans etiam Piſtorius, monuit in margine, ſcribendum XXXVI. In

M poſte-

posteriore Indictionis annus itidem numerandus est nonus ut in priore: quia Christi LXXIV fuit Indictio octava, ceu liquet ex pag. 570. Quantumvis autem diversæ sint hæ chartæ ab omnibus prioribus usque adeò numerosis, non turbare tamen nos possunt, aut Cœnobiale diploma adjuvare: quoniam utraque confecta est defuncto jam tum Ludovico Imperatore Lotharii filio, atque illo tempore, quo Imperatoria dignitas jure debebatur uni Ludovico nostro Germanico. Nec tamen chartæ hæ idoneæ sunt docere, ipsummet Ludovicum Imperatorio se titulo jactitasse. Sed factum id est tantùm à tabellione, ex aliqua singulari erga Regem suum pietate. Ut sæpe solent privatorum hominum in dominos suos studia luxuriare circa titulos eorum quibus favent. Fuldensium sane in Ludovicum favorem singularem, ut odium Caroli Calvi, etiam Annales produnt, cumprimis in narratione rerum anni septuagesimi quinti sexti & septimi. Mirum verò nisi cum tripudio hasce chartas excepissent Vindices si observassent. Fugerunt tamen sollicitam illorum industriam: quamvis jam tum Goldastus in sua *Replicatione pro Imperio cap. 26. pag. 270* illas Gretzero opposuisset.

Sed altero etiam argumento satis confirmato, ad TER-
III. TIUM pergemus. Est autem hoc: quod in nullo indubiorum monumentorum illius ævi, quamvis res Ludovici nostri cum cura memorent, Imperatorio titulo honoretur Germanicus, etiam mortuo Lotharii filio, sed tantum Regio. Id ipsum quàm optimè docent Fuldenses Annales. Non sunt illi quidem auctoris unius: qui tamen res Ludovici nostri, saltim potissimas, attinent illos à coævo aliquo conscriptos esse, non obscurum utique est ex clausula narrationis eorum quæ anno septuagesimo quinto sunt gesta. *Quia*, inquit auctor, *certum non habui latorem scribere nolui. Melius enim est.*

est tacere quam falsa loqui. De Caroli etiam Calvi arrogantia differens anno proximo, utitur illis verbis *perhibetur* & *fertur.* Huc pertinet anno 53 sub finem τὸ *hactenus.* In illis autem Annalibus per omnes annos usque ad obitum Ludovicus noster tantum Rex usurpatur, Imperator nunquam. Exstat porrò inter tabulas Hamburgensis Ecclesiæ, à Lindenbrogio editas bulla Nicolai primi Papæ, scripta anno Pontificatus quinto, de monasterio Ramislao: in quo à Papa illo Ludovicus noster sæpissime Rex nunquam autem Imperator appellatur. Ejusdem præterea Nicolai ætate (sedit autem ab anno 858 in annum usque 868, atque adeo tunc etiam cum Diploma Lindaviense auctor voluit esse conditum) formula illa Litaniæ, sive precum solemnium, Germaniæ nostræ tum communium, in usu publico sacro fuit, quam Goldastus scriptoribus Rerum Alemannicarum antiquis inseruit, legiturque hodie Tomo II pag. 136. In ea autem primo quidem loco ad illud *Exaudi Christe* respondetur, *Nicolao summo Pontifici & universali Papæ vita.* Ad idem *Exaudi Christe* Respondetur secundo *Hludovico à Deo coronato magno & pacifico Regi vita & victoria.* Tertio ad *Exaudi Christi* respondetur: *Hemma regina nostra vita.* Quarto itidem ad *Exaudi Christe* Respondetur: *Nobilissima proli Regali vita.* In Historia porro vitæ Anscharii quam Rembertus Ludovico nostro coævus conscripsit, frequens fit mentio illius Ludovici Germanici, non alio autem quàm Regis titulo. In Capitulis præterea Caroli Calvi, quæ singulari libro, decus Jesuiticæ Societatis doctrinâ & candore præstans Jacobus Sirmondus Parisiis anno 23 edidit, passim multa occurrunt ad Ludovicum nostrum pertinentia, nunquam tamen alio quàm Regis titulo appellatum. Videantur præ aliis pag. 167. epistola Episcoporum Remensis & Rhotomagensis diœcesis ad Ludovicum nostrum scripta anno 858 perquam profectò insignis: pag. 207 Capitula Synodi Me-

rensis de indulgentia Ludovici Regis condita anno 859. Pag. 221. 229. 238. 295. 351. 356. Ubi non privata sed publica acta continentur. Cumprimis observatu digna est quæ pag. 335 recensetur Pactio Aquisgranensis, instituta anno 870 inter Ludovicum nostrum & Carolum, quam Aubertus quoque Miræus Codici Donationem piarum inseruit, idque propter formulas juramentorum quibus utrinque usi sunt legati Regii. *Lautfridus Comes* (verba sunt Pactionis) *ex parte Hludovvici Regis: Sic promitto ego ex parte Senioris mei, quod Senior meus Hludovvicus Rex fratri suo Karolo de regno Hlotarii Regis consentit habere &c.* Omninô autem conjungenda fuerit *Divisio regni Lotharii* eodem anno instituta, quam & Sirmondus & Miræus ediderunt. *Inter gloriosos* (verba sunt) *Reges Karolum & Hludovicum fuit hæc divisio regni facta in Procaspide super fluvium Mosam.* Nolo adjicere alia, ex tempestatis illius monumentis variorum auctorum petita testimonia: ac proinde ne quidem Othfridi monachi S. Galli Evangelia Germanica lingua metrice sine exemplo reddita. Securè autem & optima fide (quoniam fortassis citra jactantiæ notam possim affirmare, perlustrata mihi illa tantum non omnia haud absque cura) pronuncio, in omnibus istis nusquam Ludovico nostro alium quàm Regium titulum attribui.

Pari fide parique securitate profiteor idem, de omnibus monumentis usque ad seculum undecimum sive annum
IV. Dominicum millesimum. Quod pro Argumento QVARTO jure utique optimo haberi potest. Accedit enim ad Tertium argumentum centum triginta amplius annorum spacium. Interea autem temporis conscripta sunt varia, quorum bona saltim pars etiamnum in manibus. Nolo ea singulis anxiè testimonia congerere. Unum pro omnibus ex Historicis quidem sit Reginonis, doctissimi & religiosissimi Prumiensis Abbatis, cujus Chronicon desinit in Dominico anno nongentesi-

gentesimo sexagesimo septimo. Qui cum omnia Ludovici nostri fuisset persecutus mortem ejus hoc elogio ornavit. *Anno Dominicæ incarnationis DCCCLXXVI, LUDOVICUS REX apud Franconefurt palatium diem clausit extremum V Calendas Septembris: sepultus est in monasterio sancti Nazarii quod Lorasham nuncupatur. Fuit autem iste Princeps Christianissimus, fide Catholicus: non solum secularibus verum etiam ecclesiasticis disciplinis sufficienter instructus; quæ religionis sunt, quæ pacis, quæ justitiæ, ardentissimus executor; ingenio callidissimus, consilio providentissimus, in dandis sive subtrahendis publicis dignitatibus discretionis moderamine temperato, in prælio victoriosissimus, armorum quam conviviorum apparatus studiosior: cui maxima opes erant instrumenta bellica: plus diligens ferri rigorem quam auri fulgorem: apud quem nemo inutilis valuit: in cujus oculis perraro utilis displicuit: quem nemo muneribus corrumpere potuit: apud quem nullus per pecuniam ecclesiasticam sive mundanam dignitatem obtinuit, sed magis ecclesiam probis moribus & sancta conversatione, mundana devoto servitio & sincera fidelitate. Habuit autem hic gloriosissimus Rex, cujus memoria in benedictione est, Reginam nomine Hemmam sibi in matrimonium junctam: quæ nobilis genere fuit, sed quod magis laudandum, nobilitate mentis multo præstantior. Ex qua tres filios suscepit, excellentissimæ indolis, videlicet Carolomannum, Ludovicum & Carolum; qui felici sorte post decessum patris imperii moderati sunt gubernacula.* Integrum istud elogium hîc legi, duxi ex re futurum: quo appareat, Reginoni Ludowicum nostrum fuisse sic satis notum. Vice reliquorum autem monumentorum esto Ludovici Germaniæ itidem Regis, nostri ex Arnolpho pronepotis, diploma Brixinensi Episcopatui concessum, anno 909, qui ab obitu nostri est tricesimus tertius. Testimonium utique omni majus exceptione. Reperitur illud integrum Tomo 1 Metropol. Salisburgensis pag. 469. Non tamen nisi ejus partem huc adferemus. *In nomine sanctæ & indi-*

& individuæ Trinitatis, divina favente clementia Rex. Noverint omnes in regno nostro circumquaq; fideles, præsentes scilicet & futuri. Quia vir venerabilis Meginbertus Sabianensis Ecclesiæ Episcopus, quæ est constructa in honorem S. Cassiani Martyris, nostram adiens clementiam, obtulit nobis quædam præcepta, in quibus continebatur, qualiter venerandæ memoriæ antecessores nostri, Ludovicus Imperator, & æquivocus LVDOVICVS REX proavus noster, nec non etiam Arnolphus Imperator genitor noster, prædictam sedem & Ecclesiam cum omnibus ad eam pertinentibus propter malorum hominum tergiversationes sub illorum defensione & eminutionis tuitione roborassent, &c.

V. Pro QVINTO Argumento denique meritò habendum illud, quod defuerit Ludovico nostro omnis non tantum verè justa caussa, sed etiam species ejus, Imperatorium titulum usurpandi. Cum videlicet non fuerit Princeps vanus sed gravis & justus, non potest non vero absimile videri, illum, vivo adhuc in Italia Lotharii filio, Imperatorio titulo superbiisse. *Primo* enim istud nomen iis tantùm convenit, quibus est aliquod jus in Urbem Romam & veteris Imperii Romani reliquias; soli autem inter Pii filios Lothario ejusque successoribus, ex pacto Virdunensi, omne illud jus atque adeo & nomen Imperatorium ambo fratrum ultrò concesserunt. Posterius factum esse, usque est adeo notum, ut nec Vindex Cœnobitici diplomatis negare id ausus fuerit; sed sit confessus p. 6 Das in der Virdunische Theilung der Titul eines Keysers sampt Italia Lothario überlassen worden/ und auff seinen Sohn Ludovicum II kommen ist. Existimat vero ille, Lotharii juri nihil derogatum à Ludovico si & ille *Imperatorem* se vocaverit. Isthoc enim quo usus est Lotharius intelligendum esse de Imperatore Romanorum, quem sibi Ludovicus non arrogaverit. Sed dum ita quidem loquitur etiam sibimet ipsi contradicit, Non alio scilicet titulo usus

est

est Lotharius quàm *Imperatoris Augusti* & vivo adhuc patre Pio & postillam cum fratribus initam transactionem. Non aliud illi concessum fuit vel à Patre vel à fratribus. Nunquam addidit vocem *Romanorum*. Ad exemplum patris composuit titulum suum filius Ludovicus II. Si titulus ergo, quo usi duo illi sunt propriè significat *Romanorum Imperatorem*, utique eo ipso quo Diploma laudat conditorem Ludovvicum *Imperatorem Augustum*, etiam illum *Romanorum Imperatorem* designavit. Planè enim idem ille quo Lotharius ejusque filius usi sunt titulus comparet in Diplomate, ne apice quidem mutato. Est autem præterea longè verissimum, ab Octaviano Augusto usque *Imperatorem Augustum* esse neminem appellatum, saltim ad diem extremum nostri Ludowici, nisi Romano Imperio præfectum. Vt alios nunc taceam priscos Imperatores, Carolus Magnus *Imperator* audivit demum ex quo Romæ illud nomen est consecutus. *Romanorum* vocem *Imperatorio* non solitus est addere. Idem fecit Ludovicus Pius: quod vel ex illis quæ adduximus capite Tertio Diplomatibus discere est. Imo verò primus omnium τὸ *Romanorum* addidit Otto Tertius: ceu jam pridem monuimus in Annotatis ad Lampadium pag. 103. Idque factum esse æmulatione Constantinopolitanorum ejus tempestatis Cæsarum, indicavimus pag. 261. Si ergo Ludovicus Germanicus *Imperatorem* sese dixit *Augustum*, utique significavit sese Romanorum esse Imperatorem. Hoc verò fuisset cum injuria conjunctum in Lotharium fratrem ejusque filium Ludovicum, qui eo ipso tempore audierunt passim & soli sunt ab omnibus habiti *Imperatores Augusti*. Non potuit sane ignorare Germanicus noster morem sui ævi: quod *Imperatoris Augusti* cognomento solus tunc audiret Romanorum αὐτοκράτωρ. Avi, patris, fratris, nepotis ille titulus, quidque ille significaret, fuit illi notissimum. Solet ipse non alio illos titulo honorare, quando indicat Romanorum illos

illos fuisse Imperatores. Ita sane loquuntur illa quæ Capite quarto adduximus ejus Diplomata pag. 27. 30. 35. 38. Quæ à quolibet hic possunt conspici, ut alia adducere necessum non sit. Nemo illius tempestatis scriptorum alio sensu solet titulo *Imperatoris* vel *Augusti* uti. Vt proinde hæc una tum significatio fuerit recepta. Justissima profecto fuisset, illo Imperatorio titulo usurpato, indignandi caussa præbita Lothario & Ludovico ejus filio, fratri quoque Carolo Calvo, imo & Romanis Pontificibus. Neque illi salva dignitate sua potuissent hanc mussitare injuriam. In omnibus autem ejus monumentis non legere est, super isthac re ullam institutam querelam, ullam expostulationem. Quod ipsum certissimo est indicio, Ludovicum nostrum nullam ejusmodi culpam commisisse.

Attamen objeceris fortassis illud, quod Annales Fuldenses memorant de Carolo Calvo: etsi fugerit lynceos Vindicum oculos. Verba Annalium hæc sunt in narratione eorum quæ contigerunt anno DCCCLXIX. *Carolus Rex comperta Hludovvici fratris sui infirmitate, regnum Hlutarii invasit & secundùm libitum suum disposuit, atq; ad se de eodem regno venire nolentes publicis privatisq; rebus privavit. Qui etiam pravorum usus consilio in urbe Metensi diadema capiti suo ab illius civitatis Episcopo imponi, & se Imperatorem & Augustum, quasi duo regna possessurus, appellare præcepit.* Videtur sane hisce indicari, affectatum Carolo Imperatorium Augusti titulum, quum destitutus esset adhuc omni Romanorum Imperio. Verum enimvero Carolum Metis appellatum *Imperatoris* nomine, aut ejus mandato tale quid constitutum, putida est calumnia, Fuldæ credita tantùm ex odio Caroli, quo monachos illos, certe horum Annalium autorem, tunc flagrasse, jam ante ostendimus. Supersunt scilicet etiamnum Acta integra Coronationis illius Metensis, edita loco tricesimo quinto in libro *Capitulorum Caroli Calvi*

Calvi ab harum rerum curiosissimo pariter & doctissimo Patre Jacobo Sirmondo. Supersunt eodem in libro quæ hanc coronationem paulò post exceperunt *Pactio Aquisgranensis* & *Divisio Regni Lotharii*: supersunt quamplura ejus ævi monumenta. Quod Carolus dictus tunc temporis fuerit Imperatoris titulo, aut quod ille mandaverit sese ita appellari priusquam septuagesimo quinto anno Romæ Imperator fuit creatus à Joanne Papa & Romano populo, nusquam vel vola vel vestigium apparet. Imo vero primum hunc luxasse jus Imperii hereditarium, quod à Carolo Magno usque hactenus obtinuerant Ludovicus Pius Lotharius & Ludovicus secundus, indulta quasi Pontifici & Populo Romano nova eligendi Imperatoris potestate, agnovit ipsemet Onuphrius Panvinius *l. de Comitiis Imperatoriis cap. V.*

Hæc itaque fabula non est quod turbet assertionem nostram de constante significatione tituli *Imperatoris Augusti.* Etiam verò omnibus pòst seculis mansit eadem significatio, & manet hodieque; ac proinde solis illa appellatio ab Ottone Magno usq; Germaniæ Regibus solet attribui: ex quo scilicet Germania perpetuam Imperii Romani administrandi potestatem consecuta est. Unus Alphonsus Catholicus dictus Hispaniæ Rex, anno millesimo centesimo trigesimo quinto, in Concilio Legione instituto, *Imperatoris nomen decerni sibi fecit, quod Arragonios Vascones Catalaunos Galliæ partem vectigales beneficiariosq; haberet.* Quam rem narrat præstantissimus Hispaniæ rerum scriptor *Joannes Mariana l. decimo c. 16.* Verùm ille nunquam *Augustus* nec ἁπλῶς nuncupatus est *Imperator* sed addito *Hispaniæ* vocabulo. Quod ipsum nec Mariana dissimulat scribens. *Extant D. Bernardi literæ ad Sanctiam quam sororem vocat Imperatoris Hispaniæ, præcipuam fœminam pietate virginemque. Extant etiam Petri Cluniacensis ad ipsum Pontificem Romanum Innocentium secundum literæ hoc initio.* Imperator *Hispanus, magnus*

Christiani populi Princeps, devotus Majestati vestræ filius. Omnes porro ejus successores, etsi longe majore fuerint potentia & terrarum amplitudine, hanc Alphonsi insolentem superbiam improbarunt: eoque, ut recte dicit Mariana, *inter Hispaniæ reges huic uni Imperatoris cognomen vulgò datur.*

Quin igitur Ludovico nostro nullum fuerit fas Imperatorium titulum usurpandi, idque quandoquidem non nisi defuncto Ludovico Lotharii filio in Romanum Imperium aliquid juris fuerit nactus, plusquam satis utique ex iis quæ jam tum diximus est manifestum.

Risu sane potius digna sunt quàm confutatione quæ Vindex adfert. *Imperatorem* scilicet jure potuisse dici Ludovicum, quia neminem habuit superiorem, & tam multa regna ac Principatus continuerit sua ditione. Ita enim omnes Reges, quibus lati sunt regni fines, & qui primi sunt inter suos, jure possint Imperatores dici: quasi etiam quisquam hactenus id fecisset vel pòst fecerit. Sed & omnis Ludovici ditio unius Orientalis Franciæ limitibus atque adeo Rheno flumine claudebatur, quo tempore Diploma illud Cœnobiale creditur conditum; anno nempe demum septuagesimo Lotharingiæ regni accessit dimidium. Huic præterea Ludovico præ Carolo Calvo Imperii Romani vacui capessendi fuisse jus, verum quidem est: sed neutiquam inde sequitur, fas fuisse jam anno DCCCLXVII, vivo ac valente Lotharii filio Imperatore, atque adeo ante ejus obitum integro nono anno, involare in ejus dignitatem. Solere porro tunc temporis quem Cæsarem dici more Romani Imperii prisco, tanquam in spem certam successionis, figmentum est & putida fabula. Non excusaret quoque Ludovicum: utpote cum in Diplomate non *Cæsar* sed *Imperator Augustus* appelletur, quo titulo nec prisco ævo audiit quisquam nisi qui jam tum habenas Imperii Romani moderabatur.

Æque

Æque miserum est præsidium, quod ex Crantzii verbis, repetitis ex *l. 2. Metropolis c. 10* Vindex collocat. Illa ita sese habent. *Francorum historia ea gesta memorat in Francofordia anno Regis Ludovici XXXIV. Quem Annales antiqui Cæsarem vocant, non quod Romanum aliquando administrarit Imperium, sed quia in divisione limitum inter fratres hoc illi honoris gratia attributum est cognomen, quasi secundum à fratre Lothario Imperatore Augusto gereret dignitatem. Solebant enim aliquot seculis dici Cæsares, qui sub primis Augustis proximam tenerent administrationem. Nam Diocletianus commilitonem aliquando suum Herculeum Maximianum primò Cæsarem postea creavit Augustum.* Hæc quidem Crancius. Verumenimvero in nullis Annalibus antiquis Latine exaratis, quorum tamen haud exiguus numerus hodiè in manibus, *Cæsar* est cognominatus Ludovicus noster: sed à seculo usque undecimo apud paucos audiit Imperator, non ante tamen. De transactione porrò quæ instituta est anno DCCCXLIII Virduni inter fratres, & limitum divisione, varii scriptores narrant multa: quod hîc autem Crantzius habet apud neminem reperitur. Mera itaque est fabula, & neutiquam dignum, quod *bene notari* Vindex jubeat, commentum. Quamobrem verò nonnullis scriptoribus Ludovicus noster à seculo usque undecimo Imperator fuerit appellatus, id proximo capite docebitur. Non ergo etiam hoc loco examinabimus quæ *pag. 7* Vindex ex aliis quibusdam scriptoribus adducit testimonia, sed proximè.

Quæ ejusdem paginæ §. 4. adfert iterùm Vindex, competiisse Ludovico jus succedendi in vacuam Imperii possessionem, & injuriam illi factam esse à Papa Joanne Carolum Calvum admittente: illud ad rem nihil facere jam antè diximus. Nec enim fas esse, dignitatem & honores viventium invadere, in quorum res post obitum succedendi aliquod jus est, omnium ætatum gentiumque communi est lege constitutum. Viven-

tium dies exſpectandus ſcilicet extremus, aut conſenſio accipienda. Quorum cum nihil fuerit Germanico noſtro Ludovico, ſumma injuria Imperatorium ille ſibi nomen, ſuperſtite adhuc Lotharii filio, aſſumpſiſſet.

Ubi obſervandum ſimul eſt, quàm fœdè ſibimet ipſi Hyperaſpiſta Cœnobiticus contradixerit. Hoc paragrapho enim jus Imperatorii tituli dum arceſſere conatur à ſucceſſionis proximo in Romanorum Imperium jure, utiq; agnoſcit nomine *Imperatoris* ſignificatum eſſe Romanorum Imperatorem: id quod factum eſſe, ſæpius antehac negaverat imo pernegaverat. Sed hæc eſt vis corrumpentis judicium & memoriam veritatis.

Quæ *pag. 8. § 5.* adferuntur ab Hyperaſpiſta, ſive ejus Sociis, nihil planè faciunt ad vindicandum Ludovico noſtro Imperatorium nomen, ac proinde intempeſtivè ſunt allata. Prout omnia fere capitis illius primi arguunt trepidantis & veritatis vi turbati animi calamum, cunctis ὕστερον πρότερον ſparſis. Poſſemus itaque meritò & nos ab iis manus abſtinere: utpote cum nunc quidem hoc unice agamus, ut probetur, nullam fuiſſe juſtam Ludovico noſtro cauſſam Imperatorii nominis uſurpandi, idque contra Hyperaſpiſtas tueamur. Quod ſcilicet illo demonſtrato itidem fiat manifeſtum, Ludovicum noſtrum, Principem probum gravem & recti ſtudioſum, nunquam Imperatorem ſeſe vivo Lotharii filio venditaſſe. Et verò diſcuſſis Hyperaſpiſtarum inanibus vanis & ſibi mutuò adverſantibus commentis, jure merito etiam quintum noſtrum Argumentum jam firmum ſtat & inconcuſſum.

Quandoquidem tamen illa quæ *§. quinto* Hyperaſpiſta adjicit, integram quidem paginam occupant, non tamen niſi verba ſunt, & quavis pluma leviora, ne quidquam maneat indiſcuſſum, paucis hoc loco vanitatem illorum oſtendemus. Summa omnium hoc ſyllogiſmo comprehenditur.

Quicun-

Quicunque constituit Advocatum Cœnobii is illo tempore gubernavit rempublicam. At non Ludovicus Lotharii filius sed Ludovicus Germanicus fatente Heidero constituit Advocatum. Ergo non Lotharii filius sed Germanicus illo tempore gubernavit rempublicam. Nos majorem propositionem veram esse agnoscimus. Advocatos enim cœnobiis dare Regia auctoritate, non nisi ejus est qui summa potestate pollet. Hoc ingeminare nulla necessitas coëgit Hyperaspistam. Fateor enim etiam ego, illam quæ incumbit Cœnobio Advocatiam unicè esse constitutam manu Regia sui temporis. Minorem autem propositionem quod attinet, ibi verò omnia hærent. Non enim Amplissimus Heiderus eo ipso, quo negavit Diploma cœnobiale esse ab Imperatore Ludovico Lotharii filio, affirmavit esse à Ludovico nostro Germanico Advocatum constitutum. Ne verbulo quidem se hoc velle indicavit. Etiam ego non video qui hoc possit probari. Enimverò non dubito, illam quæ hodieque superest Advocatiam esse constitutam Regia auctoritate: ast ab illo Ludovico Germanico ita esse constitutum, nihil hactenus video, quod credere me faciat. Diploma cœnobiale enim non est idoneum tale quid docere. Doctissimus Heiderus illius Diplomatis fidem primus omnium enervavit: Advocatiæ Regiæ jus, à quonamcunque tandem primo fluxerit, non vocavit in dubium. Illud autem solum asseruit, illius Diplomatis Cœnobialis auctoritate nihil quidquam esse institutum, quandoquidem à falsaria manu sit suppositum, neutiquam verò genuinum. Hoc ipsum vel pueri viderint, qui, ut ait ille, nondum ære lavantur. Cum non viderint ergo Hyperaspistæ ejusque adjutores, agnoscenda est divinæ vindictæ vis in eos qui veritatem longe manifestissimam, studio iniquæ partis, non attenderint; cum alioquin esse viros se doctos & perspicaces liquido satis suo libro ostenderint. Utut sanè concesserit Amplisf. Heiderus,

Advocatiam cœnobii constitutam esse anno DCCCLXVI, quo tempore creditur Diploma conditum, non agnovit tamen fidem auctoritatemque Diplomatis controversi. Advocatiam esse Regia auctoritate constitutam certum est. A quo autem Regum id factum sit ignoratur, nec hactenus credimus huic quidem Diplomati. Si Cœnobium attulerit aliud, forte tandem primum auctorem poterimus nos scire.

Cæterum hisce etiam omnibus excussis, est utique jam manifestissimum id quod probare suscepimus, Ludovicum Germanicum nostrum nec fuisse nec audiisse, vel suo ævo vel etiam intra ducentos proximos annos, *Imperatorem*: ac proinde non esse ab illo conditum Cœnobiale diploma. Neutiquam tamen negamus, voces *imperare* aut *imperii* in monumentis rerum Ludovici non interdum fuisse usurpari solitas. Imò agnoscimus factum non semel, etiam in ipsis diplomatibus Regiis. Verum illud isthac ætate recepti fuisse moris, in Regum promiscue omnium actibus narrandis, infinitis licet exemplis ostendere: atque adeo iis vocabulis, nihil quod Ludovico nostro Germanico sigillatim fuerit proprium, aut aliquid Imperatorium significatur. Antiquâ scilicet & olim apud Latinos usitatâ significatione, vocabula illa etiam Romani soliti sunt accipere, iisque uti, etiam tunc cum *Imperatorem* appellare fas non erat omnem qui *imperaret* aut *imperium* aliquod exerceret: etsi Grammaticam originem vocis *Imperatoris* si spectes, merito is omnis qui *imperat* audire *imperator* possit. At verò vocabula ex usu significationem suam consequuntur non ex Grammatica etymologia: quo fit ut derivativa ab originariis perfrequenter significatione differant plurimum. Quæ etsi sint nemini paulò doctiori haud notissima, monere tamen hoc loco fortassis non est abs re, quandoquidem ipsi etiam Hyperaspistæ ab hujusmodi ineptiis haud dubitarunt malæ suæ caussæ quærere patrocinium.

CAPUT VII.

A nonnullis scriptoribus Germanicum Ludovicum Pii filium Imperatorio cognomento esse quidem appellatum, sed per errorem & demum à seculo usq; undecimo. In eodem errore autem hæsisse ipsum quoq; Diplomatis Cœnobialis fabricatorem; ac proinde illud aliquot demum post Ludovicum, cujus nomine ab impostore est promulgatum, seculis esse confictum.

QUinque invictis argumentis demonstravimus, Ludovicum Pii filium nec fuisse nec audiisse Imperatorem, saltim quamdiu fuit in vivis Ludovicus Lotharii filius. Jam tum igitur luce est meridiana clarius, frustra esse effugium Hyperaspistæ Cœnobialis, quasi scilicet ille in Diplomate laudatus Ludovicus Imperator fuerit Pii filius. Possumus igitur meritò jam relinquere hanc arenam, omnibus Ludovicis Imperatoribus à Diplomatis istius impostura liberatis. Fortassis tamen adhuc dilucidiùs est exponendum, quî factum fuerit, ut scriptores nonnulli Germanicum Ludovicum in Imperatorum numerum retulerint, & quando illud fieri cœperit. Et vero urget etiam Hyperaspista, id factum esse olim: credensque jure esse factum, hinc pallium quærit suo novo effugio. Nos igitur rem omnem exponemus; & quidem ita, ut non Hyperaspistæ causâ operam hanc subiisse (ipse enim ille ignoravit speciosam vim hujus novi effugii, parum versatus in lectione antiquorum monumentorum) sed veritati duntaxat & recti notitiæ unicè nos studuisse, nemini non posset esse manifestum.

Adferemus igitur initiò quidem ab Hyperaspista *pag. 7* laudata testimonia, deinceps nostra. Sunt autem illius

studio

ſtudio congeſtorum nova alia, alia vetera. Poſterioris generis voluit eſſe Hyperaſpiſta, Schaffnaburgenſis verba anno 840, 845, 855, &c. Compilationem Chronologicam, inter Scriptores veteres German. Piſtorii, ſub anno 836. Urſpergenſem ab Heidero ex Stumphio allegatum Anno 841 & ſeqq. Prioris ordinis proul dubio eſſe credidit Munſterum *l. 3. Coſmograph.* & quem pag. 6 citaverat Cranzium *l. 2. Metropol.* Præter hæc pauca, ex omni illa à Ludovico uſque Germanico tempeſtate, produxit Hyperaſpiſta nihil. Vsque adeo illi heic domi fuit ſupellex curta. Nos ſingula quæque ſub examen advocabimus.

Igitur Scafnaburgenſis, inter eos qui reapſe ſunt veteres in hoc noſtro argumento teſtes, neutiquam admitti poteſt. Vixit enim plusquam ducentos poſt Germanicum Ludovicum noſtrum annos. Finem ſcil. hiſtoriæ ſuæ eſſe voluit annum poſt milleſimum ſeptuageſimum ſeptimum, ad electionem usque Rudolphi Anticæſaris. A quo tempore novam hiſtoriam ſcribendam, neutiquam fine Chronici ſui dixiſſet, ſi jam tum elapſus fuiſſet annus octogeſimus, Rudolpho divina ſcelerum ultione lethalis. Ille porrò Lambertus non profecto *Imperatorem* ſed duntaxat Regem agnovit Ludovicum noſtrum. Et vero anno DCCCXL, hæc quidem ejus ſunt verba: *Ludovicus Imperator obiit, cui filius ejus Ludovicus ſucceſsit.* Aſt illis verbis non ſignificavit, Ludovicum patri Pio ſucceſſiſſe in dignitate Imperatoria. In actis rerum anni poſt octingenteſimum quadrageſimi quinti videtur Hyperaſpiſta legiſſe Lambertum, qualis eſt à Piſtorio editus, & primo Scriptorum Germanicorum tomo inſertus. Ita enim ibi ſcribitur: *Monachi Herveldenſis monaſterii reconciliati ſunt cum Othgario Archiepiſcopo de decimis frugum & porcorum ex terra Thuringorum, per fideles legatos domini Ludovici Auguſti, Epiſcopos videlicet & præſides.* At longe rectiùs habet ſeſe editio Lamberti

berti secundi, cui primæ tamen Lamberti nomen præfixum, cum præcedente editione liber fuerit anonymus. Vidit illa lucem Tubingæ anno 1533 cura Lutovichi Schradini, & hæc habet. *Monachi ejusdem Herosfeldensis monasterii reconciliati sunt cum Othgario Archiepiscopo, de decimis frugum & porcorum ex terra Thuringorum, per fideles legatos domini Lutovichi, Augustenses Episcopos videlicet & Præsides.* Usus nimirum fuit Ludovicus Rex Legatis ad componendam Moguntini Archiepiscopi cum monachis Herolsfeldensibus super decimis Thuringicis controversiam, Episcopo & Advocato Augustano. Ad annum 55 sic legitur in omnibus editionibus: *Lutovvichus REX cum magno exercitu perrexit contrà Ratzidum Regem Marahensium.* Ut mirer ab Hyperaspista ad hunc quoque annum fuisse provocatum. Non favent autem illi anni etiam sequentes. Etenim Anno 855 legitur: *Ludovicus REX misit Ludovicum filium suum cum exercitu magno ad Abotritos.* Anno 864: *Ludovicus REX Ratzidum Regem Marahensium sibi subegit.* Anno 875: *Ludovicus REX obiit, cui filius ejus Ludovicus successit.* Anno 876: *Ludovicus Rex filius LUDOVICI REGIS obiit.* Tantum itaque abest in Lamberto quidquam præsidii positum esse Hyperaspistæ, ut potius ille Imperatorium Ludovici cognomentum impugnaverit.

Multò minùs potest censeri vetus testimonium, quod tulit Auctor *Compilationis Historicæ.* Confectus enim ille liber est denique Friderico III imperante seculo quintodecimo, sexcentis ampliùs post Ludovicum Germanicum annis. Adhoc ea laborat ἀνιστορησία liber, ut non possit in testimonium adduci contra vere prisci ævi perpetuam consonantiam. Enimvero ad annum 836 hæc quidem libro isthoc habentur: *Hujus temporibus Ludovici Imperatoris Othgarus Moguntinus Archiepiscopus transtulit ossa S. Severi in Erphordiam. Ludovicus filius Ludovici Imperium adeptus regnavit annos triginta.* Verum Pio

O filius

filius succeffit demum anno 841: & *imperii* vocem latius hîc accipiendam indicat subsequens *regnavit*. Non negaverim tamen accipienda esse de Germanico illa paulò pòst sequentia: *Iisdem temporibus Imperator contulit Ecclesiæ Paderbornensi suum S. Liborium.* Majorem verò longe culpam commisit idem auctor ad annum 60 scribens: *Nicolaus Papa excommunicavit duos Imperatores, Orientalem nempe Michaelem, & Occidentalem, nomine Lotharium filium hujus Imperatoris Ludovici.* Non tangam Chronologicos nævos: notissimum est, illum Lotharium quem Nicolaus Papa excommunicare voluit non Imperatorem sed Lotharingiæ duntaxat Regem, nec Ludovici Imperatoris filium sed fratrem filium autem Lotharii Imperatoris fuisse. Æque inepta sunt illa: *Arnolpho Imperatore mortuo Ludovicus filius ejus successit ei in Imperatore.* Item: *Anno Domini 917 Ludovicus Imperator obiit & successit ei in Imperio Conradus & regnavit annis septem.* Adversantur hæc omnibus prisci ævi monumentis, nec possunt legi sine opprobrio imperitiæ.

In Urspergense ad partes suas tuendas citando paulum fuit felicior Hyperaspista. Et tamen aliena demum fide in eo utitur. Quod arguit nescio quam supinam negligentiam. Vixit autem Conradus ille Urspergensis Abbas seculo decimo tertio Christiano, annis propemodum quadringentis post nostrum Ludovicum; ac proinde non est annumerandus Ludoviciani ævi rerum idoneis testibus, multò minùs dignus qui eorum consensui possit opponi.

Munsterum porrò constat ante hosce demum annos centum floruisse. Ille autem *l.3. Cosmographiæ cap. 19* de Lothario Pii filio agens diserte fatetur, inter filios Pii tres patrimonio omni diviso, constitutum esse, ut Ludovicus sit REX Germaniæ & paucarum ultra Rhenum urbium. Adeo tamen in rebus hujus ævi cespitavit, ut retulerit, Ludovicum II

Impera-

Imperatorem Lotharii filium obiisse anno 874 superstitibus tribus filiis Ludovico, Carolomanno, Pipino, & Carolo Crasso, filiaque Hildegarde: cum tamen constet improlem obiisse Ludovicum illum Lotharii filium, & liberos quos nominavit fuisse genitos Ludovico quem ipsemet paulò ante dixerat Germaniæ Regem. Ejusdem *libri 3. cap. 72.* de Tigurino agens monasterio à Ludovico Germanico instituto, appellat fateor Munsterus trinis vicibus nostrum Ludovicum Imperatorio cognomento, simul tamen etiam Regio. Sed & refellitur statim ipso Ludovici illius Diplomate adquod ibi provocat. Attulimus enim illud nos jam tum supra *pag. 55*, nullo apparente Imperatorio sed solo Regio titulo.

De Crantzii commentis jam tum præcedente egimus capite: nolumus igitur iis verbum nunc addere. Paulò autem pòst indicabitur errandi fingendique occasio.

AT VERO hæc demum sunt quæ Hyperaspista attulit pro Imperatoria dignitate etiam Ludovico nostro Germanico asserenda. Levia profecto omnia, primum etiam plane ipsimet repugnans. Quo unicuivis autem liqueat nostrum veri studium, plura ipsimet nos & speciosiora ultrò in medium adferemus. Fatemur scilicet, jam à seculo usque Christi undecimo, ducentis scilicet post Ludovicum annis, nonnullos scriptores subinde hac in re hallucinatos, & Imperatorio cognomento illum, contra usum perpetuum & constantem duorum præcedentium seculorum, decorasse.

Nonnullos ajo: nec enim omnes hîc impegerunt. Quod enim seculum Christi undecimum attinet: vixit seculo isthoc Lambertus Schafnaburgensis, sed recte gessit sese: ceu modò contrà Hyperaspistam demonstravimus. Vixit tum & Sigibertus Gemblacensis. Ille vero ita scribit: *Anno 845 Ludovicus REX Germaniæ Abotritos à se deficere molientes bello perdomuit.*

Anno 848 Rabanus Abbas Fuldensis ordinatus Moguntiæ Archiepiscopus celebrata synodo Moguntia, jussu Ludovici REGIS, multa utilia decrevit. Anno 859 Ludovicus REX Germaniæ plurima prælia contra Slavos strenuè gessit. Anno 865 Rex Bulgarorum acceptis à REGE Ludovico subsidiis in fide solidatur. Anno 871 Carolus Rex Francorum defuncto fratruele suo Lothario, dum Lotharingiam solus usurpare nititur, per moderantiam & industriam Ludovici fratris sui GERMANORUM REGIS ad hoc attractus est, ut æqualiter inter se regnum fratruelis dividerent. Ab exercitu Ludovici GERMANICI vario eventu bella contra Slavos geruntur. Anno 873 Carolus Ludovici Germanorum REGIS filius à dæmonio graviter vexatur. Anno 874 Normanni à regno Ludovici Germanorum REGIS tributum exigentes vincuntur. Anno 875 Ludovico REGI Germanorum apparuit in somnis genitor suus. Anno 877 Ludovicus REGNANS in Germania moritur. Eodem undecimo seculo Hermannus Contractus scripsit ad annum 876: *Ludovicus REX Germaniæ obiit V. Kalend. Septembr.* Idem jam tum dixerat: *Ludovicus Germaniam Lotharius cum Imperatorio nomine Italiam Carolus Galliam, regnum dividentes accipiunt.* Ejusdem tempestatis fuit Hepidannus Cœnobita S. Galli, cujus breves Annales Tomo 1 Scriptorum rerum Alemannicarum inseruit Goldastus. Ille ita annotavit: *DCCCLXXVI Ludovicus Pius REX Germaniæ obiit.* Ne quidem Marianus Scotus, monachus ejusdem seculi Fuldensis, etsi graviter impegerit circa Lotharii Imperatoris filium Ludovicum Imperatorem ejusque fratrem Lotharium, hisce duobus in unum quasi conflatis, lapsus est in Ludovici nostri rebus. Rectè enim ad 842: *Tres fratres Lotharius Carolus & Ludovicus regnum Francorum inter se diviserunt. Carolus occidentem à Britannico Oceano usq; ad Mosam fluvium obtinuit: Ludovicus Orientem, id est omnem Germaniam usq; ad Rheni fluenta, & nonnullas civitates trans Rhenum cum adjacentibus pagis ob copiam vini. Lotharius verò primogenitus &*

tus & Imperator medium inter utrosq; regnum tenuit, totamq; Provinciam & omnia regna Italiæ cum ipsa Roma obtinuit. Idem ad annum 855 *Eo anno Ludovicus REX cum magno exercitu perrexit contra Ratzidum regem Marubensium.* Item *Anno 875 Carolus Romam perveniens, datis Joanni Papæ magnis muneribus Imperator factus est. Ludovicus autem frater Caroli apud Franconefurt palatium obiit 5. Kal. Septembr. & sepultus in monasterio S. Nazarii Larissan.* Ex quibus manifestum est, saltim celeberrimos seculi illius Undecimi Chronographos eodem locutos modo, quem prioribus duobus seculis integris fuisse in usu, proximo capite adstruximus, h. e. non nisi Regio cognomento Ludovicum nostrum appellasse.

Isthoc ipso tamen jam seculo non defuisse, in hac quidem Saxonia, qui aliter sint locuti, manifestum est ex Adami Bremensis, quem constat Henrico quarto Imperante floruisse, Ecclesiastica historia. Recte enim quidem & ille c.22. memorat, pacto inter filios tres Ludovici Pii inito, Ludovico regendum obtigisse *Rhenum cum Germania*; capite tamen 24 ita scribit: *Tunc Ludovicus Pius CAESAR inclytus Hammaburgensis Ecclesiæ desolationem miseratus venerabili Ansgario contulit Bremensem Episcopatum.* Mox etiam nescio quem librum tertium donationum laudans testem, ait: *Anno Luthevvici secundi nono dominum Ansgarium ab Aldrico clerico & Comite Reginbaldo Legatis CAESARIS ductum in Episcopatum.* Cap.27. hæc leguntur: *Interea quæstio magna surrexit in regno Francorum de Bremensi Episcopatu ad invidiam B. Ansgarii conflata. Ea contentio diu per regnum gravi & ancipite dissensione profligata, multis partium studiis collidebatur. Tandem Orthodoxus CAESAR Luthevvicus, compositis hinc inde contradicentium voluntatibus, præcipue Gunthari Coloniensis Archiepiscopi, cujus suffraganea prius erat Brema, super his Romam nuncios ad sanctissimum Papam direxit Nicolaum.* Idem cap. 32 agens de Remberto Anscharii successore

cessore scribit: *Cæterum vita ejus à fratribus ejusdem cœnobii ad nostros data, quis fuerit & qualiter vixerit, breviter & dilucidè comprehendit. Mox, inquit, ut electus est, à Theodorico Mindensi Episcopo & Adalgario Corbeiensi Abbate jussu CAESARIS ductus est Moguntiam* &c. *Pallium Pontificale suscepit à Papa Nicolao, Ferulam pastoralem à CAESARE Ludovvico.* Cap.34. ait: *Anno domini Rimberti XII, Ludovvicus Pius CAESAR magnus obiit. Ipse Boëmannos, Sorabos, Susos, & cæteros Slavorum populos, ita perdomuit, ut tributarios efficeret. Nordmannos autem fœderibus & bellis compressos eo modo retinuit, ut cum Franciam totam vastaverint, regno ejus vel minimùm nocuerint. Post mortem verò IMPERATORIS effera barbaries laxis regnabat habenis.* Non multò pòst: *Ludovvicus IMPERATOR cum paganis dimicans victor extitit, & paulo pòst obiit.* Omnia hæc habet Adamus. Quæ de Ludovico Pii filio esse dicta; liquidum est ex historiâ vitæ Anscharii, quam post editionem Coloniensem magna cura edidit suoque *libro primo Hamburgensium rerum* addidit, vir longe Clarissimus ac varia egregiè doctus Petrus Lambecius. Ultima tamen non possunt nisi ad Ludovicum Germanici filium Pii nepotem pertinere: quoniam ipsemet Adamus illa discernit ab iis quæ contigerunt vivo Ludovico isto Cæsare, quem dixerat anno XII Rimberti defunctum. Etiam verò *cap. 36.* Ludovicus noster Germanicus *Cæsaris* nomine appellatur. Vt proinde ultrò fateamur, hoc ita ab Adamo esse factum. Habuisse vero illum quenquam præeuntem, non affirmaverim. Utique enim quæ adfert habentur partim in vitis Anscharii & Remberti, partim in Francorum Annalibus. Qui libri etiamnum sunt in manibus, non nisi Regio titulo Germanicum Ludovicum nostrum prosequuti. Quæ ex capite 26 adduximus sumpta sunt ex Nicolai I Papæ Bulla, quæ itidem hodie est superstes. Nos partem illius protulimus *cap. III pag. 15.* Nusquam vero etiam ibi alius quam Regius

titulus

titulus comparet. Solet Adamus in testem laudare nonnunquam librum aliquem *de Cæsaribus*. Ast de illo nullam in partem quidquam possumus adfirmare, quoniam nudum nomen est reliquum. Fortassis tamen auctor illius libri virum decepit, non satis in hujus ævi rebus justa cura versatus. Ipsemet Adamus frequenter ab illo Regio cognomento non abstinet. Ne enim nunc repetam illud, quod *cap. XXIII* diserte fuisset professus Ludevico non nisi Rhenum cum Germania datum regendum pacto inter fratres inito. *Cap. 25* donatum Ansgario Episcopatum Bremensem appellat *Regalis munificentiæ donum*. *Cap 36.* scribit, à Remberto filium *Regis* à dæmonio liberatum; illum vero esse Regis Ludovici filium Carolum constat. *cap.39* ex vita Remberti hæc adfert: *Cum jam senio gravaretur Sanctus Rembertus, etiam continuus ei pedum dolor accessit. Inde apud gloriosissimos reges Luthovvicum & filios ejus hoc obtinuit &c.* Quæ verba loquuntur de Ludovico nostro Germanico. Sed & illa quæ narrat *c.34*, de Ludovico Imperatore cum paganis dimicante victore & paulò pòst defuncto, Ludovvico item Franciæ rege qui victor & victus occubuit, repugnant historiæ illius ævi. Liquidò etiam falsum est, quod habet *cap.31:* S. Rembertum historiam vitæ Anscharii ad fratres cœnobii Novæ Corbeiæ direxisse, est enim utique liber ille scriptus ad monachos Corbeiæ veteris, quos passim alloquitur. Quam etiam est alienum à vero *capitis quadragesimi tertii* illud, *Anno Hogeri II Luthevvicus puer depositus est?* Quæ significo, uti hisce exemplis appareat, bonum Adamum accurati historici laudem non mereri: locupletem nempe testem esse rerum sui ævi, non autem vetustioris, idque ex imperitia.

Cæterum quidnam potissimum, me quidem judice, errare hîc fecerit Adamum, paulò post significabo: nunc non possum non saltim obiter monere, ab uno illo Crantzium impulsum, ad illa quæ proximo capite confutavimus commiscenda.

nifcenda. Magni nimirum fecit Crantzius Adamum, atque eapropter illius plæraque in libros suos transtulit. Inveniens igitur Cæsaris cognomento Ludovicum sæpius ab Adamo appellatum, idq; sine caussa non esse factum arbitratus, ad illas suas hariolationes adactus est. Debuisset autem observare Crantzius, non solo *Cæsaris* sed etiam *Imperatoris* cognomento *cap. 34.* usum fuisse Adamum, nec de Ludovico Pii filio duntaxat sed etiam ejus ex Ludovico nepote. Quo ipso concidit Crantzianum omne commentum de titulo Cæsareo & uni quidem Pii filio attributo, ob certum ac proximum jus Imperatoriæ successionis. Et verò quilibet futurus proxime Imperatoris successor olim, more jam tum primo Christiano seculo introducto, in Cæsareum nomen fuit adoptatus: neutiquam tamen ad titulum Imperatoris admissus. Verùm hoc quasi in transitu: quandoquidem ab Adamo præcipuè Crantzius deceptus fuit.

Eodem autem quo Adamus in luto hæsit, & fortassis ab ipso illo Adamo fuit seductus, Corbeiensis monachus Waldo: qui eadem plane tempestate Adalberto Archiepiscopo Bremensi inscripsit *Vitam S. Anscharii* sic satis rudi versu deformatam: quemque primus in lucem protraxit Lambecius V.C. suo *libro primo Originum Hamburgensium* addens. Capite enim XLV scribit

Ergo Bremensis
Ecclesiæ sedem Cæsar rectore carentem
Auxit Pontifici. Capite LVII
Missus ab Augusto Præsul Salomo Ludovico
Cap. 48 *filius alter*
Augusti Carolus Ludovici

Cap. LII *Hoc ita proposito rem Cæsaris auribus ambo Insinuant.* Verum idem Waldo longè frequentiùs Regio cognomento Germanicum nostrum Ludovicum exornat. Ut facile appareat

parent ipsi visum utramque appellationem Ludovico convenire. Cujus causam pòst adferemus.

In Scholiis porro, quæ in Adami librum anonymus quispiam scripsit, legitur; *Concilium unionis factum est VVormatiæ præsente Cæsare cum Episcopis, sicut privilegium testatur.* Loquitur ille de Hamburgensis ac Bremensis Ecclesiæ unione. Exstat autem hodieque de conjunctione illa diploma Nicolai I Papæ: sed, ceu jam ante diximus, non Cæsar ibi sed Rex audit Ludovicus. Concilium item Wormatiæ habitum anno 861 memorant quidem & AnnalesFrancorum qui appellantur: sed Ludovicum agnoscunt Regem non Cæsarem. Pertinere alioquin Scholiastem hunc ad seculum undecimum, Adamo si non coævum saltim non multò posteriorem, fateor. Et vero Notæ 13. 16. 26. 63. 76. significant, floruisse tum adhuc potentiam Slavicarum gentium trans Albim: quam constat seculo duodecimo armis fractam concidisse. Notæ item 91 92 93 indicant, tum temporis sacra paganica in Sueonibus adhuc prævaluisse: quæ itidem proximo seculo tota evanuerunt. Quin imo Notæ 62 63 & 69 videntur innuere, à Scholiasta visum auditumque ipsum Adalbertum Archiepiscopum: à juvene scilicet jam tum senem. Cæterùm quæ caussa & huic Scholiastæ Cæsarium expresserit titulum, itidem mox apparebit: quia est omnibus communis.

Si Goldasto credimus, tribus hisce Saxonicis quartus ex Alamannia annumerandus fuerit, qui Ludovico Germanico Cæsaream dignitatem jam seculo undecimo adscripserit. Ita enim Goldastus loquitur Replicationis pro Imperio cap. 26. pag. 170. *Quin etiam vetustos auctores habeo, qui eum* (Ludovicum Germanicum) *in catalogo legitimorum Imperatorum ponere non dubitaverunt. In quibus est Abbas Suvartzahevsis, qui sub Henrico IV Imperatore vixit, in Chronico scribens: Anno dominicæ incarnationis DCCCXLI ab Vrbe condita MDXCII Ludo-*

vicus superioris Ludovici filius LXXV loco ab Augusto regnare cæpit, & XXXVI annis regnavit. Chronicon hoc, quod equidem sciam, hactenus non prodiit in lucem: nisi fallor tamen vidi illud manuscriptum in Bibliotheca Augusta. Auctor utrum vixerit ætate Henrici IV Imperatoris, non ausim hodie certò asseverare vel negare. Tantum non omnia autem illius Chronici in suum transtulit Conradus Urspergensis Abbas tertio decimo seculo; ac proinde hinc accepit suum illum tunc cusum Imperatorem, quem jam tum perstrinximus. Et vero est omnino crassum & intolerandum crimen, privare Lotharium Pii filium Imperatoria dignitate, & hanc Ludovico attribuere, contra fidem omnium veterum monumentorum. Indubie tamen etiam hunc Abbatem errare fecit, quod & alios deduxit à vero, paulo pòst indicandum.

Quantumvis autem seculo undecimo jam pronus esse lapsus cæperit, præter hosce quatuor tamen novi equidem neminem, qui isthac tempestate ad hunc lapidem impegerit. Fateor verò, post illa, etsi etiam tum doctiores quique (qualis est Otto Frisingensis) in Chronicis suis recte se gesserint, solito plures sibi minus cavisse; quod à Vindice Cœnobitico tamen non fuit animadversum. Possit videri inter illos esse Gotfridus etiam Viterbiensis. Ita enim ille scribit Chronici parte XVI pag. 465 edition. Pistorianæ. *Carolus rex Galliæ, audita morte Lotharii, regnum ejus, scilicet Lotharingiam, invadit. Adhæc Imperator Ludovicus ipsum regnum Lotharingiæ cum Carolo patruo suo, habita inter se pactione divisit. Ita tamen quod Ludovicus Imperator Aquisgrani palatium cum sua portione haberet.* Quia scilicet Ludovicus noster cum fratre Carolo Lotharingiam divisit & Aquisgranum pacto illo huic cessit, non autem Ludovicus in Italia Imperatorem agens venit in divisionis partem. Imperatorem itaque hoc loco dictum Ludovicum nostrum. Ast vero hactenus quidem ille extra culpam est. Diligenter

ligenter enim satis uni Lothario ejusque filio Cæsaream dignitatem assignat: & nostrum Ludovicum Regio duntaxat cognomento exornat. In eo autem lapsus est, quod narraverit, divisisse Lotharingiam cum patruo suo Carolo Ludovicum verum Imperatorem Lotharii filium: cum tamen partitio ista facta fuerit inter duos fratres, utrumque Imperatoris patruum, & quidem hoc invito: id quod ex monumentis illius ævi notissimum est.

Non omni autem forte ex parte sibi cavere hic potuit Helmoldus, præclarus cæteroquin Slavicarum rerum scriptor. *Libro enim I Chronici Slavorum c. 5* scribit: *Pontifex Anscharius Cæsaris legatione functus regem Danorum frequenter adiit.* Videtur sane Adamum secutus Cæsaris nomine appellasse nostrum Ludovicum. Fortassis tamen Pium intellexit: utpote cujus legatione itidem functus ad Danos fuerit Anscharius. Diserte enim ita loquitur cap. VII: *Noster Ludovicus, Rex scilicet Germaniæ, Nortmannos sive præliis sive fœderibus hoc modo retinuit, ut cum Franciam totam vastaverint, regno ejus vel minime nocuerint.* Idem porro Helmoldus nostrum quidem appellat Ludovicum secundum *cap. VI*, sed bonum in sensum id flexit ipse Baronius, ad annum 875 n. 2 scribens. *Quæ autem sub Ludovico secundo de conversione Slavorum narrat Helmoldus, nullo certo apposito anno, hic in fine sunt describenda. Sed fortasse dum ipse Ludovicum secundum nominat non Imperatorem intelligere voluit sed Regem Germaniæ Ludovicum Caroli Crassi fratrem.* Voluit indubie debuitque scribere Baronius *Caroli Calvi fratrem.* Adduxit autem verba illa Baronii pag. 7. etiam Hyperaspistes, ut probet Ludovicum nostrum etiam aliquibus audire *Secundum*. Quasi hoc aliquatenus fecerit pro Cæsareo Ludovici titulo. Sed ad tam inepta & misera præsidia conquirenda vir ille adductus est vi adversantis sibi veritatis.

Quamvis autem Helmoldum forte excusaveris, ejus tamen συγχρονον, & in Saxonia hac vicinum, Albertum Stadensem Abbatem excusare ab ἀνιστορησίας culpa non possumus. Decepit vero etiam hunc non nisi unus Bremensis Adamus: hujus enim verbis omnibus utitur in historia anni DCCCXLI, XLV, LVIII, LXV & LXXVII. Ut solet varia sequi vibiamz. Quamobrem justè in Albertum hunc *pag 19* animadvertit; peritissimus talium & primus Chronici Albertini editor, Reinerus Reineccius.

Sequiore porrò omni ævo non defuerunt subinde, fateor, qui hac parte aberraverint. Sed non est quare iis numerandis hîc tempus teramus; quandoquidem eorum nonnulli usque sese adeo turpiter hoc in loco gesserint, ut eorum verba adducere pudeat ac tædeat. Instar omnium potest esse Auctor *Historiæ de Landgraviis Thuringiæ*, à Pistorio Tomo I Scriptorum Rerum Germanicarum productus in lucem. *Cap. VI & pag. 911* hæc ejus sunt verba. *Post Carolum, qui dicebatur Magnus propter magnifica facta, rexit Alemanniam unus de filiis Caroli, scilicet Lotharius: post Lotharium frater suus & Imperator: post Ludovicum filius suus Lotharius & Imperator, qui consummavit monasterium Homburg, & factus monachus ibidem Imperium resignavit. Post Lotharium rexit Ludovicus filius ejus & Imperator. Post Ludovicum Carolus frater ejusdem Ludovici rexit, & Imperator factus, volens filios fratris sui Ludovici relictos exhæreditare, & Regna solus habere & terras: sed frustratus est in proposito. Et multis bellis habitis, voluntarie dimisit filiis fratris totam Alemanniam. Qui tres fratres dividentes Alemanniam. Nam primus scilicet Carlomannus in sortem accepit terras Bavariæ, Suevia, Austriæ, Pannoniæ, Karinthiæ, Bohemiæ, Moraviæ, & cæteras regiones circa Danubium, & nominabatur Rex Danubii vel Alemanniæ superioris. Secundus frater scilicet Carolus accepit in sortem totum Rhenum & cæteras regiones circum jacentes, & nominabatur*

rex Teutoniæ. Tertius frater scilicet Ludovicus accepit in sortem, Thuringiam, Franconiam, Mysiam, Hassiam, Saxoniam, Marchiam, Sclaviam, Frisiam, cæterasque regiones circa Albiam, & nominabatur rex Albiæ & Thuringiæ. Et posuit sedem regni sui in Thuringia in castro quod Jecheburg nominatur, & capellam in honorem beatæ virginis Mariæ, quæ adhuc manet castro destructo.

Hujusmodi nugas & deliria reperias passim apud eos, qui ex Rege Ludovico Imperatorem fabricaverunt. Et tamen (fateor) ne quidem superiore seculo, quando jam vetera & fide digna monumenta fuerunt, tanquam ex orco, in lucem reducta, viri quidam eximii rectius sibi consuluerunt. De Cranzio & Munstero jam diximus. Aubertus Miræus qui in tabulis veteris ævi utilem operam posuit, *Codice Donationum piarum cap. 23* cum attulisset Ludovici Germaniæ Regis Diploma, quo Theoderico Comiti donat Wasdam, annotat: *Illud Ludovici diploma mihi suspectum est, quod ipsi titulus Augusti aut Imperatoris non tribuatur.* In quæ verba recte animadvertit proinde Mallinckrothus *l. de Archicancellariis & Cancellariis S. R. Imperii pag. 26.* Henricus Bangertus vir doctus in *Commentario ad Helmoldi l. 1. Chron. c. V* ad verba illa: *Ludovicus cui Germaniam cessisse supradictum est, defectum Hamburgensis Ecclesiæ taliter resarcire studuit:* scribit *Ludovicus Imperator* &c. Mageri *l. de Advocatia Armata cap. V. n. 414* hæc verba sunt: *Ludovicus II Imperator Caroli Magni nepos, sanctimonialium Monasterium quod Tiguri condiderat, in suam defensionem suscepit.* Bruschium ejusdem erroris insimulare non audeo. Etsi enim ille in opere de monasteriis p. 74. scribat, Eremitarum cœnobium anno Christi 860 cæpisse *temporibus Ludovici secundi Rom. Imperatoris non procul à Tiguro*, fortassis tamen intellectum voluit Lotharii filium, qui reapse tum egit Romanorum Imperatorem, etsi in illa Alemanniæ loca nihil habuerit juris, secus quàm Bruschio fuit persuasum. Nolo tempus perdere in aliorum culpis notandis.

ANTE verò quam occasionem diu adeo hic alibi vagantis erroris persequar, non possum non monere, ipsummet quoque fabricatorem Cœnobialis Diplomatis eo fuisse infectum. Nomine enim utique Ludovici Imperatoris condidit ille diploma illud suum, & tamen annum Imperii vicesimum sextum retulit in Dominicum annum octingentesimum sexagesimum sextum. Id quod unicè quadrat Ludovici nostri Germanici rebus. In Antiquitatum sane Fuldensium libris passim complures reperiuntur tabulæ à Notariis ævi illius confectæ, adjuncta collatione Ludovici nostri annorum Regni in Orientali Francia cum annis Dominicis. Semper autem ita illi anni comparantur, ut liquidò appareat, Ludovicum numerasse regni illius sui Orientalis Franciæ annos, initio facto ab anno 841, quod præcedente anno vacuum illud regnum sibi fecisset mors Pii patris. Cum constanter autem hic computus fuerit in publicis instrumentis, à Notariis publica auctoritate constitutis, observatus usque ad extrema Ludovici nostri, liquidum est, quantum equidem arbitror, & per Germaniam passim fuisse illum calculum receptum, & non diversam ab ipsomet Ludovico Rege annorum rationem fuisse observatam. Quapropter nihil caussæ arbitror esse, quare Hyperaspista anxie adeo super ratione annorum Ludovici sese in *responsione ad caput V* maceraverit, aut cur aliorũ divinationes ego nunc examinem.

Ab eo qui Diplomati subscripsit annum Dominicum, planè eandem esse rationem observatam annorum Ludovici & Domini, quam in Tabulis conficiendis Notarii olim observaverunt, manifestum est. Tantum possit fortè dubitari, num id fecerit ipsemet Diplomatis fabricator, an alius quispiam. Idque quandoquidem Hyperaspista ambiguum id reddiderit. Verum enimvero solere interdum aliena manu aliquid adjici Diplomatibus, non equidem negaverim.

rim. Etiam annos Dominicos Diplomatibus quibusdam antiquioribus esse longè post demum ab imperitis adscriptos, concedo. Quamvis tamen non temerè assenserim Wigulejo Hundio, factum illud frequenter adeò in Diplomatibus Cœnobii Heimerami Ratisponensis: quoniam illorum nonnulla etiam aliis multis nominibus meritò suspecta sunt. At verò ad subscriptionem Diplomatis Cœnobialis itidem accessisse manum alienam aut recentiorem, non profectò illa evincunt quæ attulit Hyperaspista. Jam tum *capite V pag. 70* illorum infirmam vim expendimus. Prodeat in conspectum prudentis alicujus & circa antiquarum tabularum censuram exercitati judicis Diploma Lindaviense: tum demum liquidò pronunciari poterit, scriptio isthæc quæ annos Domini designavit recentior sit Diplomate ipso an non. Nec enim illi sunt Hyperaspistæ, quibus cum tutò in tenebris mices. Nullo argumento probari temere poterit (scio) alienæ manus accessio. Hactenus sane probata non est. Ac proinde nihil impedit, quo minus existimemus, ab alia manu annos Dominicos non adscriptos esse. Age vero: esto factum. Certum interim est, annum Domini octingentesimum sexagesimum sextum, esse Ludovici Germanici vicesimum sextum, ac proinde nihil hactenus subesse erroris. Nec vero saltim Hyperaspistæ audebunt dubitare, quin anni *illi imperii Ludovici* nullius sint alterius quàm solius nostri Germanici.

HÆC igitur quidem jam sunt quasi constituta & rata. Agemus tandem nos quod promisimus: atque adeo indicabimus, quæ caussa vel occasio cœperit nonnullos inducere in illum de Imperatoria vel Cæsarea nostri Ludovici Regis dignitate errorem. Ut autem hoc ipsum à nobis clarâ in luce exponatur, *initio* in memoriam revocandum est id, quod jam præcedente capite adstruximus, seculo demum undecimo, h. e. post annum millesimum, ita nonnullos cœpisse loqui:

non-

non ab ipso Ludovico, non à quoquam seculi illius & noni & decimi, præter Regium titulum, fuisse aliis Ludovicis quam Pio & Lotharii filio Cæsarium attributum. *Secundo* etiam habendum quasi certum, id quod libro *De Germanorum Imperio Romano c. XII* probavimus, seculo demum undecimo Germaniam nostram Imperii Romani titulo cœpisse usurpari. Certùm *Tertio* est, æterno cum Ottone Magno aut saltim cum ejus nepote Ottone III, Romæ inito pacto, quos Germania reges habet, illis Imperatorum Romanorum jura competere, & jam tum à seculo usque undecimo Germaniæ Reges Cæsarum titulo in vulgo ipso audire.

Illa itaque jam tempestate, ab iis qui rerum veterum minus gnari, eos etiam qui olim Germaniam rexerant Cæsares dictos more suo ævi, mihi sane pridem verosimile fuit visum. Et verò is qui forte omnium primus ex Rege nostro Ludovico fecit Cæsarem atque Imperatorem Adamus Bremensis, primus etiam sui jam ævi morem, de Germania Imperii Romani nomine appellanda, nobis prodidit: dum *l. 1. c. 8.* ait: *Teutonum populi, apud quos nunc & summa imperii Romani & divini cultus reverentia viget. Cap. 35.* scribit: *Nordmanni plagam quam in Frisia receperunt, in totum Imperium ulcisci &c.* Accessit scilicet ad veteris ævi rerũ inscitiam consuetudo suâ ætate jam recepta. Ideoq; soli illi sibi caverunt, quibus aut justa veteris ævi fuit peritia, aut apud quos mos ille non perinde invaluit. Et vero *confirmat* meam suspicionem, sive conjecturam, illud quoque, quod errorem istum de Imperatore Ludovico Germanico nostro, soli nonnulli Germanici scriptores erraverint: non Italorum, non Gallorum, non Britannorum, non denique aliarum gentium, apud quas Imperium pro Germania & Cæsar pro Rege non audiérunt ut nec Germanorum ante seculum undecimum quispiam, isthac ratione impegerit.

Quicquid hujus autem sit, jam tum constat, *primò* errorem

rem esse commissum ab omnibus iis qui Imperatorio cognomento Ludovicum nostrum appellavere. Non enim illud esse consentaneum vel Ludovici illius vel totius seculi noni consuetudini.

Constat *Secundò* errorem illum ducentis amplius post Ludovicum annis incæpisse: & quidem apud pauciores.

Quandoquidem verò ille error commissus etiam est ab auctore Diplomatis, consequens fit, Diploma illud minimum ducentis annis esse Ludovico illo cujus nomen refert recentius. Imo verò cum scriptores Alemannicos seriùs hic error vulgò infecerit, & quidem cumprimis demum circa initia seculi tertii decimi, saltim per est verosimile tum etiam denique Diploma hoc, in Bodamico lacu, ab aliquo impostore itidem errore isthoc imbuto, esse conditum. Atque adeo tantum abest, in Ludovico Germanico aliquid præsidii esse Diplomati collocatum, ut potiùs illi perpetuò tributum Imperatorium nomen etiam tempus ipsum commissi criminis falsi liquidò prodiderit.

CAPUT IIX.

Præterquam quod non Germanici sed Pii Ludovici, atq; adeo alieno Sigillo & Manus signo, Diplomati Lindaviensi sit subscriptum, falsò referre illud, se conditum anno Ludovici Germanici vicesimo sexto, aut Dominico octingentesimo sexagesimo sexto, ostenditur certissimis indiciis. Quoniam scilicet illo anno, Comes Palatii non Adalbertus sed Ansfridus: Archicapellanus non Hugo sed VVigarius: hujus vicarius non Hirminritus sed Albertus Subdiaconus: nec Bodami Ludovicus versatus: Indictio item non secunda sed quarta decima, fuerit.

ASsensi sumus Hyperaspistis Cœnobii, ipsi Diplomatis fabricatori placuisse, ut Ludovicus Germanicus ejus conditor crederetur, & Imperatorium titulum huic etiam nostro Germanico olim competiisse. Jam tum verò etiam demonstravimus, Ludovicum istum nec fuisse nec audiisse Imperatorem; sed à seculo demum usque undecimo per errorem id nonnullos sibi persuasisse, ac proinde & Diplomatis fabricam aliquot seculis Ludovico illo esse recentiorem. Liquidum quoque jam fecimus, alieno sigillo & monogrammo, utroque nempe Ludovici Pii Imperatoris, Diploma cœnobiale, quod à filio falsarius voluit profectum, esse obsignatum & quasi confirmatum. Monuimus etiam, nonnulla ejus Diplomatis usque adeo esse anno vicesimo sexto Ludovici Pii attemperata, ut ex aliquo à Pio Imperatore istoc ipso Imperii anno condito Diplomate, in Lindaviense hoc impostor nonnulla transtulerit. Nunc verò duntaxat demonstrabimus, quam malè veteratori cesserit fraus in eo, quod annum

annum illum vicesimum sextum Imperii Ludovici Patris, rebus filii Ludovici Germanici non verecundatus fuerit contaminare. Et verò clarissimè mox patebit, quem nebulo voluit esse Diplomati suo annum natalem eum reapse illi lethalem esse. Quantum sane annus vicesimus sextus Pii Imperatoris favet, tantum Ludovici Germanici vicesimus sextus Diplomati adversatur, idque jugulat. Nos ordine isthæc persequemur.

Priùs tamen necessum est, ut in certo constituamus, illum qui in Diplomate usurpatur annus *Imperii*, esse eundem qui κατ' ἐξοχὴν audiit olim *Regni*, aut *Regni in Orientali Franciâ*. Quamdiu scilicet fuit in vivis Pius Imperator, filius Ludovicus fuit quidem per aliquot annos Rex, sed *Bajoariorum*, & usque adeo ab Imperatoria potestate procul, ut in omnibus quæ tum temporis condidit Diplomata, Imperatoris Patris supremam vim veneratus sit, seque non nisi illius subditum Regem fuerit professus. Videatur *pag. 35 & 38 capitis. V*. Quapropter Bajoarici utique regni tempus Imperii annis neutiquam accenseri pòtest. At verò anno quadragesimo primo demum, defuncto jam Imperatore Ludovico, libera manu, & nullum agnoscens superiorem, cæpit regnare & quasi imperare suis terris. Ab illo itaque demum momento possunt quodammodo Imperii anni numerari; atque adeò jam annus Regni vicesimus-sextus idem fuerit cum eo qui in Diplomate dicitur Imperii ejusdem numeri annus. Nos igitur itidem nunc quasi extra controversiam collocabimus, eundem in Diplomate cœnobiali Imperii esse annum, qui aliàs dicitur Annus Regni sive simpliciter sive Regni in Orientali Francia. Illo autem jam constituto nihil reliquum est quod remoretur propositum.

Igitur PRIMUM Annus hic non pàtitur illum à Diplomate laudatum PALATII COMITEM Adalbertum, sed eo I.

 explo-

explosò veneratus olim est Ansfridum. Functus ille jam ante erat amplissimo isthoc aulæ munere apud Lotharium: iterum verò & in Ludovici Germanici aula in eandem dignitatem est assumptus. Autor Chronici Laureshamensis, quod Tomo primo Scriptorum rerum Germanicarum inseruit Marquardus Freherus, bis meminit Ansberti hujus: prima vice statim post fatalem illam vasti Francorum Imperii inter filios Ludovici Pii divisionem. *Hic Lotharius*, ait, *Ansfrido tunc Palatino Comiti, illustri & spectabili viro, ob egregia merita prædium suum in Goizefurt, in pago Hartuartensi, super fluvium Nerse, & in pago Launensi in villa Sodajo super fluvium Geldrima, jure proprietatis contradidit: quod postea idem Ansfridus (ut suo in loco patebit) Laureshamensi monasterio Diotricho contulit.* Alterâ anno DCCCLXV quo Diotrichus Abbas factus est. *Sub hoc patre prædictus Palatii Comes Ansfridus prædium suum in Geizefurt, aliasque res proprietatis suæ à Ludovvico Rege sibi traditas &c. sancto Nazario contulit.* Hæc Autor ille: quem etiam eo nomine non possumus non laudare, quod vitaverit illum vulgi errorem de Ludovico nostro: Regem scil. illum semper appellans non Imperatorem, quamvis vixerit circa confinia tertii decimi seculi Christiani.

Cæterùm ex istis Chronici Laurishamensis verbis nondum apparet, fateor, id quod professi sumus, Ansfridum scilicet illum anno vicesimo sexto Ludovici Germanici Comitem Palatii egisse. Manifestum autem id faciunt Tabulæ nonnullæ quas, cum illi ipsi Chronicorum codici manuscripto fuissent adjunctæ, Freherus edidit cum *Tomo primo Originum Palatinarum* utriusque editionis. Enimverò exstat ibi etiam illud Diploma, quo Lotharius Ansfrido Geizefurtum donans agnoscit illum suum Palatii Comitem. Verba prioris illius hic etiam legi eapropter commerentur. *In nomine omnipotentis Dei Salvatoris nostri*

stri Jesu Christi Lotharius divina preveniente clementia Rex. Dignum est, ut Regalis Celsitudo procerum suorum petitionibus tanto libentius annuat, & annuendo ad effectum perducat, quanto eos viderit ac noverit in suis obsequiis perstare efficaces. Idcirco noverit omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostrorum, præsentium videlicet ac futurorum, industria, quia Huebertus Abba nostram deprecatus est magnitudinem, ut cuidam fideli Comiti Palatii *nostri Ansfrido nomine aliquantum ex rebus juris nostri, quas ipse jure beneficiario detinet, ad proprium concederemus, ac per præceptum nostrum largiremur.* Hæc verba sane non patiuntur nos dubitare, pro Comite Palatii serviisse Lothario Ansbertum.

In transcursu autem non possumus non monere, Autorem Chronici per errorem Lothario Imperatori tribuisse, quod factum est ab hujus cognomine filio. Nec enim Imperatorem sese appellat Diplomatis conditor sed Regem, & Regalem Celsitudinem. Hisce etiam verbis Diploma clauditur. *Signum Lotharii gloriosi Regis. Arithmandus Notarius recognovi. Data V. Id. Novembr. anno Christo propitio imperii Domni Lotharii piissimi Regis primo Indictione IIII. Actum Aquisgrani palatio Regio.* Quorum nihil convenit Lotharii Imperatoris rebus: bene autem filii Regis. Cujus annus primus Regni cum fuerit Christi post octingentesimum quinquagesimus sextus, liquet hinc tempus quando in Lotharii Regis aula Palatii Comitem egerit Ansfridus.

Eundem autem decimo pòst anno, etiam in aula Ludovici Germanici eadem functum dignitate, patet ex iis quibus finitur ejus Tabula donationum quas Monasterio Laureshamensi præstitit. Quam itidem *Originibus* suis *Palatinis* Freherus addidit. Verba hæc sunt: *Actum publice in Monasterio Lauresham, anno incarnationis Dominicæ MCCCLXII* (mendosam esse hanc temporis notam, scribendumque DCCCLXVI nemo non videt) *regni Ludovici Regis XXVI, sub die III Non. Octobr.*

 Signum

Signum Ansfridi Comitis Palatii. Signum Fridolohi, Signum Ruodberthi & aliorum. Ego VValthere indignus presbyter ac monachus hoc testamentum scripsi, diemq; & tempus ut super notavi. Hæc profectò clarissime ostendunt id quod ante affirmavimus: nempe anno Regni Ludovici xxvi Ansfridum in aula Regis illius egisse Palatii Comitem non autem Adalbertum aliquem. Idem procul dubio confirmaret etiam sequens Donationis Tabula, si integra superesset subscriptio. Ita enim hodie legitur: *Actum loco tempore & die quo supra.* Imo & quæ hanc sequitur Præstaria doceret hoc, nisi itidem subscriptio periisset cujus loco nunc hæc leguntur: *Data Præstaria die & tempore quo supra.* Disci tamen inde potest, Comitivâ Palatii dignitate Ansfridum tunc polluisse. Ita enim incipit illa quam vocant Præstaria: *Diligendo in Christo filio sanctæ Dei Ecclesiæ Ansfrido, venerando Comiti Palatii Diotrochus, gratia Dei humilis Abbas.*

Verùm quia fortassis suspicetur aliquis, mansisse Ansfrido titulum Comitis Palatii, etsi non amplius vel non in aula Ludovici Regis, illud munus obierit: forte etiam fuisse plures uno Palatii Comites eodem tempore, ac proinde Adalbertum fuisse hujus Ansfridi comministrum, utrique suspicioni hîc est occurrendum.

Igitur titulos sæpe mansisse etiam iis qui jam defuncti erant honoribus, non est consentaneum moribus illius ævi: etsi hodie sit receptæ consuetudinis. Hinc etiam, quamvis Adalbertus fuisset Comes Palatii in aula Ludovici Imperatoris, post obitum tamen Imperatoris illius ex nova dignitate audiit *Comes Metensis* Nithardo *l. 2. de Dissidiis filiorum Ludovici pag. 454. editionis VVechelianæ*: cum tamen longe inferior hæc altera esset dignitas priore Comitis Palatii. Adhoc diserte satis professus fuit ipsemet Ansfridus in sua Tabula donationis, non minus sese Ludovico quàm Lothario serviisse.

Ita

Ita enim locutus est in Tabulæ illius principio. *Ego in Dei nomine Ansfrid Dei gratia Comes, cogitans de timore Dei vel futura retributione, pro remedio animæ meæ, seu dominorum meorum, per quos ad me res pervenisse dignoscitur, dono per hoc Testamentum* &c. Dominorum autem illorum nomine quinam sint intelligendi significat Præstaria hisce verbis: *Honorabilis tua fuit petitio, & fratrum nostrorum decrevit benevolentia, ut res proprietatis tuæ in Geizefurt, pro eleemosyna tua & dominorum Regum Lotharii & Ludovici à te sancto Nazario traditas* &c. Quin igitur Ansfridus verè Palatii fuerit Comes in aula etiam Ludovici Regis, & quidem anno regni ejus XXVI, non est quod dubitemus.

Altera suspicandi caussa videri possit majoris momenti; quandoquidem vir & dignitate & in hisce literis illustris Hieronymus Bignonius, in doctissimo ad Marcolphi Formulas *l. 1. p. 574.* primæ editionis commentario, non dubitavit asserere, in prima & secunda Francorum Regum familia plures aliquando fuisse Palatii Comites. Sed illum facile potuissent refellere vel sola ea quæ ipsemet jam attulerat pag. 515 verba Hincmari: *Præcipuè duo, id est Apocrisiarius, qui vocatur apud nos Capellanus vel Palatii custos, de omnibus negotiis Ecclesiasticis, vel ministris Ecclesiæ, & Comes Palatinus de omnibus secularibus causis vel judiciis, suscipiendi curam instanter habebant.* Quæ præterea in sententiæ suæ probationem attulit Bignonius reapse nullius sunt roboris. Eorum videlicet duo sunt edicta Pipini & Capitularium de officio Comitum Palatii: inde autem non est exsculpere plures uno tempore Comites Palatii. Lex enim universum aliquid edicens plures quidem tangit, sed non in unum tempus vim suam extendit. Majoris verosimilitudinis est illud quod ex *Traditionum Fuldensium l. primo* adducitur. Sed referemus nos illam formulam, qualem ipse Bignonius non illa

qui-

quidem pag. 517. sed jam antehac pag. 511 attulit. *Anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXXVIII ind. I. XVIII. Kl. Iulii facta est contentio Gozboldi & Hrabani Abbatis, coram Imperatore Ludovico & filiis ejus Ludovico & Carolo, nec non & Principibus ejus in palatio apud Niemaguum oppidum constituto de captura &c. præsentibus Drugone Archiepiscopo, Otgario Archiepiscopo, Radolto Episcopo, &c. Adalberto Comite, Helphrico Comite, Alfrico Comite, Popone Comite, Gobavvuino Comite Palatii, Ruadharto similiter Comite Palatii, &c. innumerabilibus Vasallis dominicis.* Hic sane duo Comites Palatii memorantur: sed illos fuisse Comites Palatii Imperatorii neutiquam colligere hinc est. Interfuerunt nimirum huic actui præter Imperatorem Reges duo Ludovicus & Carolus filii Imperatoris Pii, quorum utrique suus fuit Palatii Comes. Et verò videtur tunc abfuisse Comes Palatii Imperatoris, alioquin inter Comites primo debuisset loco memorari: illorum autem duorum qui hic nominantur Palatii Comitum alter Ludovico alter Carolo videtur inserviisse, atque ea de caussa ambo Imperatoriis ministris sunt postpositi.

Quinimo verosimile est, Adelbertum qui primo loco inter Comites hic numeratur fuisse Palatii Imperatorii Comitem, etsi illum titulum non legamus hic additum. Nam & Drogo jam tum fuit Archicapellanus nec tamen hoc titulo hic nuncupatur: nisi mendose scriptum sit *Archiepiscopus* pro *Archicapellanus*, quia Drogo Episcopus fuit Metensis non Archiepiscopus.

Aliud & quidem verosimilius in medium attulit harum rerum longè eruditissimus Christophorus Lehmannus, nunquam satis laudandi operis, cui *Chronico Spirensi* infra dignitatem nomen est inditum, *l.2.cap.7.& 8:* plures uno & Archicapellanos fuisse & Palatii Comites, pro diversæ linguæ gentium ratione. Sed nec ille sententiam suam firmis satis argu-

argumentis munivit: cum disertè aliud dicat apud Hincmarum Adelardus: quorum uterque ævo illo vixit magnâ apud Reges auctoritate. Utut verò etiam Lehmannus non erraverit, saltim in Orientalis Franciæ sive Germaniæ & gentis ejusdem linguæ rebus nonnisi unus Palatii Comes & unus Archicapellanus fuit adhibitus; atque ita nec Lehmanni sententia sequiorem nunc movere suspicionem debet.

Esto itaque jam certum, anno vicesimo sexto Ludovici nostri Germanici non aliquem Adalbertum, sed solum Ansfridum Comitiva Palatii dignitate floruisse.

Non Hugonem porrò tunc sed Wigarium Archicapellanum egisse, ejusque loco non Hirminritum aut Hirminmarum sed Albertum Subdiaconum solitum tabulas Regias recensere, nunc vice SECUNDI argumenti demonstrabimus. II.

Utemur autem hîc non nisi teste unico sed omni exceptione majore, quemque cùm fidei tum antiquarum Germaniæ rerum magnæ peritiæ ergo non semel jam laudavimus. Est ille Bernhardus Mallincroth, dignitate Decanus quondam Capitularis summi collegii Mimigarderodensis sive ut hodie loquimur Monasteriensis, & simul antiqua prosapiâ generosus. Ejus *l. De Archicancellariis & Cancellariis Imperii pag. 23* hæc verba sunt, ubi de Ludovico nostro Seniore Rege Germaniæ agit. *Anno 26 regni ejusdem Regis, VViggarius Cancellarius reperitur, cujus vice literas Ludovici, datas Monasterio Herverdiensi in VVestphalia, super donatione Kasarum Dominicarum, ut habent formalia literarum, cum territorio dominicali in Silibem & Stochem, (loca sunt diœcesis Monasteriensis) in pagis Dreni & Borkoro, Comitatibus Burchardi & VVarini, Albertus Subdiaconus, quem cum modò memorato Adalberto Notario eundem censeo, signavit. Extant literæ illæ in Archivo Abbatiæ prædictæ.*

Hactenus Mallincrothus. Illum ipsummet vidisse Her-

vordienſe Diploma illud per eſt veroſimile. Fuit enim ejuſmodi antiquitatum diligentiſſimus ſcrutator, & vixit in Hervordiæ vicinia. Poterit igitur ille unus eſſe pro multis teſtibus; præ iis certè, qui antiquas tabulas negligenter tractant ſi in manus inciderint, aut non niſi ab aliena manu eas ſolent accipere. Jam vero, quod non niſi unus fuerit pro tempore Archicapellanus in aulis tunc Francorum Regum, niſi fallor, jam tum, ex iis quæ de uno Palatii Comite diſſeruimus, eſt manifeſtum. Ideoque ſaltim illa ſuſpicio hîc non habet locum. Altera verò planè huc non pertinet. Quin ergo non Hugo aliquis ſed Wiggarius iſthoc viceſimo ſexto Ludovici noſtri anno Archicapellanum egerit, omni jam vacat dubitatione.

Plures uno fuiſſe tum recognitores Tabularum Regiarum ſacrarum, hactenus nullum obſervavi vel leviſſimum indicium. Propterea hactenus quidem cogor quaſi affirmare, anno iſthoc unico Alberto Subdiacono concreditum munus hoc fuiſſe. Si tamen aliquando aliud probatum fuerit, non equidem reluctabor. Interea autem ſi non abeam ab eo quod propoſui, nemo bonus, ſcio, vertet mihi vitio.

III. Conſequens eſt ut TERTIUM quoque expediamus: illo nimirum viceſimo ſexto Regni anno non vixiſſe Ludovicum noſtrum in Alemannia, ac proinde nec in Palatio Podamo. In memoriam verò hîc revocandum ante omnia fuerit, præcedente Capite nos demonſtraſſe, annum illum eſſe Incarnationis Dominicæ poſt octingenteſimum ſextum & ſexageſimum. Habemus autem hac in re quem teſtem advocemus, non niſi unum Francicorum Annalium autorem. In hiſtoriam illius anni quædam de Arſenii Legati Pontificii negotiis irrepſiſſe quæ anno præcedente contigerant, imò jam fuerant memorata, nonnihil aliter tamen, liquidò quilibet deprehenderit cum curâ legens. Iis autem rejectis

non

non obscurum est, hyemem illius anni transegisse Ludovicum in Bajoaria, atque inde citato itinere in Franconiam migrasse, ibique rem omnem composuisse, donec mense Novembri Ludovicus filius patri est Wormatiæ reconciliatus. Recitabimus ipsa Annalium verba ut unusquisque sine molestia possit ea quæ diximus arbitrari. *Hludovicus Hludovvici Regis filius graviter ferens, quod Rex quadam beneficia illi subtrahens Carlmanno fratri suo reddidit, patri molestus efficitur. Nam nuntiis per universam Thuringiam & Saxoniam missis quos potuit ad se traxit, & contra Regem rebellare disposuit. VVernharium quoque, Vtonem, & Berengarium Comites à patre suo depositos suis adhibens consiliis pristinam eis dignitatem se restituturum esse promisit. Sed & Heinricum principem sua militia ad Rastizen destinavit, obnixe postulans, ut ejusdem conspirationis fautor fieri non recusaret. Quo comperto, Rex Carlmannum ad tuitionem Bajoariæ derelinquens, concitus venit in Franciam, & à suis undique confluentibus honorificè apud Franconofurt susceptus est, & conspirationem exortam facile extinxit. Tanta etenim multitudo fidelium suorum cum eo tunc aderat, ut pars adversa, nisi timor filii ejus adfuisset, ligari proculdubio potuisset. Interea Guntpoldus quidam de satellitibus Carlmanni contra Dominum suum volens dimicare, amisso exercitu vix vivus evasit. Hludovvicus vero mediante Luitberto Archiepiscopo aliisq; pacis amatoribus, mense Novembri apud VVormatiam patri suo reconciliatur.* Hactenus Annales. Jam verò si simulac molitiones Ludovici filii intellexit *ad tuitionem Bajoriæ dereliquit Carlmannum* filium, non potuit non ad illud usq; tempus ipsemet Ludovicus pater degisse in Bajoaria. Si inde *concitus in Franciam venit*, non divertit ex Bajoaria in Alemanniam aut Bodamum. Si in Francia Orientali *in mensem Novembrem* mansit, non utique mense Aprili Bodami Diploma illud cœnobiale jussit confici. Et tamen in Diplomate legitur, conditum esse anno XXVI Imperii XI Kal. Maj.

IV. QVARTO is qui ponitur in Diplomate annus Indictionis secundus sic satis bene convenit cum Imperatoris Pii anno vicesimo sexto: Ludovici autem Germanici ejusdem numeri annus est Indictionis quartus decimus. Unusquisque videre hoc poterit si excusserit vel illam duntaxat Indictionis seriem, quam suo *Theatro Chronologico* Christophorus Helvicus inseruit. Convenit autem cum illa & Cardinalis Baronius in Ecclesiasticis Annalibus. Scio equidem à Notariis isthac in re ut & ab imperitis librariis frequenter esse aberratum. Nihil autem hoc facit in Diplomatis defensionem. Venditatur enim illud tanquam sit autographum aulæ Regiæ. Librarius itaque omnis hîc extra culpam est. Nec temere accusaveris constitutos ipsiusmet Regiæ aulæ scribas, quasi illi Indictionis annos vel ignoraverint, vel in ipsis Regiis tabulis conficiendis non attenderint, & quidem usque adeo integros duodecim annos aberraverint à vero.

Annum itaque vicesimum sextum Germanici nostri Ludovici multis modis Diplomati adversari, imò destruere ac quasi jugulare omnem ejus auctoritatem, jam est demonstratum. Pergemus autem nos etiam ad alia æque gravia.

CAPUT IX.

Contra quam Diploma dicit de Adalberto unico conditore cœnobii, demonstratur fuisse tres conditores: interque eos neminem Adalbertum appellatum aut Comitem fuisse Palatii.

COmplura falsi crimina circa Ludovicum, quem conditorem Diplomatis esse voluit impostor, commissa, jam producta sunt in lucem. Nunc etiam illa, quæ circa eum, quem ipsiusmet Cœnobii conditorem ausus est venditare, sunt de-

signata

signata manifestabimus. Ac proximè quidem ostendemus, falsò in Diplomate perhiberi, unum aliquem eumque dictum Adalbertum, & Palatii Comitem, fundasse Cœnobium: tres enim operam in id contulisse, eorumque neminem Adalbertum appellatum & Comitem fuisse Palatii.

Quoniam verò ad hæc probanda utemur eo Cœnobii monumento, cujus imaginem ære expressam Socii ipsimet Hyperaspistæ *cap. 11.* exhibuerunt, etiam nos bona fide eandem hîc omnium oculis exponimus. Simul autem fidem ejus constituemus antea quam in testimonium adducatur. Non quod id necessum sit vel Cœnobii vel ejus Hyperaspistarum gratia: utpote cum ab iis ipsis & solis quidem monumentum illud sit & constructum & in caussæ suæ defensionem editum. Sed quia interest, ut lectori cuivis etiam alii, ad ferendam sententiam, quantum valeat testimonii illius autoritas, queat liquidò constare.

IGITUR *Primo* observandum est, in Capellæ Cœnobialis muro picturam antehac extitisse vetustam, referentem trium Comitum imagines: sed illam anno hujus seculi vicesimo tabula lignea nova fuisse tectam, addita hac vernacula inscriptione. *Anno 1620* den *4 Novembris*, hat die Hochwürdige Fürstin und Fraw/ Fraw Susanna/ geborne von Buchenhofen/ Abtissin des Fürstlichen FreyAdelichen weltlichen Stiffts alhie/ die Begräbnüß / in beysein jhren WolAdentlichen Chor-Jungfrawen Priesterschafft und Ampleuten eröffnen lassen/ befunden das den drey Hoch und Wolgebohrnen Herrn Grafen der heiligen Pfaltz/ Gebrüder und Stiffter dieses Gottshauses / eines jeden Gebein in besondern Sarch/ wie die darauff und demselben Sarchdeckel besonderlich mit jhren eigenen Tauffnahmen eingehawen seind. COMES ALBERTUS PAL. MAIN RHENI, COMES MANGOLDUS PAL. MAIN RHENI, COMES ULRICUS PAL. MAIN RHENI. Hanc tabulam

anno ejusdem hujus seculi quadragesimo sexto Anna Christina Illustris Abbatissa Cœnobii, longè aliter, & quidem in eum modum, quem refert ære expressa imago, fecit pingi. Quemadmodum habuerit sese vetustissima ipsi Capellæ muro inhærens pictura: & num addita fuerint triumComitum nomina, aut quænam: hactenus non est relatum. Hyperaspista *pag. 10* tantùm hoc testatur, imagines trium Comitum vetustissimâ picturâ pigmentis oleo temperatis muro inhæsisse. Idem testatur hujus ære expressæ tabulæ superior inscriptio: nihil prætereа. Imo non videntur illa nomina & tituli Comitum, quæ Tabellæ ligneæ anno seculi hujus vicesimo sunt inscripta, in vetustissima illâ picturâ fuisse reperta, sed tunc demum Tabulæ isti accessisse. Diserte enim ait Hyperaspista. Das in Verzeichnus der Nahmen auff der gemahlten höltzern Taffel / damit die Uhralte auff die Mawer mit Oelfarben gemahlte Biltnüssen der drey Graffen bedecket worden / vor diesem gefehlet worden.

Quod attinet *secundò* ipsorummet sepulchralium trium lapidum inscriptiones, testatur Tabula ære expressa, plane ità eas sese habere atque Tabula refert. Hisce enim verbis utitur: Auff solche weise sein diese drey Nahmen in Grabdeckel gehawet. Effigies quoque Comitum illorum trium lapidibus sepulchralibus esse insculptas, non lego: eoque nec audeo affirmare, qui procul Lindavia absum. Imò videntur illæ quidem formatæ ad similitudinem vetusti illius monumenti, quo murus Capellæ fuit olim ornatus. Hoc sane significat inscriptio superior Tabulæ hujus ære expressæ iis verbis: Abbildung der dreyen Herrn Grafen / welche in der Kirchen des Fürstlichen Freystiffts Lindaw / in der Stiffter Capel begraben / und daselbst an der Mauren von uhralters (wie die Mauer und der Buchstab zu erkennen gibt) mit Oelfarben gemahlet / und mit einer höltzern / gleich doch new gemahlten Taffel bedeckt sein.

Tertio notandum, etiam in atrio Capellæ quondam hanc inscriptio-

inscriptionem confici fecisse Abbatissam Barbaram de Landenberg: Das würdige Stifft ist gestifftet worden / von Adelberten / Graffen der heiligen Pfaltz / gefreyet und *confirmiret* durch Keyser Ludwig den andern im Jahr 866. Isthac deletâ autem Abbatissam Annam Christinam Huntpissiam de Waltrambs hanc substituisse: Dieß Fürstliche Frey Adalich weltliche Stifft ist von Albrechten Ulrich und *Mangoldo* Gebrüdern / Graffen der heiligen Pfaltz gestifftet / von Keyser Ludwig den andern gefreyet und *confirmiret* worden *Anno 866. Renoviret Anno 1534.*

Quarto cumprimis dignum observatu est, Hyperaspistam profiteri, errores antehac esse in nominum inscriptionibus commissos. Verba ejus sunt: Sonst kan man nicht in Abrede sein / das in obangeregten Portal und Grabschrifften / so sich in der Stiffter Capel, wie auch in vorzeichnus der Nahmen auff der gemahlten holtzerne Taffel / damit die Uhralte auff die Mauren mit Oelfarben gemahlte Biltnüssen der drey Grafen bedeckt worden / vor diesem gefehlet gewesen. In hac autem nova Abbatissæ Annæ Christinæ Tabula nihil ille desiderat. Et verò ex Hyperaspistæ ipsiusmet consilio hæc videtur confecta: quum illo ipso anno quo Apologia publicata, simul tabulam & pingi & ære istam exprimi curaverit Abbatissa.

HISCE autem omnibus probè expensis, ita de auctoritate & fide hujus Tabulæ omnino sentiendum fuerit. I In quantum illa refert bonâ fide vetustam, quâ murus Capellæ fuit ornatus, picturam, potest ei tribui eadem auctoritas quam vetus illa promeruit. Illi autem certò credi non potuit, quoniam indubiè aliquot seculis fuit recentior prima Cœnobii origine. Hoc sanè indicat manus pictoris elegantior, contrà quam tulit seculi noni decimi & undecimi imo & proximiorum aliquot ruditas. Rectè enim scripsit circa annum 1445 Æneas Sylvius post Papa Pius II cognominatus ep. 120: *Ante centum ferme annos, & antea trecentis*

quadrin

quadringentisq; , non invenies qui per Italiam sermonem habuerit tersum & lucidum. Sic pingendi sculpendique accidit arti. Si ducentorum trecentorumve annorum sculpturas intuearis aut picturas, invenies non hominum sed monstrorum portentorumve facies. Quod de Italiâ multò magis id verum de Germaniâ, ubi serior omnium talium fuit cultura. Quod si autem elegantior hæc sit tabula atque fuit illa vetus pictura (quod perquam est simile vero) utique non bona fide vetustam refert; ac proinde præ novitate non assequitur vel veteris picturæ auctoritatem, sed suspecta meritò esse debet ejus testimonium. Utut sit, picturis in universum rarò licet tutò credere; ne quidem illis quæ sacras ædes occupant. Id quod infinitis exemplis facile fuerit demonstrare, si opus sit: usque adeo licentia, monachorum præcipue & pictorum, extra omnes recti & sancti limites passim evagata est. Unicam nunc duntaxat sed lepidam (si hoc nomine fas est appellare facinus impium) historiam ex Beati Rhenani *Rerum Germanicarum l. 3. pag. 16. edit. Basil. anni 1531.* adducam. *Quidam,* inquit, *superioribus annis, quem adhuc audio superesse, beatum anachoretam Helveticum ut vulgus prædicat, Suetonium fuisse vocatum effinxit, illius vitam describens, & socium habuisse cui nomen esset Achatæ. Adii hominem quæsiturus undenam id assereret. Putabam enim hæc illum absq; auctore non dicere. Sed audi inpudentiam. Propterea (inquit) addidi Suetonium fuisse vocatum, quod legerem è Suedia prodiisse: & quia AEneæ Virgiliano fidus Achates semper adhæsit, ideo sodalem illius hoc nomine donavi, alioqui anonymum futurum. Et tamen hæc historia, si ita vocare libet, non solum picta est in templis ac scripta, sed etiam typis excusa.*

II. Nomina loculis sepulchralibus inscripta merentur ferè indubitatam fidem. Antiquissima scilicet quæq; Germanicorum Imperatorum Regum & Principum marmora sepulchralia nihil inscriptum habent: alii lapides sepulchrales citius so-

tius sola nomina sepultorum, ast imagines aut præconia demum duodecimo circiter seculo accipere cæperunt. Cum itaque hisce loculis tantum nomina fuerint insculpta, illa pervetusta sint necessum est, & ab origine Cœnobii saltim non multum remota. Nec est quur suspicemur, Tabulam novissimam non ita exprimere nomina qualia in lapidibus sepulchralibus reperiuntur, quum sit magna curâ confecta. Nec video quare fas sit dubitare, utrum numero tres Comites in sacello illo Cœnobii sint humati.

De sublesta fide inscriptionis ejus tabulæ, quam anno hujus seculi vicesimo fecit construi Abbatissa Susanna Bubenhofia, non est quod verbulo moneamus: quia Hyperaspista eam fassus est erroneam esse. Non tamen miti *erroris* titulo decuit prosequi, apertè falsum testimonium in sacro loco tabula publicata commissum: â quibuscunque tandem Cœnobii ministris (Abbatissam enim ipsam cum sacris virginibus facile excusaveris) scelus illud improbum atque impium fuerit perpetratum.

VERUM tempus monet, hisce jam ita quasi constitutis ad rem ipsam tandem aggredi. Ergo commissum ab impostore est falsi crimen in eo primùm, quod Diploma refert, I.
unum aliquem *Adalbertum Sacri palatii Comitem pro salute & remedio animarum omnium parentum suorum & sua fundasse Cœnobium, omnibusq; suis allodiis augmentasse*: cum tamen saltim plures uno opes suas in id impenderint. Jam tum ab eruditissimo Heidero fuit hoc objectum, inque ejus confirmationem adducta inscriptio Tabulæ cùm quæ anno vicesimo constructa fuit in ipsa Capella, tum quæ in atrio ejus posita est anno 34. Hyperaspista agnoscit, illas inscriptiones esse factas sed in iis vult commissum errorem: Mangoldum porrò fraternam benignitatem auxisse, fortassis etiam idem fecisse tertium: atque adeo hactenus fundatorum titulo etiam bi-

nos illos honorari potuisse. Sed vereor ut illa effugia juvent causam. Heiderus certè gessit sese rectè: quandoquidem nullo discrimine facto, ipsæmet Abbatissæ, eopse controversiæ motæ momento, tres conditores professæ fuissent non unicum, imo inscriptionem pristinam, quæ unum Adalbertum jactaverat, indubie Diplomatis fide, conditorem, abolevissent, tribus conditoribus substitutis. Non tantùm verò tunc demum ista Cœnobium jactitavit sed jampridem antehac, Vtemur nunc solo tantùm Bruschio teste, qui utique omnia sua debet Cœnobialium cujusque loci narrationibus. Ille autem diserte scribit, *Adalbertum à fratre Mangoldo Comite à Rosbach adjutum Cœnobium fecisse construi.* Aut nullam porro fidem meretur Capellæ pictura, aut tres in gloriam fundati cœnobii erunt admittendi: quandoquidem tres illi pari sunt loco collocati, uno quasi omnium nomine ædem sacram offerente. Non temere autem solent fundatori adjungi in sacræ capellæ sepulchris, qui non sunt ejusdem meriti. Tres autem non unus ibi ante secula complura sepulchrum suum invenerunt. Revera itaque tres numero, non unicus aliquis in Diplomate laudari fundator debuit. Atque adeo hoc ipso commissum est falsi crimen.

Non urgebimus tamen nos justâ qua possumus vehementiâ hoc delictum: quandoquidem ipsemet Hyperaspista à suis esse hac in re peccatum confitetur, inprimis verò quoniam ipsi debemus magnas gratias, editæ in lucem publicam Tabulæ illius ære expressæ nomine: aut potius Deo optimo maximo, qui perspicacissimum cæteroquin Hyperaspistam (divinâ nemesi, quantum videtur, scelus illud anno vicesimo in sacrâ æde perpetratum vindicante) fecerit non videre quæ omnium patent oculis, & in mero meridie plusquam cæcutire.

II. Alterum igitur falsi crimen, & quidem omnium ferè potissimum, commisit impostor in eo, quod, Cœnobium condidisse

disse Adalbertum Comitem Palatii, fecerit Diploma profiteri, cum tamen nulli Adalberto, nulli Palatii Comiti, hoc debeatur. Testimoniis aliunde quæsitis hîc opus non est. Sufficit unica illa in Cœnobio anno 1646 picta & curante ipsomet Hyperaspistâ publicata Tabula. Exhibet scilicet illa, (alteram enim, anno 1620 improbo scelere confictis inscriptionibus, PAL. MAIN RHENI, conspurcatam tabulam nunc non moramur) trium Comitum in Capella sepultorum, adeoque primorum Cœnobii conditorum nomina, ex ipsis sepulchralibus saxis antiquissimis, ac proinde fidei optimæ, petita. Inter ea autem nomina non comparet nomen *Adalberti*, aut *Palatii Comitis*. Tres illi simpliciter *Comites* audiunt: *Palatii Comes* nemo. Unus appellatur COMES EKBERTUS, alter MANEGOLDUS, tertius COMES WODEREBICUS aut SODEREBICUS. Provoco ad ocularem Tabulæ inspectionem. Nec enim arbitror quenquam usque adeo lippire cucurbitas, uti Adalberti nomen inter illas sepulchrales inscriptiones inveniat. Quod lynceus Hyperaspista EKBERTUM COMITEM non adverterit, soli acceptum fero divinæ vindictæ, hominem veritati vim facientem excæcanti. Et verò ille apertis oculis summe curiosis ALBERTUS legit ubi est EKBERTUS.

Non multo minùs autem idem Hyperaspista cœcutivit in lectione ejus chartæ, quam ex veteri picturâ manu primarii trium conditorum exhibet Tabula. Illâ ait Vindex Cœnobii hæc contineri: COMES ALBERCHTVS PALATII MAGISTER IN RHETIA. *Albertus*, inquit, per abbreviationem aut syncopem idem est quod *Adalbertus*. Syllaba PAL. significat PALATII, & MS est MAGISTER. In quarta voce errore Orthographico H non suo positum esse loco, debuisse autem collocari post R, caussatur.

Verum enimverò *primò* nondum est satis probata Tabulæ

bulæ hujus fides; quod scilicet veteris picturæ singulos apices justâ curâ reddiderit. Si permitteretur remotâ tabulâ murum ipsum inspicere, equidem non dubito apparituram haud levem diversitatem. Saltim hactenus securè non licet in omnibus istis Tabulam admittere. Vtque admiserimus, ne ipsamet quidem vetus illa pictura fidem sibi facere est idonea. Id quod jam tum ante liquidò ostendimus.

Adhoc nemo nisi præjudiciis excæcatus illam Hyperaspistæ lectionem approbaverit, etsi Tabula fideliter veterem picturam fuerit secuta. Nec ALBERTVS sane tibi nec ALBERCHTVS, nisi divinanti & quia ita vis, occurrit. Quin dixeris, & ibi, si rectè sese omnia habeant, legendum EKBERT. potius quàm ALBERT. Porro PA quidem conspicitur non PAL. Ea autem quæ sequuntur tantum habent affinitatis cum MAGISTER, atque vox DEVS & DIABOLVS. Non enim vel illud MS, unde ausus est Hyperaspista *Magister* fabricare, ibi videre est. Nec temere mihi quis RHETIAM ibi invenerit, nisi oculis suis vi facta. Fatendum igitur omnino est, illa legi non posse, præ vetustate vel pictoris ruditate literis corruptis aut perditis.

Præterea ALBERTVS ALBERCHTVS & ADALBERTVS ejusdem esse originis nomina, non equidem negaverim: usus tamen conversationis humanæ non permittit unum eundemq; hominem promiscue hisce nominibus usurpare. Perinde atque ex voce JOANNES formata est JOHAN, JAN, HANS, GIOVANNI. Solet tamen quis non nisi una voce audire, quæ scilicet usu recepta est. ADALBERTVS itaque non dictus est ALBERTVS aut ALBERCHTVS. Non sane æquo animo Comes, atq; adeo Vir illustris dignitatis, ita mutari suum nomen fuisset passus: nec permisisset quisquam illi faventium.

Quidnam porrò sive veteris sive novi monstri est, *Palatii*

Magie

Magister in Rhetia? Quis scriptorum ævi Francici Carolini ita locutus est? Nemo, hercule, nemo. Figmentum est. Fabula est unius Hyperaspistæ, excogitata in adamati sibi Cœnobii gratiam. Sed, & si Albertus Cœnobii conditor fuit Palatii Magister in Rhetia, saltim tum temporis non fuit Comes Palatii. Hic enim ea tempestate perpetuus erat in aula, adeoque Rhetiam tunc non potuit administrare. Comites porrò Palatini regionum diu post Ludovicum Germanicum nostrum cæperunt demum constitui. Primus Arnolphus Bajoariæ aliquem dedit. Rhetiam seorsim habuisse Palatinum Comitem nusquam legitur: nec videtur verosimile. De Comitis Palatii & Palatinorum Comitum in provinciis differentia & vario officio, differemus plura capite XI. Nunc satis est notasse, neminem trium Cœnobii conditorum, qui sepulti sunt in Cœnobialis ædis Capella, Comitem fuisse Palatii aut ita audiisse: certè nullum reperiri vel levissimum indicium illius Comitivæ Palatii dignitatis, cuiquam illorum competentis.

HÆC quæ jam attulimus lucent sanè sole meridiano clarius. Fateor tamen, quia sunt quasi παράδοξα, non sine caussa posse hîc quatuor animos nonnullorum suspensos quasi tenere. *Primum est*, quî fieri potuerit, ut contra lapides sepulchrales conditorum Cœnobialium, Auctor Diplomatis Adalbertum produxerit Palatii Comitem. *Alterum*, à præclaris scriptoribus itidem esse traditum, quod Adalbertus Cœnobii sit constructor. *Tertium*, factum item hoc esse ab auctore ipsiusmet Vrbici Chronici, quem proin de Mangoldo testem quoque laudat hoc loco Hyperaspista. *Quartum*, quî potuerit in Cœnobio ipso nasci persuasio de tribus conditoribus, Adalberto, Monagoldo, & Ulrico.

Primi causam arbitror esse, quod compluribus seculis nemo sepulcra illa lustraverit: atque ita ignorata fuerint lapidibus insculpta nomina, etiam illa tempestate qua fictum

fuit Diploma, seculo circiter decimo tertio. Venisse igitur impostor sibi visus est in vacuam possessionem, mendacio suo dandi novum Cœnobii auctorem. Adalbertum autem Palatii Comitem videtur oportunè in aliquo Ludovici Pii diplomate deprehendisse, quod conditum fuerat anno Imperii vicesimo sexto; unde suum nebulo fabricavit.

II, *Alterum* non est quod miremur. Omnes enim, quotquot Adalbertum agnoscunt conditorem, sunt longè recentiores fictione Diplomatis, & ceu solet contingere viris bonis, decepti illi sunt fama suppositítiæ Tabulæ; cum accurate in ejus conditionem omnem inquirere non pateretur institutum, vel ingenuus candor. Imo Diplomatis exemplum aliquod vix in ullius manus pervenit, multò minus ejus visum est autographum, atque adeo examen ejus non potuit à viris doctis antehac institui. Sequente etiam capite demonstrabitur, doctiores nonnullos deprehendisse quidem dubitandi scrupulos, sed cum laqueum expedire non possent, varia commentos esse, ita tamen ut nec sibimetipsis satisfacerent.

III. Autores *Tertio* Chronicorum Lindaviensium itidem fuerunt multò recentioris ævi & tenuis plærumq; judicii. Itaque cavere sibi non potuerunt à fabulis Cœnobialibus. Nullius illos esse fidei, quum non semel jam monuisset Heiderus imò probasset, cumprimis in additamentis magni operis *pag. 559. lit. bb.* non debuisset Hyperaspista illis testibus hîc uti de Mangoldo; nisi prius Heideriana illa sententia & probatione confutata. Scio autem, ne ipsos quidem Cœnobiales illorum Chronicorum testimonio velle stare; quoniam sæpenumero Cœnobii desideriis adversantur.

IV. Cœnobium *quarto* videtur fabulas sibi finxisse, partim ex memoria antiquæ traditionis de uno pluribus conditoribus, quorum aliquis fuerit dictus Mangoldus, partim Diplomatis fide: quod genuinum esse denique sibimetipsi persuasit,

ut

ut fieri assolet. Fortassis etiam accessit fama de tribus fratribus, Comitibus Palatinis, Tybingæ & Brigantiæ Dominis, Adelberto Manogoldo & Vlrico, itidem Cœnobii Anhausiensis conditoribus. Proclive sane fuit hominibus credulis & imperitis, persuadere sibi ob nominum affinitatem, suos esse, quibus reapse cum Cœnobii Lindaviensis constructione nihil potuit esse commercii. Adducemus hoc loco integram Bullam Papalem, quæ fratrum illorum benignam facit mentionem, qualis illa reperitur apud Bruschium *pag. 1.* ubi agit de monasterio Anhausiano. Fortassis enim hac lectâ quis idem mecum suspicabitur. Quanquam in pari propè habeam discrimine, sive credatur hoc sive non credatur. Verba autem Bullæ Papalis ita sese habent.

CELESTINVS Episcopus, servus servorum DEI dilectis filiis Monachis S. Martini de Anhausen, tam præsentibus quam futuris regulariter substituendis. In nomine patris & filii & spiritus sancti. Desiderium quod ad Religionis propositum & animarum salutem pertinere monstratur, animo nos decet libenti concedere, & petentium desideriis congruum impartire suffragium. Eapropter dilecti in Domino filii, Venerabilis fratris nostri Gualteri Episcopi precibus inclinati, vestris justis postulationibus clementer annuimus: præfatum Monasterium: quod ab egregiæ recordationis viro Manogoldo Palatino Comite, ejusq. filiis, præfato videlicet fratre nostro Gualtero nunc Augustensi Episcopo, Adalberto & Vdalrico in proprio allodio constructum est, & beato Petro cum omnibus ad ipsum pertinentibus oblatum: sub ejusdem Apostolorum Principis & nostra

protecti-

protectione suscipimus, & præsentis scripti Privilegio communimus. Statuentes, ut quascunq; possessiones vel decimas, quæcunq; etiam bona idem Monasterium inpræsentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propicio, poterit adipisci: firma vobis vestrisq; successoribus & illibata permaneant. Concambium, eo quod de loco (in quo ipsum Monasterium situm est) cum Ecclesia S. Petri de Oetingen (ad cujus Parrochiam pertinebat) utriusq; partis assensu rationabiliter factum est, authoritate Apostolica confirmamus. Liceat autem vobis communi consilio Advocatum (quem ad defensionem ejusdem Monasterii utilem esse cognoveritis) libere eligere: ipsumq; (si inutilis apparuerit) removere, & alium quem utiliorem provideritis substituere. Obeunte verò Abbate (qui pro tempore ibidem fuerit) nullus qualibet surreptionis astutia & violentia præponatur: sed liceat vobis communi consilio vel partis consilii sanioris, secundum Dei timorem & S. Benedicti Regulam, absq; ullius contradictione Abbatem eligere, Chrisma, oleum sanctum, consecrationes altarium seu Basilicarum, ordinationes Monachorum (qui ad sacros Ordines fuerint promovendi) à Diœcesano suscipiantur Episcopo, siquidem Catholicus fuerit, & gratiam atq; communionem Sedis Apostolicæ habuerit, & ea gratis & absq; aliquâ pravitate vobis voluerit exhibere. Alioqui liceat vobis Catholicum quemcunq; volueritis adire Antistitem: nimirum qui nostra fultus authori-

authoritate quod postulatur indulgeat. Sepulturam quoq́; illius loci liberam esse concedimus, ut quicunque se illic sepeliri deliberaverint, ni forte excommunicati sint, nullus obsistat: salva tamen justitia matris Ecclesiæ. Ad indicium autem hujus à Sede Apostolica perceptæ libertatis, Aureum unum nobis nostrisq; successoribus, annis singulis persolvetis. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat, præfatum Monasterium temere perturbare: aut ejus possessiones auferre, vel oblatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus inquietare: sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnibus profutura. Salva Diœcesani Episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam infringere, aut sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove admonita, si non satisfactione congrua emendaverit, Potestatis dignitatisq; suæ honore careat, reamq; se Divino judicio existere de perpetua iniquitate cognoscat: & à sacrosanctissimo Corpore & Sanguine Dei & Divini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat: atq; in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit Pax Domini nostri Iesu Christi: quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant, Amen.

Hactenus Bulla: qua hoc caput finio.

CAPUT X.

Famam de Adalberto conditore Cœnobii unicè natam esse ex Diplomate. Quæcunq; autem de illo sive Hyperastæ sive alii scriptorès referunt, haud niti ullo aliquo veteris ævi testimonio, sed meras esse gerras aut inanes conjecturas: in universum & sibi mutuò, & ipsi etiam Diplomatis fabulæ adversari.

IAm tum professi sumus, à scriptoribus quidem nonnullis tradi, quod Comes aliquis Adalbertus construxerit Lindaviense cœnobium, illos autem deceptos fuisse à fama quam Diploma excitavit. Cum autem non nisi paucis verbis agere id tum licuerit, ea autem sit scriptorum illorum dignitas ut nisi in clara luce omnia collocentur, possit nihilominus sequior suspicio superesse, majorem operam nunc adhibebimus. Igitur initiò producemus saltim illorum, qui inter eos, qui ab Adalberto cœnobium esse constructum referunt, sunt potissimi, ipsamet verba, deinde illa sub examen revocabimus.

I. Esto horum primus *Gaspar Bruschius:* quoniam unus ille majore reliquis studio Monasteriorum Germanicorum res singulari est volumine prosequutus, & omnes de Adalberto fabulas coëgit in unum. Ejus verba hæc sunt *pag. 79 Monasteriorum Germaniæ Chronologiæ* suæ. *LINDAVIENSE Canonissarum nobili stemmate natarum, ab omni voto immunium, nullaq; prorsus veste Monastica indutarum, nec ullo cœlibatus juramento ab honestis nuptiis exemptarum Dominarum amplissimum Collegium, in Lacu Acronio, & ejusdem nominis insulari Civitate situm, antiquitus Lendaugiense, ob maximam ad lacum natura portuosum appellendi è Lacu commoditatem dictum: capit annum Christi*

Christi circiter 810 ex pia liberalitate ac munificentia Adalberti cujusdam Comitis de Rorbach. Qui Patre Leotobico natus, Caroli Magni consanguineus, Sacrique Palatii Magister, & Provinciarum Rheticarum præfectus, cum aliquando procellosis Aeronis Lacus fluctibus penè obrutus de vita desperasset, & precabundus vovisset, eo sese loco in Beatæ ac Deiparæ Virginis Mariæ honorem, gratitudinis ergò constructurum templum & Cœnobium, ubi salvus & incolumis littori appulisset: casu in hanc insulam ventorum vi delatus, eam purgari, & à fratre Mangoldo Comite à Rorbach adjutus, Cœnobium sibi construi fecit. Cui nomen ab eventu & felici appulsu suo indidit, ut Lendoa vel Lendaugia (quæ vox hodie adhuc accolis in ore frequentior ferè est, quam Lindaugia) nuncuparetur. Idem verò ille Adelbertus Xenodochii etiam Lindaviensis opulentissimi fundator fuisse dicitur. Qui tandem anno Domini 841 decima die Maji occisus legitur à copiis Ludovici Regis Germaniæ & Bavariæ non procul à Lacu Brigantino, dum is à Cæsare Lothario præsidii loco in Alpibus positus esset, ut probiberet, ne Caroli Calvi exercitus è Burgundionibus adveniens cum Ludovici fratris agmine jungeretur. Postea anno Domini 866 ab Imperatore Ludovico secundo, Cæsaris Lotharii filio, datis Privilegiis, ac asylo insuper in sontium refugium concesso, confirmatur Adalberti Comitis, Lothario Cæsari tam fidelis præfecti & Ministerialis, nova ista fundatio, addita præterea istâ etiam dignitate ac prærogativâ singulari, ut Abbatissa ejus loci cum aliis Sacri Rom. Imp. Ecclesiasticis Prælatis Princeps esset Sacri Rom. Imp. cui in publicis Pompis liber deberet præferri, quemadmodum Buchaugiensi etiam Abbatissæ in celebrioribus Pompis liber & nudus gladius antiquitus anteferri est solitus.

Bruschio proximus succedat *Sebastianus Munsterus*, qui *Cosmographiæ suæ l. 3.* integro *cap. 239* agit de Lindavia urbe. II.
Adscremus autem ejus verba, prout illa in vernacula operis editione habentur, quia Latinis nonnihil sunt locupletiora. Volgends über lange Zeit/ nemlich 800 Jahr hernach/ hat Adel-

bertus des hochberümbten Keysers Caroli Magni angeborner Freund/ und desselbigen Enckels Pfalzgraffe oder Hoffmeister/ von wegen einer Schiffnoht/ so ihn auff dem Weiten See (also hat man dazumahl den BodenSee geheissen) bestanden/ ein Closter unser lieben Frawen an das Ende/ an welchen er aus derselbigen Gefahr gesund an das Land kommen/ zu stifften verheissen. Also hat genanten Pfalzgraffen Adalbertum das Wetter an die Insel geworffen/ dahin er von stund an das gelobte Closter und Munster auff gericht/ für Edelfrawen ein Zuchthauß erbawet/ und es von der Geschicht her/ wie manns dann noch heute zu Tage in den Rheinthal nennet/ Lindaw geheissen hat. Welches nicht lang darnach Keys. Ludovicus der II im Jahr 866 mit solchen *privilegien confirm*iert/ und nachgehender Zeit die Graffen von Rorbach so ehrlich begabt haben/ daß es trefflich zugenommen/ ein grosse Walfahrt dahin entstanden/ und endlich so reich ist worden/ daß die Aebtissin darin/ ein Fürstin deß Römischen Reichs/ Ordnung hat müssen in mitler weile machen/ daß ihr Pfalzvogt/ so zu Wasserburg ein halb Meil unter den Closter am See gesessen/ nicht über 12 Pferde/ wann er gen Lindaw ist geritten/ in daß Closter stellen solte.

III. Tertius optimo jure audiendus est, rerum Helveticarum diligentissimus & judicio pollens historicus, *Joannes Stumphius L.V. cap. IX. pag. 51.* Qui ita refert. Nach dem die Römer dieser Landen vertrieben/ und die gegne den Franckreichischen Königen unterthan/ und dem Schwäbischen und Alemannischen Fürstenthum untergetheilt ward/ ist diese Insel und Ow demselbigen Herzogthum auch untergeben. Daß bezeuget das Alte Frawenkloster in dieser Stadt gelegen/ welches von Graff Adelberten dem Landsfürsten und Rhetischen Herrn (des Keiserlichen Franckischen Hoffs Dienstman) erstlich gestifftet/ und von Keiser Ludwigen dem anderen bestätiget und *Confirm*iert ward/ *Anno domini 856*, oder nach etlicher rechnung *866*. Dieser Graff Adelbert sol

seyn

seyn gewesen von Geschlecht einer von Gravenspurg oder Altorff (jetz Ravenspurg genant) welches Geschlecht noch bey Keyser Friderichs des I zeiten in wesen und trdffentlichem ansehen was. Die Uhrsache dieser Stifftung was/ das Graff Adelbert (der auch ein Lands Herr in Churer Rhetien was/) Rupertum seinen Feind/ der jhn des Lands vertreiben wolt/ in einem Streit bey Cizers/ zwischen Chur und Meyenfäld/ ꝛc. erschlagen hat/ und denselben also todt gen Lindaw führen/ und in dem new gestifften Closter bestatten lassen. Hievon besich weiter daß 10. Buch am 18. Cap.

Quoniam ita vult Stumphius, ex illo etiam decimi libri octavo decimo capite quædam huc adferemus. Umb diese Zeit (Anno Domini 840) lebte und herschet Adalbertus ein Sohn Hunfrid und Graff in Churer Rethien/ ꝛc. K. Ludwig der I hat ein Dienstman/ genent Rupertus/ der bewegt bemelten Keyser so viel/ daß er jhm die Churer Rhetiam zum eigenthum verliehe/ das geschach. Auff das Rupertus Adelbertum mit gewalt vertrieb/ und jhn seines Lands beraubet. Adelbertus zoch in Histriam/ seines Bruders N. (der ein Herr in Histria was) hülff begerende. Der zoch gewaltiglich mit jhm wieder Rubertum/ kahmen mit jhm zum Streit bey dem Dorff Zizers/ brachten Rupertum zur flucht/ in welcher flucht er von einem Roß zum Todt verlezt ward/ daß er den Geist auffgab. Den ließ Adelbertus in das Closter Lindaw führen/ und daselbst bestatten. Damit behielt er die Rhetisch Landschafft biß an sein end/ ꝛc. Idem paulò pòst addit: Umb diese zeit *Anno 860* hat in Churer Rhetia geherschet und gelebt Graff Adelreich ein Landsherr/ des vorbenanten Adelberti Sohn. Er hat ein Tochter/ Henna genennt/ die ward vermählet einem Graven von Lentzburg/ ꝛc.

Operæ videtur pretium addere hîc quæ Stumphus jam tum retulit capite & pag. præcedente. Illa autem sic sese habent. Darnach *Anno Do. 822* schicket Keyser Ludwig Hunfredum den Graffen von Chur in Botschafft zum Papst Paschali

 gen

gen Rom ꝛc. Dieser Hunfridus was ein Herr in *Histria* oder Isterich/ und auch in Churer Rhetien. Er hat das Closter zu Schenniß in Gastern gestifftet/ darvon hernach am 28. Cap. geschrieben steht. Dieses Hunfredi nachkommen werdend eins theils in nachfolgenden figürlein verzeichnet.

Hunfrid Herr in *Histria* und Churer *Rhetia*.	Adelbertus ein Graff in Rhetia	— Adelreich ein Graff in Rhetien.	— Henna Grävin zu Lenzburg / Adelreichs Tochter / *Anno* 890.
	N. ein Herr in *Histria*, Hunfridi Sohn / Adelberti Bruder.		
			Adelbert Graff zu Lenzburg / *Anno dom.* 920.

IV. Hactenus Stumphius. Post hunc verò proximè audiendus meritò est *Martinus Crusius* Annalium Suevicorum scriptor, velut is Stumphio est recentior. Ejus hæc sunt verba *Annalium l. 1. parte 2. pag. 6.* de prima Cœnobii origine. *Anno 810 initium factum est Lindaviensis in Alemannia Cœnobii: de quo nunc breviter narrabimus: ipsum oppidum Lindavium alio tempore, ubi occasio data fuerit, descripturi. Lindaugiense (inquit Caspar Bruschius) Canonissarum nobili stemmate natarum, ab omni voto immunium, nullaq; Monastica veste indutarum, nec ullo cælibatus juramento ab honestis nuptiis exclusarum, Virginum, amplissimum Collegium, in lacu Acronio, & ejusdem nominis insulari civitate situm est; antiquitus Lendaugiense dictum ob maximam ad locum naturâ portuosum appellendi è lacu commoditatem. Cœptum est circiter salutis annum 810 ex munificentia Adalberti cujusdam, Comitis de Rorbach: patre Leoerobico nati, & Carolo M. consanguinei, aulæq; Magistri ac Provinciæ Rhæticæ Præfecti. Hic enim cum quodam tempore procellosis Acronij lacus fluctibus pene obrutus, de vita sua despe-*

dissiparet: votumq; fecisset, se in quem locum incolumis evasisset, ibi ad B. Virginis Mariæ honorem, templum & Cœnobium constructurum: in hanc fortè insulam ejectus eam purgavit: auxilioq; fratris Manegoldi Rorbachensis Comitis ceu voverat, condidit. Cœnobio autem nomen, à felici appulsu suo (seiner glücklichen Zuländung) *Lendea vel Lendaugia nomen fecit: quæ vox adhuc hodie à incolis fere magis quam Lindaugia* (von den Linden *à tiliis ibi plantatis*) *usitata est. Fertur idem Adalbertus, opulentissimum quoque Lindoviæ Xenodochium fundasse. Postea autem, cùm 841 Lotharius Ludovici Pii F. Imperii habenas invitis fratribus invasisset, occisus esse 10 Maji dicitur, ab exercitu Regis Germaniæ & Hunniæ Ludovici, qui Lotharii frater erat, non longe à Brigantino lacu: quamvis à Cæsare Lothario, præsidii loco in Rethia collocatus erat: ut prohiberet, ne Caroli Calvi exercitus è Burgundionibus adveniens cum Ludovici fratris agmine jungeretur. Postea anno 866 (Munst. 856) ab Imp. Ludovico II Cæsaris Lotharii filio, datis privilegiis, & concesso fontibus asylo, confirmata est Adalberti Comitis, qui tam fidelem se Lothario præstiterat, hujus Cœnobii fundatio. Addita est hæc dignitas: ut Abbatissa hujus loci, cum aliis sacri Rom. Ecclesiasticis Prælatis, Princeps esset S. Romani Imperii: cui in publicis pompis liber præferretur: quemadmodum Buchaugiensi etiam Abbatissæ, in celebrioribus processionibus liber & gladius nudus antiquitus præferri solitus est.*

Hæc omnia isthoc loco Crusius. Idem Crusius & in Paralipomenis cap. xx pag. 85 in hæc verba disserit. *Anno deinde 810 circiter Adelbertus de Rorbach, Caroli Magni cognatus, è tempestate periculosa in hanc insulam elapsus Monasterium D. Virgini ex voto condidit: ubi nobiles virgines receptæ sunt, quæ tamen nubere possunt. Existimatur igitur Lindoviæ esse nomen Lendouua, vel Lendaugia à felici Adelberti huc appulsu,* Zulendung in dieser Au. *Confirmato autem circa 866 quibusdam immunitatibus hoc cœnobio, ab Imp. Ludovico II, multisq; huc peregrinationibus religionis*

nis ergò fientibus, accesserunt ædificia etiam aliorum: ut cauponum & institorum. Ita vicus inde factus est, ac posterius, oppidum. Hactenus Crusius.

V. Egit autem de hoc argumento etiam *Joannes Gulerus*, literis & armis vir juxta insignis, in sua *Rhetiæ historia* quam vernacula lingua edidit seculi hujus anno sextodecimo. Nos hîc omnia etiam illius recitabimus, quamvis nonnihil prolixiora queant videri: quandoquidem opus illud Guleri in paucorum est manibus, & Hyperaspistæ ad hunc testem præcipue non dubitaverunt provocare.

Ille igitur fol. 92 primam Cœnobii constructionem atque originem hisce verbis narravit. Welches alles sich zugetragen habe / zu den Tagen Caroli des Grossen: unter welchem auch (nach etlicher meinung) auff daß absterben hin Constantii des Bischoffen zu Chur / Landvogt und Keyserlichen Stadthalter über die Retische Provintz worden sey Adelbert ein Graff / der mit hülff seines Bruders Graff Mangolds das Frawen Closter zu Lindaw an Bodensee / im DCCCX Jahr / gestifftet hat. Er sol Kaysers Caroli Blutsverwandter / und seines Hoffs Dienstman gewest seyn. Etliche nennen jhn ein Graffen von Rorbach: andere von Buchorn: andere von Brägantz: andere / von Veringen: andere von Altorff. Ich kan an keinen Ort dieser Sache halben einigen satten bericht nicht finden Dann die alten Instrumenten setzen die Geschlächte und Herschafften nicht / sondern lassen es allein bey den Taufnahmen bleiben. Es mögen der Adelberten mehr als einer / in unterschiedlichen Herrschafften gewest seyn: alhie / wie auch an vielen andern Orten / kan nicht gewüsses geschlossen werden.

Idem Gulerus fol. 94 ita loquitur. Zu diesen Zeiten erhub sich ein grosser Kampff und schwerer Streyt in Churer Retien / von wegen der Landvogiey und Herschung über dieselbig gegne. Dann einer mit Nahmen Rupert Keyser Ludwigs alter wolverdienter Dienstmann / lag bemeltem Keyser / der niemanden nichts versagen kont /

so

so lange und viel in Ohren/ mit mancherley ungegründtem fürgehen/ daß er jhm die verwaltung Retierlands endlich einwilliget: welches Graff Adelbert/ Graff Hunfrieds Sohn/ und auch des Keyserlichen Fränckischen Hoffs Dienstman/ dem das Ampt eines Vorstehers über das Retische Gebiet ordentlicher weise auffgetragen war/ nit gut heissen wolte/ vermeint solches solte jhme/ dieweil er es nicht verwürckt hette/ mit solcher unfug nicht benommen werden. Aber Rupert wendet für/ der höchste Gewalt an denen enden stehe bey dem Keyser/ der macht habe seines gefallens solchen zuverwenden: einjeglicher hat zu Hoff seine Gönner/ die jhm Recht geben/ und seine Sachen so viel müglich auffhielten. Mithin aber hat sich Rupert dermassen verfasset gemacht/ daß er an Volck und allerhand vorbereitung der gewaltiger war. Derwegen er seine Gegenpart mit Heerskrafft abtrieben/ sie jhres habenden Befehls beraubet/ und damit zu vollkommner Besitzung Retierlands kommen ist. Adelbert nam seine Zuflucht in Histrien zu seinem lieben Bruder Burckharden/ der in derselben Landschafft nach dem ableiben jhres Vaters herrschet/ und rufft jhm wieder diese gewaltthätige an jhme geübte vertreibung umb Hülff und Raht an: im welchem jhm der Bruder nicht ermanglet/ sondern alsbald sich seines Elends und Unglücks nicht minder hitziglich annahme/ als wann diese Sache jhne selbst anteriffe/ derhalben er sich angehends so starck er immer mocht mit einem Kriegsheer verfasst macht: Zog drüber selbst eigner Persohn mit seinem Bruder/ durch die nechsten gelegenheiten/ wol versehen herauß. Hingegen feyret Rupert auch nicht/ sondern umbschlug sich allenthalben umb Hülff und Bestandt/ damit wann es ja Noht thun würde/ er wieder seinen Feind zur gegenwehr gnungsam und nach nohturfft verfast wehre. Hiemit/ da zogen diese beyde Kriegshauffen auff einander zu/ und kamen nicht über eine teutsche Meilwegs unter Chur/ beym Dorff Zizers zusammen/ stalten sich bederseits in gute Ordnung/ und grieffen einander Feindlich an. Der anfang des Streits war über die massen hart/ und verhielten sich

beyde Parteyen ein gute Zeit so Käck und Streitbar/ das man nicht wissen möcht/ wohin sich daß Glück des Siegs endlich neigen würde. Nach und nach aber nahmen die Adelbertischen überhand/ und schlugen endlichen Ruperten mit seinem Volck in die Flucht: In welcher Rupert von Pferde zu todt verletzt ward. Bracht jhn also sein ehr und gut-geitz nicht allein umb sein Haab und Gut/ sondern auch umb sein Leib und Leben: Wie dann gewohnlich alle die in Unfall gerahten/ die andern Leuten nach dem jhrigen stellen. Er ward hierauff aus Adelberts befehl gen Lindaw an Bodensee geführt/ und auß Sanfftmuht deß Obsiegers/ daselbst im Frawen Closter ehrlich zur Erden bestattet. Damit behielt Adelbert die Retische Herrschafft biß an sein end: Die verbleib auch seinem Sohn Adelreich/ dem Vater Henne/ die einem Graffen von Lentzburg/ nachkomender Zeit/ als man nach der Menschwerdunge unsers Heylands gezehlet DCCCXC Jahr/ ist ehlich verſprochen und vermählet worden.

Idem Gulerus, agens de iis quæ contigerunt anno Christi DCCCXLI inter filios Ludovici Pii Imperatoris, hæc habet fol. 95. Keyser Leuther hat ein Kriegsvolck in die Retische Land geleget/ zuverhüten daß Ludwig und Carl mit jhre macht nicht möchten zusamen stossen. Diese Keyserischen werden unfern vom Bragentzersee/ von Könige Ludewigen/ deß X Tag Meyens geflüchtiget/ und jhr Führer Graff Adelbert/ der Retisch Landvogt/ auch viel redliche Leut mit jhme erschlagen. Etliche meinen dieser Adelbert sey nicht der Landpfläger in Rehtischen/ sondern ein ander Herrführer des Keysers gewest. Dergleichen zweiffels erhebt sich an vielen Orten in alten Geschichten/ weil die Nahmen und Titul der Graffschafften und Geschlächten von Keyser Heinrichs deß II Zeiten schier niemahlen zu den Tauffnahmen hinzu gesetzet würden: ja noch bey Regierung Keyser Heinrichs des IV ist dieß selten geschehen: Folgends aber ist solcher Brauch mit Nutz der Historien in übung kommen/ etc.

De Rhetiæ rebus post factam inter Pii Imperatoris filios diviso-

divisionem Gulerus porro ita scribit fol. 96. Dieser Zeit hatten die Römischen Keyser in Retischen Landen nichts mehr zu gebieten. Denn die Keyser musten sich der Landen vernügen die jhnen durch theilungen und eroberungen untergeben waren. Dergestalt hat weder Keyser Leuther/ so lang er seid der volgezogenen Landstheilung gelebet/ noch sein Sohn Ludwig/ der anno DCCCLV als der Vater in ein Mönchskutten geschloffen / an seine statt Röm. Keyser ward worden / unserm König Ludewigen dem älteren von Ostfrancken Germanien und Bäyren keinen eingriff in Retischer Beherschung thun mögen. Was daselbsten durch die hohe Obrigkeit verrichtet werden solt/ kam nicht für den Keyser / sondern vor König Ludewigen. Sein Landvogt über Retien war Graff Adelreich Adelberts Sohn/ dessen oben gedacht. Die gemein Verwaltung aber deß gantzen Hertzogthumbs Schwaben war Berchtmairo anbefohlen: welcher dieselbig nachwerts König Ludwigs jüngstem Sohn Carolo freywillig übergab.

Adferemus postremò etiam partem aliquam Tabulæ Genealogicæ, quam idem Gulerus produxit fol. 91. Quandoquidem etiam illa pertinet ad Adelbertum putatitium Cœnobii conditorem, & Hyperaspista ad eam provocavit.

Geburts Tafel Hunfrieds/ Stiffters deß Closters Schennis.

Hunfried Herr in Histrien und Graff in Churer Retien

Adelbert Graff in Retien. Burchart Herr in Histrien

Adelreich Graff in Retien.

Henna/ Adelreichs Tochter / anno DCCCXC ward vermehlet Arnolden Graffen zu Lentzburg

Udalreich/ der Reich/ Graff zu Lentzburg anno DCCCCXX.

Reliquam Tabulæ hujus Genealogicæ partem, quia res nostras non tangit, omittimus.

VI. Novissimus, nisi fallor, omnium hoc argumentum attigit *Gabriel Bucelinus* Imperialis Monasterii Weingartensis Asceta Theologus, Prior S. Joannis Baptistæ in Veltkirkirch. Ejus liber, cui titulum fecit: *Rhetia Etrusca Romana Gallica Germanica Sacra & Profana Topo-chrono-Stemmatographica*; prodiit in lucem Augustæ Vindelicorum anno demum hujus seculi sexagesimo sexto, atque ita totis viginti post librum Cœnobialem Lindaviensem annis.

Hujus autem hæc sunt verba Rhætiæ pag. 171. *A. C. 827. Rhætiæ Præsidem agit Adalbertus Agilolfingus, Hunfridi, de quo supra, Rhætiæ Comitis filius, fundator Monasterii Virginum Nobilium Lindaviensis, una cum fratribus Mangoldo & Udalrico ibidem sepultus. Quorum ibidem insignia vetustissima produnt, ex Altorfii Comitibus non Veringa. sive Linzgoviæ, Buchornii & Rordorfii fuisse oriundos, cum hi omnes diversissima à Leone Agilolfingico & Guelphico insignia gestasse, compertissimum habeatur. Fragmentum Geneseos subiicimus.*

Hunfridus ex Adelberti sive Adalrici & Erbiconis posteris, qui Alemanniæ atque Alsatiæ Duces extitere, ipse Præses Rhetiæ creatus & Comes ejusdem dictus Dominus Histriæ & Rhetiæ Curiensis.

Adelbertus Comes Rhætiæ Curiensis &c. Præses.	*Burcardus Dominus Histriæ.*

Adelbertus, Albertus sive Adelricus, Comes Palat. Fundator Lindav.	*Mangoldus sine Manegodlus Comes Palatinus Rheni.*	*Udalricus Comes Palatinus Rheni sepultus cum fratribus.*	

Henna sive Hemma ex Comitibus Palat. Rheni: uxor Arnoldi Comitis de Lenzburg, mater Udalrici Divitis, avia Arnoldi junioris, proavia Udalrici.

Ejusdem Bucelini hæc quoque verba sunt p. 173. *A. C. 837. Celebre nunc nomen in Rhætia Adalberti, filii an nepotis, ejus de quo pridem*

pridem Hunfridi Rhatiæ Comitis, qui à Langaro fluvio rerum potitus usq; Brigantium & Lindovium, is ipse, quem conditorem Lindaviensis Parthenonis supra memoravimus. Hunc etsi sanguine Cæsari & Regibus junctum, suspectum credulo nimium Cæsari Rupertus quidam reddidit, tantumq; effecit, ut ipse pro Adelberto Rhatiæ praeesse juberetur. A. C. 838 Adalbertus ad fratrem suum Burcardum Histriæ Comitem profugerat. Qui hoc anno auxiliis fratris subnixus, Rhatiam cum exercitu repetens, Rupertum calumniatorem bello petiit. Pugna prope Ciceronis pagum (Cicers vulgo appellant) acri contentione suscepta fuit, qua Rupertus occubuit, quem Adalbertus injuriæ immemor, honorificè admodum in suo Lindaviensi Cœnobio sepeliri curavit.

Item pag. 174. *Anno C. 839. Liberati tyranno Rhæti, dum sub veteri domino quiescere sperarent, novo tumultu omnia denuò concitantur* &c.

Item eadem pagina: *A. C. 841. Ludovico & Carolo Regibus fratribus Lothario bellum inferre parantibus, hic collecto ex Rhætis exercitu, cum Ludovicus ascitis sibi Francis Saxonibus Hassis & Sclavis per Sueviam in Gallias tenderet, prope Brigantium occurrens, impedire conatus est, sed frustra, cum ille prævalens viribus nostros facilè retunderet & in fugam ageret, non paucis eo prælio, eosque inter Adalberto Præside nostro, summo totius patriæ luctu desideratis 10. Maji.*

Sequente postremo *pag.* hæc leguntur: *A. C. 842 Adelricus Præses fit Rhatiæ.*

Post hosce sex denique audiendus omnino nobis fuerit VII.
ipsemet etiam *Hyperaspista.* Huic enim Diploma Cœnobiale fuit in manibus, imo ejus defensio suscepta est. Itaque saltim verosimile jam tum est, illum reliquis fuisse cautiorem, & quicquid allatum ab illo, præ aliis si non verum, saltim specie veri non carere. Verba ejus hæc sunt post recitata nonnulla Guleri pag. 18. Daraus wir nit nicht allein unser

intent so weit bestättigen / das dieser berühmte Landtvogt in Rehtin Adelbertus / Graff Hunfriedens Herren in Histrien / und Graffen in Churer Rhetien Sohn / Graff Burckhardten Herrens in Histrien Brůder / nicht alleine (wie Gulerus in der Geburts Tafel besagten Hunfrieds / als Stiffters deß Closters Schennis in dem allegirten 7. Buch Rhetischen Sachen fol. 19. bezeuget) sey der erste Urheber und Hauptstiffter / dieses uhralten Stifftes gewesen / sondern auch daß er mit Fug und Vernunfft nicht könne angeben werden für den Heerführer Keysers Lotharii / welcher anno 841 in der Schlacht bey Bregentz in daß Graß gebiessen. Dann weil er kurtz zuvor / nemlich umb daß Jahr 838 wieder willen und verordnung Ludovici Pii, den newerlich auffgestelten Rehtischen Landtvogt mit Kriegesmacht überzogen / und sich selbiger Landtvogtey Sieghafft bemächtiget (welche expedition sich leichtlich biß auff anno 840 da Ludovicus gestorben / hat können erstrecken) ist nicht zuvermuhten / das Lotharius, diesem seinem Herrn Vater wiedersetzlichen Landvogt hab die Armee wieder seinen Bruder vertrawet / oder daß er Adelbert auff Lotharii seiten sich gelencket. Als der zubesorgen hette / Lotharius, so im gantzem Regiment dem Herrn Vater wolte gleich gehen / möchte dessen intention in anderwertiger bestellung Rehtischen Landtvogtey nachsetzen / und den Todt Ruperti / auch sein Adelberti Wiedersetzligkeit rechen. Derowegen nit zuzweifelen er habe sich alsbald auff Ludovici Germanici seiten begeben / von jhme der Rehtischen Landvogtey confirmation erhalten / und noch viel Jahr gemelten Ludovico solche trewe tapffere Dienste geleistet / daß er billig das prædicat Fidelis Vasalli eines trewen Lehen und Dienstmanns / und die Ehre Comitis Sacri Palatii eines Pfaltzgrafens verdient: auch werth gewesen das auff sein begehren Keyser und König Ludwig / daß von jhme Adelberto gestiffte Gottshauß Lindaw nicht allein zu confirmiren / sondern auch mit herlichen Privilegiis und Freyheiten zubegaben / bewegt worden.

Diese sein längert biß auff die Stifft Lindawische confirmation

und

und darüber außlauffende Lebens-zeit wird gantz glaubwürdig daher erwiesen: daß seines Sohns Adelreichs Tochter Henna erst in anno 890 ward vermählet Arnolden Grafen zu Lentzburg/ wie Gulerus l. c. f. 91. b. und wiederumb f. 94. b. auch Stumpfius lib. 10. cap. 17. fol. 584. a. und cap. 18. f. 585. b. bezeugen. Wann dann unser Stiffter Adalbertus (wie mans in gemein unbedachtsam ohne Grund vorgibt) anno 841 gestorben/ und Adelreich sein Sohn als gleich nach jhme die Rehtische Landtvogtey angetretten/ weil nit zu zweiffeln / er sey damahls so zu schwärer Amptung qualificirten Alters und also von 25 in 30 Jahr gewesen: so hette er Adelreich bey der Hochzeit seiner Tochter 70 oder mehr Jahr erreichet / und wäre sie Henna / als welche vermuhtlich gemainen Lauff nach von jhme in frischen jüngern Jahrn erzeugt worden/ ein funfftzig oder mehr jährige verlegene Hochzeiterin gewesen. Hæc omnia habet quoque Hyperaspista. Alia enim ejusdem heic adducere, nullum fuerit operæ pretium.

CAPITIS X.

Pars altera.

Examen septem de Adalberto perq; eum condito Cœnobio narrationum.

HISCE SEPTEM de Adalberto & prima cœnobii origine narrationibus auditis, possumus jam inoffenso pede ad earum examen progredi. Præsertim quoniam satis fortè fecissemus officio nostro: si unicum duntaxat Hyperaspistam audivissemus.

In universum autem *ante omnia* hoc jam est ceu demonstratum atque certum habendum: conditorum Cœnobii neminem ADELBERTUM fuisse nominatum. Illo autem posito jam tum liquet, omnes illas quas attulimus narratio-

nes esse erroneas; saltim ea parte quâ Adalberto alicui primam tribuunt Cœnobii originem.

Secundo attendendum cumprimis etiam hoc est: omnes illas narrationes esse perquam recentes, superiore videlicet & hoc seculo demum natas. Quales non sunt idoneæ testes rerum octingentis retro annis gestarum, nisi accesserint ex veteri ævo petita bonæ fidei documenta. At vero ad talia quædam prisca monumenta, nemo illorum narratorum provocavit vel uno verbulo. Quidam non obscurè significaverunt, Adalbertum à sese credi conditorem Cænobii, quandoquidem Diploma Cœnobiale ita refert: reliqua sese debere vulgi variis traditionibus aut conjecturis. Hinc autem manifestum est: etiamsi à nobis non esset demonstratum, à nullo Adalberto Cœnobium esse conditum, tamen narrationes illas cùm in universum omnes, tùm singulas quasque non mereri certam fidem.

Quantumvis autem, hæc cum ita sese habeant, non sit necessum, ulteriorem aliquam operam impendere in censuram singularum narrationum; ne desim tamen aliquâ in re veritatis patrocinio, etiam illum laborem non subterfugiam. Nisi autem fallor, luculentum mox erit, *Primò* nemini narratorum præterquam Hyperaspistæ, illorum Diplomatis vel apographum fuisse lectum. *Secundò* etsi in nominando Adalberto nonnihil juvent Diplomatis fidem narrationes illæ, nullam tamen earum non adversari Diplomati. *Tertiò* saltim plerasque illarum narrationum planè ἀσύςατα referre: atque adeo nec cum sibimetipsis convenire, invicem verò omnes secum pugnare.

Progrediemur autem in examinandis istis narrationibus illo ordine quo à nobis sunt in medium adductæ. Ac
I. proinde in BRUSCHII narrata primò omnium inquiremus.

Princi-

Principiò igitur attendendum, Bruschium solere non nisi Cœnobialium hic alibi acceptis relationibus niti; atque adeo quæcunque hîc narrat non aliunde quàm à Lindaviensibus cœnobitis suæ tempestatis esse accepta. Id ipsum verò etiam inde confirmatur, quandoquidem Bruschius suæ narrationis nullum hoc loco nominat testem sive veteris sive recentioris ævi. Quid autem illis sit narrationibus fidendum, nemini non jam tum constat. Hyperaspistæ eorumque amici indubie probabunt Caroli Stengelii sententiam, qui *præfatione in Monasteriologiæ partem primam*, non dubitavit isthoc uno nomine Aubertum Miræum *Originum Benedictinarum* scriptorem lectoribus suspectum reddere, *quod Bruschio, qui res monasticas non bona fide tractavit, nimis fideliter inhæserit.* Quanquam ego, fides Bruschii cur sit in dubium vocanda non videam: deceptum autem sæpissime à suis relatoribus virum bonum quidem sed credulum, & industria magis quam judicio valentem, etiam ipse affirmo.

1. Et vero in hac sua narratione haud injuria dixeris, hominem statim quasi in janua impegisse, dum ait: Cœnobium *antiquitus Lendaugiense ob maximam ad locum natura portuosum appellendi è Lacu commoditatem dictum:* paulo post verò scribit, primum Adalbertum, cum salvus ex procellosis Lacus fluctibus in insulam istam appulisset, ab illo eventu & felice appulsu, insulæ nomen *Lendoæ* vel *Lendogiæ* dedisse. Nec enim quod primo & uni Adelberto evenit, idem ἁπλῶς attribui loco potest. Non tamen nunc illas minus accuratas affirmationes Bruschio vertemus vitio. Esse autem omne hoc de nomine ab Adelberti appulsu insulæ indito, inane commentum, certissimo argumento illud est, quod in nullo monumento vetusto compareat *Lendau* aut *Lendaugia*, sed *Lindaugia.* Imò nos infra adducemus certissima testimonia ex ipsomet seculo nono decimo & undecimo (ne nunc dicamus

de seculis omnibus sequentibus) ubi *Lintaniæ* & *Lindaugiæ* vocabula supersunt. Quod hodie vulgus interdum *Lendau* loquatur: non meretur adduci in argumentum fabulæ, contra perpetuum usum veterum monumentorum, & loquelam meliorum quorumvis nostri ævi, quia nemo ignorat quàm soleat rudis plebs vocabula pronunciando corrumpere. Rectè Stumphius vir judicio valens scribit l.v.fol.51. Lindaw hat jhren Nahmen von der Insulen darauff sie gebawet ist / welche die Teutschen gewönlich ein Ow nennend / als Meynow im untern Bodensee / Reichow im Cellersee / Agnow und Lägulow im Zürchsee &c. und darzu von den Linden so man gewönlich in die Owen setzet / denn man alda an etlichen Orten noch sicht. Et vero ut Büchow à fagis ita Lindow à tiliis accepit nomen: eoque jam à pluri-mis seculis inclutæ Urbi tilia pro insigni est. Nec ipsummet Cœnobium *Lenceu* audiit in suis tabulis unquam. Adversatur quoque hoc ipsum Cœnobiali Ludoviciano Diplomati, ubi de Adalberto scribitur: *obtulit obtutibus nostris quoddam Cœnobium sanctimonialium nomine LINDAUGIA.*

Quamvis perquam sit verosimile, natam, de Adalberti in insulam divino quasi appulsu, & hinc dato insulæ nomine, fabulam, in ipso Cœnobio; ad conciliandam monasterio apud rude ac superstitiosum vulgus sui loci venerationem, & affectati in totam insulam juris aliquem prætextum. Idque pene communi hominum morbo. Qui jam tum Titum Livium ita fecit Historiæ suæ Romanæ præfari. *Quæ ante conditam condendamve urbem, poëticis magis decora fabulis, quam incorruptis rerum gestarum monumentis traduntur, ea nec affirmare nec refellere in animo est. Datur hæc venia antiquitati, ut miscendo humana divinis, primordia urbium augustiora faciat.* Sed in promptu veritati hic quidem vindictæ occasio est. Si vera enim fabula, mendax est Diploma. Ac proinde sua isthac fabulâ plus perdit Cœnobium quàm lucratur. Quin etiam infra

infra nos probabimus, extra insulam primò fuisse conditum Cœnobium, atque isthuc migrasse, cum jam pridem oppidum ibi vigeret *Liviau* nomine. Quibus omnibus fabulæ vanitas evertitur.

2. Æque commentitium & fabulosum est id quod Bruschius narrat, de Adalberto *Caroli Magni consanguineo Sacriq; Palatii Magistro & Provinciarum Rhætiarum præfecto* : ab illo conditum fuisse Cœnobium anno seculi noni decimo. Enimvero jam tum liquidò demonstratum est capite præcedente, nullum Adalbertum aut Palatii Comitem Cœnobium illud condidisse. Nullum quoque isthac ætate audiisse *Sacri* Palatii sive Comitem sive Magistrum, nec Palatii Comitem potuisse tum simul Præfecturæ alicujus provinciæ vacare, sequens caput docebit: Diplomati quoque ipsi omnis hæc fabula contradicit. Si enim conditum jam est Cœnobium anno seculi noni decimo, non potuit illius conditor anno demum seculi sexagesimo sexto petere Cœnobio à nepote Caroli Magni privilegia immunitates & alia beneficia. Debuisset etiam illius consanguineitatis aliqua in Diplomate fieri mentio. Et verò fertur Diploma quoddam ipsiusmet Caroli Magni, concessum Monasterio Divitis Augiæ, in qua Adelberti illius cognati Carolini memoria reperitur satis honorifica. Etiam illud Diploma commentitium esse, fortassis aliàs ostendetur quidem: aptum tamen est monstrare, ab impostore isto rectiùs fuisse observatum τὸ πρέπον quam ab illis qui Bruschium deceperunt. Quandoquidem illius Diplomatis etiam in hoc commentario nostro erit usus, nos illud hoc loco recitabimus, ut duntaxat etiam illa quæ jam tum diximus liquidò omnibus appareant. Dabimus autem, prout habetur in laborioso & præstante opere Martini Mageri *De Advocatiâ armatâ cap. V. n. 431.*

In Nomine Sanctae et Individuae Trinitatis. CAROLVS divina favente gratia Imp. Augustus. Si sanctorum Monasteriorum loca ne labantur frequenter sustentamus, sustentando ditamus, non solùm Deum per hoc nobis placamus, sed etiam nostri totius regni statum corroboramus. Quapropter omnium præsentium ac futurorum comperiet industria, qualiter Vlmam nostram regalem villam pro animæ nostræ ac parentum nostrorum remedio ad monasterium, quod constructum est in insula quæ in Alemanniæ partibus sita Sintleobesuna nuncupatur, ubi venerabilis præsul Hetto spirituali turmæ præest, cum omnibus appendiciis suis & locis adjacentibus tradimus atque transfundimus, ut fratres ibidem regulariter subsistentes, & divino operi die noctuque jugiter insudantes, dum à nostris sumptibus alacriter procurantur, assiduis eorum precibus Deum nobis propitium facere dignentur. Vtque prædictus Hetto cum fratribus suis, monachis videlicet atque clericis, in præfata insula, exterioribus curis remotis, Deo servire liberius, atq; securius insistere valeat, cum ipsius Abbatis desiderio suorumque monachorum rogatu, ADELBERTVM cognatum nostrum in supradicta Vlma Advocatum ac defensorem constituimus, & eundem, quia quales futuri homines sint ignoramus, ne statuta nostra vel quisquam suorum successorum transgrediatur, in præsenti eum juramento tenaciter obligamus. Hac de causa nostræ placuit providentiæ, eodem Adelberto

defuncto

defuncto, in præsentia Abbatis suorumque successorum ac fratrum, videlicet monachorum, hac perpetua potestate: ut sapientum usi consiliis ex his, quos inter potentes seculi noverint & invenerint meliores & æquitatis amatores, eligant huic loco, sicut & in cæteris locis suis, competenter Advocatos & defensores: eo tamen tenore, ut quandocunque sui commissi prævaricator, aut in rebus vel hominibus, quod vulgo Balmund dicitur, existat, statim sine mora sine judicio Advocatiam perdat. Qui Advocatus & omnes sui successores, quale servitium in præfata villa Vlma ab Augensi Abbate ejusdemque ministris deinceps percepturi, vel qualem justitiam ipsi Abbatibus sint facturi, breviter hic determinavimus. Statuimus ergo & præcipimus, si præsens ADELBERTVS Advocatus vel quisquam suorum successorum in prædicta villa placitare voluerit, quando vel qualiter aut quoties hoc fiat, in Abbatis arbitrio pendeat, & ab eo disponatur: ut non cum pluribus quàm cum triginta equis ad placitandum veniat, & tale servitium, quale tunc reperitur, & quod prædictæ militum & equorum multitudini congruat & sufficiat, eidem Advocato prælibato Abbas decenter & honestè exhibeat. Et ut hoc nunc & in futuro cunctis pateat, regali nostro imperio sancimus & confirmamus, ut nullus Advocatus in præfata villa majus servitium ab Augensi Abbate vel suis ministris quasi ex debito exigat, aut ad libitum sibi statuat ipse, sive quasi ex jure ultra statutum quicquam usurpare sibi vel vendicare audeat.

dochii neutiquam deberi beneficio ullius Cœnobialium conditorum, ne defensorum quidem aliquis temerè negaverit: etsi fortassis de suo etiam aliquid eleemosynæ in pios Xenodochii usus singuli Cœnobii conditores contulerint.' Benè tamen in hac narratione sibi ipsi cavit Bruschius: dum nihil hujus ipsemet asserit, sed addit: *dicitur*. Namque tale quid *dictum* Bruschio esse, credimus facilè; etsi id quod *dictum* est à vero fuerit alienum.

4. Adalbertum porrò Caroli Magni cognatum & Palatii Comitem, anno DCCCXLI in prælio fuisse interemptum non procul à lacu Brigantino, fabulosum itidem est. Qui enim tum temporis cæsus est à Ludovico Germanico Adalbertus, fuerat quidem Comes Palatii apud Ludovicum Pium Imperatorem, (id quod saltim verosimile jam tum fecimus *pag. 77*) illum autem Carolo M. fuisse consanguineum aut ejus Palatii Comitem, ne quidem habet speciem veri: quia de hoc Adalberto ejusque cæde, & Annalium Francorum auctor, & Nithardus cumprimis *l. 2. de dissidiis filiorum Ludovici* non semel egerunt, sed nullo facto indicio minimo ejus cum Carolo Magno aut Imperatore Ludovico Pio sanguinis vinculi: neutiquam id omissuri, cum præsertim in ejus moribus describendis Nithardus nihil dissimulaverit *pag. 454* editionis Wechelianæ.

5. Fabulosum itidem esse, quod Ludovicus Lotharii filius Imperator anno 866 Privilegiis confirmârit à cæso illo Adalberto conditum Cœnobium, liquet jam tum ex iis quæ docuimus *cap. V.* Nihil scilicet in Germania fuit juris illi Ludovico Imperatori, ac proinde nec Cœnobio privilegia potuerunt ab illo concedi. Diploma porrò Cœnobiale, quò respicit Bruschius, disertè affirmat, ipsummet Cœnobii conditorem Privilegium petiisse atque impetrasse. Dum Bruschius itaque tradit, conditorem jam periisse anno quadragesimo

gesimo primo seculi noni, aperte contradicit Diplomati. Quod non facturus indubiè fuisset inspecto ante Diplomate: ut omninò sit certum, ne apographum quidem Diplomatis in Bruschii fuisse manibus.

6. Fabula præterea est, asylum esse sontibus constitutum anno seculi noni sexagesimo sexto. Nec enim ejus in Diplomate vel levissimum exstat vestigium. Hyperaspista *cap. IV pag. 32* conatur quidem Jus illud Asyli etiam ex Diplomate arcessere, quandoquidem scilicet ibi cavetur, ne quis judex secularis *homines tam ingenuos quam & servos super terram ejusdem monasterii commanentes distringendi* habeat potestatem. Verum hæc quidem interpretatio vim facit ipsi Diplomati. Non enim illi qui fuga sese aliquem in locum proripiunt, quos etiam asylum liberat, ibi *commanentes* dici solent, sed duntaxat illi qui alicubi fixam habent sedem. Ad *Terram* porro *monasterii* pertinent etiam curtes, agri, & reliqua loca quæ à monasterio possidentur: non sola autem Cœnobii domus. Nemo tamen hactenus adeo fuit impudens & iniquus, ut arrogare ausus fuerit Cœnobio jus asyli in omnes etiam agros aliaque loca quæ Cœnobium possidet: etsi immunitatem à judicio seculari, personalem pariter realemque, habitatoribus istorum locorum studuerint vindicare. Ad rem etiam nihil facit quod ex *lege III Alemannorum veterum* adducit Hyperaspista *de liberis servisve ad Ecclesiam fugientibus.* Primò enim lex illa solis Ecclesiis istam concedit libertatem, non autem extenditur ad omnem Ecclesiasticam *terram*, quod hîc sequitur ex Hyperaspistæ interpretatione. Non etiam secundo lex illa judicem secularem ordinarium omnem cohibet, sed solos privatos quoslibet: quod ex historia temporum istorum notum est: ac proinde, non nisi hactenus lege isthac asyli aliquod jus Ecclesiis est datum. Quæ porrò ex Munstero & Friderici III Imperatoris rescripto adducit Hyperaspista, probant

bant quidem, Cœnobium ſibi arrogaſſe jus aſyli in refugium ſontium, aſt illud eſſe in Diplomate Ludoviciano conceſſum, neutiquam probant. Inepta porro eſt probatio juris aſyli quam Hyperaſpiſta adfert ex nummis quibusdam: ceu infra ſuo loco demonſtrabitur. Et verò quî manus amputatæ ſignum denotet jus aſyli? Utque denotet, non profecto probat jus aſyli à Ludovico eſſe conceſſum.

7. Fabula denique etiam eſt: *additam* tunc temporis *iſtam dignitatem ac prærogativam ſingularem, ut Abbatiſſa Cœnobii cum aliis Sacri Imperii Eccleſiaſticis Prælatis Princeps eſſet Sacri Romani Imperii, cui in publicis pompis liber debeat præferri.* De hac certe dignitate ne γρῦ quidem extat in Diplomate. Ut proinde non minus hîc quam cum de aſylo conſtituto ageret Bruſchius, à Diplomate multum fuerit diverſus: indubie quod nihil ejus ipſemet legiſſet. Sed & vereor, ut liquidò probari vel uno exemplo queat, in ſolennibus pompis librum Abbatiſſæ olim præferri ſolitum. Dignitatem porrò titulumque Principis ne hodie quidem ſive Spirenſe Judicium ſive Cæſaris aula Abbatiſſæ attribuit. Et cæpiſſe à nonnullis Abbatiſſas ita honorari demum intra hoſce ducentos proximos annos, recte monuit probavitque Conſultiſſimus Heiderus, in eruditiſſimâ reſponſione ad *Septimam Ingeſtionem* Cœnobii, qua de Principali Abbatiſſæ dignitate agitur, magni *Apologetici operis pag. 53.* Cui diſſertationi oppoſuit ſeſe quidem Cœnobiticus Hyperaſpiſta *cap. IV*, integra ſua deductione quarti quod vocat Argumenti, cumprimis verò à *pag. 64.* non auſus tamen eſt, originem Principalis dignitatis ſuæ Abbatiſſæ vel à tempore lati Diplomatis, vel ab ejus conſtitutione intrepide arceſſere. Diſerte imò ſcribit *pag. 61.* Es ſey nicht gewiß / umb welche Zeit ein Abtiſſin die Fürſtliche *dignität* und *titulatur* erlanget. Tametſi quoque velit, vi Ludoviciani Privilegii data Abbatiſſæ jura fiſci & ter-

ritorii (de qua re alias) atque ita esse jacta fundamenta Principalis dignitatis, fatetur tamen, das nicht alle die damit (nempe illis laudatis juribus) begabt/ als viel Prælaten Grafen und Herrn/ zu Fürsten erhebt werden oder worden; Item: Ob wol die außtrückenliche Worte des *Privilegii* nit also lauten. Tantumque asserit, daß nit unglaublich / *Ludovicus Germanicus* habe die Eptissin zu Lindaw mit Fürstlichen Würden begabt. Quæ verba arguunt hominis animum, avidum quidem tuendæ iniquæ πλεονεξίας, vi veritatis tamen ad agnitionem recti subinde compulsum, atque ita fluctuantem inter veri & falsi amplexus.

Et verò ipsum quoque Cœnobium nunc hoc nunc illud asseruit. Etenim legitur *pag. 51* magni operis Heideriani, coram Judicio Provinciali Sueviæ in libello oblato 4 Octobr. Ann. 1638, sine rubore hæc verba à parte Cœnobii esse adducta. Die Stadt Lindou sey überflüssich *informiret* / daß ein Fraw Abtissin deß Fürstlichen freyen Stiffts (zu Lindaw) von Keyser Ludwig den Andern zu einer Fürstin des Reichs erhebt worden sey. *Pag.* autem *516 lit. 9* producitur epistola scripta ab Abbatissa Susanna ad Commissarios Cæsareos, ubi post breviter relatam summam Diplomatis ita scribitur: Und ist diese Gottselige *fundation* so standhafft und erträglich gewesen/ das mit der Zeit/ meine in Gott ruhende Vorfahren / zu des heiligen Römischen Reichs Fürstlichen Stand und *dignität* erhoben.

Paulo aliter sese gesserat Hyperaspista *pag. 34.* Ubi Ludoviciano Diplomate asserit concessum duntaxat Cœnobio jus Status immediati inter Ordines Imperii: additis hisce verbis: Ferner folget aus dickermelten dem Ludowigschen *Privilegio inserirten Regalibus* und Herligheiten / das ein Abtissin zur Lindaw allezeit ein unmittelbahrer Stand des Reichs gewesen. Und hat also ein gnugsahmes *fundament Ludovicus Germanicus* in erwehnten *Privilegio* geleget / aus dem hernach die Fürstliche Würde und

de und

de und Hochheit erwachsen. Ob wol / wann ein Fraw Abtissin die Fürstliche Würde und *prædicat* angefangen zu führen/ und auff was weise jhr diese *dignität* ist *conferiret* worden/ nit bewust ist. Idem *pag. 35* fatetur: nullum reperiri indicium tituli Principalis ab Abbatissa usurpati ante annum 1471. Atque adeo, quod Heiderus dixit de titulo illo intra ducentos annos demum accepto, cogitur etiam invitus approbare. Nec potuit illi, quod Heiderus affirmavit, titulo Principali non solere vel Cæsarem vel Cameram Spirensem dignari Abbatissam *pag. 34* aliud quidquam opponere Hyperaspista, quam semel à Carolo V & semel à Ferdinando I aliter factum. Heiderus proindè rectè utriusque loci usitatum & ordinarium scribendi stilum ursit: non attentis iis quæ semel iterumque scribarum incuria contigerunt. Non est quur hoc loco tangamus quod ex Munstero adfert Hyperaspista, quia est nimis ineptum. Non etiam illud ex Wehnero petitum, quasi Wehnerus Heidero repugnantia dixerit: quod falsissimum esse unicuivis patere potest, quia Wehnerus Lindaviensis Abbatissæ tituli Principalis non meminit, nec illum hodie receptum esse negavit Heiderus. Et vero de hisce forte plusquam satis jam est actum.

Cæterum ut summatim isthæc omnia complectamur. Perinde velut in aliis ita & in eo quod Ludoviciano Privilegio collata Abbatissæ Principalis sit dignitas, bono Bruschio egregie fuit impositum: quamobrem etiam hæc ejus relatio non potuit non esse fabulosa.

Quàm Bruschii quidem igitur à Cœnobio accepta traditio tantum non tota sit fabulis referta plus satis jam est manifestum. Consequens est ut in SEBASTIANI MVNSTERI narrationem inquiramus, quam fidem mereatur. II.

1. Etiam Munsterus verò primùm ἀσύςατα narrat: Adalbertum fuisse consanguineum Caroli Magni & ejus nepotis Co-

n item Palatii, & tunc demum condidiſſe Cœnobium, quod non multo pòſt Ludovicus ſecundus anno 866 confirmaverit. Conſanguineus enim ille Caroli Adalbertus jam tum imperante Carolo minimùm fuit virili ætate: quomodo ergo par fuit fungendo officio Comitis Palatii regnante nepote Caroli, & quidem adhuc anno 866, quinquaginta amplius annos poſt Carolum defunctum? Adhoc, ceu jam tum diximus, adverſatur illud Diplomati, quod utique mentionem feciſſet illius neceſſitudinis & vinculi conſanguineitatis, ſi quod fuiſſet. Hæc itaque prima eſt Munſteri fabula.

2. Quæ ſubjungit porrò Munſterus de Adalberti ad inſulam appulſu, & Cœnobio hinc indito nomine, jam tum convicta ſunt falſi. Itaque poſſunt & illa fabulis ſecundo loco accenſeri.

3. Quem hoc loco deſignet auctorem Privilegii anno 866 conceſſi, non diſertè expreſſit Munſterus. Quantum ille autem aliàs hac in re peccaverit, dictum jam eſt *pag. 107* Demonſtravimus autem nos, neque à Lotharii filio qui verè fuit Imperator id nominis ſecundus, neque à Ludovico Germanico Privilegium illud eſſe conditum. Itaque hoc etiam tertia poteſt fabula numerari.

4. Comites Rorbachienſes locupletaſſe Cœnobium, nullo certo documento poſſe adſtrui, argumento eſt quoniam Stumphius Gulerus & alii qui ſumma adhibitâ induſtriâ vetera omnia illarum regionum monumenta excuſſerunt, nihil tale affirmant. Sit itaque hæc fabula quarta.

5. Nullam quoque meretur fidem Munſteri narratio de frequentibus religioſis peregrinationibus ad Cœnobium inſtitutis. Saltim enim ſeculo decimo & undecimo non fuiſſe Cœnobium in exiſtimatione vitæ ſanctiſſimæ, infrà docebitur. Nec ulla ſupereſt memoria divinorum miraculorum quæ ibi primis iſtis ſeculis contigerint: qualia ſolent religioſos

giosos peregrinatores allicere. Potest itaque hoc censeri Munsteri fabula quinta.

6. Quod porro retulit Munsterus, de constitutione Abbatissæ, jam opulento reddito Cœnobio, quemadmodum gerere sese debeat Advocatus, illud liquidò ostendit non esse Munstero lectum Diploma. Certe huic adversatur. Diploma enim vult, constitutionem illam jam tum anno 866 circa Cœnobii initia esse factam, & à Ludovico ipso Imperatore non autem ab Abbatissâ. Sed & notum, tales constitutiones condere non esse Abbatissarum: sed eorum qui summâ valent potestate in ipsos Advocatos, qualis numquam competiit Abbatissis. Numerari igitur poterit hoc in fabulis loco sexto.

In quo numero nunc desinam. Etsi etiam illud quod habet Munsterus de Abbatissa, quasi jam tum olim fuerit habita in censu Imperii Principum: quod item Advocatus Wasserburgi vixerit, quum id non nisi de præfecto sit verum: haud injuria prioribus septimo & octavo loco queant accenseri.

Multum diversus à Bruschio pariter & Munstero est STVMPHIVS, longe etiam magis quam illorum uterque sibi cavit à fabulis. Quod equidem factum arbitror, quoniam Cœnobialibus narrationibus minus adhibuit fidei. III.

1. Quod tamen Adelberto alicui Comiti tribuerit Cœnobii primam constructionem, indubie accepit ex fama è Cœnobio sparsa. Gulerus enim utique fatetur, nulla reperiri monumenta quæ id testentur. Quoniam autem ea fama à nobis jam tum est falsi convicta, primus hic meritò habendus est error Stumphii.

2. Videtur *secundò* non satis sibi constare in eo, dum narrat, occasionem instituendi Cœnobii fuisse victoriam Adalberti de Ruperto, & tamen cœsum Rubertum fuisse mox sepultum in jam noviter constructo Cœnobio.

3. Nos vero etiam pòst probabimus, eo tempore nondum fuisse constructum cœnobium, in insulâ quidem atque adeo Lindaviæ. Quod si igitur fuerit Rupertus in Cœnobio humatus, alibi id factum est. Accedit, quod illius sepulcri in Cœnobio Lindaviensi nullum vel minimum supersit vestigium, nulla memoria. Quod itidem argumento est, Rupertum alibi sepulcrum suum invenisse.

4. Quidquod haud injuria totum illud bellum inter Adelbertum & Rupertum sit suspectæ fidei? Non enim in historiâ Vitæ Ludovici Pii, non in Annalibus Francicis, ubi talia solent cum cura memorari, hujus quidquam reperias. Nec verò est simile, ex Histria usque in Rhetiam advenisse auxilia tanto numero ut Rupertum potuerint vincere: aut tale quid impunè potuisse fieri, rebus Ludovici Imperatoris adhuc integris. Taceo, quod Guleri & Bucelini de bello hoc narrationes dissentiant, & hoc ipso rem itidem faciant dubiam.

Non uno porrò modo hæc narratio Stumphii repugnat Diplomati, ac proinde ejus fidei derogat haud parum, tantumq; abest eam inde juvari. *Primo* enim Stumphius Adalbertum narrat fuisse Rhetiæ Curiensis præfectum, Diploma autem Comitem Palatii: non potuit autem quis utroque munere simul fungi, ceu proximo capite latiùs demonstrabitur. Nec Diploma facit mentionem Præfecturæ Curiensis, nec Stumphius Comitivæ Palatii dignitatis. *Secundo* diserte testatur Stumphius, jam tum anno DCCCLX Adalberto, qui ad obitum usque Rhetiam administraverat, successisse in Rhetiæ Præfectura filium Adelrichum. Diploma autem narrat, adhuc anno 866 superfuisse Adalbertum & Sacri Palatii egisse Comitem. *Tertio* diserte Diploma significat, confirmationem à Ludovico Imperatore impetratam anno 866: Stumphius autem dubitat, & inclinat in sententiam quæ confirma-

tionem

tionem credit factam anno 856. Indicant sane hæc, Diploma ipsum nec visum nec lectum fuisse Stumphio, sed ex fama tantùm aliquid de illo acceptum.

Quæ CRUSIUS recitat *l. 1. parte 2. Annalium Suevicorum*, quia totidem verbis ex Bruschio sunt descripta, novam animadversionem non exigunt: laborant autem iisdem quibus Bruschiana vitiis. IV.

Sed & ipse ex Carolo Sigonio notavit, Ludovico secundo Lotharii filio nihil fuisse in Germania juris, ac proinde neutiquam Bruschium sequi etiam in ea re debuit, quasi ille Imperator Cœnobii constitutionem confirmaverit. Verba ejus *l. 2. parte 2. cap. 11. Annalium* hæc sunt de Ludovico isthoc Lotharii filio: *Eum, ait Sigonius, ex paterna avitaq; hereditate solum Imperii titulum cum Italiæ Regno tenuisse. Itaq; , ut qui trans Alpes nihil haberet, unam ab eo benè exeultam fuisse.*

Quæ ex Paralipomenorum *cap. XX* adduximus Bruschiana sunt & Munsteriana. Omnia itaque contaminata fabulis quidem: quoniam verò jam tum in illas animadversum est, nova opera fuerit supervacua.

Liquidò autem apparet: nec Crusio lectum fuisse Diploma ipsum: saltim enim alioquin non dixisset, Confirmationem Imperatoriam factam *circa* annum octingentesimum sexagesimum sextum, quum in Diplomate iste annus diserte fuerit significatus.

GULERUS etiam ipse perperam quidem credidit famæ, ab Adalberto aliquo Comite Cœnobium Lindaviense esse institutum. In plærisque tamen cautiorem aliis sese gessit, ac proinde longe minùs animadversionem incurrit. V.

1. Recitat enim quidem etiam ille fabulam de condito Cœnobio per Adalbertum Caroli Magni cognatum, sed prudenter addit illud: nach etlicher Meinung. Ipsemet nihil certi definit. Indubie autem hoc acceperat ex Bruschio & Mun-

Munstero. Recte etiam subjungit narratæ fabulæ, sese de illo Adalberto, cujas fuerit, non potuisse ullum certum testimonium consequi, varias autem sententias circumferri. Id quod argumento est, in antiquis monumentis de omni hac re nihil certi reperiri, & recentiores narrationes multum inter sese diffidere. Vt solet nimirum, quando nonnisi per mendacia quidquam hominibus est persuasum.

2. Quid de bello inter Adalbertum & Rupertum Rhetiæ Præfectos gesto sit credendum, jam tum ad Stumphium diximus: itaque non est necessum illa repetere. Quod pluribus verbis hoc bellum fuerit exsecutus Gulerus, quàm est factum à Stumphio, liquidò apparet deberi non melioribus monumentis sed artificiolæ amplificationi. Vt proinde qua parte à Stumphio, præstante historico, diversa narrat, minorem meritò fidem mereatur.

3. Fabulosum quoque illud esse, quod narrat Gulerus de Ruperti defuncti cadavere in Cœnobio Lindaviensi sepulto, jam tum à nobis est demonstratum.

4. Videtur etiam ἀσύστατα dicere Gulerus, Quando narrat, victorem illum Adelbertum ad obitum usque Præfectura Rhetiæ functum, eique cœso anno 41 successisse filium Adalrichum, cujus filia Henna anno nonagesimo nupserit Comiti Lenzburgensi. Stumphius enim quidem itidem perhibuerat, anno nonagesimo vixisse Hennam filiam Adelrichi, at tum temporis nupsisse, aut Adelbertum periisse anno 41, non dixerat. Male itaque accepit verba illa Stumphii de Henna Gulerus. Imprudenter quoq; suum Rhetiæ Præfectum Adalbertum credidit illum esse qui à Ludovico Germanico fuit cæsus. Ipse enim recte monuit, omnem Rhetiæ gubernationem à Ludovico Germanico dependisse. Qui igitur verosimile sit, patri infensissimo hosti Regis, successorem mox filium datum esse in Rhetia, & quidem in Provincia

Italiæ

Italiæ ac proinde Lotharii ditioni perquam vicina, ab ipso Germanico Ludovico?

Observari tamen meretur, quod ipsemet Gulerus satis significet, debere hæc sese recentium quorundam sententiis, & alios longe alia narrare: ac proinde nec illum velle sibi hac in parte securè credi.

Repugnat vero etiam Gulerus Cœnobiali Diplomati, nec videtur illud unquam inspexisse. 1. enim conditum refert Cœnobium non à Sacri Palatii Comite ut Diploma, sed à Rhetiæ Præfecto. 2 circa annum 866 non Adelbertum sed ejus filium Adelrichum vixisse. Quæ apertâ fronte Diplomati adversantur. Sed & Gulerus nusquam vel verbulo meminit Diplomatis, non omissurus ejus mentionem si vidisset. Certè ea quæ attuli non scripsisset si Diploma approbasset.

Consequens est ut BVCELINVM quoq; sub examen vocemus. Et verò ut alibi passim ita & hîc deprehendimus illum perquam audacem in historia; non certis & antiquis testimoniis suffultum narrare quælibet, sed ex affectu animi huc illuc flexo: nec *prout gestæ sunt res sed ut geri potuerunt*, quod de Simeone Metaphraste censuit Cardinalis Bellarminus in eximio *De scriptoribus Ecclesiasticis* libro. Mox sanè patebit, in sua hac narratione Buccelinum secutum fuisse ex parte Gulerum, ex parte verò Cœnobialem illam mendacem tabulam, non quæ ultima anno seculi quadragesimo sexto in sacello Cœnobii constituta & ære expressa in lucem publicam prodiit, sed quæ anno vicesimo, curante Abbatissâ Susannâ Buebenhofiâ, in sacra illâ æde accepit sedem, cujusque inscriptionem dedimus *cap. IX. pag. 133.* cum verò neutiquam illa convenirent, quâ est audaciâ, finxisse novam historiam ex suo ingenio. Librum Hyperaspistæ aut tabulam ultimam anno 46 ex Hyperaspistæ præscripto confectam, non videtur vidisse Buccelinus, etsi Rhetia hujus annos viginti sit recentior: VI.

cæteroquin indubiè ad ultimum hoc Cœnobii placitum historiam conditurus, quo in Cœnobium fuit affectu. Fortassis verò meretur veniam Bucelinus, passus sese decipi à tabula; credens nempe nefas esse tam sacro testimonio diffidere, præsertim in ipsa sacra æde jactitanti consensum ipsorummet sepulcralium veterum monumentorum, recenter tunc solenni & sancto ritu in lucem & conspectum plurimorum fide dignorum hominum, ipsarumque adeo & sanctimonialium virginum & earum Abbatissæ, productorum. Difficile sane est religionis specie fucatis testimoniis non credere: eoque & nos mitiora quæque nunc suspicabimur. Age verò examinemus nonnihil quæ protulit Bucelinus magis sigillatim.

1. Occurrit igitur statim initiò duplex manifestissima sibimet ipsi facta contradictio. *Prima* hæc est. Hunfridi Comitis filius Adalbertus laudatur *fundator monasterii virginum nobilium Lindaviensis, unà cum fratribus Mangoldo & Vdalrico ibidem sepultus:* in subjecta mox Tabula Genealogica, fundator ille & frater Mangoldi atque Vdalrici dicitur fuisse Hunfridi nepos. *Altera* isthæc. Adelbertus Burchardi Histriæ Domini frater filium Hunfridi fuisse refert Tabula: Historia autem anni 837 ubi de Adalberto Burchardi fratre agitur: *Celebre nunc nomen in Rhetia Adalberti filii an nepotis, ejus de quo pridem Hunfridi Comitis, is ipse quem conditorem Lindaviensis Parthenonis supra memoravimus.* Acceperat videlicet ex Stumphio & Gulero, illum conditorem Adalbertum filium fuisse Hunfridi: turbavit autem hominem pictura Cœnobialis, Adalberto fundatori binos fratres Mangoldum & Vdalricum jungens nulla facta mentione fratris Burchardi, & tempus confirmati monasterii in annum sexagesimum sextum rejiciens.

2. Quod porrò dicit Bucelinus, Adelbertum cum fratribus Mangoldo & Vdalrico in Cœnobio sepultum, debe-

tur

tur mendaci illi picturæ Cœnobii: antehac enim nemo id dixerat.

3. Ex Altorfii Comitibus fuisse illos oriundos, assertio Bucelini unice item nititur pictis in tabula Cœnobiali insignjis leonum. Hoc enim volunt verba: *Quorum ibidem insignia vetustissima produnt &c.*

4. Guelphos esse Agilolphingicos, merum est commentum Bucelini. Agilolphingorum enim familia vetus Bajoariæ Reges & Duces dedit: Guelphos Alemannicos illa stirpe esse oriundos, nemo antiquorum scriptorum asseruit: Bajoaricorum autem Guelphorum primum fuisse Azonis Marchionis Itali filium, diserte testatus est σύγχρονος & magni judicii auctor Lambertus Schafnaburgensis. Quanquam nihil faciat ad nostrum institutum, quicquid hujus credideris.

5. In nepotibus Hunfridi Tabula Genealogica intolerabilem in modum ineptit. Cum enim Stumphius pariter & Gulerus non nisi unicum nepotem memorarint, Bucelinus nullo teste ausus fuit tres recensere. Cum porrò nepos ille & Stumphio & Gulero appelletur Adelricus, Bucelinus tamen non verecundatus est ita scribere: *Adelbertus Albertus sive Adelricus.* Cum Adelricus præterea Stumphio & Gulero tantùm audiat *Comes Rhetiæ*, Bucelinus nulla facta mentione *Rhetiæ Comitatus*, appellat illum *Comitem Palatinum Rheni:* Hennamq; Adalrici filiam scribit, *fuisse ex Comitibus Palatinis Rheni.* Et tamen *pag. 175.* scribit de hoc ipso Adelrico: *Adelricus præses fit Rhetiæ.* Facit adhòc Bucelinus Mangoldum quoque & Vdalricum Comites Palatinos Rheni. Fuisse autem Bucelinum deceptum fabulatrice illa Cœnobii picturâ liquidum quidem est: sed passum sese tali aliqua fabula decipi Bucelinum nullam patitur veniam, quoniam monachus ille omnem ætatem historiæ impendit seq; rerum veterum peritia plurimum jactitavit: vel leviter autem in historia versatum non fugit, Comi-

tum Palatinorum Rheni originem aliquot ſecula eſſe recentiorem. Laudandus tamen Bucelinus, quod confidens mendaci tabulæ, non etiam dederit nobis Comites Palatinos Mainios. Usque adeo autem figmenta illa Tabulæ à vero diſſonant, ut ipſemet Hyperaſpiſta coactus fuerit in hæc verba erumpere. Sonſten kan man nicht in abrede ſein / daß in obangeregten Portal und Grabſchrifften / ſo ſich in der Stiffter Capel, wie auch in verzeichnüß der Nahmen auff den gemahlten hölzernen Taffel / damit die Uhralten auff die Mauer mit Ohlfarben gemahlte Biltnüſſen der drey Graffen bedeckt worden / vor dieſem gefehlt geweſen. In dem gemelte Grafen angeben worden als Comites Palatini Main & Rheni; dann zu geſchweigen das Main Lateiniſch nichts heiſſet / (weiln der Fluß Mayn in Lateiniſcher Sprach Mœnus genennet wird) ſo waren die Comites Palatini Rheni damahls nit in rerum natura, und ſeint Comites Mœni niemahls darein kommen. Hæc ipſemet Hyperaſpiſta.

6. De prælio inter Adelbertum & Rupertum commiſſo, diximus jam tum ſententiam ad Stumphium & Gulerum. Vt & de conſanguineitatis vinculo, quo etiam Bucelinus Cæſari ac Regibus Adelbertum conjungit, ad Bruſchium. Notari tantùm heic ſingularis unius Bucelini audacia meretur, qui *Zizers* vicum non dubitavit Latine vocare *pagum Ciceronis*; quaſi vero & Cicerones olim Rhetiam incoluerint.

7. In narratione eorum quæ anno 841 contigerunt inſignitam Bucelini audaciam fingendi obſervare denuo licet. Etenim affirmat, Adelbertum illum quem cum exercitu Lotharius Imperator miſit ad impediendam Ludovici & Caroli fratrum conjunctionem armorum, quiq; deinde à Ludovico Germanico cæſus, fuiſſe Præfectum Rhetiæ, uſumque collecto ex Rhetis exercitu. At is qui eopſe tempore vixit in Caroli Calvi partibus, Caroli Magni ex Bertha filia nepos, luculentus ſcriptor funeſti illius fraterni belli Nithardus *l. 2.*

Adel-

Adalbertum illum appellat *Comitem Metensium*, & quod Austrasios duceret in armis *ducem Austrasiorum:* nulla facta Rhetorum mentione. Verba ejus sunt *pag. 454* edit. Wechelianæ. *Lotharius dolo an vi Luthovicum aut subdere, aut quod mavult perdere posset, tota mente tractabat. In quo negotio congruè Otbgarium Magontiæ sedis Episcopum & Adelbertum Metensium Comitem convocat. Habebat enim uterque Luthovicum ad mortem usq; exosum. Jam enim Adelbertus ex infirmitate, qua pene per annum detentus fuerat, velut in supplementum fratricidii respiraverat. Erat enim eo in tempore ita prudens consilio, ut sententiam ab eo prolatam non quilibet mutare vellet. Cujus instinctu Lotharius collectam hinc inde infinitam multitudinem Rhenum trajecit. &c. Igitur Adelbertum ducem, quem supra Comitem memoravimus, ob hoc inibi reliquit, ut & populum sacramentis sibi firmaret, & si Ludovicus ad Carolum ire vellet, nullo modo posset. &c.* Pag. 457 *Quamobrem Cadhellonicam Karolus adiit urbem: ibiq; matre una cum Aquitanis recepta, repente nunciatur, quod Ludovicus cum Adhelberto Austrasiorum duce prælio commisso vicisset, Rhenoq; trajecto ob illius adjutorium quantocyus posset veniret.* Hæc Nithardi esse vera ut Buceliniana in Rhetorum gratiam ficta, nemo prudens dubitabit. Eo prælio tamen & Rhetorum Præfectum periisse haud negaverimus, modò idoneis id probatum fuerit testimoniis. Bucelinianorum enim fides stetit duntaxat in nomine *Adelbertus*: quasi præter Rhetiæ Præfectum ejus nominis nemo fuerit alius. Qua in narratione longe rectius sibi jam caverat Gulerus.

8. Postremò etiam illud Bucelinianum de Adelrico, illum patri cœso in Rhetiæ præfecturâ jam anno 842 successisse temerarium effatum est. Successisse tamen patri, quoniam & Stumphius pariter & Gulerus constanter affirmant, vero non est absimile.

Cæterùm quid de Buceliniana narratione ex vero sit

existimandum jam liquet. Addendum nunc etiam est, ne illum quidem, etsi ex pictura Cœnobiali mirificè transformatam, cum Diplomate consentire. Et vero si Adelbertus Hunfridi filius est conditor Cœnobii, quod semel iterumque professus est Bucelinus, multum illius narratio à Diplomate discedit. *Primò* enim hic Adelbertus non fuit Comes Palatii sed ad finem usque vitæ præfuit gubernandæ Rhetiæ: Diplomatarius autem Adelbertus Comitem Palatii egit non Præfectum Rhetiæ. *Secundò* Adelbertus ille Bucelinianus anno 41 jam periit: Diplomatarius autem Comes fuit Palatii adhuc sexagesimo sexto. *Tertiò*, Hic fidelis fuit vasallus Ludovici: Ille autem *Ludovicum ad mortem usque habuit exosum*. *Quartò*, Hic jam tum anno 817 Rhetiæ egit Præfectum, & illo circiter tempore Cœnobium condidit, ac proinde jam tum indubie quadraginta præter propter annorum fuit: Ille quadraginta demùm annos pòst Comitem potuit Palatii agere: quo munere virum octogenarium potuisse fungi, non est verosimile. Si Hunfridi nepos condiderit Cœnobium, ne in hoc quidem Diplomati consensit. Nam hic Adelricus fuit dictus non Adalbertus: nec Comes Palatii fuit sed Rhetiæ Curiensis. Vtque fuerit Comes Palatinus Rheni, non fuerit tamen Comes Palatii: hæc sanè quàm multum differant, consequens caput pluribus demonstrabit.

VII. Verum de Bucelinianis fortasse plusquam satis. Superest uti etiam quæ HYPERASPISTA narravit examinemus

Igitur illud quidem fatendum venit, illum à Diplomate quam minimùm diffidere. Quod non est mirum, quoniam ille unus videtur habuisse Diploma ad manum, & totus in id incubuit ut Diplomati fidem conciliaret, quod reliquorum nulli fuit propositum. Convenienter itaque satis thesi adamatæ illas de Adalberto fabulas formavit. Hinc non fecit sua quæ Bruschius, Munsterus, Crusius, & Gulerus

habent

habent de condito Cœnobio jam tum imperante Carolo Magno circa annum DCCCX, ab Imperatoris illius cognato Adalberto, & Lendaugiæ prima nuncupatione. Non alia tamen de caussa quàm quia adversantur nimis Diplomati. Quam cupidus cæteroquin fuerit etiam illarum fabularum, quia *pag. 11.* §. Ist derwegen verba Guleri de illo Adalberto interpolaverit suis illis: darin als Adelbert in Wassersnoht war hat er nach außweisung Lindawischen und andern Chronicken Gott verlobt an den Ohrt ein Closter zu bawen/ da er anlenden könte/ welches in dieser Insel da daß Closter stehet jhme Gott vergönt: plusquam satis prodidit. Eadem sola de caussa vehementer impugnat narrationes de Adalberto cæso in prælio contra Ludovicum Germanicum: quoniam scilicet illa præpopera mors turbasset omnem Diplomatis fidem. Ea autem argumenta quibus nos usi sumus, non adhibuit præ inscitia.

Verum enimverò quod sine omni testimonio veteri & novo, & contra consensum optimorum quorumvis, ausus fuerit pro libitu homo ille fingere historias, hoc sanè intolerabilè est. Quod Rhetiæ enim Comitibus primam Cœnobii originem vindicet, in eo potuit quidem auctores laudare Stumphium pariter & Gulerum: diserte autem idem Stumphius: Umb diese Zeit anno 860 hat in Churer Rhetia geherschet und gelebt Graff Adelreich/ des vorbenanten Adelberti Sohn: disertè item Gulerus de Ludovico Germanico Rege: Sein Landvogt über Rhetien war Graff Adelreich Adelberts Sohn. Ex adverso Hyperaspista ausus est fingere, adhuc anno 866, Rege Ludovico, Rhetiæ Præfecturâ functum Adalbertum. Vterque item diserte scribunt, ab anno 39 ad obitum usque Rhetiam administrasse Adelbertum, Hyperaspista autem fingit, illum interea fuisse & Comitem Palatii. Summa etiam temeritate non dubitavit scribere, es ist nit zu zweifflen/ Adelbertum Rhetiæ Præfectum accessisse Ludovici Regis partibus contra Lotharium

tharium: nullo teste adducto, sed inepto aliquo argumento. Quidni autem adhæserit potius Lothario tunc potentiori, sicut fecit Abbas S. Galli? Perinde atque inani ratiocinatione voluit probare, anno 841 non successisse patri Adelricum, quoniam scilicet ejus filia Henna anno demum 890 nupserit Comiti Lenzburgensi. Ast nupsisse non dixit Stumphius sed tantum quod illa tum temporis vixerit: solus Gulerus autem quia id tradit merito dubium est. Esto tamen. Quidni verò potuerit Adelricus jam anno 841 fuisse viginti quinque annorum, atq; ita satis idoneus Rhetiæ gubernandæ; Henna item patre jam sexagenario circiter nata nubere ætatis anno vicesimo aut amplius post patris obitum?

Quantumvis porrò ita hæc veteratoria quadam arte finxerit callidus Hyperaspista, omnibus tamen illius figmentis planè subruendis plusquam sufficiunt, ea quæ jam tum demonstravimus; nempe quod nullus Adalbertus Cœnobium condiderit, quodq; illo anno, quo Diploma fertur confectum, nullus Adelbertus Comitem egerit Palatii. Quæ duo itidem demonstrant, bonos quorum narrationes produximus viros, à Cœnobialibus pessimè quidem fuisse delusos in Adalberto agnoscendo tanquam primo Cœnobii conditore, atque eo etiam imposturæ & delusionis bonorum nomine Diplomatis fabricatorem detestationem mereri; non potuisse tamen ita sese de reliquo gerere, quin à Diplomate multum recederent.

CÆTERUM quod narrationes de Adelberto Cœnobii conditore, quotquot hactenus prodierunt in lucem, pluri mùm & inter sese, & à Diplomate, & à vero dissentiant, quoniam satis est ostensum, hunc quoq; locum nunc deseremus. Modò unum hoc addiderimus: longè rectiùs potuisse Hyperaspistam rebus Diplomatis consulere, si dixisset, ignorari cujus ditionis Comes fuerit Adelbertus Diplomati laudatus. Perinde scilicet atque nos fatemur, quales Comites fuerint

tres

tres illi, quorum ſepulchra ſuperſunt in Capella Cœnobii, neſciri. Ita certe multis objectionibus potuiſſet prævertere. Nec vero etiam nos non agnoſcimus, plane iſthac tempeſtate etiam alios fuiſſe celebres Adelbertos Comites. Cujuſmodi fuit utique Stumphio ſæpe laudatus Thuricenſis Comes. Quamvis nec ita effugiſſet Hyperaſpiſta vim eorum quæ *cap. IIX & IX* diſputavimus,

Caput XI.

Neminem ætate veterum Francorum Regum aut Imperatorum audiiſſe Comitem SACRI Palatii. Quum tamen in Diplomate ita uſurpetur Adalbertus, indicio id certo eſſe, non illud Diploma confectum ſeculo Chriſtiano nono: per autem veroſimile, ab impoſtore eſſe fabricatum poſt tempora deniq; Friderici primi Imperatoris. Ingens porrò diſcrimen eſſe, inter Comites Palatii & Comites Palatinos provinciarum, demonſtratur adverſus Hyperaſpiſtam & alios.

ILlo anno quo conditum ſe eſſe jactitat Diploma, non Adalbertum ſed Ansbertum fuiſſe Comitem Palatii: eorum porrò qui Cœnobii Lindavienſis prima jecerunt fundamenta neminem dictum Adalbertum aut Palatii fuiſſe Comitem, atque ita iſthac unâ in re duo graviſſima falſi crimina à Diplomatis auctore eſſe commiſſa, jam liquet. Etiam verò tertium eodem hoc loco impoſtorem commiſiſſe falſi crimen, nunc itidem demonſtrabimus. Hæret autem illud in epitheto SACRI: dum ſcilicet Adalbertum nuncupavit falſarius *SACRI Palatii Comitem.* Nemo ſcilicet *SACRI Palatii Comes* audivit ſtante republica veteri Francorum, ſed nudè

Comes Palatii appellatus est, quicunque illa quidem tempestate isthoc functus est munere. Quin imò ex Justinianeo Codice id genus loquendi acceptum, atque ità Diploma post Friderici primi Imperatoris ætatem denique esse consarcinatum, ostendemus.

QVO autem res omnis fiat exactè manifesta, præmittenda mihi fuerint nonnulla, de Aulæ sive Palatii veterum Francorum Regum Carolovingicæ familiæ constitutione & præcipuis officiis. Scripsit de hoc argumento Ludovico Pio imperante singularem libellum, titulo *De Ordine Palatii*, Adelhardus utriusque Corbejæ Gallicæ & Germanicæ Abbas, magnæ vir nobilitatis pariter & in republica auctoritatis, propinquus scilicet Caroli Magni & eidem à consiliis. Quod opusculum tanti fecit Hincmarus Remensis Archiepiscopus, etiam ipse nobilitate doctrina ac dignitate inter ævi sui primos, ut rogatus à Ludovico Balbo Rege Caroli Calvi filio ac successore, consilium de reparando collapsæ reipublicæ statu, prudentissimæ suæ ad Regem istum Epistolæ non dubitaverit saltim plæraque istius libelli inserere. De illo hæc præter alia notavit vir rerum Ecclesiæ veterum summè peritus Stephanus Baluzius ad Agobardum pag. 33. *Mortuus est anno DCCCXXIII postridie Kal. Ianuarii, cum anno superiore Brevem sive Libellum conscripsisset, de iis quæ deinceps observari volebat in monasterio Corbejensi, qui liber editus est in Tomo IV Spicilegii Domni Lucæ Dacherii Monachi Benedictini.* Cæterùm nos etiam heic ex laudato ante libro quædam excerpemus: ea tamen duntaxat quæ ad nostrum faciunt institutum. Non enim usquam ille integer superest: etsi fragmenta quædam in manus suas incidisse, testetur Freherus *l. 2. Orig. Pal. c. 1.* Igitur cum Adelhardus apud Hincmarum *epistola XIV c. XIX* Sirmondianæ omnium Hincmari operum editionis, retulisset, in Aula sive Palatio potiores fuisse duos ministros regios

Capella-

Capellanum & Comitem Palatii, addit: *E quibus præcipui duo, id est Apocrisiarius, qui vocatur apud nos CAPELLANUS vel Palatii Custos, de omnibus negotiis Ecclesiasticis vel ministris Ecclesiæ, & COMES PALATII, de omnibus secularibus caussis vel judiciis, suscipiendi curam instanter habebant. Ut nec Ecclesiastici nec Seculares prius Dominum Regem absq; eorum consultu inquietare necesse haberent, quousq; illi prævidérent, si necessitas esset, ut caussa ante Regem meritò venire debeat.* Capite xx de Apocrisiario ita disseritur: *Apocrisiarius quidem de omni Ecclesiastica religione, vel ordine, nec non etiam Canonica vel Monastica altercatione, seu quæcunq; Palatium adibant pro Ecclesiasticis necessitatibus, sollicitudinem haberet, ut ea tantummodo de externis Regem adirent quæ sine illo plenius definiri non potuissent.* De Comite etiam Palatii hunc in modum: *Comitis autem Palatii inter cætera pœne innumerabilia in hoc maximè sollicitudo erat, ut omnes contentiones legales, quæ alibi ortæ propter æquitatis judicium Palatium aggrediebantur, justè & rationabiliter determinaret, seu perversè judicata ad æquitatis tramitem reduceret: ut & coram Deo propter justitiam, & coram hominibus propter legum observationem, cunctis placeret. Si quid verò esset tale, quod leges mundanæ in suis definitionibus statutum non haberent, aut secundùm gentilium consuetudinem crudelius sancitum esset quàm Christianitatis rectitudo vel sancta authoritas meritò non consentiret, hoc ad Regis moderationem perduceretur: ut ipse cum his qui utramq; legem nossent, & Dei magis quàm humanarum legum statuta metuerent, ita decerneret, itaq; statueret, ut ubi utrumq; servari posset utrumque servaretur; sin autem, lex seculi meritò comprimeretur, justitia Dei conservaretur.* De duobus illis negotiorum reipublicæ in Palatio summis ministris, eodem seculo Christiano nono, Walefridus Strabo Fuldensis Monachus ita scripsit. *Quemadmodum sunt in Palatiis Prætores vel Comites Palatii, ita & illi quos summos Capellanos Franci vocant.* Item. *Sunt & illi quos summos Capellanos*

lanos Franci vocant Clericorum caussis prælati. Comitem Palatii solis secularibus negotiis expediendis tunc fuisse præfectum, liquet etiam ex epistola Hincmari Remensis Archiepiscopi Fulconem Comitem Palatii rogantis, ut supersedeat cognitioni super accusatione quadam coram ipso institu ta, quod hoc judicium ad Synodum Episcoporum non judicem Laicum pertineret. Accipienda quoque de duobus illis sunt verba cæteroquin nonnihil obscuriora Epistolæ Episcoporum Remensis & Rhotomagensis Diœceseos ad Ludovicum Germanicum Regem scriptæ anno 858, quam loco XXIII inseruit Capitulis Caroli Calvi vir rari inter suos candoris & doctrinæ Jacobus Sirmondus, cum nemo tunc fortè Archicapellani munere in Palatio Ludovici fungeretur: cap. VII pag. 180. *Vt si Episcopus pro quacunq; necessitate Ecclesiastica ad vos direxerit, ad quem suus missus veniat, per quem quæ rationabiliter tenuerit obtineat, in Palatio vestro, sicut Comes Palatii est in caussis reipublicæ, ministerio congruum constitutum habete.* Et verò de Archicapellano constituendo rectè etiam Sirmondus hæc interpretatus est in suis doctissimis Notis, ut & Illustrissimus Parisiensis Archiepiscopus operis incomparabilis *de Concordia Sacerdotii & Imperii l. 4. cap. 7. n. 4.* Rectè porrò in eruditissimis ad Marcam additionibus *pag. 219* editionis Parisiensis, quæ prodiit anno hujus seculi sexagesimo nono, admonuit, ejusmodi rerum peritissimus, optimeq; de Ecclesia editis in lucem atque illustratis, præter Marcæ opus istoc, compluribus veteris ævi scriptoribus meritus, Stephanus Baluzius, cum quo contractam mihi amicitiam plurimùm gaudeo: Archicapellanos etsi Abbates essent ea polluisse dignitate, ut etiam in Synodis principem locum super ipsos Archiepiscopos obtinerent, à Regibus tamen pro arbitrio fuisse constitutos & vicissim loco motos. Quorum posterius confirmare maximè queunt Diplomata Regia de sacris negotiis confecta: qualia nonnulla

etiam nos produximus; ex quibus patet tantùm non ſingulis propemodum annis alium atque alium hoc munus in Palatio obiiſſe. Quale quid circa Comites Palatii itidem tunc temporis indubie eſt obſervatum: minus tamen facilè probatu nobis eſt, quoniam deficiunt ferè Diplomata Regia de civilibus negotiis.

Non fert inſtitutum huic argumento immorari: ſed & erit illud libro *de Judiciis Germanicis* planè exacteque pertractandum. Itaque nunc ſufficiat didiciſſe, negotia reipublicæ in Palatio duas in ſummas claſſes iſthac Francorum Regum tempeſtate fuiſſe diviſas, in Sacras nimirum & Civiles, atque ſingulis ſummum curatorem fuiſſe præfectum, illis Archicapellanum, hiſce Comitem Palatii.

AD NOSTRVM igitur propoſitum ut jam aggrediamur, Archicapellanus quoniam ſacras cauſas adminiſtrabat in Palatio, dictus illa ætate eſt ſatis frequenter *Sacri Palatii Archicapellanus:* nunquam verò ita audiit rerum ſecularium ſummus in Palatio miniſter, ſed nudè duntaxat *Comes Palatii.* De Archicapellano in ipſis iis quæ adduximus Diplomatibus *cap. V pag. 34* exſtat exemplum, ubi Gozbaldum Abbatem vocat Ludovicus Rex noſter *ſacri Palatii noſtri ſupremum Capellanum.* Dudum ante, in *Præfatione Concilii apud Moguntiam habiti anno DCCCXIII* imperante adhuc Carolo Magno, Hildebaldus Colonienſis Archiepiſcopus appellatur, *Sacri Palatii Archiepiſcopus.* Diplomati quoq; Caroli Magni, quo inſtituit Epiſcopatum Bremenſem, habeturque in *Hiſtoria Ecclaſiaſtica* Adami Bremenſis, ut & alteri quo Trutmannus eſt Comes inſtitutus, apud Meibomium *in notis ad VVitikindum p. 63,* jam anno 788. hæc verba ſubſcripta fuerunt: *Hildebaldus Archiepiſcopus Colonienſis & Sacri Palatii Capellanus.* Operum Agobardi Lugdunenſis Archiepiſcopi *Tomo I,* optimæ omnium editionis Baluzianæ *pag. 192* exſtat Epiſtola Agobardi *ad Proceres Palatii, contra præceptum*

impium de baptismo Iudaicorum mancipiorum, hisce verbis incipiens: *Dominis & sanctissimis, beatissimis viris, illustribus; Hilduino sacri palatii antistiti & VVala Abbati, Agobardus servulus.* Vixerunt autem omnes hi, scriptaque adeo hæc epistola est, imperante Ludovico Pio Caroli M. filio. Recte autem ad illa verba notavit doctissimus Baluzius: Hilduinum hunc, *Summum Capellanum vocari Præcepto Ludovici Pii pro Hildebaldo Episcopo Matisconensi, quod extat in Bibliotheca Cluniacensi.* Addiditque: *Habebant Principes nostri in Palatio suo quempiam Ecclesiastici ordinis virum qui cæteris præemineret, dictum ob hoc Sacri Palatii antistitem, vel Sacri Palatii Archiepiscopum.* Quod postremum tamen nondum mihi est persuasum: de *Archiepiscopi* scilicet titulo, si Archicapellanus non nisi Episcopus esset. Etsi enim ita Hildebaldum audiisse in præfatione Concilii Moguntini, paulo ante sit dictum; videtur tamen id mendosum, legendumque: prout diximus ab Hildebaldo alibi esse subscriptum. Eadem verò de caussa Ecclesia Senonensis, in epistola ad Hilduinum scripta, quæ reperitur ad calcem Tomi secundi Conciliorum Galliæ, vocat illum, *sacris negotiis à Deo prælatum.* Autor porro historiæ *Vitæ Ludovici Pii* anonymus à Petro Pithœo editus, agens de Imperatoris illius extremis *pag.424* editionis Wechelianæ scribit: inter alios decumbenti adfuisse Drogonem *Metensem Episcopum nec non Sacri Palatii Archicapellanum.* Henr. Canisius præterea Canones edidit Synodi, quam inscribit Regiam Ticinam, sed perperam, cum sit habita Ticini, quæ urbs regni Italici fuit tum regia, anno Christiano DCCCL, Lothario cum filio Hludovico imperante. Ejus *cap. 161* hæc sunt verba: *Suggerendum est beatissimis Imperatoribus, quia hi qui Monasteria & Xenodochia sub defensione Sacri Palatii posuerunt, ideo fecisse probantur, quod à nullo melius quàm a summis potestatibus protegenda crediderint.* Alia ex ævo isthoc testimonia adducere, nullum fuerit operæ pretium

tlum. Indubie verò respexerunt huc Episcopi Diœceseos Remensis & Rhotomagensis in suâ ad Germanicum nostrum Ludovicum epistolâ cap. v *Palatium vestrum debet esse sacrum & non sacrilegum.*

Quanquam verò illam appellationem tunc temporis Archicapellanus meruerit, quoniam tamen Comes Palatii circa secularia vel civilia duntaxat negocia fuerit versatus non autem sacra, nemo illorum Comitum dictus tum fuit *Sacri* Palatii Comes, sed simpliciter Comes Palatii. Id ipsum unico illo testor argumento; quia ex omni Francicorum Regum ævo nullum potest adduci exemplum, nullum vestigium, nulla vola *Sacri Palatii Comitis*, aut *Sacri Palatii*, quando de civilium negotiorum curatione res est, etsi Comitis Palatii mentio supersit frequentissima.

Hinc verò consequens omninò est, Diploma Lindaviense neutiquam ævo Francicorum Regum esse confectum, sed ab ejus fabricatore grande falsi crimen etiam in suo *Sacri Palatii Comite* perpetratum esse.

Videtur hoc ipsum nec sagacissimum Helderum prætcriisse. Etsi id quod ait, *pag. magni voluminis 867. octava suspicione*, in titulo Adelbertino Comitis Palatii Sacri, *postremum verbum magis Romanorum quam Francorum stylum redolere:* queat ita accipi, quasi simpliciter vox *Sacri palatii* Francorum Regum ævo in nullo usu fuerit. Etiam Hyperaspista tamen ignoravit, dictionis illius usum circa Archicapellani officia, modò à nobis indicatum. Eoque nihilejus adducens, inter sua quæ *capite VIII, pag. 109* Heidero respondit, confugit ad Limnæum & Besoldum, qui docuerint quod à Romanis sua dignitatum nomina Germani olim acceperint, Romanis autem omnia Cæsarea olim fuerint *Sacra* nuncupata, quodq; etiamnum hinc Imperium vulgo *Sacrum* audiat. Indubie multùm gloriaturus

& in-

& insultaturus Heidero, si eorum aliquid, quæ de *Archicapellanis Sacri Palatii* nos diximus, venisset ipsi in mentem.

Sunt autem nullius plane momenti quæ attulit contra optimum Heiderum Hyperaspista. Perinde enim atque verum est quod affirmat, Romanos non accepisse sua dignitatum discrimina à Germanicis gentibus, ita falsum est quod Francis talia omnia à Romanis sint mutuati. Latina illa verba *Comes* & *Dux* debentur, fateor, sequiori Romani Imperii ævo. Quoniam nimirum scriptores Latini Germanorum observaverunt aliquam similitudinem inter Graviones aut Hertzogios Germanicos & Romanorum Comites Ducesque, atq; deessent commodiora vocabula, quibus nostra illa Germanica Latinè exprimerentur. Reapse tamen Germanica nostra & Romana plurimùm differunt, si officia Gravionum & Comitum, Ducum item & Herzogiorum expendantur. Si sanè duntaxat solam videas rationem judiciorum, quibus Germanorum Graviones ab omni retrò ætate præsederunt, longe illa Germanica olim semper absfuerunt à Romanorum institutis. Vtque ad rem nostram redeamus, Palatii Romani & Francici regimen toto cœlo fuerunt diversa. Quod Hyperaspista existimaverit illa fuisse similia, arguit ejus imperitiam. Heiderum verò ab ejusmodi accusatione res ipsa absolvit.

Frivolum porrò est quod ex Besoldi & Additionatoris ejus Thesauro Practico adducit: (ipse enim horum nihil in antiquis Francicis monumentis legit) in Capitulari Caroli Magni *l 3. cap. 77. & l. 2. Leg. Longobard, tit. 45* legi quidem Comitis Palatii appellationem sine addita voce *Sacri*, verùm & inscribi titulum Codicis *de Comitibus & Archiatris Sacri Palatii*, in textu autem deesse vocem *Sacri*. Ineptum inquam hoc est, nec doctissimus Heiderus illo est argumento usus. Nos non provocamus ad sola illa Capitularium Francorum aut Legum Langobardicarum verba; sed simpliciter negamus, in ul-

in ullo Francorum veterum Regum monumento occurrere illud *Comes Sacri Palatii.*

Quod addit, *omnia Principum eſſe ſacra*, agnoſcimus verum eſſe ex ſententia Romanorum: Francorum Regibus idem fuiſſe viſum, pernegamus. Eſt autem nunc quæſtio non de inſtitutis Romanis ſed de Francicis.

Imperium hodie *Sacrum* vulgò appellari, non profectò & Heidero fuit ignotum. Sed ignoravit Hyperaſpiſta, hanc appellationem à Friderici primi Imperatoris ævo demum cæpiſſe: ante à prima usque origine Regni Francorum nunquam fuiſſe auditam. Paulò pòſt eâ de re plenius aliquid adferemus.

Impudenter poſtremò Hyperaſpiſta auſus fuit inſultare ſenectuti & oblivioni eruditiſſimi optimique Heideri; quod ſcilicet ignoraverit Comites Palatii ſolitos nonnunquam dici Comites Sacri Palatii Lateranenſis, idque Limnæum interpretari de Palatio Lateranenſi quod eſt Aquisgrani. Non eſt nobis nunc res cum Limnæo, ſed cum Hyperaſpiſta nugarum ſuperbo mangone. *Primum* verò unde conſtat Hyperaſpiſtæ, illa Limnæi ignorata fuiſſe Heidero? Etſi ſanè non approbaverit, non tamen ignoravit. *Secundò* nugæ ſunt & fabulæ, Comites Palatii florente Francorum regno nonnunquam dictos, *Comites Sacri Palatii Lateranenſis.* Delirium *Tertiò* eſt, Comites Palatii, qui in Francorum Regum fuerunt aulis ſive Palatiis, ab Aquisgranenſi Palatio nomen ſuum accepiſſe: cum fuerint, ante conditam domum Aquisgranenſem Lateranis dictam.

Debuiſſet Hyperaſpiſta ex antiquis monumentis Francorum Regni rerum ſaltim unum attuliſſe teſtimonium ejus quod in Diplomate reperitur: nempe tunc quenquam audiiſſe *Comitem Sacri Palatii.* Nihil hujus potuit: rudis in illis monumentis volvendis hoſpes. Nihil hujus potuit vel ex

Bb Limnæo

Limnæo vel ex Besoldo vel ex alio aliquo exsculpere, omni sua adhibita industria. Ne tamen nihil egisse imperito lectori queat videri, non dubitavit alienas vendere ineptias.

CÆTERUM ut in viam redeamus, certo est certius, stante Francorum republica neminem audiisse *Comitem Sacri Palatii*. Unde &, quandonam ergo & unde fabricator Diplomatis illum titulum fuerit nactus, forte non abs re fuerit heic inquirere. Ex more Francorum ævi non esse acceptum, jam tum liquidò probavimus. Non etiam verosimile est, forte fortuna fabricatori isti in mentem venisse aliquem *Sacri Palatii Comitem*: sed aliunde acquisitum esse & exemplo aliorum. Nulli autem populi, præter solos sequioris Cæsarei ævi Romanos, tales *Sacri Palatii Comites* agnoverunt. Ac proinde Romanum exemplum imitatus hac in re fuit impostor. Verumtamen & illius Romani moris nullum temere reperire est testimonium aut indicium, præterquam in Codicibus Romanarum Legum cum Theodosiano tum Justinianeo. Et verò etiam Theodosiani Codicis libri sexti titulus dicimus sextus inscribitur: *De Comitibus & Archiatris Sacri Palatii*: perinde atque curâ Triboniani pòst eandem inscriptionem accepit Titulus decimus tertius libri duodecimi Justinianei Codicis. Ex alterutro igitur illorum Codicum accepit suum *Sacri Palatii Comitem* Diplomatis fabricator. Ex Theodosiano nancisci non potuit; quoniam saltim in Germania ejus nulla fuit quondam vel memoria, multo minùs ulla auctoritas. Ne in Italia quidem à Justiniano usque ulla itidem Codicis istius mansit existimatio. Quo factum, ut in universa Italia hactenus non potuerit ullum istius Codicis manuscriptum exemplum reperiri. In Gallia porrò locum veri illus Codicis occupavit is quem Anianus jussu Regis Alarici consarcinavit, & pòst confirmavit ipse Carolus Magnus: quapropter ne ibi quidem Codex Theodosianus integer nunc superest.

Libro

Libro *de Origine Juris Germanici cap. XX* hæc latius ſui jam pridem perſequutus. Codicis igitur Juſtinianei denique exemplum fuit ſecutus Impoſtor: & in ſuum Diploma tranſtulit nomen quod invenitur inſcriptum ſoli titulo ſexto decimo libri duodecimi. Jam verò ille quidem Codex ſeculo demum duodecimo cæpit in majore aliquâ eſſe exiſtimatione per ipſam Italiam, in Germaniam ejus aliqua notitia fortè venit illius demum ſeculi fine. Id quod itidem latiùs oſtendimus illius noſtri *de Origine Iuris libri aliquot capitibus*, cumprimis *viceſimo tertio*. Hinc autem jam unicuivis fit manifeſtum, Diploma illud, iſta denique minimùm tempeſtate, ſi non ſeriùs, ab Impoſtore eſſe confictum: atque adeo clariſſimè etiam iſthoc indicio prodi nequiſſimi hominis fraudem & improbum ſcelus.

Inepte verò etiam Impoſtor credidit, Comitem Palatii Francici more Romano rectè dici *Comitem Sacri Palatii*. Romana enim Sacri palatii Comitiva non officium aliquod denotavit Palatii, ut apud Francos; ſed, (ceu etiam Petrus Pithœus notavit in ſua de Comitibus Palatinis diſſertatione inſerta libro Gallice conſcripto de Comitatu Campaniæ) duntaxat nomen fuit dignitatis, quo videntur appellati illi qui alias cenſebantur *in primi ordinis Comitiva*. Quapropter etiam Archiatris nonnullis hæc dignitas data eſt olim in Palatiis ſequioris ævi Imperatorum, ut & Profeſſoribus Conſtantinopolitanis, aliiſque: quorum nemo functus eſt officio aliquo quod competiit Comiti Palatii Francico. Velut etiam Francicorum illorum Regum tempore vox *Comes* unicè ſignificavit judicem, qui aliàs vernacula lingua Grave appellabatur: nihil aliud. Officium itaque ſemper denotavit, nunquam meram aliquam dignitatem, quod tamen Romano illo ævo ſic ſatis fuit frequentis uſus. Id quod ſaltim obiter heic monuiſſe fortaſſis haud erit abſque pretio operæ.

Obſervandum autem omnino eſt, etſi jam illo ſeculo duodecimo Codicis Juſtinianei reverentia denuò cæperit, non tamen illam veteris Romani ævi conſuetudinem, de Cæſareis rebus *Sacri* cognomento appellandis, reductam eſſe. Enimvero Cæſareum Palatium ἁπλῶς vocatum eſt olim *Sacrum*: ceu liquet ex Codice etiam *De Profeſſoribus & Medicis*, ubi legitur, *universi qui in Sacro palatio inter archiatros militarunt*, ex Codice item *De privilegiis eorum qui in Sacro palatio militant*: ne denuo nunc repetam Codicem *De Comitibus & Archiatris Sacri Palatii*. Non enim nunc adducam *titulum 34. l. 1. Codicis* qui vulgo inſcribitur *De officio Comitis Sacri Palatii*: quia rectè cenſuit Cujacius ſcribendum: *De Officio Comitis ſacri patrimonii*. At verò de *Sacro* etiam *cubiculo* eſt Titulus v libro XII Codicis. De *magiſtris Sacrorum ſcriniorum* agit Titulus ejusdem libri nonus: ut Titulus XIX *De proximis ſacrorum ſcriniorum cæterisq; qui in ſacris ſcriniis militant*. Titulo XI fit mentio *Sacri ſtabuli*. De *Sacrarum largitionum Comitibus* quidem agit Titulus v: *Palatinis* autem viceſimus quartus ejusdem libri. Alia Comitum non tango. Ab iſthac autem arrogantia ſemper abſtinuerunt Germanici Imperatores. Et *Sacri palatii* cognomentum manſit penè ſoli Pontificio Palatio illi quod Romæ circa Eccleſiaſtica occupatur, cujus præſes audit Magiſter Sacri Palatii, aut Sacri Palatii Lateranenſis, more jam tum Chriſtiano ſeculo nono & retrò amplius recepto. Quum ſane ſui temporis Conſtantinopolitani Imperatores ἁγίως aut *Sacros* ſeſe appellarent, Fridericus id nominis primus, fortiſſimus noſtrorum Imperatorum, graviſſime id ſuperbiæ nomine perſtrinxit: Imperium tamen ipſum Romanum primus omnium *Sacrum* appellavit. Qua de re jam tum antehac quædam annotavimus ad Lampadium pag. 105 & 262. Hinc etiam ille Henricus *ſacri palatii notarius*, qui inter alios legationem in Græciam obiit miſſus à Fri-

derico

derico isthoc I Imperatore, apud Radevic. *l.4.cap.78.* ex Curia Romana Papali fuit assumptus, ut Legatus tertius Petri Polani Venetorum Ducis filius, Venetiis. Tanto magis ergo nullam excusationem meretur Diplomatis fabricator, quod intolerabili stultitia non dubitaverit voces illas *Sacri palatii Comitis* suo quem finxerat Adalberto attribuere. Nec verò quidquam illum juvare potest, quod Guntherus Friderico I Imperante cecinerit *libro quarto sui Ligurini* de Hermanno Comite Palatino Rheni:

Hermannusq; SACRAE Comes inclytus aulæ
Cujus erat tumido tellus circumflua Rheno.

Poëtæ enim loqui ita licuit: at nomine Imperatoris loqui aliter atque fert stilus Curiæ, nemini fas est, sed crimen grande. Indubie vero etiam Guntherus eâ in appellatione secutus est Codicem Justinianeum qui tum primùm revocatus nonnihil erat in usum, non veterem aliquem Germaniæ morem.

VERUM de hisce satis. Quam fœdum enim & *sacrum* falsi crimen hac etiam in re patraverit Diplomatis fabricator, quamque multis demùm post Ludovicum, cui ausus est nebulo Diploma illud attribuere, seculis id cæperit, sole meridiano jam clarius est.

Hactenus igitur quidem possumus illum Impostorem jubere in orco suo, unde impurum caput extulit, nonnihil quiescere: non possumus autem non Hyperaspistæ causâ, quoniam præbetur hîc nobis occasio, adhuc aliqua addere. Quamvis enim ille noverit, suum illum Adelbertum in Diplomate dictum esse *Sacri Palatii Comitem*, non dubitavit tamen eundem facere *Palatii Magistrum in Rhetia*. Atque eo ipso prodidit, sese etiam cùm aliis tùm illo etiam nonnullorum errore infectum, tanquam Provinciales Palatini Comites ejusdem olim fuerint conditionis cum iis qui verè erant

Francicorum Regum ætate *Comites Palatii.* Non accuſo hominem, quod ſolus aut primus hîc aberraverit. Jam ante ipſum id factum eſſe à Viris præclaris, fateor. Quoniam tamen ille iſthoc ſuo errore vim veritati nunc adeo facit, & improbam Diplomatis fidem audet eo ſtatuminare, cogor quaſi, hoc loco errorem iſtum nonnihil ſaltim diſcutere: idque eò magis, quia jam tum ſuprà id me facturum promiſi.

Igitur per omnem Germaniam varios olim fuiſſe conſtitutos Palatinos Comites, certum eſt. At verò *primum* nemo illorum dictus eſt Comes Palatii, ſed Comes Palatinus. *Secundo* tunc demum illi ſunt conſtituti, quando Duces hæreditarios inſtituere placuit, atque ita ſeculo circiter decimo. *Tertio* illorum munus ab officio veterum Palatii Comitum omni ex parte fuit diverſum. Quorum omnium conſequens eſt, eo ipſo quo Diploma profitetur Adalbertum ſuum fuiſſe *Comitem Palatii*, negari quod fuerit Comes aut Magiſter Palatii in Rhetia.

I. Ut de tribus illis ordine ſigillatim aliquid dicamus, neminem Comitum Palatinorum qui provinciis præfuerunt, dictum eſſe *Palatii Comitem*, ſecure aſſero, quandoquidem ex omni illo ævo vetere certus ſum nullum produci poſſe aſſertioni huic meæ adverſum teſtimonium. Et vero illud *Palatii Magiſter in Rhetia* ne legi quidem in pictura Cœnobiali ſed fictum eſſe ab Hyperaſpiſta, jam tum oſtenſum eſt *pag. 140.* Imo vix reperias quenquam dictum illa tempeſtate *Magiſtrum Palatii:* etſi ita nuncupatos illos qui aliàs audierunt *Majores domus* nonnulli referant. Enimvero in Oratione Eumenii Rhetoris *pro Scholis* legitur & *Palatii Magiſterium*, ſed ævo Carolino vox illa fuit inſolens; & ne ſeculo quidem Chriſtiano quarto aut quinto frequens inter Palatii Romanorum Imperatorum officia, eoque uni fortaſſis Eumenio memorata. Ad

ta. Ad majestatem solito majorem Germanici Imperii, cum Fridericus primus Imperator seculo duodecimo ex more prisco certis Principatibus contulisset in perpetuum septem Officiorum Imperii dignitatem, Comitem Rheni quasi substituit in locum veterum Palatii Comitum: non tamen illi Principes solemnibus formulis dicti fuerunt *Comites Palatii* sed *Comites Palatini*. Illud sanè Güntheri:

Hermannusq; sacra Comes inclutus aulæ:

jam tum indicavimus Poëticum esse, non ex stilo Curiæ. Perinde atque ejusdem notæ est etiam illud Güntheri passim: *Comes aulicus ille*, pro Comite Palatino Rheni. Vt etiam istud

Ille Palatinæ custos celeberrimus aulæ
Non potuit vitare Comes.

Audiit quidem Friderico I Imperatore etiam Otto non tantum *Comes Palatinus de Bajoaria*, sed etiam *Comes Palatii l. 3. cap. 20.* apud Radevicum: sed ille reapse Palatii Comitem in aula agebat Friderici, perinde ut alter, qui socius fuit narratæ ibi legationis, Reinoldus erat aulæ Cancellarius. Sic apud Luitprandum Ticinensem *l. 11. cap. 15. & 16.* memoratur *Odalricus Comes Palatii:* etiam verò ille fungebatur isthoc munere in aula Berengarii Regis.

Velut autem Comes Palatinus provincialis non Comes Palatii, ita ex adverso item *Comes Palatii*, Carolino quidem ævo, (nam omnia post multùm mutavere donec plane perierint) non temerè audiit *Comes Palatinus*, non certè solemni aliquo Curiæ usu. Perperam sanè Freherus, & jam ante illum P. Pithœus, in verbis Eginardi de Carolo Magno, *etiam dum calciaretur aut amiceretur litigantes audiente*: vocem *Comitis Palatii* mutaverunt in Comitem Palatinum. Eoque nec idem Marquardus Freherus V. C. Ansfridum, qui Palatii fuit Comes, appellans *Comitem Palatinum*, observavit Curiæ stilum

quem

quem vocant, sed illam vulgarem loquendi rationem est secutus, qua omnes Palatio ministrantes *Palatini* usurpantur. Quorum potissimi Carolina tempestate dicti alias sunt *Proceres Palatii.* Quo ævi sui more Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus, Ludovico Pio Imperante, epistolam Matfredo magno Palatii tum ministro (ab ipso Ludovico Imperatore dictum *virum Illustrem* notavit eruditissimus Baluzius in præclaris ad Lupum Servatum Notis. *ep.29)* missam inscripserat: *Ad Matfredum Procerem Palatii:* & illi, cujus jam meminimus ad Hilduinum & Wenilonem scriptæ, titulum fecit: *Epistola ad Proceres Palatii.*

II. Alterum quod asseruimus constat item ex eo, quod ante institutos Ducatus Provinciales, nulla reperiatur memoria in monumentis antiquis Comitum Palatinorum, provinciarum gubernationi admotorum. Et Carolus quidem Magnus illos qui antehac fuerant in regno Francorum Ducatus ejusmodi antiquavit: prudenter judicans minimè illos expedire Regio regimini monarchico, si præsertim ad filios essent devolvendi Ducatus hereditario quasi jure. Æque prudenter sese gessisse filium Ludovicum, aut nepotes, non dixerim. Arnolphus videtur in Germania quidem primus omnium illud cautè antiquatum institutum reduxisse quodam modo in Bajoariam: filius ejus Ludovicus longè fuit ea in re ipsomet patre suo prodigalior. Ex eo autem denique observare est, mentionem fieri in antiquis monumentis Comitum Palatinorum, qui provinciis una cum Ducibus fuerint præfecti. Hinc Andreas Ratisbonensis Presbyter, cujus Chronica Bajoariæ debet lux publica Marquardo Frehero, *p.31* scribit de Arnolpho: *Arnolfus Regum Europæ famosissimus castrum Schiera in terra Bavariæ construens, Comitatus Palatinos ibidem instituit.* Alii Palatinorum illum Comitum exordia Saxonicis Cæsaribus demum adscribunt. Utque verum fatear, idem mihi

videtur

videtur verisimilius, jamq; tum probatum est alibi, ubi de *Judiciis Germanicis* disputavi. Non sane hoc Andreæ testimonium magni est momenti. De illius autem ordinis Comitibus Palatinis ita loquutum est *l. 3. Art. 53 Speculum Saxonicum*, cujus auctor initio seculi decimitertii, ceu probavimus *l. de Origine Iuris Germanici cap. 30,* vixit: *Qualibet provincia Teutonicæ terræ suum habebat Palantzgravionatum, Saxonia, Bavaria, Franconia, & Suevia. Quæ antequam à Romanis superabantur Regna fuerunt, à quibus ipsa in Ducatus nomina fuerunt permutata. Attamen Illustres in vasallos, & vexillorum feuda obtinuerunt.* Non quidem vera sunt quæ hic narrat auctor de institutis per Romanos Germaniæ illis Ducatibus: de suæ tamen tempestatis moribus, quod nempe istis regionibus sui fuerint Comites Palatini, tutò potuit testari. Et verò ita sese rem habuisse, compluribus possit aliis testimoniis confirmari si opus fuerit.

Observari autem meretur, à nullo veterum scriptorum memorari seorsim Rhetiæ Comites Palatinos: sed Sueviæ, cujus olim pars fuit Rhetia, Palatinos Comites Tybingæ potissimùm floruisse, ac proinde Tybingensium Palatinorum Comitum memoriam passim celebrari.

Officium *Tertio* Comitum Palatinorum provincialium III.
quàm diversum fuerit à munere Comitum Palatii, facile deprehendere est, facta utriusque comparatione. Et verò munus Comitum Palatii quale fuerit, paulò ante ex Adelhardo recensentem Hincmarum jam audivimus. Quale Comitum Palatinorum fuerit non aliunde licebit rectiùs dignoscere, quàm ex iis quæ de Comitibus Palatinis Bajoariæ, duo illius terræ longe clarissimi & magno judicio pollentes historici memoriæ prodiderunt. Princeps illorum est Joannes Aventinus, Alter Wiguleius Hund. Illius *libro quarto Annalium Bojorum fol. 491* hæc sunt verba. *Otto Imperator primus Everhardum*

(*Regulum* h. e. Ducem *Bojorum*) *ferocius resistentem capit, in Sueviamq; relegat. Everhardum fratrem Berchtoldi superioris Bojariæ regno præficit, eiq; neptem suam ex sorore Gerbyrgam, filiam Gisalberti, desponsat. Arnolphum inferiorem & Hartmannum fratres Everhardi, Curatores templi Fruxinensis, Præfectos Prætorio Bojariæ declarat. Quæ tunc maxima dignitas secundùm Regulum* (h. e. Ducem) *erat: Comes Palatinus vocatur. Is vicem Cæsaris præsidendo Senatui Principali defungebatur, fidem imperatoris implorantibus aderat, jusq; reddebat, fiscum Augusti, prædia Salica, redditus Regios procurabat. Nihil citra ejus autoritatem Duci aut decernere aut statuere licebat. Si Senatusconsultum Reguli displicebat, intercedebat ad Cæsaremq; referebat.* Idem Aventinus *l. 7. fol 661* ita scribit. *Rapotho secundus* (Comes de Ortenberg) *Matyldam sororem Ludovici Bojorum Ducis uxorem duxit: atque anno Christi MCCIX occiso Ottone à VVittelsbach, Prætorio Bojariæ suffragiis Bojorum præfectus est. Qui tum summus honor secundum Præsidem erat: dignitate cæteros antecedebat, vicariam operam & curam prædiorum Cæsarianorum fisciq; procuratorem præstans Imperatori.* Alia ejus verba ex fol. 695 addere nihil attinet. Aventini autem illa usque adeo probavit Hundius, ut tantùm non omnia Germanicè verterit in illa Appendice partis secundæ operis, cui titulus Bajerischer Stammenbuch/ quam inscripsit kurtzer Auszug etlicher Historischer *observationen*, sub litera P. Verba ejus sunt: *Palatini* die Pfaltz oder Landgraven. Ist vor Jahren in Bayrn das höchst fürnembst Ampt gewesen/nach den Königen oder Hertzogen in Bayrn/ nemblich Stadhalter der Römischen Kayser und König / oder als Vicari und Anwäld des Römischen Reichs. Die haben das Obrist Landrecht besessen / auch derselben Röm. Käyser und König Zinßgülten und Steuren eingenommen und eingebracht. Item wer wieder den König oder Hertzogen zuklagen hat/ der thet es vor den Pfaltz oder Landgraven. Der bracht es darnach weiter an den Käyser/Kö-

ser König oder Hertzogen / etc. Refert ejusdem nonnihil Wiguleius ipsa parte prima deß Bayrischen Stammenbuchs / ubi agit de Scheirensibus, ut & parte secunda *pag. 24 & 27:* sed frustra fuerit addere.

Jam verò si contenderis officia Comitum Palatii & Comitum ejusmodi Palatinorum, utique magnum inter utrumque est discrimen. Nobis nunc satis observasse est, quod *Primùm* hi Comites Palatini extra Palatium in provinciis ordinariè vixerint: Comites Palatii autem pars aulæ fuerint & aulam sint comitati, rarissimè extra aulam degerint. Et verò Eginhartus *l. de vita Caroli Magni cap. 9* narrat quidem, bello Hispanico per insidias cæsum à Vasconibus Anshelmum Comitem Palatii: at expeditioni illi interfuit ipse Carolus Magnus: eòque præter hunc etiam Regiæ mensæ præpositus Eghartus tunc periit. Utrumque autem fuisse aulicum ministrum liquet etiam ex hisce verbis Adelmi monachi ad annum 778: *In hoc certamine plerique aulicorum, quos Rex copiis præfecerat interfecti, sunt.* Annotavimus quidem etiam ipsimet nos *pag. 76* Adalbertum quendam fuisse Comitem Palatii apud Ludovicum Pium, & tamen copias quoque duxisse contra Ludovicum Bajoariæ tum Regem Pii filium: verùm etiam illi expeditioni adfuit ipsemet Pius Imperator; & duravit utrumque bellum non nisi brevi tempore. Huc pertinet quod Monachus S. Gallensis narrat de Legatis Regis Græcorum: *Quo cum venirent, videntes Comitem Palatii* (qui nempe erat in comitatu Imperatoris) *in medio procerum concionantem, Imperatorem ipsum esse suspicati, terratenus sunt prostrati.* Sicut extra aulam itaque tantum non semper degerunt Comites Palatini, ita Comites Palatii perpetui fuere in Aulæ comitatu. Et illi non nisi extra aulam, hi solùm in aula potuerunt officio suo fungi. Vtrumque autem munus simul rectè obire fuit utique ἀδύνατον.

Quàm circa multùm alia etiam *secundo* occupati fuerunt Palatini Provinciarum Comites, atque Comites Palatii! Functos tamen & Comites Palatinos per provincias vicem Imperatoris in judiciis non minus atq; in aula Comites Palatii, certum est. Nonnulli huc trahunt id quod in Speculo Saxonico *art. 52 libr. 3.* scribitur: *Palanzgravius judex existit Imperatoris, & Burggravius Marchionis.* Sed perperam: Articulus enim ille asserit, ipsum Imperatorem subjectum esse judicio Comitis Palatini. Id quod accipiendum indubie est de rebus Imperatoriæ in provincia aliquâ possessionis, quales erant complures fiscalinæ quæ appellabantur. Et verò hæ solæ pertinebant ad judicium Palatinum provinciæ cujusque: longe plures autem & aliæ spectabant ad judicium Comitum Palatii.

Hæ diversitates autem duæ etiam *Tertiam* efficiunt: quod nempe pro tempore unus tantum fuerit Comes Palatii, at Comites Palatini ratione numeri Ducatuum plures. Imò ex quo Comitiva illa Palatina dignitas facta fuit hereditaria, etiam in una eademque provincia frequenter ejusdem familiæ plures titulo Palatinorum Comitum audierunt.

Jus etiam dixerunt *quarto* Comites Pàlatii tantùm in Palatio sive aula: at Comites Palatini in suæ cujusque provinciæ Palatiis reglis variis. Qualia quinque olim fuisse in Saxonia ait *Speculum Iuris Saxonici articulo 62.*

CVM verò multis adeò modis differentes Carolovingici imperii temporibus (de quibus solis nunc sermo est) inter sese fuerint Comites Palatii & Comites Palatini, quàm graviter impegerit Hyperaspista pro Comite Palatii substituens Comitem Palatinum, jam sole meridiano clarius est. In universum autem Hyperaspistæ circa hunc locum complures sunt errores. *Primus* est: quod unà cum Diplomate Adalbertum vocaverit *Sacri* Palatii Comitem, cum tamen nemo ætate Carolina sic fuerit dictus. *Secundus:* quod crediderit, idem fuisse Comitem

mitem Palatii & Comitem Palatinum provinciæ. *Tertius*: quod voluerit, Ludovico Germanico regnante fuisse jam institutos Comites Palatinos provinciales. *Quartus*: quod Comites Palatinos Rhetiæ obtruserit, qui olim nulli memorati sunt. *Quintus* denique: quod titulum Magistrorum Palatii finxerit, priscis temporibus Francorum planè ignotum. Quæ peccata cum jam sint omnibus patefacta, non est etiam cur nos huic loco ampliùs immoremur. Nec enim nostri instituti est, omnia quæ ad veteris ævi Comites Palatii aut Comites Palatinos attinet, hîc exsequi.

CAPUT XII.

Circa eos, quorum intercessione privilegium esse datum refert Diploma, duo falsi crimina impostorem commisisse; alterum quasi Imperator Episcopos titulo Illustrium *appellaverit, alterum quasi intercessorum unus fuerit Rabanus Maurus Archiepiscopus Moguntinus.*

QUanta & quam multiplicia in Diplomate falsi crimina patrata fuerint, cùm circa eum, quem auctorem Diplomatis, tum circa eum quem Cœnobii Conditorem & simul privilegii impetratorem impostor venditavit, hactenus claræ est luci expositum. Nunc demonstrabimus, bina alia ejusdem notæ peccata in Diplomate esse commissa circa eos, quorum intercessione voluit nequam ab Imperatore Ludovico privilegium esse impetratum. Illorum *alterum* est, quod ausus sit fingere, ab Imperatore Ludovico Episcopos fuisse insignitos titulo ILLUSTRIUM: *alterum*, quod eorum qui intercessione sua privilegium impetraverint unum fecerit esse Rabanum Maurum Archiepiscopum Moguntinum. *Prius* ab ævi illius moribus planè est alienum, & longe demum pòst, idq; potissimùm seculo circiter undecimo, nonnihil in usum traductum. *Posterius*

 adver-

adverſatur omni certiſſimæ de Rabano Mauro hiſtoriæ, utpote quæ conſtanter narrent, tempore conditi diplomatis Rabanum pridem deſiiſſe in vivis eſſe. Vtrumque ordine paulò apertiùs oculis exponemus.

I. Igitur illa quidem tempeſtate, ſive ſeculo Chriſtiano nono, Epiſcopos non eſſe ILLVSTRES dictos, non equidem dubito aſſeverare, fretus omnibus illius ævi monumentis. Nihil ſanè eſt certius, quàm nullum, ex omnibus quæ ſuperant monumentis ſive Eccleſiaſticis ſive civilibus, poſſe produci bonæ fidei teſtimonium, quod pronunciato meo adverſetur. Poterunt Diplomatis amatores exercere induſtriam ſuam; poterunt etiam alii curioſis oculis luſtrare omnia. Certus ſum, quotquot fuerint, oleum quod ajunt atque operam perdituros.

Quibus honoratis titulis tum temporis Reges vel Imperatores Francici uſu Curiali Epiſcopos ſint proſequuti, queant vel illa, quæ à nobis *capite tertio* & *quarto* ſunt producta diplomata, in quibus quidem Epiſcoporum fit mentio, liquidò oſtendere. In Ludovici Pii Imperatoris Paderbornenſi Diplomate *pag. 13* ita legitur: *quia Venerabilis Vir Baderadus Epiſcopus Eccleſiæ.* Ejuſdem Diploma Trajectinum *pag. 17* ſic habet: *quia Rixfridus Venerabilis Vir veteris Trajecti Eccleſiæ Epiſcopus.* Inter Ludovici Germanici Regis Diplomata Paderbornenſe ita legitur *pag. 27*: *Qualiter Venerabilis Epiſcopus fidelisq; noſter Batheradus nomine.* Idem titulus *Venerabilis* in eodem Diplomate ter repetitur. Illius Regis Diploma Patavienſe *pag. 38* hæc habet: *cui præſenti tempore Venerabilis Vir Reginarius Epiſcopus praeſſe videtur.* In Diplomate Altahenſis monaſterii *pag. 41* ita habetur: *qualiter Vir Venerabilis Gotzbaldus VVirtzburgenſis Eccleſiæ Epiſcopus.* Item *per præfati Venera-*

Venerabilis Episcopi petitionem & amorem. In ejusdem monasterii alio Diplomate *pag. 42* ita legitur: *quia Vir Venerabilis Gorzbaldus VVirzburgensis Episcopus.* In ejusdem Ludovici Regis Diplomate Ultrajectino Hungerus Episcopus nullo plane titulo honoratur. Capite nono hujus libri *pag 143* adduximus Diploma Cælestini Papæ, ubi ita scribitur: *Eapropter dilecti in Domino filii, Venerabilis fratris nostri, Gualteri Episcopi precibus inclinati.*

Hæc sola, quamvis pauca, possunt utique docere stilum, ut vocant, curiæ; quodque non Imperatores duntaxat & Reges sed etiam ipsimet Papæ, non *Illustres* sed *Venerabiles* appellare Episcopos tum soliti sint. Edita autem sunt integra volumina Ecclesiasticorum Diplomatum ab Imperatoribus & Regibus nostris profectorum. Cujusmodi tabulis præ aliis excellunt Metropolis Salisburgensis Hundii qualem illustravit Christophorus Gevvoldus, Historia item Trajectensium Episcoporum Wilhelmi Hedæ, & Defensio Abbatiæ Imperialis S. Maximini Trevirensis Nicolai Zyllesii, variique libri Auberti Miræi: in quibus observare est, illum titulum *Venerabilis* non isto duntaxat Carolino seculo, sed etiam aliquot sequentibus seculis, tantùm non in perpetuo mansisse usu literarum Curiæ Imperialis aut Regiæ. Et verò apud Hedam (ne alia volumina nunc sigillatim advocem in testimonium) seculo adhuc duodecimo Conradus Imperator *pag. 163* editionis Buchelianæ ait: *fidelis noster Hardbertus ejusdem loci* (Trajecti) *Venerabilis Episcopus.* Item: *dicti Hardberti Venerabilis Episcopi fidele servitium.* In alio Diplomate *pag. 166* idem ait: *fidelis noster ejusdem loci Venerabilis Episcopus.* Item: *petitione fidelis nostri Hardberti ejusdem loci Venerabilis Episcopi.* Imo & ipse Fridericus primus eundem observans morem, in diplomate conscripto anno 1166 *pag. 171*, hisce verbis utitur:

Contro-

Controversiam quæ inter Godefridum Venerabilem Trajectensem Episcopum & Florentium Comitem Hollandiæ de Comitatu Frisonum agitabatur. Quid, quod etiam sequentibus aliquot seculis ille titulus in Curiæ usu sic satis manserit frequens? Et verò Fridericus secundus Imperator apud Hedam *pag. 196* memorat *Venerabilem Trajectensem Episcopum.* Imo & Carolus IVtus apud eundem Hedam *pag. 247* laudat *Venerabilem Joannem Episcopum Trajectensem.* Vt *pag. 248 & 249* ἁπλῶς *Venerabilis Trajectensis Episcopus* commemoratur. Primus omnium, apud Hedam quidem, Sigismundus Imperator in diplomate scripto anno millesimo quadringentesimo decimo sexto hisce verbis *pag. 275* usus est: *Sane Venerabilis & Illustris Fridericus de Blanckenheim Episcopus Trajectensis, Princeps & Consiliarius noster, & Sacri Imperii devotus fidelis.* Alibi titulum *Illustris* interdum fuisse & Episcopis antehac adhibitum, non nego: Carolino autem ævo ullum Episcoporum isto titulo audiisse pernego.

In libro Marculphi editionis Lindenbrogianæ (Bignoniana enim multùm est diversa) statim Formulâ primâ Charta Regalis de Episcopatu ita incipit: *Ille Rex Viro Apostolico illi Episcopo.* Secunda: *Domino sancto, sede Apostolicæ dignitatis colendo.* In sexta legitur. *Noverit solertia vestra, nos ad petitionem Apostolici viri Domini ill. ill. urbis Episcopi.* In septima est: *dominis viris sanctis ac venerabilibus Apostolicis in Christo patribus omnibus Episcopis.* In octava: *ex institutione sedis Apostolicæ seu reliquorum Episcoporum.* Nona hæc habet: *Igitur Apostolicus vir ill. ill urbis Episcopus.* Vndecima: *Karolus gratia Dei Rex Francorum tam præsentibus quam & futuris Dominus sanctis & Apostolicis & venerabilibus in Christo patribus* Duodecima: *Ad petitionem Apostolici viri ill. urbis antistitis.* Trigesima octava aliter nonnihil sonat: *Ille Rex vir illuster Domnus sanctis ac venerabilibus*

libus in Christo patribus, omnibus Episcopis, vel omnibus Abbatibus. Centesima decima ita incipit: *Domino sancto & Apostolica sede colendo Domno & in Christo patri ill. Episcopo ille Rex.* Centesima duodecima: *Domino sancto & Apostolico, domno & Patri ill. Episcopo ille Rex.* Reliquas consimiles formulas adducere nihil attinet. Ipsemet Marculphus librum suum consecrans Landerico Episcopo ita loquitur: *Domino sancto, meritis beatissimo, & Apostolico semper honore suscipiendo, omniq; preconio laudis celebrando, Domino ac reverendissimo Papæ Landerico.* Et verò etiam præter Reges, aliis quoq; tum fuisse in usu titulos ejusmodi Episcopales, liquet ex formula venditionis, quæ est centesima vicesima nona: *Domino sancto & Apostolico, Domino & patri ill. Episcopo.*

Observandum verò hic est: adhuc ætate Caroli Magni ipsismet Regibus Episcopos audiisse *Apostolicos*, & sedes Episcopales *Sedes Apostolicas*, idque recepto pridem in Gallia more. Enimvero & Clodovæus Rex in Epistola ad Synodum Aurelianensem primam scribit: *Orate pro me Domini sancti & Apostolica sede dignissimi.* Apud Gregorium Turonensem *l.9.cap.41. & 42* duæ epistolæ hoc habent exordium: *Dominis sanctis & Apostolica sede dignissimis.* Eadem ratione Sidonius Apollinaris *l.1. ep.1* cathedram Tricassinam appellavit *Apostolicam sedem.* Idem alibi passim Episcopale munus vocat *Apostolatum.* Ad quæ loca disserens doctissimus quondam Arvernorum Præses Joannes Savaro, rectè notat, dictos tum Episcopos in universum *Apostolicos*, quod in Apostolorum locum successissent. Eodem autem modo apud Hedam in Diplomate Caroli Martelli scribitur: *Vbi & Apostolicus vir Dominus & in Christo pater noster VVillibrordus Archiepiscopus* &c. Item in Diplomate Pipini Regis: *Apostolicus Vir & in Christo pater Bonifacius Vrbis Trajectensis Episcopus.* Supersunt ejusmodi complura ex ævo illo: sed huc adducere nullum fuerit commodum. Quamtumvis autem ille titulus Episcopa-

lis tum fuerit receptiſſimi uſus, vel ex iis tamen quæ adduximus Ludovici Pii & Ludovici Germanici diplomatibus videre eſt, ſenſim illum jam Ludovico Pio imperante fuiſſe antiquatum, inque ejus locum ſucceſſiſſe minus illud epitheton *Venerabilis*. Quod quî factum fuerit, non equidem certò asſeveraverim. Quandoquidem tamen ex eo usque tempore ſolus Romanus Pontifex *Apoſtolicus* dictus eſt, & ſolus ille jactitavit *Apoſtolatum* ſuum & *ſedem Apoſtolicam*, per eſt veroſimile, factam illam tituli Epiſcopalis mutationem arte & inſtinctu Romanæ Curiæ.

Perinde atque vox *Papa* & *Pontifex*, antehac Epiſcopis omnibus communis, deniq; ad ſolos Romanos ita tranſiit, ut jam Gregorius ſeptimus non verecundatus fuerit ex ſua cathedra pronunciare: *unum eſt nomen in mundo, Papa videlicet.* Fortaſſis autem Romani prætextu illo hoc nomen *Apoſtolicus* ſolis ſibi vindicaverunt, quod *Apoſtolicæ* cathedræ debeant audire ſolæ illæ quas ipſimet Apoſtoli immediatè inſtituerunt: qualis in Occidente ſit una ſedes Romana. Et verò iſthac ſignificatione vocabulo illo videtur uſus jam olim Tertullianus *l. de præſcriptionibus* quando ita loquitur. *Percurre Eccleſias APOSTOLICAS, apud quas ipſa adhuc cathedræ Apoſtolorum ſuis locis præſidentur, apud quas authenticæ literæ eorum recitantur, ſonantes vocem, repræſentantes fidem. Proxima eſt tibi Achaja? Habes Corinthum. Si non longe es à Macedonia, habes Philippos. Si potes in Aſiam tendere, habes Epheſum. Si autem Italiæ adjiceris, habes Romam.* Singulari decreto antiquum & receptum omnium Epiſcoporum titulum ſubitò adeò mutaviſſe, per ſanè eſt veroſimile.

Quâcunque vero tandem ratione id fuerit factum, illud conſtat ex Marculpho, ejus ætate neutiquam Epiſcopos audiiſſe ſeculari *Illuſtrium* titulo, ſed alio à ſecularibus planè diverſo. Vixiſſe autem Marculphum Carolo Magno adhuc Rege, certum eſt. Etſi enim formula nonageſima octava Ludo-

Ludovicum Imperatorem memoret, non tamen illa videtur esse ab ipsius Marculphi manu: ut multæ aliæ accesserunt more in hisce solito. Unde & illa nata est libri illius manuscriptorum exemplorum diversitas.

Non grave fuerit ex illius ævi scriptoribus adducere & alios titulos, quibus isthæc tempora decorarunt Episcopos, cum in manibus versentur libri. Sed hoc agere nullum fuerit pretium operæ, quandoquidem autores illi, pro suo quisque affectu & ingenio privato, aliter atque aliter sese gesserint, non ex Palatii Regii consuetudine: nobis autem nunc incumbit tantùm id attendere, quem in modum Epistolæ & Diplomata Regia tunc sonaverint, aut quibus titulis Reges suos Episcopos affecerint: quandoquidem nobis res est de Diplomate quod Regia aut Imperatoria auctoritate confectum esse venditatur. In universum tamen etiam illud verissimum, à nemine scriptorum illius tempestatis, etiam privatis literis *Illustrem* appellatum esse Episcoporum quenquam, sed omnes omninò solis sacris atque Ecclesiasticis titulis non autem seculari more fuisse honoratos.

ILLUD igitur quod diximus abunde jam victum est, falsi crimen ab impostore esse commissum, dum Ludovici Imperatoris sive Regis nomine Episcopos duos titulo *Illustrium* fuit prosequutus: quale quid ab illo Ludovico nunquam est factum. Fortassis tamen quenquam duo scrupuli adhuc turbaverint. *Primus* possit esse, quod Abbates ea ætate *Illustres* audierint, ac proinde is titulus multò magis convenire debuerit Episcopis, ut dignitate longè potioribus. *Alter*, quod Ludovicus Pius in Principum Regni classem retulerit Episcopos, atq; adeo eos etiam Seculares esse voluerit, Consequens videlicet est, etiam secularem illum titulum, quo Principes afficere mos erat, ex eo usque Episcopis non minùs atq; Principibus factum communem, perinde atque hodie in

usu est. Jam autem *Illustres* appellari tum solitos non Reges ipsos duntaxat, sed Duces quoque imò & Comites, cùm aliàs notum tum vel ex Solemnibus Marculphi formulis perspicere est.

Tametsi vero hi scrupuli dubium aliquod moveant, nihil tamen valent contra usum titulorum, quem illo ævo obtinuisse demonstravimus. Eoque licet hi scrupuli eximi fortè non possent, maneret tamen extra controversiam id quod diximus: nempe non solere tum Episcopos appellari *Illustres*, multo minùs illo titulo ab ipsis Regibus fuisse affectos. Quapropter possent illi scrupuli nunc quidem à nobis prætermitti. Ut tamen omnibus appareat, nostrum veri studium etiam ultra quam necessitas exigit extendi, de utroque quædam hoc loco adferemus.

I. Abbates igitur, imo & Abbatissas, isthac tempestate interdum audiisse *Illustres*, non diffitemur. Marculphi formula septima habet hæc verba: *Cognoscatis, quod Inlustris Abbas* &c. vicesima prima: *Inlustris Deo sacrata Abbatissa.* Vicesima secunda: *in pago VVastinensi ubi Illustris Abbatissa ill. custrix praeesse videtur.* Servatus quoque Lupus Abbas in Gallia Ferrariensis epistolâ quintâ scribit: *Verùm Illustris Abbas Rhabanus.*

Cœterum fuit *primùm* etiam illo ævo hic titulus admodum rarus. Etenim in septimâ quidem formulâ Marculphi à Rege ipso tribuitur Abbati titulus ille, fortè tamen locus est mendosus. Et verò vocula ista *ill.* facilè potuit per imperitiam mutari in *Illustris.* Certè exemplum talis alicujus Regiæ Tabulæ non temerè produxeris, quæ nempe Abbatum quenquam isthoc titulo honoraverit. Adhoc neutiquam promiscuè omnibus Abbatibus etiam privatis scriptorum literis, hic titulus tunc est concessus. Maximè vulgare scilicet nomen tum fuit *Venerabilis*, ut

ut Episcopis ita & Abbatibus Idquod infinitis potest exemplis ostendi. Non nisi illis Abbatibus aut Abbatissis fuit scilicet datus hic titulus, qui aut simul functi secularibus officiis, aut orti generis illustri nobilitate, aut denique summa in Regno valuerunt auctoritate. Quo tempore sanè Rhabanum titulo isthoc dignatus est Lupus, fuisse illum pariter magnâ in Regio Palatio auctoritate, haud obscurum est, modô vel reliqua verba addantur. *Verum*, ait Lupus, *illustris Abbas Rhabanus postmodum regressus à Palatio, foret necne per id temporis istic, propter legationem sibi commissam ad liquidum scire non potuit: atq; ob eam rem hortatus est, ut reditum meum ad Nonas Iunii differrem, quando solennitas S. Bonifacii se abesse minimè fineret, nisi fortè ipsi quoq; Imperialis jussionis, & ea quam gravissima, prajudicaret autoritas.* Jam & propter generis excellentiam Abbatibus solere tunc temporis titulum attribui solito splendidiorem, significat epistola Joannis VIII Papæ CCCV, ubi Hugoni Abbati Caroli Magni filio naturali hic datur: *Hugoni strenuo, nobili, regali prosapia edito, atq; excellentissimo Abbati.* Sic & propter officii Palatini eminentiam, utrumque fratrem Hilduinum & Walonem, quorum primus fuit summus sacri Palatii Capellanus, uterque autem nonnisi Abbas, Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis epistolam suam hisce verbis inscripsit: *Dominis & sanctissimis beatissimis, viris Illustribus, Hilduino Sacri Palatii Antistiti & VValæ Abbati, Agobardus servulus.* Quapropter etiam arbitror, non Abbatiæ, sed illius in sacro Palatio summæ dignitatis caussâ, in epistola Ecclesiæ Senonicæ ad Hilduinum illum, quæ extat in appendice ad Tomum secundum Conciliorum Galliæ, illa perquam humilia verba esse scripta: *Propterea vestræ pietatis vestigiis animo provoluti, flebiliter postulamus, ut tamdiu rem suspendere dignemini, quousque cum scripto homine ad Vestram Celsitudinem properantes, ipsi vobis meliùs nostram pandamus miseriam.* Nec enim abjectius coram

rum Rege ipſomet ſeſe potuiſſet Eccleſia iſthæc gerere. In eundem modum interpretor etiam verba illa Servati Lupi *epiſtola CX* ad eundem Hilduinum: *Nobilitatis, dignitatis, & moderationis apice conſpicuo Hilduino, Eccleſiaſticorum magiſtro Lupus præſentem & futuram proſperitatem.* Item: *Eximietatem veſtram cupio valere feliciter.* Vt & illud in epiſtola XXXIII ad Hludogvicum, quem *Abbatum ſummum* appellat: *Munuſculi ſimilitudinem quam Celſitudini veſtræ direxi.* Etiam illum enim in Palatio primâ fuiſſe dignitate, ex multis Lupi epiſtolis liquet. Sed & rectè notavit eruditiſſimus Baluzius *ad Epiſtolam 22*, fuiſſe illum propinquum Caroli Calvi Regis & aulæ Cancellarium. Verùm hoc obiter.

Illud *ſecundò* attendi meretur, quod in univerſum Abbates non quidem merè ſecularis ordinis tunc habiti, neutiquam tamen Clero accenſiti, atque adeò hactenus ſecularium claſſibus ſaltim affines exiſtimati ſint. Seculo ipſo quarto, in prima monaſtici ſtatus ætate, idipſum ſtrictè fuiſſe obſervatum, quamplurimis poſſit Sanctorum Patrum teſtimoniis oſtendi ſi opus ſit. Imò canone quarto Concilii Oecumenici Chalcedonenſis, cum cæpiſſent monachi rebus Eccleſiaſticis ac civilibus ſeſe ingerere, & dare paſſim turbas, diſertè prohibiti ſunt, *μήτε δὲ ἐκκλησιαστικοῖς μήτε βιωτικοῖς παρενοχλεῖν πράγμασιν ἢ ἐπικοινωνεῖν*: eòque & illo & octavo canone, eâdem cum laicis pœnâ, excommunicatione videlicet, non ut Clerici depoſitione, puniendos monachos, decernitur. Quinimo anathemate Monachos ſimul ac Laicos feriendos eſſe, conſtitutum eſt adhuc in Synodo Ticinenſi anni DCCLXXVII Carolo Magno rerum potiente: quam conſtitutionem memorat etiam Aimoini continuator *l. 5. cap. 35* Etiam ſequente tempeſtate ſic ſatis diu Monachi à Clero diverſi cenſiti ſunt, & quamvis non Laici tamen illi generi proximi ſunt crediti. Quare igitur Abbatibus nonnullis potuerit haud dari ſecularium

primo-

primoribus competens aliàs titulus, nihil vetuit. At alia est ratio Episcoporum: illi certe isthac ætate procul à Secularium hominum ordine fuerunt distincti. Hinc ipsemet Episcopus Drogo, quamvis filius Caroli Magni & Ludovici frater, atque Sacri Palatii Archicapellanus, in Historia vitæ Ludovici tantùm audit *venerabilis*.

Accedit *Tertiò*, quod illo seculo nono multi Abbatum merè fuerint seculares, non assumpti in illum locum ex religiosorum ordine; dicti tunc proinde vulgò *Abbates canonici*, tanquam extra regulam collocati. Concessæ nimirum sunt frequenter opulentiores Abbatiæ liberalitate Regiâ multis quasi in præmium benè bello aut pace gestæ rei. Perinde atque hodie idipsum in Italia, Gallia, alibique, ut & apud nos in Germania, frequentissimi est usus. Saltim igitur hi potuerunt *Illustres* audire tunc temporis, non minùs atque Comites.

Ex quibus manifestum est; non pari ratione fuisse olim fas, *Illustres* appellare Episcopos atque nonnullos Abbatum; ac proinde primus quidem Scrupulus cur quem amplius reddat dubium, nihil esse caussæ.

Venimus jam ad Alterum, qui reapse videri haud injuria possit majoris momenti. Non enim etiam me præterit illud quod Helmoldus *l. 1. Chronici Slavorum c. 4* scribit de Ludovico Pio Caroli Magni filio Imperatore. *Qui paternis per omnia votis concordans, eadem liberalitate qua pater ejus, erga cultum domus Dei & omnem clerum usus est, amplissimas Regni divitias ad decorem & gloriam Ecclesiæ intorquens, intantum, ut Episcopos qui propter animarum regimen Principes erant cæli, ipse eosdem nihilominus Principes efficeret Regni.* Concessit autem in fata Helmoldus hic anno MCLXX Imperante Friderico I. Ejusdem Imperatoris, ut & antehac Conradi, notarius fuit Godfridus Viterbiensis Italus. Ille verò itidem in Chronico suo, cui *Pantheo* nomen, de Ludovico Pio, more suo, hosce cecinit inconditos versiculos. II.

Carolus

Carolus egregium genuit Regem Ludovicum
Quem Deus almificum sibi conciliavit amicum.
Lege sua clerus jure vocatur herus.
Hic pater Ecclesiam vario praevenit honore;
Veste, domo, Cerere, cujus fuit aucta favore,
Iure suo legitur grandis ubiq; fore.
Hic proprias habitare domos, equitesq; fovere
Nos facit, & veste varia priscaq; sedere.
Nisus & accipiter hac quoq; lege sedet.

Si binos hosce audimus, jam tum Ludovicus Pius Episcopos transtulit in ordinem Secularium Principum, voluitque illos frui honoribus & voluptatibus secularibus; ac proinde Ludovico filio ejus in Germania regnante, meritò Episcopi Moguntinus & Constantiensis ILLVSTRES audierint, isque titulus jure iis fuerit datus in Diplomate.

Verum enimverò, non obscurum est quidem, Friderico I imperante ita fuisse creditum, sed in monumentis antiquis non tantùm nihil tale legas, sed planè adversa. Superant scilicet hodieque severæ leges Capitulares Ludovici Pii, quibus clerum omnem à seculi institutis & moribus sevocat, atque ad sanctimoniam vitæ reducere graviter annititur. Factum etiam id tum esse non sine insigni fructu, discere est ex iis quæ jam tum ad Leonis III Papæ Epistolas adduximus ex Vitâ Ludovici Pii Imperatoris. Illius enim scriptor Ludovico Pio σύγχρονος cum de Synodo Aquisgranensi egisset, ità loquutus est. *Tunc ceperunt deponi ab Episcopis & clericis cingula balteis aureis & gemmeis cultris ornata, exquisitaq; vestes, sed & calcaria talos onerantia relinqui. Monstro enim simile ducebatur, si Ecclesiastica familiae deputatus conaretur adspirare ad secularis gloriae ornamenta.* Multis post seculis, respiciens ad sanctas illas Pii Imperatoris constitutiones, opere de Vitis Pontificum, ubi agitur de Gregorio IV Papa, in

hæc

hæc verba erupit Platina. *Utinam nostris temporibus Ludovice viveres! Indiget nunc Ecclesia tuis sanctissimis institutis, tua censura. Adeo in omnem luxum & libidinem sese effundit Ecclesiasticus ordo. Coccinatos & trabeatos nunc inspiceres non homines, quod leve fortassis videretur, sed equos & jumenta: præcedente dum incedunt magno adolescentum, & altero presbyterorum agmine subsequente; non in asinis, ut Christus nostri dogmatis auctor & benè vivendi unicum in terris exemplum; sed in equis præferocibus & phaleratis, ac si ex hoste devicto triumphum ducerent. De argenteis vasis & egregia eorum supellectile deq; cibariis non attinet dicere: cum Siculæ dapes, & Attalica ornamenta, & vasa Corinthia, si hæc inspicias, nullius pretii dici possint.* Hæc Platina. Nec vestigia porrò ulla superant in antiquis monumentis Ludovicianæ in Episcopos imprudenter factæ indulgentiæ. Saltim igitur Pio Imperatori injuriosæ sunt fabulæ Gotfridi Viterbiensis; quasi scilicet verè Pius ille Princeps Episcopos & Clerum ad secularem luxum traduxerit. Et verò si jam tum illa permissa sint Episcopis, multò major indubie fuisset data morum licentia Papis Romanis, quoniam hi tunc temporis jam reapse agebant, per bonam Italiæ partem, Principes ut vocant seculares. Inter crimina autem Joannis XII Papæ, teste Luitprando Ticinensi Episcopo *συγχρόνῳ l. 6. cap. VII* recensitum fuit, quod *venationem publicè exercuisset*, quodque *ense accinctus galea & lorica fuisset indutus.*

Est autem & Helmoldi illud, de Episcopis à Pio Imperatore *Principibus Regni* constitutis, omni specie veri carens commentum. Est enim vox illa *Princeps* ambiguæ significationis, & nunc denotat duntaxat primum: atque adeo hac significatione Ludovicus Pius ille Imperator novum quidquam non potuit Episcopis concedere. Jam scilicet Merovingica florente Francorum Regum familia, inter primates Regni numerati sunt Episcopi, & admoti

conventibus saltim quibusdam Ordinum Regni, hactenusque *Principes* nominati. Hinc Legi priscæ Alemannicæ hæc verba præfixa sunt: *Incipit lex Alemannorum, qua temporibus Clotharii Regis una cum principibus suis, id sunt XXIII Episcopis, & XXXIV Ducibus, & XXXII Comitibus, vel catero populo, constituta est.* In conventibus autem publicis Ordinum fuisse tum primo ante ipsos Duces loco Episcopos, imò etiam Abbates, jam dudum ostendimus in *Dissertatione de Civibus Imperii Germanici.* Quod si autem vocem *Princeps* accipias pro eo quod nobis jam est ein Fürste/ oppidò sane fallitur & fallit Helmoldus. Quin autem hoc ille voluerit, non equidem dubito, quoniam illius ætate non alia istius dictionis recepta erat in vulgus significatio. Etenim Ludovicum Pium instituisse, ut Episcopi essent dicerenturque imposterum *Principes Regni,* aut vernaculâ nostrâ linguâ Reichsfürsten/ ne levissimo quidem indicio colligere est ex omnibus illius ævi reliquis monumentis. Imò verò exercuisse Episcoporum quenquam ante Ottonem Magnum secularem sive *Principalem* jurisdictionem, aut aliquod aliud *Principale* munus, nemo probaverit. Nos alibi demonstravimus, cepisse tale quid demum Coloniæ ex instituto Ottonis illius Magni, sensimq; demum serpsisse hoc exemplum ad alios Episcopos, & ne nunc quidem in Germaniâ hac nostrâ omnibus hoc concessum. Perinde atque Italiæ, Galliæ, aliorumque regnorum Episcopis penè universis id hodieque negatur.

Quod si vetera Imperii Germanici monumenta excutias, haud temerè reperias Episcopos *Principum* titulo ante seculum undecimum insignitos. Sed apud Hedam *pag. 130.* in Diplomate Henrici IV Imperat. anno Dominicæ incarnationis MLXIV. VI. Non. Maji Trajectensi Episcopatui concesso legitur: *interventu & consilio Principum nostrorum Annonis Coloniensis, Sigefridi Moguntini, Adelberti Bremensis, Everardi*

Trevi-

Treverensis Archiepiscoporum, Burchardi Halberstadiensis Episcopi, Friderici, Godefridi, Gerardi Ducum aliorumq; fidelium nostrorum. Præcedente autem *pag.* in Diplomate ejusdem Henrici eodem anno sed 2 Kal. Maji dato iidem Archiepiscopi & Episcopi audierant duntaxat *nostri fideles.* Idem Heda *pag. 155* recitat Henrici V Imperatoris Diploma illud, quo investituris Episcopalibus renunciavit & convenit cum Calixto Papa. In quo hæc reperiuntur. *Hæc omnia acta sunt consensu & consilio Principum, quorum nomina subscripta sunt: Adalbertus Archiepiscopus Moguntinus, Fridericus Archiepiscopus Coloniensis, H. Ratubonensis Episcopus, Otto Bambergensis Episcopus, Bruno Spirensis Episcopus &c.* Inter Privilegia item Hamburgensis Ecclesiæ publicata ab Erpoldo Lindenbrogio *pag. 167* Diploma Henrici quarti Imperatoris datum anno MLXXXV, (de cujus fide nos dubitare vetat autographum, aureo sigillo munitum, in tabulario Stadensi superstes) hæc verba habet. *Habuit secum adjutores in petendo complures: ex Principibus Sigefridum Moguntinum, Annonem Coloniensem Archiepiscopos, aliquos etiam ex Ducibus ac Marchionibus.* Item: *Recognoscebant ex Principibus, Episcopus Monasteriensis Erpo, Episcopus Veronensis Renolfsogel &c.* Non opus existimo alia adducere in testimonium. Quod autem illâ fortè ætate primùm cœperat, sequentibus seculis, cumprimis à seculo decimotertio usque, factum est quasi perpetuum.

Non me fugit, Diploma aliquod de Expeditione Romana Caroli sive Magni sive Crassi nomine, à Marco Velsero erutum ex MSS. à Rittershusio editum & pòst commentariolo à Marquardo Frehero esse illustratum: inque eo mentionem fieri *Principum tam Spiritualium quàm Secularium.* Sed esse illud ὑποβολιμαῖον, jam pridem nos ostendimus *l. de Origine Juris cap. 17* Fertur quoque Diploma Caroli Magni de Basilica Aquisgranensi, ubi hæc reperiuntur verba: *Consilio*

Principum Regni noſtri Epiſcoporum Ducum Marchionum ac Comitum. Eſt autem etiam illud a me aliàs convictum impoſturæ, imo & ante me à viris eruditiſſimis aliis. Vt taceam, quod hîc ἐπίθετον *Principes* etiam Comites comprehendat, ac proinde latiore ſignificatu ſumptum queat videri.

Quicquid ſit hujus, ante ſeculum undecimum haud forte in uſu fuit, ſtrictiore acceptione Principes appellare Epiſcopos. Nec tamen etiam tunc ſtatim titulus *Illuſtrium* illis vulgò cæpit tribui; etſi jam ſeculo duodecimo id interdum eſſe factum, per videatur veriſimile. Certè nono ſeculo, cui Diplomatis natales adſcripſit impoſtor, nec *Princeps* arctiore ſenſu nec *Illuſtris* appellatus eſt quiſquam Epiſcoporum. Atque ita alter etiam qui moveri poterat ſcrupulus jam eſt remotus.

Etſi verò ita jam omnibus pateat illud in titulo Epiſcoporum falſi commiſſum crimen, fortè tamen haud abs re fuerit ſaltim hoc etiam addere, quid impoſtorem compulerit, adeo ineptire, cum ſerò admodum in Cæſareis diplomatibus titulus iſte cæperit uſurpari. Atque ego quidem fateor, me etiam impoſtoris væcordiam mirari, & cauſam delirii certò aſſignare vix poſſe. Sed ſi liceat conjecturâ uti, dixerim, ex inſcitiâ ſummâ natam culpam. Veroſimile nimirum mihi eſt, incidiſſe impoſtorem in librum aliquem formularum ſolemnium, cujuſmodi eſt Marculphi: ubi frequentiſſimum eſt *ill.* aut *Ille* pro Græco ὁ δεῖνα aut Latino N. N. ſive *nonnemo*. Qualia à nobis jam ante aliqua ſunt producta ex Marculpho. *Ill. Epiſcopus* exempli gratia, & ſimilia. Iſtud *Ill.* videtur exiſtimaſſe, ſignificare *Illuſtris*: atque ita etiam, quo tempore nondum invaluerat Aulæ ſtilo de Epiſcopo titulus iſte, præmaturè epitheton illud Diplomati inſertum eſſe. Acceſſit fortaſſis jam tum recepta paſſim conſuetudo, Epiſcopos appellandi Fürſten aut Principes ſeculares: qualibus jam olim titulus *Illu-*

ſtris

ſtris fuit attributus. Et verò jam non ſemel fecimus veroſimile, ſeculi duodecimi circiter fine Diploma eſſe confictum: illo autem tempore Epiſcopi in vulgus ipſum audierunt *Principes*, ceu ex iis quæ paulo ante attulimus liquidum eſt. Cæterùm hanc conjecturam noſtram ſive admittat quis ſive rejiciat, in nullo equidem ponam diſcrimine: poſtquam falſi crimen ipſum omnium oculis jam plus ſatis eſt expoſitum.

PROGREDIENDVM tandem nobis eſt ad detectionem SECVNDI CRIMINIS. Igitur callidè quidem ſatis veterator finxerat, impetratum fuiſſe privilegium interceſſione Rhabani Archiepiſcopi Moguntini & Salomonis Conſtantienſis Epiſcopi. Uterq; enim fuit apud Ludovicum Germanicum magnæ auctoritatis. Salomone ſanè legato ad Papam Romanum fuerat Rex uſus in cauſſa Rameſloæ Hamburgenſi Archiepiſcopatui jungendæ, primis ſtatim annis ſui in Francia Orientali regiminis: ceu legere eſt in Nicolai Papæ Bulla, quæ inter Hamburgenſes tabulas edita eſt ab Erpoldo Lindenbrogio *pag. 140.* Imò illius conſiliis frequentiſſime auſcultavit etiam poſtea Rex per omnem vitam. Rhabanus quoque in tantâ fuit (nec immerito, erat enim doctrina nemini ſuæ ætatis ſecundus) nondum Archiepiſcopus, imò pulſus Fuldâ ab improbis ſuis monachis, exiſtimatione, ut in Regio Palatio locum, & defuncto Othgario ipſum Archiepiſcopatum Moguntinum liberalitate Ludovici conſecutus ſit. Adhoc Cœnobium in diœceſi ſitum eſt Conſtantienſis Epiſcopi: hic verò ſubeſt Archiepiſcopo Moguntino. Itaque tantis interceſſoribus impetratum privilegium debuit utique haberi maximi roboris. II.

Eluſit tamen veritatis ſummus patronus Deus hominis πανουργίαν, cumque graviſſimè hac etiam parte labi paſſus eſt. Etſi enim Salomonis Conſtantienſis Epiſcopi res attemperatè ſatis conveniant cum Diplomate: Rhabanus

nus tamen minùs ex voto nebulonis ad negotium hoc accitus est. Etenim Salomon Bruschio aliisque testibus præfectus est Constantiensi Ecclesiæ anno 831, eamque rexit ad annum usque septuagesimum tertium illius seculi noni: adeoque potuit is Podami adfuisse Ludovico Regi anno Christi Octingentesimo sexagesimo sexto. Rabanus verò jam defunctus fuit anno Dominico seculi illius noni quinquagesimo sexto: adeoque jam effluxerat integrum ab obitu illius decennium, quando Diploma conditum esse voluit impostor, *interventu* illius etiam optimi & præstantissimi antistitis.

Observaverat hoc falsi crimen etiam doctissimus Heiderus, & tertio loco collocaverat inter manifesta falsi indicia. Ideoque Hyperaspista dedit operam defendendo suo Diplomati ab hoc quoque impetu, *capite sua Apologiæ tertio*. Duplici autem modo tueri conatus est Diplomatis causam. Uno, quod etiam aliàs fieri sit solitum, ut post mortem petentis privilegia concedantur. Altero, quod Rhabanus obierit quidem anno 856 (nec enim hoc vel in dubium fuit vocare ausus) Diploma autem esse confectum vel anno 54 vel 56, atque adeò vivente adhuc Rhabano. Cæterum ut liquidò & citra omnem molestiam unicuivis possit apparere, quàm nihili sint illa etiam Hyperaspistica, age producam primò in conspectum ipsa Diplomatis verba: deinde singulatim ordine utramque Hyperaspistæ exceptionem examinabo. Verba hæc sunt. *Sed ne deinceps laudes divinæ & regulares disciplinæ ibidem deficerent, dignitatem nostram, per interventum fidelium nostrorum Illustrium Rabani scilicet sanctæ Moguntinæ Ecclesiæ Metropolitæ nec non Salomonis videlicet Constantiensis Ecclesiæ præsulis postulavit.*

1. *Primum* igitur effugium Hyperaspistæ quod attinet, attenden-

tendendum est, ita omnia Diplomatis esse conscripta, quasi tum temporis quo est conditum, in Podamo Palatio præsens adfuerit inter alios Rhabanus. Cum enim dixisset Imperator, *suis obtulisse obtutibus Cœnobium sanctimonialium* Adalbertum Sacri Palatii Comitem, *per inventum*, ait, *Rhabani ita postulavit: & huic petitioni assensum præbentem* sese *decernere atq; jubere &c.* Tota narratio certè refert, quid tum temporis quo diploma est datum contigerit. De homine pridem mortuo ita loqui, atque hîc fit de Rhabano, solet nemo. Provoco ad scribendi loquendique consuetudinem, toto terrarum orbe & ab omni ævo receptam.

Ausus tamen est Hyperaspista producere diplomata bina, quæ de pridem mortuis perinde atque in hoc Diplomate fit de Rhabano, verba faciant. Alterum esse Caroli Magni Cœnobio Bajoarico Altahensi concessum anno 822 ad preces Geroldi Comitis, qui tamen bello Hunnico jam erat cæsus anno 799, testibus Reginone, Sigeberto, Hippedanno, Brunnero Tomo secundo Annalium Boicorum l. 6. Quibus addere potuisset etiam Annales Francorum. Cæterùm habetur quidem illud quod innuit Diploma apud Hundium *tomo secundo Metropolis Salisburgensis* primo loco inter privilegia monasterii Altach inferioris: esse autem illud malæ notæ, non obscurum est si cum curâ expendatur. Nos illud hoc loco totum producemus.

IN NOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITVS sancti. CAROLVS Serenissimus Augustus à Deo coronatus, Magnus, pacificus, Imperator Romanorum gubernans Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum. Quicquid enim ob amorem omnipotentis

tentis Dei ad loca sanctorum venerabilium pro mercedis animæ nostræ augmento concedimus vel confirmamus, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem pertinere confidimus. Igitur notum sit omnium fidelium nostrorum magnitudini, præsentium scilicet & futurorum, quoniam nos in Eleemosyna nostra ad deprecationem GEROLDI Comitis fidelis nostri, concedimus atque confirmamus ad Monasterium S. Mauritii, quod est situm in Ducatu Bajoariorum in loco nuncupante Altaha, ubi Orulfus rector præesse videtur, locum quendam in Avaria, ubi Dieloha fluvius Danubium ingreditur. Est autem æstimatio illius loci quasi 40 mansorum. Qui locus sub omni integritate partibus memorati Monasterii per hanc nostræ auctoritatis largitionem vel confirmationem perpetuis temporibus proficiat in augmentis. Præcipientes ergò jubemus, ut nullus quilibet fidelium nostrorum memorato Orulfo Abbati, vel successoribus ejus, aut monachis in memorato Monasterio vitam degentibus, ullam inquietudinem aut calumniam aut diminutionem de prædicto loco ullo unquam tempore facere præsumat, sed perpetuis temporibus, per hoc nostræ auctoritatis præceptum vel largitatis donum, robustissimo jure pars ipsius monasterii teneat atque possideat. Et ut hæc præceptio nostra vel confirmatio nostris vel futuris temporibus meliùs conservetur, de annulo nostro subtùs sigillare jussimus. Datum 6. Cal. Decembr. anno Christo propitio Imperii nostri duodecimo Regni verò in Francia 44, atque

37. *in Italia, Indictione quinta. Actum Aquisgrani Palatio regio, in Dei nomine feliciter.*

Hactenus Diploma illud. Verumenimverò falsò hoc effictum esse, multa liquidò ostendunt. Satis est observasse illud: *situm in Ducatu Bajoariorum:* nullus enim tunc erat Bajoariorum Ducatus, sed cum devicto Tassilone extinctus dudum fuerat. Non etiam tunc *Orulphus* aliquis Cœnobium illud rexit, verùm, quod etiam Hundius notavit, Fulradus. Sed & quî Geroldus Comes potuit petere à Carolo aliquid dari Cœnobio in Avaria situm, quum Avaria vivo Geroldo nondum fuerit à Carolo plenè subacta? Annus porrò incarnationis Dominicæ sive Imperii XII est Regni in Francia quadragesimus quintus, in Italia quadragesimus primus. Taceo, solœcismos Diplomatis non convenire emendatæ scriptioni Carolinorum diplomatum aliorum. Quid? quod non æquè Diploma hoc perspicue loquatur de Geroldo vivo, atque de Rhabano superstite sit in Ludoviciano. Autorem tamen etiam illius Carolini diplomatis credidisse, Geroldum Comitem istum, cujus rogatu Carolus Magnus beneficio affecit Cœnobium Altahense, tum temporis adhuc fuisse in vivis, haud negari potest. Imò verò probabile est, alium hunc fuisse Geroldum Comitem ab illo, qui periit bello Hunnico. Hic enim nudè Comes in Diplomate hoc appellatur: qui interemptus autem est ab Hunnis, is Eginhardo & Annalium auctori dicitur *Præfectus Bajoariæ*: Sigiberto *dux Bajoariæ*, h. est Præfectus militiæ in Bajoaria: (ubi perperam legitur tamen *Gerhardus*, & mors refertur in annum 800). Hermanno Contracto *pussimus signifer Caroli*. Tantæ autem dignitatis virum non nisi Comitis titulo insignitum à Carolo Magno, cui carissimus fuit & virtute & affinitate, frater quippe Hilde-

Ff gardis

gardis Reginæ, quod Aventinus annotavit, non est verosimile.

Alterum Diploma, quod Tomo primo *pag. 127 Metrop.* Hundii inter Frisingensia privilegia reperitur; itidem nihil juvat Hyperaspistæ effugium illud primum. Etsi enim Privilegii Frisingensis illius fides admitti queat; non tamen Catalogo Episcoporum Frisingensium (quo teste unico Hundii illustrator C. Geweldus scripsit, Walthonem Episcopum, cui Privilegium concessit Ludovicus Rex anno 906, obiisse anno 905 mense Majo) possumus credere. Quam sanè incerti plærumque soleant esse Catalogi ejusmodi tantum non omnes, notum est iis qui eos versaverunt manu diligentiore. Ipsemet Hundius de Erstembergo Frisingensi Episcopo septimo, cui decimus successit Waltho, ait: *Quo anno obierit incertum est, dicitur autem sepultus in Capella S. Petri.* Paulo ante tamen dixerat: *administravit Episcopatum annis 18.* Tempora itaque successionis Frisingensis cathedræ utique non sunt omninò certa. De proximo antecessore Walthonis Arnolpho ita scribit idem Hundius: *Præfuit solùm annis octo, sed annus electionis non concordat cum superiore numero Annonis Episcopi.* Imò Hundius disertè de Vttone successore Walthonis ait: *Vixit tantùm uno anno in Episcopatu, ante confirmationem mortuus, alias Otto: qui interfuit expeditioni magni Ludovici Romani Regis contra Vngaros, anno 907. Aventin. fol. 480.* De hujus item successore: *Dracolphus electus est Episcopus anno 908.* Hisce admissis, anno demum nongentesimo sexto obiit Waltho, non quinto. Atque ita vivo adhuc atque superstite Walthone concessit Privilegium illud suum Rex Ludovicus.

Quin itaque frivolum sit primum Hyperaspistæ effugium, nemini non jam est manifestissimum. Et verò quod ex omnis ævi monumentis Socii Hyperaspistici tantùm duo illa inepta exem-

exempla potuerint omni suo conatu corradere, satis pro indicio est, illud quo nos, crimen falsi commissum esse in Diplomate circa Rhabanum, usi sumus argumento ab obitu Rhabani desumpto, invicti esse roboris.

Alteri effugio ut aliquid hic objiciamus, nulla est necessitas. Jam tum enim hujus libri *pag. 118* iterumque *pag. 123* demonstravimus, Ludovicum nostrum Germanorum Regem post obitum demum patris Pii cæpisse libera potestate in Regno suo *imperare:* atque ita annum vicesimum sextum regni, qui aliquâ possit specie dici annus *Imperii*, esse Christi annum sexagesimum seculi noni sextum. Adversatur certè sibimetipsi Hyperaspista, quandocunque ab initio regni Bajoarici numerat annos *imperii* Ludoviciani. Contendit enim acriter *cap. 1. pag. 7* *Imperatoris* nomen competiisse Ludovico propter amplitudinem regni & liberam regnandi potestatem. At vivo patre Pio agnovit Ludovicus superiorem patrem *Imperatorem*, & Bojariæ regni tunc angusti fuerunt limites. Ac proinde tum saltim temporis *Imperator* audire non potuit, juxta ipsiusmet Hyperaspistæ doctrinam: nec ab illius Bajoarici regni primo momento exordium *Imperii* potest computari. Certum igitur est, non in vivis sed pridem defunctum fuisse Rhabanum, quando Ludovicus Rex anno alicujus *Imperii* sui vicesimo sexto Diploma condidit. Atque adeo & Alterum Hyperaspistæ effugium cum rubore, si quis pudor superest, non potest non sese in tenebras recipere.

ETIAM secundum itaque falsi crimen, circa eos commissum quos veterator effinxit impetrandi Diplomatis intercessores, cum sit in aprico propositum, hunc etiam locum omnem possumus nunc etiam nos deserere.

CAPUT XIII.

Falsò in Diplomate asseri, quod jam tum Cœnobium fuerit situm in insula, ibiq; initiò statim constructum: illud enim pòst demum, seculo Christi decimo, in insulam translatum, antehac autem alibi fuisse conditum.

QUæ hactenus attulimus, quantum arbitror, non δοξαστικῶς sed planè ἀποδεικτικῶς multorum falsi criminum Diploma convicere: atque ita demonstrarunt, Diploma illud, post tot falsi crimina evicta, tanquam fœtidum corpus oportere abjici, aut æternis tenebris sepeliri, indignum nempe quod diutiùs in oculis hominum & solis luce versetur, aut cujus amplius ulla haberi ratio debeat. Fortassis tamen haud fuerit nefas, illud jam conquiniscens & deploratum pridem cadaver, adhuc quasi per triumphum, etiam minore quodam argumentorum acumine, nonnihil vellicare. Nos, quasi liceat, hoc imposterum agemus: paucis tamen, ne videamur nimis operosi, aut ipsum adhærentem fœtido cadaveri pulvisculum velle excutere.

Prima autem vice nunc id duntaxat sub examen vocabimus, quod in Diplomate dicitur, de loco ubi jam tum conditum fuerit Cœnobium.

Verba Cæsarea talia feruntur de Adalberto. *Obtulit obtutibus nostris quoddam Cœnobium Sanctimonialium nomine Lindaugia, situm intra lacum VVitsehe, & constructum in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ.* Quemadmodum in Palatio Podamo subsistentis Ludovici Regis oculis potuerit offerri Cœnobium, non apparet quidem; non tamen nunc id nos morabitur. Quod autem de loco & nomine Cœnobii hîc habetur,

habetur, falsum utrumque esse, saltim perquam verosimile nunc faciemus, si non, ceu priora, omni ex parte certum & inconcussum. . De loco autem agemus primum; deinceps de nomine.

Quod LOCVM igitur attinet, superest antiquissima traditio, Cœnobium initiò fuisse constructum extra insulam, ad Lacus Podamici partem dexteram, ubi etiamnum reliqua sunt vernacula vocabula Nunnenhorn & Nunnenbach: ipsammet Abbatissam autem vixisse Wasserburgi: ex illis locis & Cœnobium & Abbatissæ sedem in insulam fuisse translatum, Præfectum autem Cœnobii occupasse sedem pristinam Abbatissæ Wasserburgi, donec illa vendita est cuidam Domino Kiselegkio, qui eandem rursus, anno Christi post millesimum ducentesimum octogesimo, quingentis marcis Ulrico & Marquardo Schellenbergiis vendiderit.

Vnus, quod equidem ego nunc sciam, Gaspar Bruschius illius vetustissimæ traditionis memoriam posteris conservavit in quodam quod appellavit Idyllio de Wasserburgo, quodque addidit inter alia suæ *Centuria prima Monasteriorum Germania* editæ pòst Ingolstadii anno 1551. Quandoquidem liber ille in paucorum hodiè est manibus, multò minus illud Idyllion legi solet;.nos partem ejus quæ ad nostrum hoc negotium attinet, bonâ fide hîc recitabimus. Ita igitur Bruschius quidem canit.

Est locus, Acronii sed dextro in littore Ponti,
Dictus ab immensa undarum ipsa mole & abysso
Voce Hydropyrgon Græcâ: Castrum undiq; fractum
Hugonis Comitis de Forti Monte, Morcæ
Principis ac Domini in Tettnango, & ad inclyta Rupis
Ruffæ castra & in Argoviana Principis arce.

Castrum inquam vastatum olim, cum divite pago
Nonnarum prope cornu, circumquaq; Lyæo
Vestitum. Poteras magis aptâ dicere voce
Bacchipyrgon: ita est locus undiq; vitifer & tam
Procreat omnino generosi munera vini.
Temporibus priscis fuit hæc arx inclyta sedes
Sacratæ Dominæ, quæ Dux Regina Parensq;
Virginei cœtus erat, ad Lindavica nostro
Tempore (dum locus est mutatus) templa sedentis.
Nam tum virgineus chorus hic habitabat eo ipso
Sylvestri umbrosoq; loco, Nonhornia quo nunc
Villa jacet: medius vel qui est pagum inter utrumq;,
Quorum alter Nonnarum Cornu dicitur, alter
Fertur earundem Germano nomine Rivus.
At cum sacra domus tandem Monialium in ipsum
Vastum esset translata Lacum, in quo nunc quoq; pul-
Cernitur esse sita, immenso circundata Ponto: (chre
Contiguisq; ornata & multis ædibus, altis
Turribus, ac muro infestos arcentibus hostes;
Tum fuit hæc arx Cœnobii præstantibus ipsis
Præfectis domus atq; habitatio & optima sedes.
Donec eam Dominus quidam Kiselegkius emptam
A Domina Abbatissa ad se pertraxit. Is ipse
Quingentis marcis, elapsis pluribus annis,
Vendidit Vlrico & Marquardo rursus eandem
Schellenbergensi prognatis gente vetusta:

Cum post mille annos quoq; ducentesimus iret
Octogesimus & Christi de Virgine nati.

Hæc omnia Bruschius. Utrum autem hæc an illa quæ in Diplomate continentur sint veriora, jam dispiciendum. Quod ut quam optimè possit fieri citraque ullum præjudicium, præmittemus proximè antiquissimam Cœnobii in editis hactenus monumentis superstitem memoriam.

IGITVR citrà controversiam Cœnobium attinent illa quæ *l. 1. cap. XV Historia vitæ S. VViberadæ* narravit Hepidannus S. Galli Monachus. Quam historiam *Parti secundæ Tomi primi Rerum Alemannicarum* inseruit primus editor Melchior Goldastus. Adferemus huc locum integrum: cùm ut citra molestiam possit testimonium illud expendi, tùm quia habet nonnulla quæ etiam aliis de caussis à nobis erunt attendenda. Sed & reapse hoc demum est omnium antiquissimum de Cœnobii rebus documentum: quoniam & ipsemet Hepidannus hæc scripsit seculo undecimo, & quæ narrat contigerunt seculo Christiano præcedente. Diploma enim Cœnobiale amplius non moramur: quia totum est commentitium & longe recentius. In hunc verò modum habent sese illa Hepidanni. 1.

At Cilta invidiose tumens contra Virginem propter ejus inobedientiam, simul verita sibi decrescere quæstum si diu ibi moraretur, demandavit Episcopo, quod vellet cum illo secretò verba miscere. Adveniens, postquam semotis cæteris multa perfide quasi fideliter de virgine locuta est, etiam hanc sententiam subintulit. Compertam habeo vestram spiritualem voluntatem erga eandem puellam, quod eam si vobis occasio datur valtis inserere alicubi choro sanctimonialium: quatenus tuta à mundiali fluctuatione liberius in Dei servitio possit durare: ad hoc etiam rescitum habeo vestrum iter Lintbaugiam. Eò loci si vos non aliàs trahit voluntas, consiliarer ejus insertionem, tum quod conversatio ibi valde spiritualis est, tum quod promptior ei

illic pateret ingressus: ibi enim omnia vestro nutui parebunt. Præsul autem hæc de radice dilectionis procedere autumans, lætus effectus est, & præcipiens ratem armare, misit quendam de suis servientibus B. Virgini intimandum, ut sibi ad navim eunti expedita foret ad navigandum secum ad prædictam insulam. Sed illa, antequam Episcopalis legatio venisset, ingressa basilicam oratura prosternitur coram quodam altari in honorem Sancti Galli consecrato. Et sicut fuit voluntas Dei inter preces obdormivit, & vidit oraculum, nec non somnium: beatum virum sibi vas sanguinolentum porrigentem multis spurciciis plenum, dicentemque sibi, si ad locum, ad quem Episcopus reducere cupit, perveneris, hunc sordidum victum manducabis & sanguine Kerbirgæ reclusæ ibi inebriaberis. Cumque evigilasset & secum miraretur de somnio, offendit eam legatus in admiratione. Qui cum deposuisset ei mandata Præsulis, non respondit ei nec ad unum verbum, sed dimisit illum abire sine affatu. Super qua admirans Episcopus, continuò autem cogitans ei aliquid revelatum esse, navigationem suam peregit: & ad urbem Deo gubernante ipsa die prosperè rediit.

11. Hactenus antiquissimum Cœnobii rerum monumentum. Proximum huic est illud quod habet Hermannus Contractus in Chronico ad annum Domini MLI, de Henrico III Imperatore verba faciens, *Ipsis diebus, defunctis uno pene in tempore Lindaugiensi & Buchaugiensis Abbatissis, Iuota nobilis prudens & religiosa vidua, utrique loco recuperando ab Imperatore præficitur.* Est Hermannus hic Hepidanno nonnihil senior: quippe qui in fata concesserit anno post millesimum quinquagesimo quarto: atq; adeo hactenus illud Hermanni possit haud immeritò haberi monumentum omnium antiquissimum rerum Cœnobialium; quoniam tamen quæ in Vita Wibaradæ memorantur, jam seculo decimo contigerunt, nec multò post Hermannum literis sunt exarata, primus locus illis meritò maneat.

Præter hæc duo porrò nihil in veteris ævi monumentis de Cœ-

de Cœnobii rebus hodie superat, quod quidem huc pertineat citra controversiam. Etenim trahunt huc nonnulli 111 etiam illud, quod ad annum 948 notavit idem Hermannus Contractus hisce verbis: *Lindaugia concremata est.* Alii autem de oppido id nominis agi existimant. Quorum sententiæ accedere, sunt quæ moveant me haud exigui ponderis. *Primò* enim si de Cœnobio fecisset sermonem Hermannus, illum instituisset perinde atque fecit ad annum 937: ubi ita loquitur: *Monasteria S. Galli & S. Bonifacii cremantur.* Hepidannus conflagrationem illam referens iisdem penè utitur verbis: *Lintaugia concremata est Nonis Iunii.* Paulò antè autem sic itidem scripserat: *Anno DCCCCXXXVII Monasterium S. Galli concrematum est VI Kal. Maj. in IV feriâ.* Illa utique diversa loquendi ratio, de Cœnobio aut ejus combustione vel Hermannum vel Hepidannum non egisse, haud obscuro est indicio. Perinde sanè atque de Lindaugiâ, scripsit de Ratisbona etiam Hepidannus: DCCCXCII *Radesbona igne cremata est.* Idem *secundò* confirmatur eo, quod de hujus conflagrationis autore præclari narrant historici. Ita enim loquitur *l. 5. c. 9 fol 51b.* Joan. Stumphius: *Anno dom. 948* ist die Stadt Lindaw verbrant durch Hertzog Herman von Schwaben / schreibt *Hermannus Contractus.* Gulerus *l. 8. Rhetiæ fol. 106. a.* paulo plus addit. Als man jetzund DCCCCXLVIII Jahr von der Geburt Christi zehlt / hat gedachter unser Hertzog Hermann Lindaw / ich weiß nit was Ursachen / in brand gesteckt / und das Brägentzer Schloß mit hülff Käysers Otthonis mit gewalt eingenommen. Bucelinus rem eandem *Rhætiæ suæ pag. 196* hisce verbis narravit. *A. C. Hermannus Dux noster Rhætorum Alemannorumq; collectis copiis, incertum qua ex caussa, Lindavium flammis absumit, & castrum Brigantinum jussu Otthonis Cæsaris expugnat.* Fefellit quidem memoria Stumphium, dum credidit illud de Hermanno Duce lectum sibi apud Contractum, nisi alio fuerit usus exemplo; indubie tamen & ille & Gulerus ex

vetustis id monumentis accepit, etsi Bucelinus non nisi Gulerum videatur secutus. Si Hermannus Dux autem incendium illud instituit, non de Cœnobio sed de oppido loquuti sunt Hermannus Contractus & Hepidannus. Fuit enim Dux ille Princeps pius & religiosus, ut proinde non jusserit ille Cœnobium incendi & quidem sanctimonialium virginum. Cur oppidum incenderit latet quidem caussa, verosimile tamen est eandem subfuisse quæ Brigantium fecit expugnari. Accedit *tertio* quod non de Cœnobii combustione agi, usq; adeo videatur liquidum, ut non duntaxat Stumphius, Gulerus, & Bucelinus (Munsterus enim fateor de Cœnobio accepit) hoc agnoverint, sed ipsiusmet etiam Susannæ Cœnobii Abbatissæ nomine Cæsareis Commissariis fuerit propositum (ut verba sese habent *Memorialis* quod magno Apologetico operi Urbis additum est sub lit. q.) daß umb das Jahr 948 das Städtlein Eschach (hac appellatione ipsamet Urbs Lindaugia illi venit) ein vierthel Stund von dem Stifft / von Hertzog Herman zu Schwaben in brand gesteckt. Illa igitur quidem Contracti & Hepidanni de concrematione Lindaugiæ, non Cœnobium sed oppidum attinent. Nec verò utrum flamma etiam Cœnobium corripuerit, ullo constat certo testimonio.

VI. Hyperaspista porrò Cœnobiticus *cap. IV. §. 4. Arg. 1. pag. 31.* non dubitavit ad res Cœnobii trahere antiquam tabulam Carolo Crasso Imperatore conscriptam, imò ità loqui, quasi pridem fecerit idem Joachimus Vadianus. Verba ipsamet ita sese habent. Ja es ist erweißlich / das der Flecken Eschach schon zuvor dem Stifft Lindaw zugehörig gewesen / &c. Zu dessen bescheinung bringt *Vadianus tomo 3. Alemannicarum rerum fol. 82.* (scrib. 62.) einen uhralten Brieff ein / so *datiret* im andern Jahr deß Keyserthumbs *Caroli Crassi*, der ein Sohn gewesen *Ludovici Germanici*, darin gemeldet wird / daß *Eskinhova*, welches eben ist Aeschach / gehöre nach *Lindavia*, oder Lindaw. Also lauten die wort:

Ego

Ego N. cum manu Advocati mei Cozelti accepi à quodam homine, nomine Auguento in Zurichgouue, in loco qui dicitur Eskinhoua, ad curtim Lindauua pertinente VIII juchos de terra, statim in jus Monasterii (S.Galli) *redigendos &c.* Worüber *Vadianus* alſo ſchreibt: *Sepe verò charta antiqua pagum Turegi à pago Durgauorum separant, interim uno utrumq; nomine complexi: quem Tigurinum olim fuisse minimè vana conjectura est. Curtis Lintouua hodie celebre oppidum est, Lindavium dictum, in Lacu Brigantino. Annales nostri Lindaugiam vocant. Quam totam incendio conflagrasse legimus Anno salutis 948. Biennio videl. post Rachilta mortem, quæ nota est Lindaugiensibus. Curtes Alemanni vocabant loca celebria oppidave, aut in ipsis oppidis domicilia celebrium hominum. Scripta autem est hæc Charta Carolo Grosso imperante, quem in Augiâ Majore, quæ infra lacum Brigantinum est, sepultum esse supra diximus.* Hæc cum attulisset Hyperaſpiſta, eâdem fronte auſus eſt addere. Wird derowegen D.H. von ſeinem *Achille* ſelbſt dem *Vadiano* überwieſen/ daß der Stifft Lindaw/ ehe die Aeſchecher die Inſul bezogen/ ein berühmet vornehmes Orth geweſen / deſſen der Orth Aeſchach ein *pertinens* war. Item: D. H. weiſe einen ſolchen Brieff auff für die Aeſchachiſche erdichte Reichsfreiheit.

Hæc omnia habet Hyperaſpiſta. Dubites autem meritò (ſi ſcapham ſcapham vocare licet) impudentiâ ne magis laborent an inſcitiâ. Utroque certe in vitio cubant. Impudens nimirum facinus eſt Hyperaſpiſtæ, quod non verecundatus ſit de Vadiano affirmare: quaſi ille 1 in probationem juris Cœnobialis in Eſchach produxerit Chartam illam concambii Carolo Craſſo imperante conſcriptam: quaſi 2 Vadianus voce *Lintauua* intellexerit Cœnobium, cum verba ejus ab ipſomet Hyperaſpiſta adducta diſertè loquantur de oppido Lindavio non de monaſterio. Impudens facinus eſt, quod Hyperaſpiſta illa verba Vadiani ſine rubore auſus fuerit in medium proferre. Impudens denique eſt facinus, quod auſus fuerit do-

sit doctissimo Heidero insultare Vadiani isto testimonio, quasi hinc pateat Cœnobium valuisse magna auctoritate in Eschachenses priùs quam in insulam commigraverunt, cum tamen Vadianus ne verbulo quidem ibi Cœnobii Lindaviensis meminerit. Jam verò & inscitiam arguit interpretatio vocis *Curtis* de monasterio. Est enim quidem vocabulum illud nonnihil πολύσημον: at pro Cœnobio nunquam solet accipi. In medio sunt præclara illius sequioris ævi vocum Glossaria, à viris literatissimis inque scriptoribus ejus ætatis versatissimis conscripta. Quæ inter cum emineant Glossarium Petri Pithœi, Friderici Lindenbrogii quod etiam Pithœi comprehendit, Gothofredi Wendelini, & quod de *Vitiis Sermonis* inscripsit opus nunquam satis laudandi Joannis Gerardi Vossii, sola illa consuluisse satis fuerit. Qui velint possunt addere quæ de usu vocabuli *Curtis* annotavit Joachimus Vadianus *Epistola ad Henricum Bullingerum de obscuris Alemannicorum verborum significationibus*, quam inseruit *Antiquitatum Alemannicarum Tomi secundi parti primæ pag. 60* Melchior Goldastus, & ipse ille Haimensfeldius *Tomo I Parte I in caput X Casuum Eckhardi junioris pag. 125.* Habent quidem & monasteria suas *curtes*, sed ipsa monasteria non solent audire *curtes*. Neque in illa charta antiqua agi de *curte* monasterii, facilè observatu est: quandoquidem monasterii nulla fit mentio. Utque concesserim Cœnobium jam tum dictum *Lintaugia*, ceu legitur in Diplomate; debuisset scribi in charta illa veteri: *ad curtim Lintaugiæ pertinente:* casu scilicet genitivo. Nunc autem scribitur: *ad Curtim Lintauua pertinente*, casu accusativo: quandoquidem scilicet ipsa Curtis fuerit appellata Lintouua. Sed & paulò pòst patebit, quo tempore scripta est illa charta, Cœnobium adhuc fuisse situm extra insulam, & Lintouuæ nomine non audiisse. Illam sanè chartam de Cœnobio non agere, jam tum est liquidum. Intelligi verò oppidum, &

quam-

quamobrem illud Curtis tunc fuerit appellatum, sequente Capite docebitur.

IN UNIVERSUM igitur duo duntaxat ex omni illo tempore supersunt genuinæ notæ monumenta, quæ Cœnobii res attingunt; eoque & solis illis possumus nunc uti, in primordia ejus inquisituri.

Vt igitur ad rem illam aggrediamur: extra omnem est controversiam, saltim seculi Christiani undecimi anno quinquagesimo & insulam habitasse Cœnobium & suam habuisse Abbatissam. Vtrumque enim referentem Hermannum Contractum, scriptorem σύγχρονον & vicinum, jam audivimus.

Nihil est etiam caussæ quare fidem eorum quæ Hepidannus retulit in historia B. Wiboradæ, vocemus in dubium. Non enim quidem coævus fuit sed centum amplius annos junior, & solent ejusmodi historiæ multum trahere ex affectu aut etiam superstitione; quæ nos tamen protulimus suspicionem cur moveant non video. Igitur hoc etiam credere licet: quando Salomone tertio id nominis Constantiensi Episcopo Wiborada vixit adhuc Constantiæ, & quidem paulò antequam pia illa puella ad S. Galli concessit, jam Cœnobium fuisse constructum in insula. Agebatur autem tunc annus Christi nongentesimus duodecimus. Salomon scilicet ille factus fuit Episcopus Constantiensis anno noni seculi nonagesimo secundo, teste Hepidanno & aliis. Illa porrò quæ ex Hepidanno narravimus contigerunt, paucis diebus antequàm Constantiâ relictâ ad S. Galli cum Salomone Episcopo migravit Wiborada, quod diserte dicitur *cap. 16.* Quarto autem fermè pòst anno in Pentecoste, à Salomone Episcopo, juxta basilicam S. Magni Wiboradam esse inclusam, narratur *cap. 19.* Illam *inclusionem*, uti vocabant, factam esse anno DCCCCXVI legitur in Chronicis & Hermanni Contracti & Hepidanni. Ut proinde verum sit quod diximus; anno nempe

gentesimo duodecimo illa quæ ex Hepidanno adduximus contigisse.

Saltim hactenus itaque certi sumus de Cœnobii habitatione insulari. Obiter verò liceat hujus ætatis pace annotare, nec illa Wiboradæ nec Henrici III Imperatoris ætate, in existimatione fuisse sanctæ vitæ Cœnobiales virgines. Præterit me quidem, quid sit illud quod Wiboradæ in somnio fuit dictum, *de sanguine Kerbirgæ reclusæ:* satis tamen liquet, specie *sordidi victus* quo sit cibanda malos mores Cœnobii significatos, & propterea locum illum à beata puella esse vitatum. Non etiam Viduam peregrinam præfecisset Imperator Henricus Cœnobio, si in Virginum illo collegio fuisset idonea inventa, quæ Abbatissæ munere fungeretur. Quò respeximus jam *pag.172*, contra ea quæ de religiosis peregrinationibus scripsit Munsterus agentes.

QUEMADMODUM autem hæc vera esse etiam nos affirmamus, ita illa etiam quæ Bruschius cecinit de primâ Cœnobii extra insulam constructione neutiquam neganda sunt.
1. Et quidem *primò* hanc narrationem longè esse fide digniorem illâ alterâ quæ fide Diplomatis nititur, liquet facilè unicuivis: quandoquidem ex omni veteri ævo nihil huic refragatur, Diploma autem totum est confictum, & quemadmodum circa conditorem Cœnobii & confirmatorem aliaq; commisit putida mendacia, ita profecto nec circa locum nec circa tempus Cœnobii constructi potest illi securè credi. In universum autem inter plures narrationes, illa cui nihil potest objici, auctoritate prævalet alteri mendaciis refertæ. Adhoc illa Bruschiano carmine cantillata narratio etiam ideò saltim verosimilis est; quandoquidem antiquior est Diplomatis relationibus. Nec enim potuit temerè effingi illa jam Diplomate prævalente. Etiam ergo suâ antiquitate meretur majorem fidem, ut ævo gestæ rei propior. Hactenus sanè præsumi

illa

illa relatio bona debet, donec falsi fuerit convicta. Id quod fieri non potest, cum nulla de Cœnobii vetustissimis rebus supersint monumenta.

Ad hoc porrò astruit fidem isti narrationi illa etiamnum superstes appellatio locorum *Nonnenborn* & *Nonnenbach*. Optimè enim quidem illa convenit huic traditioni. Sed si Diploma audias nulla illarum appellationum apparet ratio. Nec temerè excogitaveris causam illarum nuncupationum saltim verosimilem. Renuunt quidem hodie *Nonnæ* vocari quæ in Cœnobio degunt Virgines (jam tum sanè Munsterus *l. 2. Cosmogr. cap. 239* scripsit: wollen nicht Nonnen sondern Freyfrawen gescholten werden: hodie Chorfrawen aut Chorjungfrawen nuncupari amant) olim verò *Nonnas* vocatas, nec perinde ut nunc seculariter eas vixisse, nec Cœnobium ipsum audiisse *Seculare*, abunde notum est. Quin igitur ab sanctimonialibus virginibus nata sintilla vocabula *Nonnarum rivus* & *Nonnarum cornu*, vacat itidem dubitatione. 2.

Fidem *Tertio* huic traditioni facit illud, quod annexum est de domo quam Wasserburgi habuit olim Abbatissa. Hæc enim vera esse, ne hodie quidem Cœnobiales fortè diffitebuntur. Sed & Munsterum quoque jam audivimus *pag. 148* aliquid memorantem de Præfecti Cœnobialis Wasserburgica habitatione. Quin imò in districtu Wasserburgico superfuerunt bona nonnulla agrestia usque ad annum 1593, quo vendita sunt Illustri Jacobo Fuggero: Literæ Contractus habentur in magno opere Urbis *pag. 952*. 3.

Confirmat *quarto* hanc traditionem illa, quæ jam ante quadringentos circiter annos viguit in ipsa civitate Lindaugiensi communis fama, de tempore quo in insula fuerit primò constructum Cœnobium. Constans nimirum fama tum fuit, fundatum in Insula Cœnobium ducentis annis priùs quam Eschachenses transierunt in Insulam. Transitum autem 4.

illum

illum factum demum esse seculo duodecimo, capite sequente liquidò probabimus. Unde retrò numeratis annis ducentis, constructum fuerit in Insula Cœnobium seculo demum decimo. Id quod à veritate est alienum, si prima Cœnobii exordia statim in Insula sunt jacta. Jam tum enim seculo nono, & quidem Carolo Magno aut Ludovico Pio imperante, cœpisse Cœnobium, omnium consensu traditur. Omnia autem tum demum rectè respondent famæ, si primam originem quidem accepit Cœnobium nono seculo sed extra Insulam, in ipsa autem Insula seculo demum decimo sedem collocavit.

Hujus autem quæ seculo decimotertio viguit famæ præclarum monumentum superest in *Rotulo illo depositionis testium*, quem Cœnobium citra omnem exceptionem, tanquam verissimam, obtulit Cæsareo judicio, atque inde communicatum, inclytus Senatus Urbis adjunxit magno suo Apologetico operi sub *n. 7 pag 527.* Est ille quidem & principio & fine mutilus; confectum tamen fuisse circa finem seculi decimitertii, rectè colligit doctissimus operis illius Apologetici scriptor Daniel Heiderus *in Adjuncto signato literá V pag. 526.* In illo Rotulo autem *pag. 529* testium unus sexaginta sex annorum ità deposuisse scribitur: *Vlricus dictus Brender civitatis Lindaugiensis testis juratus, novodio* &c. *R. De 1. 2. 3 4. articulis dicit, sibi nil constare: nisi quod est communis opinio hominum in opido Lindaugiensi habitantium, quod monasterium Lindaugiense ad ducentos annos fundatum fuit, antequam opidum Lindaugiense* (intelligit vero Eschach) *transferretur de loco dicto* der Altmarckt *ad insulam Lind. Et hoc audivit à dicto Birtel qui habuit centum annos, qui dixit hoc idem se audivisse à patre suo, qui similiter fuit centenarius.* Hæc Rotulus. Vnde discere est, non duntaxat communem fuisse tunc famam illam ad quam provocavimus, sed etiam ab iis acceptam, quorum vita ipsum seculum decimum fortassis attigit: ac proinde sic satis tutò posse

posse illi credi. Etsi enim unicus duntaxat testis hoc dixerit, non debet rejici narratio: regulariter enim unius quoq; testis assertioni creditur, quando verosimilis est. Ut post alios docet Meichsnerus *tomo 2. l. 2. decis. 4. n. 134.* Cumprimis verò si testis sit persona honorata: qualis utique fuit Brenderus patricia natus familia, ut etiam Birtelius, ex cujus ore sua accepit Brenderus.

Quandoquidem autem hæc ita sese habent, veram esse illam Bruschiano carmine traditam narrationem, saltim temerè negari haud potest. Acceptari certè illa meretur, donec falsi fuerit firmis rationibus convicta. Id quod nunc tamen fieri non poterit, quia hactenus quidem nulla in lucem prodierunt vetusta & bonæ notæ monumenta, quæ primordia Cœnobii nos disertè docere sint idonea. Saltim interea igitur licet affirmare, Diploma falsò asserere quod statim initiò in insula constructum sit Cœnobium.

Non est verò quod quem turbet multitudo & auctoritas eorum, qui in ipsa insulâ Cœnobii jacta prima fundamenta hactenus vel tradiderunt vel opinati sunt. Omnis enim illa fama à Cœnobio est sparsa, non tamen antequam Diploma fidem ibi cœpit invenire. Quotquot etiam libris editis hoc narravere vixerunt denique avorum memoriâ: vetustiores scriptores haud invenias fortassis, certè hactenus nequidem ab Hyperaspistis in testimonium producti sunt. Jam verò Diploma illud ex mendaciis esse consutum, jam tum probavimus; itaque nec multitudo nec auctoritas illorum qui sese passi sunt à Cœnobialibus decipi veritati potest opponi. Id quod jam tum monuimus *pag. 142*, cumprimis autem integro *cap. X.* Docebimus vero hoc iterum infrà.

ETIAMSI AUTEM evicto illo falsi crimine, jam satis fecerimus officio nostro, fortassis tamen haud fuerit absque operæ pretio, si nonnihil etiam de tempore cum

omnium primæ tum secundæ in insula Cœnobii originis, ut & de utriusque illius originis auctoribus, adferamus.

Quod primæ igitur aut secundæ Originis tempus attinet, nullum quidem superat certum testimonium ex veteri ævo traditum scripto, fortè tamen haud inani conjecturâ licet aliquid asserere. Quandoquidem scilicet constans est fama quam nullis rationibus queas convellere, jam tum seculo nono Cœnobium cœpisse, saltim verosimile est hoc licere etiam imposterum opinari. Quin imò quia plærique in tempora usque Caroli Magni primordia illa rejiciunt, ne nos quidem illis refragari audemus.

Secundam in ipsa insula originem fas est adhuc majore verisimilitudine referre in seculi decimi initia. Et verò convenit hoc cum illâ veteri fama quæ annis jam circiter quadringentis in oppido Lindavio fuit communis, cujusque ad seculum usque illud decimum memoria pertingit. Ceu paulò ante apparuit ex Rotulo vetusto testium. Idem conjicere nos facit illius temporis conditio. Nec enim indubie mutavit sedem pristinam Cœnobium, nisi aliquâ urgente mutationem necessitate. Si historiam autem consulimus illius tempestatis, Hungarorum primò sævissima arma migrationem ex continente in insulam, tanquam in locum tutum, potuerunt etiam imperasse. Quanquam verò Hungarorum in Germaniam irruptiones jam cœperint anno 900, statim ab obitu Arnolphi, Alemanniam tamen sæva illa gens infestavit demum anno 909. Hermannus Contractus ad annum illum: *Hungari Alemanniam petunt. Bellum Francorum cum Hungaris.* Hepidannus: *DCCCCIX Agareni* (ita ille Hungaros vocat) *Alemanniam intraverunt. DCCCCX Agareni cum Alemannis & Francis pugnaverunt, eosq; vicerunt.* Reginonis continuator: *Anno Dominicæ incarnationis DCCCCIX Hungari Alemanniam ingressi sunt. Anno Dominicæ incarnationis DCCCCX Franci & Alemanni in*

Bava-

confinio Bavariæ & Franciæ cum Hungaris congressi, miserabiliter aut victi aut fugati sunt. In quo prælio Gyselbardus Comes interiit. Nolo alios testes adducere qui idem narrant. Nec verò Alemanniam nisi demum anno XIII iterum Hungari depopulati sunt. Cæterùm quoniam anno XII in insula jam sedem fixisse Cœnobium docuimus, verosimile, fit illo infelice cum Hungaris anno X instituto conflictu territas bonas virgines, tunc statim aut sequente anno, relictâ continente terrâ, in insulam commigrasse. Quemadmodum sanè illas Hungarorum vastationes soliti sunt tunc temporis navibus conscensis homines istarum regionum effugere, licet etiam discere ex libro Eckardi junioris *de casibus S. Galli cap. V. & alibi.* De illa itaque in insulam commigratione hæc mea conjectura est.

De auctoribus porro primæ fundationis nihil habeo quod addam iis quæ jam tum docui cap. IX. Nescio scilicet quinam tres illi conditores fuerint, aut qua dignitate, nisi quod Comites audierunt. Quapropter fateor quoque iterum, me ignorare, à quonam sive Rege sive Imperatore Francico prima illa Cœnobii fundatio sit confirmata aut ornata aliquibus beneficiis. De auctoribus etiam receptionis in insulam quandoquidem nihil est traditum memoriæ, aliquid itidem certi nequeo definire. Quandoquidem autem insula indubie tunc fuit sub jurisdictione alicujus Comitis, & Regnum universum administravit Rex Conradus, saltim horum consensu id factum oportuit. Non absimile autem vero est etiam, omnem insulæ terram tunc fuisse in possessione oppidanorum Lintaviæ, quandoquidem ad eosdem jam tunc temporis pertinuit Eschach extra insulam, ut proximo capite demonstrabitur. Vel illorum certè vel Comitis vel utrorumq; pia benignitate videtur pars insulæ Cœnobio in refugium concessa, expectatione nimirum divini præmii. Insulam totam Cœnobio datam omni caret ratione, & nullâ hactenus

vel leviſſima potuit veri ſpecie probari. Ex adverſo in potiſſima inſulæ nihil juris unquam vel exercuiſſe Cœnobiales, liquide adeo demonſtratum eſt in magno opere inclyti Senatus, ut hactenus ad ſilentium adacta ſit pars adverſa quamvis iniquisſima. Quicquid autem datum fuerit Cœnobio, illud ſi non omne ſaltim bonam partem ex pia benignitate Oppidanorum Lindavienſium, fiduciâ nempe impetrandorum cœleſtium bonorum, profectum eſſe, non eſt cur cui faciat dubium illud, quod pars fundi, cui oppidum hodiè inædificatum eſt, jure emphyteutico vel cenſuali ſit Cœnobio obnoxia, quaſi nimirum non ſit veroſimile ipſorum oppidanorum beneficio tantum jus deberi. At verò illi fundo ducentis demum pòſt annis pars urbis quædam ſuperſtructa eſt. Cum conceſſa eſt area iſthæc Cœnobio, de futura quadam iſtic loci ædium aliquot civitatis ſtructurâ ne quidem per ſomnium eſt cogitatum. Securè itaque potuit donari, quod creditum eſt nulli fore magno oppidi uſui. Frequentiſſimum porrò fuit illi tempeſtati, bona libera Cœnobiis cenſitico nexu ex quadam pietate obligare. Idque etiam aliàs haud raro factum fuiſſe in iſthac inſula, jam præclarè oſtenſum in nunquam ſatis laudando magno Apologetio opere. Excutiantur Partis primæ quatuor duntaxat articuli appendices cum adjunctis ſuis quæ appellantur. Scio neminem bonum atque intelligentem quidquam ultrà deſideraturum.

Verùm & de hiſce fortaſſe plus ſatis.

CAPUT

Caput XIV.

Falsò in Diplomate affirmari, jam illo tempore Cœnobium esse dictum Lindaugiam. Illud enim nomen aliquot demum pòst seculis, nec nisi raro, cœpisse etiam Cœnobio attribui, cum fuisset antehac soli insulæ & oppido proprium. Occasione datâ demonstratur præterea adversus calumnias Cœnobialium; oppidum Lindaugiam longè esse Cœnobio antiquius, & quando hoc in insulam confugit tunc oppidum illud in non contemnendo fuisse statu, Eschachium quoq; libera tunc fuisse conditione nec Cœnobii imperio unquam obnoxium, in Urbem etiam Lindaugium cùm ante tùm post Eschachiorum in insulam commigrationem nullam Cœnobio jurisdictionem fuisse.

DE loco quo condiderit statim initiò Adelbertus Cœnobium, proximè est victum, quod Diplomatis fabricator mentitus sit: consequens est ut probemus, æquè grande falsi crimen ab eo commissum in Cœnobii nomine; quasi nempe jam tum, atque adeo à primo usque exordio, illud audierit *Lindaugia*. Quo consilio talia finxerit vaferrimus veterator, dicemus infra seorsim, ubi quasi in satura lance fraudulenta hominis consilia exhibebuntur. Nunc autem etiam hujus commenti falsimoniam oculis omnium exponemus. Quod utiq; ex re fuerit: quandoquidem non dubitavere Cœnobitici disertè asserere, quod Urbs à Cœnobio nomen ipsum suum fuerit mutuata: sive, ut verba vernacula sonant illius Memorialis quod *sub lit. Q. pag. 517* magno operi est insertum, **Das die Stadt von dem Stifft den Nahmen/ihr gantzes wesen/Ehr und auffnam bekommen.**

Igitur jam tum, quo tempore voluit impoſtor credi Diploma eſſe conſcriptum, Cœnobium nondum fuiſſe *Lindaugiam* appellatum, quatuor hîc firmis rationibus probabimus.

I. *Primum* eſt, quod indubie, quandiu Cœnobium fuit ſitum extra inſulam circa Nonnenhornium, non potuerit *Lindaugia* inſulæ nomine appellari. Jam verò anno octingenteſimo ſexageſimo ſexto, quo voluit impoſtor Diploma conſcriptum eſſe, Cœnobium extra inſulam degit, & illuc non niſi anno circiter decimo ſeculi ſequentis commigravit: id quod præcedente capite probavimvs. Saltem igitur illâ tempeſtate, ſeculi noni nempe anno ſexageſimo ſexto, jam tum *Lindaugia* nomine fuiſſe appellatum Cœnobium, liquidò falſum eſt.

II. *Alterum* eſt, quod iſthac ætate, quâ cœpit illud monaſterium, à loco quo eſt conditum nulli monaſterio fuerit ſtatim initiò nomen datum, ſed demum pòſt; aut niſi locus aliàs fuiſſet antehac vilis vel vaſtus, vel niſi à Cœnobii conditore loco ipſi datum eſſet nomen. Hoc ipſum poterunt facile unumquemvis docere omnium ejus, imo & antecedentis ac ſequentis ævi, monaſteriorum antiquisſimæ quævis tabulæ, quarum magnus hodieque numerus ſuperat. Omnes illas huc in teſtimonium addere ſupervacuæ fuerit operæ. Hoc ipſo in libro Ludovici Pii diploma *pag.* 22 ita ſeſe habet: *Teutpaldus Abbas ex monaſterio quod eſt conſtructum in honore S. Mauritii Martyris in loco qui dicitur Altaha.* Eodem ferè modo loquitur diploma Ludovici Germanici *pag.* 56 de recens conſtructo à ſeſe monaſterio Tigurino: *Monaſterium noſtrum quod ſitum eſt in vico Turego, ubi ſanctus Felix & ſancta Regula martyres Chriſti corpore quieſcunt.* Quoniam autem Altaha fuit locus antehac incultus, itaq; monaſterium illud deinceps à Ludovico Germanico fuit iſthoc loci

loci nomine dictum ∵ ceu videre est *pag. 34. 41. 43. 44. 47. 48. 50 & 52.* Par ratio est de monasterio Laurisham *pag. 63.* ut & Gande *pag. 20.* Uterque enim locus ante conditum monasterium fuit itidem planè incultus & à nemine habitatus: etsi postea facti fuerint cultissimi. Et verò locis ab hominum consortio remotis constructa olim plæraque fuerunt monasteria, in locis autem cultis aut urbibus perquam rara. Quæ autem locis jam celebrioribus constructa sunt, eorum nullum transiit in nomen locorum suorum, sed ab iis ferè quorum honori sunt consecrata appellationem acceperunt, addito frequenter, quod in his aut illis locis sita sint. Hinc etiam hoc ipso in libro legitur pag. 30: *Basilla Abbatissa S. Stephani infra muros Argentoratenses sive Strasburg.* pag. 54 *in Ratisbona civitate, inter Ecclesiam S. Stephani, ubi modo sedes est Episcopalis, & inter Ecclesiam S. Emmerani pretiosi martyris juxta muros ejusdem civitatis.* Et tamen utrumque monasterium jam tunc erat sic satis eximiæ vetustatis. Contrarium exemplum scio proferri non posse.

Jam verò Cœnobium Lindaviense non dedit insulæ aut loco ubi jam hæret nomen suum. Quæ enim referri solent de Adelberti in insulam istam felice appulsu & hinc nata loci appellatione, illa esse fabulosa & ipsimet adversa Diplomati, quamvis à Cœnobialibus improbè conficta, jam demonstratum à nobis est *pag. 162.* Quando præterea Cœnobium transiit in insulam, non profectò illa insula fuit inculta, sed jam ab aliquot seculis habitata, & quidem illo ipso tempore habuit oppidum non ignobile: ceu paulò pòst pluribus ostendetur.

Tertio, aliquot etiam post Ludovicum Germanicum seculis non monasterium illud sed sola insula & quod in ea est situm oppidum *Lindaugia* voce audierunt. Non itaque seculo nono illud nomen fuit jam tum proprium Cœnobio. Verum esse quod assero, docere liquidò possunt vel illa quæ III.

pro-

proximo capite jam producta sunt vetera monumenta. Horum sane *primum* non monasterium sed insulam voce *Lintaugiæ* appellat. Cum enim memorasset, Episcopum profecturum Lindaugiam, paulò post subjicit: *expedita foret* Wiborada *ad navigandum secum ad prædictam insulam.* Quod si porrò ipsi Cœnobio jam tum fuisset nomen *Lindaugiæ*, debuisset scribi in *secundo* monumento Contracti *Abbatissa Lindaugiæ*, non *Lindaugiensis*: posterius enim magis significat Cœnobium situm fuisse *Lindaugiæ*, non autem ita nominatum. In *tertio* denotare *Lindaugiam* non Cœnobium sed oppidum, jam probavimus. Victum quoque est, in *quarto Curtim Lintouua* non cœnobium esse sed itidem oppidum. Attendi verò hoc monumentum cumprimis meretur, quandoquidem illa charta est conscripta anno secundo Imperii Caroli Crassi Imperatoris, qui est seculi noni Christiani octogesimus secundus, atque adeo sextus decimus post commentitios natales Diplomatis. Cui enim fiat verisimile, Cœnobio competiisse jam tum *Lindaugiæ* nomen, cum esset illud insulæ atq; oppido proprium? Quandoquidem verò jam est notum, hactenus nihil vetustum esse productum in lucem, quod præter hæc quatuor *Lindaugiæ* nomen commemoret, saltim licebit securè nobis asseverare: nec nono, nec decimo, nec undecimo seculis (intra hoc enim temporis spacium quatuor illa monumenta scripta sunt) Cœnobium ista appellatione audiisse. Id quod certissimum est indicium, falsò in Diplomate scribi: jam tum, h. e. anno Christi octingentesimo sexagesimo sexto, fuisse Cœnobio nomen *Lindaugia*.

IV. Neutiquam *quarto*, etsi Diploma circà initia seculi decimi tertii confictum, atque ita in manibus Cœnobii fuerit, vel tum persuasum fuisse sive Cœnobio ipsi sive aliis vicinis, nomen Cœnobii esse *Lindaugia*, certissimo argumento est, penè perpetuus, etiam ex eo usque tempore, usus appellationis-

tionis alius. Multæ chartæ veteres iſtius & ſequentium ſeculorum idipſum liquidò docent. Sufficit autem ſolas illas conſuluiſſe quæ inter alia additæ ſunt magno operi inclyti Senatus. Obſervare enim ibi eſt, ipſammet Abbatiſſam Siginam & quæ huic ſucceſſit Gutam in literis Latinè exaratis, ab anno usque 1264 usque 1307, ſeſe appellaſſe, Abbatiſſas *Monaſterii Lindaugenſis* non Lindaugiæ: Conſtantienſem item Epiſcopum Henricum anno 1240 in chartâ quâ jura quædam Conſtantienſia exponit, etſi vidiſſet Diploma, tamen monaſterium non Lindaugjam ſed *Lindaugenſe* appellaſſe, ceu videre eſt *pag. 960.* Germanica quoque lingua ſcriptæ chartæ tantùm non omnes habent das Gotteshauß zu Lindaw / unſer Frawen Gotteshauß zu Lindaw / unſer lieben Frawen Gotteshauß zu Lindaw / unſer lieben Frawen Stifft zu Lindaw. Quasdam tamen fateor aliter loqui, der Stifft Lindaw. Sed raræ illæ ſunt & recentiores. De quibus tamen haud injuria dixeris, uſitatâ iis regionibus ellipſi voculam zu omiſſam. Et verò rectè & doctè differens de particulæ illius zu uſu Heiderus *pag. 787* ſcribit: *nihil apud Helvetios, antiquæ loquelæ præ reliquis Germaniæ nationibus tenaciores, frequentius eſt quàm vocabulum* zu *omittere. Occurrunt innumera exempla in grandi illo volumine Chronici Stumphiani.* Quo loco idem doctiſſimus Heiderus rectè item monuit: *voculam* zu / *ut omitti, ita etiam non raro ſuperflue, euphoniæ gratiâ, per ſyllabicam adjectionem uſurpari*: Als das Land zu Francken / zu Sachſen / zu Schwaben / die Stadt zu Lindaw ꝛc. Quali modo ſcil. in Germaniæ inferioris regionibus ſuperflue ſolet frequenter adjici vocula van & tho. Verum enimvero omiſſio illa vocabuli zu quoniam rarior & recentior eſt, manet id quod diximus, ſimplicem *Lindaugiæ* appellationem nequidem poſt confictionem Diplomatis in uſum perpetuum ab ipſomet Cœnobio potuiſſe traduci. Id quod certo eſt indicio, nomen illud

ab initio usque Cœnobio non fuisse proprium: sed illud ipsum in Diplomate falsò assertum esse.

CAPITIS XIV
Pars altera.
Calumniæ quædam Cœnobiales de Vrbe Lindavio & Eschachio diluuntur.

QVANTVMVIS autem quæ attulimus in medium satis sint, falsi hac etiam in re commissi convincendo Diplomati: fortassis tamen haud abs re fuerit, docere hoc loco nonnihil clariùs saltim etiam illud, Lindavium oppidum cùm vetustius longè esse Cœnobio, tum quo tempore in insulam receptum est Cœnobium, non contemnenda floruisse conditione & Lindaugiæ nomen cum insula habuisse commune. Et verò huic assertioni quædam non multùm antehac superstruximus, ejusque ampliorem deductionem sumus polliciti.

Igitur insulam illam quâ oppidum continetur, si non priùs, saltim jam tum Augusto imperante fuisse habitatam, vix patitur nos dubitare Strabo *l. 7.* narrans, ex insula Acronii lacus Tiberium Augusti parentis auspiciis contra Vindelicos arma movisse. Etsi enim Beatus Rhenanus & Ægidius Tschudus id aliter interpretentur, attamen hanc ipsam insulam præ omnibus illi expeditioni fuisse commodissimam, vel solus situs demonstrare aptus est. Eoque etiam Stumphius vir magni judicii *l. 5. cap. 9. fol. 51.* Munsterus *l. 3. Cosmographiæ cap. 239.* Crusius Annalium Suevicorum *parte 1. lib. 3. cap. 5. pag. 65. lib.* item *11. cap. 2. pag. 290.* in Paralipomenis item *cap. 20. pag. 8.* imo etiam veteris Geographiæ ipse princeps Philippus Cluverius *l. 2. Germaniæ antiquæ cap. 40* eodem atque nos sensu Strabonem acceperunt. Quam sententiam

con-

confirmat etiam illa Dionis narratio, *l. 54:* Tiberium per lacum navigiis subvectum exterruisse barbaros. *Subvehi* enim per lacum non potuit, nisi inferiore parte conscensis navigiis, ubi optimum receptaculum, vel ut Strabonis ipsa utar voce, ὁρμητήριον, Tiberio hæc sola insula præbere maximè fuit idonea. Non est porrò verosimile, locum adeo aptum adversus Rhætorum & pòst Alemannorum incursiones, rursus, quandoquidem & commeatui transferendo non alia insula aptior, à Romanis fuisse desertum. Quinimo quoniam & commerciis exercendis per omnem viciniam perquam est idonea, etiam hinc pro temporis ratione mansit insulæ aliqua cultura. Pro *temporis* inquam ratione. Perpetuis enim Alemannorum bellis vastata omni ad Acronium lacum regione, saltim aliquod debuit superesse Romano militi tutum refugium. Ammianus sanè Marcellinus Constantio Imperatore *l. XV* scripsit: *Lacum illum horrore silvarum squalentium inaccessum, nisi qua vetus illa Romana virtus & sobria iter composuit latum.*

Omnem dubitationem tollit murus ille in inclyta urbe adhuc superstes, ex silice constructus qui vulgo appellatur der Heyden Mawer: à paganis scilicet, quales fuerunt Romani, confectus. Opus sanè Romanum esse, vacat omni dubitatione apud eruditos. Hinc Munsterus: Die Rechnung gibt gnugsam aus / das die Römer diese Insel umb Kaysers Augusti Zeiten / nach dem sie die Rhætos unterworffen hatten gemacht / wieder die Vindelicos und Bojos, als ein Bolwerck und Fluchthaus eingenommen bewohnet und besetzet haben. Dann es stehet noch ein mechtiger starcker alter Thurn / von eitel Kißling Quadraten auffgeführet zufoders beim Burgthor / da man den allein zu Fuß in die Stadt kommen mag / die Heyden Maur genant / welcher anzeigt gibt / das solchs ein Römischer Obrister / ohn zweiffel Tiberius Nero, und nicht das Landvolck gebawet habe. Similiter Stumphius: Es wird auch auß Ammiani anzeigung erachtet /

daß der Römische Gebieter und Váldherr Constantius vor 1200 Jahren alda wieder die Alemannier sein Wesen und Läger gehabt habe/ und ist auch hernach allezeit ein vernampter Paß und überfar des Bodensees gewesen. Man sicht bey dem Thor/ darvon die Pruck hinüber ans Land gadt/ noch ein wunder alter Thurn/ noch heutiges Tags die Heydenmaur genennet. Martinus quoque Crusius ea de re *parte 1. libro 3. cap. V. pag. 65.* ita scripsit: *Anno Domini circiter 38, Lindaugia, sive Lindoia, vel Lindavium, in peninsula lacus Podamici, recentia initia habuit, ut conjicitur: fortasse, quando antè Drusi frater Tiberius, ex eo loco, præsidiis munito, contra Vindelicos bellum gessit. Extat enim ibi (quod etiam Munsterus notavit) ad dextram pedestri itinere oppidum ingredienti adhuc turris quædam validissima, vetustissima, ac semidiruta, ex quadrato silice: vulgò Murus Gentilium* (die Heydenmaur) *dicta: quæ illius temporis opus esse videtur.* Ejusdem Crusii in *Paralipomenis* hæc verba sunt: *Hanc insulam olim Romani occupatam muniverunt: ut sibi contra Vindelicos propugnaculo esset, circa tempora Octaviani Augusti Cæsaris. Et fortasse vetustissimus murus, qui ingredientibus pedestri itinere oppidum ad dextram est, & Gentilium murus dicitur* (die Heyden Maur) *Romanorum opus est: quo etiam posterioribus temporibus adversus Alemannos usi sunt.* Hactenus illi. Nihil verò habuisse Hyperaspistam quo vel in speciem possint illa refelli, indicat ejus callidum silentium: cum tamen eruditissimus Heiderus in operis magni *partis primæ appendicis articulo 1* idem astruxisset.

Valde porrò saltim similia vero sunt, quæ Heiderus de *Burgo* Lindaviensis urbis adfert: etiam illud nempè olim aliquod vetus Romanum castellum fuisse. Merentur, ut viri omnia, legi quæ habentur operis magni *pag. 32 & 525.* Quoniam autem castellis Romanis tantùm non ubivis fuerint quondam adjuncta oppida, nunc parva, nunc magna: itaque jam tum etiam huic insulæ oppidum aliquod non defuit. Et

verò

verò Germanico loquendi usu hodieque incolæ oppidorum *Bürger* appellantur, eorumque magistri Burgemeister; quasi idem sit *Burgum* & oppidum. Id quod jam tum olim fuit moris apud Germanos nostros. Etenim est quidem *Burgus* Romanis sequioris ævi *castellum parvulum*, testante Vegetio *l. 4. cap. 10*: at alia significatio vocis fuit in Germanis. Diserte enim Orosius *l. 7. cap. 22* & Isidorus *l. 9. cap. 2* de vocabulo *Burgundionum* differentes, scribunt: *crebrâ habitacula constituta burgos vulgò vocant.* Clariùs Luitprandus Ticinensis *l. 3. cap. 12.* de Germanis: *ipsi domorum congregationem quæ non clauditur burgum vocant.*

Sed hic fortunatus loci status indubiè mutavit cum Romanorum Imperio per Rhætiam, Alemannorum armis fracto. Saltim munimenta fuerunt destructa: quæ isthac tempestate omnibus in universum Scythicis & Germanicis gentibus, tanquam libertati, cujus studio unicè ducebantur, adversa, erant maximè invisa. Quam rem alibi pleniùs sumus exsequuti. An etiam id quod reliquum fuit oppidi excisum similiter sit, incertum. Seriùs ab ipsis Alemannis habitari cœpisse, docent exempla aliarum quamvis satis florentium quondam civitatum, per Galliam Vindeliciam Noricum & Pannoniam.

Ast seculo nono jam audiisse & insulam & oppidum Germanicâ *Lindaugiæ* appellatione, atque ita habuisse Alemannos habitatores, certum est. Imo nec contemnendâ oppidum fortunâ jam tum esse usum, testantur ex illo ævo adhuc reliqua illustria testimonia. De eorum altero contra Hyperaspistam actum est à nobis jam capite præcedente, illudq; inclytæ urbi vindicatum. Quandoquidem verò ab Hyperaspista productum fuit non integrum sed mutilum: invenitur porro & aliud alteri illi respondens, hactenus à nemine in nostra causa allatum in medium, utrumque hoc loco omnium oculis & judiciis exponemus.

Debet orbis primum viro optimè de Ecclesia & Republica merito Joachimo Vadiano: utpote qui illud inseruerit incomparabilis suo in argumento operis *de Collegiis Monasteriisq. Germaniæ veteribus libro secundo*. Quod cum habeatur in *Tomo tertio Rerum Alemannicarum* undequaque magni Melchioris Goldasti, hujus voluminis *pag. 62* legitur, titulo *Exempli Precariæ cum concambio conjunctæ*, hisce verbis. *Ego N. cum manu Advocati mei Cozolti accepi à quodam homine nomine Augberto in Zurichgouue, in loco qui dicitur Eskinhoua ad Curtim Lintouua pertinente, VIII juchos de terra, statim in jus monasterii redigendos, & dedi ei alios VIII juchos in Durgouue in loco qui dicitur Elinkouue, ea ratione ut dies vitæ suæ eandem terram sub censu unius denarii possideat, similiter & uxor ejus post eum, & post eorum obitum in jus monasterii revocetur. Actum in Cella, Idib. Februarii, Anno Imperii Caroli secundo, Adalberto Comite in Durgouue. Et hi sunt testes, Othere, item Othere, Buoza, Adalram, Zuozo, Mangaloh, Cozolt, Erchanolt, Richart, Eburhart, Rathere, Vadolhart, Gebehart, Hiltebolt, Adalung, Richgouuo. Ego Notker jussus descripsi.* Subjungemus quæ huic & præcedenti Precariæ addidit prudentia & doctrina pereximius Vadianus. *Apparet & in hac & superiore charta, non permutasse Monachos, nisi magno suo commodo. Adeo semper avida rerum fuit Monastica religio. Quæ verecundiùs tamen primis istis seculis sese gessit, quàm postremis; quibus profectò licuit quidquid libuit, Regibus interim in utramq. (quod dicitur) aurem insigniter dormitantibus. SAEPE verò chartæ antiquæ pagum Turegi à pago Durgaverum separant; interim uno utrumque nomine complexæ: quem Tigurinum olim fuisse, minimè vana conjectura*

jectura est. Curtis Lintouua hodie celebre oppidum est, Lindavium dictum, in lacu Brigantino. Annales monastici Lintuagiam vocant, cum cœnobio veteri. Quam totam incendio conflagrasse legimus Anno Salutis DCCCCXLIII. Biennio videlicet post Rachilta mortem, quæ nota est Lintaugiensibus. Curtes Alemanni vocabant loca celebria oppidave, aut in ipsis oppidis domicilia celebrium hominum. Scripta autem est hæc charta Carolo Grosso Imperante: quem in Augia majore, quæ infra Brigantinum lacum est, sepultum esse supra diximus. Primum istud documentum, subsequatur jam secundum hactenus intactum. Edidit verò illud idem quem ante laudavimus Melchior Goldastus Vir Clariss. in *Centuria Chartarum & Instrumentorum veterum Alemannicorum*, parte prima *Tomi secundi Rerum Alemannicarum* inter eas Chartas quæ agunt de *permutationibus* n. XIX sub voce Notkerus. *Ego Hugprecht providens paupertati & opportunitati meæ, trado ad monasterium S. Galli, in Zurichgouue, in loco qui dicitur Eskinghoua, ad Curtem Lintoua pertinente, VIII juchos de terra, statim in jus monasterii redigendos: & accepi inde alios VIII juchos in Durgouue, in loco qui dicitur Eilickouue: ea ratione ut dies vitæ meæ terram sub censu unius denarii possideam, similiter & uxor mea post me, & post nostrum obitum in jus monasterii revocetur. Actum in Cella. Id. Febr. anno imperii Karoli secundi secundo, Adalberto Comite in Durgouue. Et hi sunt testes, Othere, Buozo, Zuozo, Maganloh, Cozolt, Erchanolt, Eburhart, Rathere, Vodalhart, Hildibold, Adalung, Ricgouuo. Ego Notker jussus d. scripsi.*

Vtramque hanc chartam de eodem negotio, in eodem loco & tempore, & ab eodem homine conscriptam esse, nemini

mini non liquet. Quod in alterutro unum alterumque desit vocabulum, aut testis nomen, indubie factum est culpa scribarum sequioris ævi. Vtraq; porro charta conscripta est imperante Carolo secundo Imperatore. Hic autem omninò est ille qui vulgo Carolus Crassus nuncupatur, filius Ludovici Germanici, ejus quem auctorem vult esse Diplomatis sui Cœnobium Lindaviense. Quoniam verò annus secundus Imperii Caroli Crassi est Christi DCCCLXXXII, post fabulosos natales suppositìtii Diplomatis decimus sextus, ad nonum utique seculum Christianum utraque hæc charta pertinet. Bonæ fidei esse primam chartam, agnovit ipsemet Hyperaspista. Non potuisset ergò & alteram admittere, si volvens Goldasticos illos Alemannicarum rerum tomos hanc non prætervidisset. Certè utraque est ejusdem plane notæ: ut probatâ unâ alteram improbare nequeas. Non dubito autem, neminem quoque alium inventum iri, qui ambiguam faciat chartarum istarum fidem. Vsque adeo omnia seculi noni moribus & inter sese consona sunt. Qui sane ediderunt, illi de Lindaviensibus controversiis nihil vel fando acceperant: & prodierunt illæ chartæ in lucem pridem ante nuperas quas Cœnobium movit turbas: depromptæ ex Monasterii S. Galli tabulariis superiore seculo direptis.

Eschenbouam porrò, cujus in utraque chartà fit mentio, esse illud quod pridem & nunc etiam Eschach appellatur, jam tum animadvertit ipsemet Hyperaspista, & magnâ cum jactantia affirmavit libri sui *pag. 31. & 38.* Verba ejus inter alia hæc etiam sunt: *Eskinbova* welches eben ist Aeschach. Nec verò est quod quem moveat alia hodie usitata vocis terminatio. Tempore enim locorum appellationes solere subire mutationem, perinde atque alias vicissitudines, nemini rerum gnaro non est notissimum. Majoris momenti queat videri, quod Eskinhoua in pago Zurichgou collocetur. Illum

lum enim pagum esse Tigurinum, recte videtur conjecisse Vadianus: & tamen à Tiguro urbe remotior possit videri Eskinhowa quàm ut Tigurini pagi pars fuerit. Adhoc infra demonstrabitur, jam tum septuaginta circiter annis pòst fuisse Eskinhowam in ditione Brigantina. Est autem etiam hic scrupulus levis. Pagorum enim fines sæpe satis latè patuerunt, alibi fuerunt angustiores: sed & pro arbitrio imperantium limites alii atque alii solent earumdem regionum esse. Tigurum enim ipsum accensitum fuisse pago Durgaugensi anno 860, liquet ex verbis diplomatis Ludovici Germanici adductis *pag. 56.* Atque ideò recte dicit Vadianus, pagos illos olim interdum distingui solere, interdum non. Ex Diplomate præterea illo Ludovici Tigurino liquet, ad *Curtem Tigurinam* pertinuisse *pagellum* (uti verba sese habent) *Vroniæ:* ac proinde mirum esse non debet, latiùs nonnihil patuisse pagum Tigurinum ex Regia constitutione. Itaque Carolo Crasso imperante cur sub jurisdictione Comitis pagi Tigurini non fuerit Eskinhowa, & non sequente demum seculo concesserit in ditionem Brigantinam, nihil vetat credere. Præsertim quandoquidem non liquet, Brigantio fuisse suos singulares Comites jam tum illo nono seculo.

De Eskinhowa igitur res plana jam est: significari nimirum illa voce id quod post Eschach fuit dictum. *Linrouuam* porro idem esse quod Lindaugiam, professus itidem est Hyperaspista, & jam tum antè monuit doctissimus Vadianus. Verba Vadiani paulò ante attulimus, & capite præcedente à maligna & impudente Hyperaspistæ narratione vindicavimus. Ibidem etiam docuimus, neutiquam *Curtis* voce Cœnobium posse intelligi: utut illa vox quondam fuerit πολύσημος. Etiam oppida verò audiisse tum interdum *Curtes*, rectè notavit Vadianus. Eâ sanè significatione Ludovicus noster Germanicus in suo Diplomate quo dotavit Cœnobium Ti-

gurinum; quodque supra *cap. IV. pag. 55* produximus, ita locutus est *Curtim nostram Turegum*: & tamen non multo post idem Turegum *vicus* appellatur, hoc est oppidum nullis cinctum munimentis. Non tamen promiscue oppida omnia *Curtes* videntur tum dicta, sed illa potissimùm in quibus simul fuere palatia Regia. Quæ & *villæ* tunc audierunt. Quo nomine in Germania tum fuerunt præ aliis celebria Francofurtum & Ulma. Videtur autem nec oppido Lindaugiæ defuisse tunc aliquod palatium eo loco, qui hodieque *Burgus* nuncupatur. Quicquid sit, *Curtis* vocabulum nulla ratione Monasterio convenit, ac proinde chartæ illæ non ad res Cœnobii, sed oppidi pertinent. Idem verò quammaximè etiam confirmant illa quæ superiore capite probavimus, nempe seculo denique decimo in insulam istam Cœnobium fuisse translatum. Nec enim, cum adhuc hæreret Cœnobium extra insulam circa Nonnenhorniam, *Lintten* appellari potuit. Quin imò cum verissima sint quæ hoc ipso capite probavimus: per aliquot nempe secula, etiam post commigrationem in insulam, Cœnobio non competiisse appellationem *Lintouva* aut *Lindaugia*, utique in hisce chartis non actum est de negotio ad Cœnobium sed ad oppidum spectante.

Cæterùm hisce jam certò constitutis, cum alia fiunt manifesta, tum ante omnia id, cujus gratiâ potissimùm hoc loco chartas illas in testimonium attulimus. Quandoquidem nimirum *Eskenbouna* sive Eschach, quamvis extra insulam situm, *pertinuerit* illa tempestate ad *curtim Lintona* sive, ut nunc vulgò loquimur, Lindavium urbem, ampla utique fuerunt jam tunc inclytæ urbis illius pomœria. Certe perquam hinc fit verosimile, si non omnia saltim plæraque ipsiusmet quoque insulæ itidem isthuc *pertinuisse*. Extra enim insulam fuisse locupletem, & intra insulam angustis terminis circumscriptam, non temerè potest præsumi. Nos paulò post

probabi-

probabimus, Escenhovvam sive Eschachum fuisse quasi partem oppidi Lindoviæ. Haut verò perperam sed bonâ consequentiâ ratiocinationem meam, de Lindaviæ urbis jam tunc temporis eximia conditione, esse institutam, negare non poterit saltim Hyperaspista, sive quis alius ejus aut Socius aut laudator. Simili enim argumento etiam ipse Hyperaspista est usus *pag. 32* libri sui: tantùm in eo lapsus, quod Cœnobio attribuerit, quæ ad Vrbem referenda erant. Ita enim etiam gloriari non dubitavit. Wird derowegen D. H. von seinem *Achille* selbst dem *Vadiano* überwiesen das der Stifft Lindaw/ ehe die Æschacher die Insul bezogen/ ein berühmt vornehmes Orth gewesen/ dessen der Orth Æschach ein *pertinentz* war.

QUASI obiter agendo, quandoquidem illa omnium antiquissima documenta nobis nunc sunt in manibus, non possumus non ex ipsis etiam alias duas gravissimas calumnias Cœnobialium hoc loco in apertam lucem producere. Non verecundati nempe illi sunt acerrimè etiam in foro contendere: Adalberti, sui Diplomatis scil. atque adeo Cœnobii auctoris, ætate, Eschachenses fuisse & servilis conditionis homines, & seorsim Cœnobii servos, ejusque jurisdictoni dominicæ, cum nulla sit facta manumissio, obnoxios. Utrumque autem apertissimæ calumniæ convincunt hæ chartæ. Non enim licet utique servo, bona sua aliis tradere, non migrare in alias terras, sine singulari domini sui consensu, imo nisi fuerit manumissus. Hæ chartæ autem, nulla facta mentione ullius domini, aut ullius consensus, docent Hugprechtum sive Augbertum incolam Eschenhouensem ex pago Tigurino in Durgougensem commigrasse, alteri præterea Durgaugensi octo juchos sui agri Eschenhauuensis cessisse eosque Cœnobio S. Galli consecrasse: ex adverso alterum Durgougensem idem agere non potuisse sed nonnisi adhibito Advocato Cozolto, & charta conceptâ

quasi auctoritate Adalberti Comitis Durgouensis. Etiamsi porro non fuisset servus sed duntaxat colonus Cœnobialis ille Hugprechtus, itidem tamen sine expresso Cœnobii Lindaviensis consensu, non potuisset ille agros suos permutare aut alteri Cœnobio, S. Galli nempe, dedicare. Quæ quandoquidem tamen esse facta nequit negari, quantâ cum injuria & iniquitate Cœnobiales priscis Eschachensibus servitutem intentent,& sibi arrogent in eos jura dominica,vel sola satis sufficiunt demonstrando. Nec enim nunc dicam, quàm insulsis & ineptis argumentis ausi sint Cœnobiales caussidici ut alia ita etiam hæc Cœnobio vindicare: quorum tamen nulla vel in suo fictitio Diplomate fit mentio, tantùm abest ut bonis documentis ostendi possit illa unquam fuisse in usum recepta.

SED redeamus ad nostrum institutum. Oppidum ergo Lindavium seculo decimo, saltim ad usque annum quadragesimum octavum, etiam majore solito fortunâ floruisse, sunt quæ faciant verosimile. Etenim irruptiones Hungarorum jam circa annum seculi illius decimum Cœnobiales ex antiquis sedibus compulerunt in insulam: longè autem magis illæ Alemanniam omnem infestaverunt sequente tempestate. Nec verò tantum anno 913 & *919*, sed cumprimis etiam *925* crudelissimè Hungari in Alemannia sævierunt. Vltimo illo jam memorato anno Monasterium S. Galli ab iis igne destructum & Wiborada interfecta est.. Lectu digna sunt quæ de illa invasione narravit Egkardus junior *l. de casib. S. Galli* in vita Engelberti Abbatis: quia inde discere simul licet, homines tunc conscensis navigiis & Wasserburgo vitam remque suam conservasse. Quis dubitet igitur, ad exemplum Cœnobialium, etiam alios complures in insulam confugisse, sedesque ibi suas in tuto collocasse? Illo porrò rerum statu nusquam in continente libera fuerunt commercia,

isthæc

iſthæc autem inſula ſola præbere potuit illis ſecuram ſtationem. Qua ratione, ut ſolet, inſularis conditio facta fuit ſolito melior. Reapſe præterea invidendi aliquid habuiſſe tunc oppidum, non obſcure arguit illud incendium quod inſtituit quadrageſimo octavo anno Dux Burchardus. Absque ſane illo fuiſſet, nec tantus Dux incendiſſet oppidum, nec illud incendium potuiſſet videri dignum quod ad poſteritatem commemoraretur: quod tamen factum eſt à Contracto pariter & Hepidanno. Indubie verò ingentem tunc rerum ſuarum jacturam Lindavienſes fecerunt. Nam fortaſſis etiam tunc demum flammâ Burgus periit, & ſi quid aliud ſuperfuit Romani operis quod concremari potuit.

Quamvis autem illam ut & quæ intra ducentos ſequentes annos fuerit oppidi fortuna nullis monumentis habeamus traditum; per tamen eſt veriſimile, commerciorum opportunitate paulatim reſtitutam priſtinam felicitatem in integrum.

Cæterùm ſeculo duodecimo Eſchachenſium tranſitu in inſulam procul dubio amplitudo civitatis plurimùm crevit. Jam tum enim ſeculo Chriſtiano nono *pertinuiſſe ad curtim* ſivè oppidum Lintouam Eſchachium, planum eſt. In parte oppidi illius cenſitum eſſe Eſchachium indicant, *primò* illud quod Eſchachenſibus non niſi in inſula olim fuerit ædes ſacra S. Petri dicta, eaque communis cum inſulæ habitatoribus: *ſecundò* quod Eſchachium ipſiuſmet Lindaviani etiam nominis factum fuerit particeps.

Utrumq; intelligere eſt ex *Rotulo* illo *depoſitionis teſtium* quem capite præcedente adduximus. Et quidem jam tum teſtem Vlricum Brenderum audivimus *pag. 240* Eſchachium Lindaugiæ nomine appellantem. Sed merentur audiri hîc & aliæ depoſitiones teſtium, ac proinde illas quæ ad rem faciunt adferemus. Igitur *pag. 531* Conradus dictus Guderſcher civis Lindaugienſis *De 1.2.3 4. articulis dicit, ſibi nil conſtare, niſi quod capella*

S. Petri fuisset fundata ante fundationem monasterii & civitatis. Dicit etiam, quod audivit ab antiquioribus, quod quoddam bellum fuisset juxta insulam Lindaug. & victi fugerunt ad eandem insulam, & adhuc inveniuntur corpora mortuorum, quando foditur in eminentia dicta insulæ. In quâ depositione observandum etiam est illud de bello, & fuga devictorum in insulam. Videtur enim hoc accipiendum de clade quam nonnulli passi sunt tempore Hungarorum. *Vlricus item dictus Guderscher testis juratus, non odio* &c. pag. 532. *De 1.2.3.4. dicit, quod est communis opinio hominum, & sic audivit ab antiquioribus suis, quod primò in insula Lindaugiensi fuit capella S. Petri, & postea fundatum fuerit Monasterium in eadem insula, & quod postea translatum fuit oppidum Lindaug. de villa Eschach ad insulam, una cum Ecclesia S. Stephani, & quod adhuc habeat unam vineam in Eschach, in qua sita fuit dicta Ecclesia S. Stephani.* Eadem pagina alia depositio sic sese habet. *Merbockius civis Lindaug. Testis juratus non odio* &c. R. *De 1.2.3.4. dicit sibi nil constare, nisi quod capella S. Petri fuisset prima fundatio in insula Lindaug.* &c. Item alia Thomæ Sack. *De 1.2.3.4. dicit, quod capella S. Petri fuit primo fundata, deinde monasterium, ante tamen translationem oppidi, & quod de hoc communis est opinio hominum, & sic audivit à suis antiquioribus.* Pagina 533 hoc habetur Joannis Cellerarii testimonium. *De 1.2.3.4. dicit sibi nil constare, nisi quod ipse audivit, quod Ecclesia S Petri fuisset prima Ecclesia parochialis in insula Lindaugiensi.* Pagina item 544. testimonium Ludovici Salii: *De 1.2.3.4. dicit sibi nil constare, nisi quod Ecclesia S. Petri sit primitiva in oppido Lindaugiensi.* Aliud item Wilhelmi: *De 1.2.3.4.5.& 6. articulis dicit sibi nihil constare, nisi quod Ecclesia S. Petri fuit prima structura in insula Lindaugiensi.* Omnium plenissimum & nostræ narrationis optimum testimonium est illud pag. 545 Joannis Bloser civis Lindaugiensis. *De 1.2.3.4.5.6. sibi nihil constare, nisi quod Ecclesia S.*

Petri

Petri fuerit Ecclesia Parochialis insulæ Lindaugensis, habens cæmeterium, ubi sepeliebantur pueri, & quod homines de oppido Eschach sito in loco dicto an dem alten Marckt *tanquam subditi ingrediebantur Ecclesiam S. Petri, tanquam Ecclesiam ipsorum Parochialem.* Ultimum hoc testimonium, diserte affirmat id quod professi sumus: ante scilicet transitum Eschachiensium in insulam, illos habuisse cum insularibus communem ædem parochialem. Diserte item præter Brenderum vocavit Merbock Eschachium Lindauuiæ appellatione: & *oppidi* nomen etiam alii testes ita acceperunt. Omnibus porro hisce testimoniis confirmatur atque illustratur illud quod jam præcedente capite & paulò ante docuimus; pridem videlicet ante constructum in insula monasterium, præter antiqua Romana opera gentilium, fuisse ibi ædem parochialem sacram; atque adeo & insulam fuisse antehac habitatam à civibus Christianis, non autem in vacuam & incultam terram Cœnobium pervenisse.

Illo autem Eschachensium transitu grande incrementum ipsi in insula collocato oppido accessisse, haud difficile conjectu est. Incolarum scilicet novorum magno numero & domuum multarum nova constructione, in universum solet civitatibus accrescere non levis felicitas.

Non exiguo autem agrestium servorum manipulo habitatum antea fuisse Eschachium, ceu cavillantur calumnianturq; Cœnobiales Caussidici & Hyperaspistæ, sed jam tum seculo nono degisse ibi multitudinem aliquam civium liberorum, planum haud multo priùs nos fecimus. Modò etiam audivimus aliquot testes juratos, Eschachium *oppidi* & ipso *Lindaugiæ* nomine ante transitum dignantes. Paulò post producemus simili ratione loquentem Lyrerum quoque & Martinum Crusium. Imò observare est, utrumque illum, ut & alios, ita ferè locutos, quasi tota civitas Eschachio fuerit comprehensa

& ex-

& extra insulam ante transitum Eschachiorum collocata. Sed illos facile coarguit erroris ipsa Lindaugiæ appellatio. Etenim vox illa ab insulæ nomine data utique est oppido: quod fieri non potuisset si oppidum universum fuisset extra insulam collocatum. Pars igitur primaria oppidi omninò semper degit in insula. Fortè tamen Eschachium, pars nempe oppidi in continente sita, sensim ita crevit, ut æquaverit aut etiam superaverit fortunæ bonis & incolarum multitudine ipsammet primariam oppidi atque insularem portionem. Vt solent sæpe suburbia urbes ipsas antecellere. Ita sanè & Eschachium, reapse non nisi suburbanus locus, videtur sensim Lindaugiæ appellationem quasi ob majorem excellentiam ad sese potissimum traxisse. Adeò planum certè fecit jam pridem, more suo, eruditissimus Heiderus *Appendicis Partis primæ magni operis Apologetici Articulo V*, Eschachium quondam non viculum, sed oppidum castello instructum: nequaquam autem incolas servili aut ignobili fuisse conditione, quod Cœnobiales calumniantur, ante suum in insulam confugium, ut quidquam iis addere fuerit operam perdere.

Tanto itaque numero novorum incolarum aucta insularis civitas non potuit non ingens accepisse pristinæ fortunæ augmentum.

Quandoquidem verò admirationem aliquam meretur illa Eschachensium in insulam, relictis antiquissimis sedibus, commigratio; haud abs re indubie fuerit, quid præter testimonia Rotuli jam producta in medium, à præclaris scriptoribus sit de isthoc transitu commemoratum, hîc audire, & nonnihil expendere. Sebastianus itaque Munsterus *l. 3. Cosmograph. c. 239* ita loquitur. Aus solchem haben sich dem Closter nach viel Wohnungen / Kramer und Wirhtshäuser / und der Leibleut ob dem Lande in die Insul gezogen. Und ist mit der Zeit ein Castel oder Fläck nicht weit von dannen gegen

Mitt-

Mittnacht am Gestadt gelegen / (jetzund Jschacha genant) abgangen und die Bürger desselben Orts / haben sich aus Rath eines unter jhnen / mit Nahmen Schönsteins / von jhrem Halßherrn Hugo / Graffen zu Bregentz / umb 42 Marck / halb Gold und halb Silber (auß welchem Geld / als zwischen gemeltem Graffen und denen von Embs Uneinigkeit entstund / das Schloß Bodtman von erst unden an See erbawet und ernewert soll worden seyn) abgelöset und ledig erkaufft / ꝛc. Post Munsterum hac de re *l. 9. parte 2. cap. 16. pag. 359 Annalium Suevicor.* in hæc verba scripsit Martinus Crusius. *Bregantii Dominus, ex uxore Schlysselbergensi filiam habebat. Hanc amans Rotenfantii frater Malsterus, nocte quadam rapuit cum matre Aspermontem. Pater iratus, exercitum in eum duxit. Quo cognito: pater hujus, Tübingensis Comes, cum sororio VVilhelmo Helffenstainio, & genero Burcardo VVeckensi, Ortenburgicoq; Comite VVendelino, Bregantium Castellumq; Lindovvam, magnis copiis petierunt: coëgeruntq; hac & Dominum, cum Rotenfantio pacem facere, ac, si familia ejus extingueretur, Rotenfantios omnium hæredes facere. Quod omne literis & testibus confirmatum fuit. Filius Bregantii Hugo erat: Lindovvæ (tunc non in lacu sitæ) habitans. Hic amore incensus, formosam cujusdam Embsensis filiam, gravidam fecit. Tunc Lindovvenses de consilio cujusdam civis nomine Schœnstainii, persuaserunt Hugoni: ut ipsis Lindovvam, acceptis 40 marcis partim auri partim argenti, liberam dimitteret. Se ei adjumento fore in castello extruendo, ubi tutus esse à propinquis puellæ posset. Sic ædificatum est Castellum Bodmena. Patre suo mortuo illam in matrimonium duxit: filiosq; tres procreavit. Homo simplex erat: & à Rotenfantio asylum accepit Richenoviæ: tradito ei Bregantio cum regione. Simoni etiam VVolckenbergio, ditionem Eglossam liberam vendidit: quam Sueviæ Dux Baltasar (inquit Lyrer) postea ab illo, liberis carente, accepit.* Hæc Crusius. Quandoquidem autem hic palam profitetur, totum illud caput Annalium suorum ex Thoma Lyrero esse

ſumptum, ejusque fide niti, Munſteriana autem itidem videntur ex eodem hauſta fonte, ipſummet quoq; Lyrerum hic audiemus, qualem illum produxit Kniplchildius in pereximio opere *De juribus & Privilegiis civitatum Imperialium l. 3. c. 31. n. 15. pag. 868:* nec enim hæc ſcribenti Chronicon ipſum Lyreri eſt ad manum. Verba ejus hæc eſſe dicuntur. Haug (des Herrn von Bregantz Sohn) was in ſeinem Caſtel Lindaw/das lag dazumahl nicht im See / da hat einer von Embs eine Tochter/ hieß Eva / die waß gar ſchön/ der nam die und macht ſie ſchwanger/ da waß ein Mann in der Stadt geſeſſen / hieß Schönſtein/ der gab denen von Lindaw den Rath / daß ſie mit jhren Herrn Hugo redten/ daß er etwa viel Gelts von jhnen nemme/ und ſie frey ſagte / ſo wolten ſie jhme helffen / daß er ein Veſtin und Wohnung bauwete / und ſein liebe Frawen darauff ſetzete / daß ſie ſicher wer / daß ſein Freund jhr nicht Leyd theten/ das trieben ſie ſo lang/ daß er mit jhnen eins war umb XLII Marck/ halb Gold und halb Silber/ damit bauwet er ein Veſt/ hieß Bodman. Da ſein Vater ſtarb / da nahm er ſie zur Ehe/ und hat mit jhr drey Söhne/ die wolten die Herrn von Rothenfan nicht Erb laſſen ſeyn. Er war gar einfeltig/ und der von Rothenfan überkam mit jhm umb daß Erb / und gab jhme Melchingen ſeines Brůders auß derſelbigen Reichenaw Fluchthauß/ und gab dem Abt darumb 21 Marck Silbers / und nam Bregentz ein mit allen Land und zugehörig. Audiemus poſt tres hoſce etiam Wolffgangum Lazium magnum in hiſtoria virum, quandoquidem videtur ſua ex Lyrero non accepiſſe. Is *l. 8. de migratione aliquot gentium pag. 422. edit. Wechel.* hæc verba reliquit. *Hugo, Hugonis filius, ſub Henrico tertio floruit. Quo tempore cives Lindoviæ continua inundatione lacus afflicti, liberantes ſe è poteſtate Comitis 42 marcis argenti, relictis ædibus in inſulam Lindovienſem ſe receperunt. Ubi monaſterium fuerat Canoniſſarum liberarum, ab Adalberto Comite à Buchorn naufragium evadente conſtructum. Cui ædiculas conjungentes,*

gentes, affluentibus ex locis aliis compluribus, brevi oppidum effecere, quod hodie Imperiale est & Lindavia dicitur. Alii autumant, Lindaviensis civitatis fuisse occasionem, quod cum compressisset nobilem à Bodmen, fugiens iram patris, Lindavienses accepta pecunia exemisset anno 1166.

Hactenus illi. Verum enimverò inter sese multum illa dissonant: ut difficile sit arbitrari quænam vero sint consentanea. Eschachienses atque adeo Lindavienses redemisse pecuniâ omne illud jus quod hactenus fuerat Brigantini Comitis, non Lyrerus duntaxat atque illum secuti Munsterus & Crusius tradiderunt, sed etiam Lazius narravit. Neque quidquam est quo illud jure merito possit vocari in dubium.

Adhoc sub Brigantini Comitis fuisse illos quondam jurisdictione, saltim anno 948, paulò pòst faciemus probabile, ut & eosdem Suevicorum jam tum Cæsarum ætate fuisse potitos conditione liberarum Imperii Urbium. Igitur, saltim illa quæ de redemta libertate narrantur, pro veris admittenda sunt.

Eschachienses porrò transtulisse sedes suas in insulam, multorum testimonio probatum jam antehac accepimus ex Rotulo. Idem disertè referentem modò audivimus & Wolfgangum Lazium. Non æquè apertè id affirmavit quidem Lyrerus & Crusius, etiam illi tamen id innuerunt dum referunt, Lindavium antehac extra insulam fuisse collocatum. Quin & hodiè Eschachii superant vestigia pristinæ civitatis. Etiam igitur de illâ Eschachiensium migratione in insulam, non est quod quisquam dubitet.

Compulsos *continua inundatione* Eschachienses id fecisse ab uno narratum est Lazio sed ipsomet dubio. Cum Eschachium autem loco editiore sit situm ubi ab inundatione minus est periculi; hæc quidem non videtur fuisse migrationis caussa.

Quadraginta duobus autem marcis à Brigantino emtam

libertatem nihil est quod possit falsi arguere: eoque & Lyrero hujusque sectatoribus nec non Lazio hoc etiam potest credi.

Tempus contrà sive redemptæ libertatis sive transitus in insulam, perdifficile videtur definitu. Quoniam neque Lyrerus neque Munsterus aut Crusius rem hanc attingunt: Lazii autem duæ relationes plusquam centum annis differunt, ipse Lazius nihil definivit. Verùm post redemtionem transiisse demum in insulam Eschachienses, videtur extra dubitationem esse collocandum. In id enim omnes consentiunt: & dictitat recta ratio cum illa migratione majorem solito libertatem impetratam. Quod si Lyreri Chronicon universum esset conscriptum jam tum anno 1133, ut alicubi præ se ferre perhibetur (ipsemet enim librum illum non legi) jam ante seculum decimum illa redemptio facta videatur. Narrat enim illam scriptor tanquam rem vetustam. Sed nec de Lyreri ætate, nec utrum ille unus omne Chronicon conscripserit, & non multa pòst fuerint interpolata, nec de fide libri satis constat. Illo ipso loco quo Crusius ista ex Lyrero transcripsit jam in hæc verba notaverat. *A matre Cœnobium Seflinga ædificatum in Lyreri libro scribitur: quod Bruschius ad annum modò 1237 reponit. Ergo aut post id demum tempus Lyrer vixit, & Chronicon, in cujus extremo ipse nomen adscripsit, ab alio dudum ante (anno scilicet 1133) descriptum fuerat: cui ipse postea quædam adjecit: aut Seflingæ principium quoddam dudum ante Bruschii annos fuit.* Sed & in ipsâ illâ Lyreri narratione utique Dux Sueviæ Balthasar fabulosus est. Quantumvis placeant quæ de Lyreri fide cautè atque eruditè, ut semper, disseruntur magni operis Apologetici *pag. 611. sub lit. a a a.* Nec id porrò certum est, an partâ libertate statim commigratum fuerit in insulam, an aliquamdiu pòst: quamvis prius videatur Lazius asseruisse.

At vero transiisse Eschachienses demum seculo duodecimo,

cimo, si licet dicere quod sentio, mihi quidem tria faciunt verisimile. *Primum* est, quod templum S. Stephani tunc demum fuerit in insula constructum. Meminit ejus post Bruschium Crusius *Annal. parte secunda lib. XI. cap. XI. pag. 437* hisce verbis. *In civitate Lindavia Podamici lacus, anno 1180 Parochiale Templum S. Stephani, è regione Marianæ Basilicæ situm, ædificari cæptum est: cum jam ex confluentibus undequaque mechanicis opificibus, & ex commigrantibus ad D. virginem sub tilias vicinis Eschachensibus agricolis, natum esset mediocre oppidum. Brusch.* Ante transitum nempe fuerat Eschachiensibus eodem nomine templum: ceu liquet testimonio Vlrici Guderscheri ex Rotulo deprompto. In insulam itaque receptis omnino ipsis fuit cogitandum de simili nova æde: præsertim cum numerosum civium cœtum non caperet priscum S. Petri fanum. *Alterum* est, quod hoc tempus quàm optimè conveniat cum testimonio Ulrici Benderi. Id quod jam præcedente est capite demonstratum. *Tertium*, quia etiam apud Lazium nonnulli jam tum idem narraverunt. Taceo, quod huic sententiæ nihil possit opponi majoris verisimilitudinis. Nec enim earum, quæ manibus vulgi etiam Lindavii circumferuntur, traditionum ulla est auctoritas; ac proinde etsi diversum nonnullæ earum memorent, indignæ sunt quæ hîc attendantur.

Per eadem tempora, aut paulò ante, arbitror accidisse & libertatis redemtionem. Periculum scilicet fuit, ne libertati recens partæ à mox sequentibus Brigantini Comitatus successoribus, utpote qui & Palatini simul Tybingenses fuerint atq; adeo præ Brigantinis potentes, novum periculum immineret. Ei vitando non sanè potuit remedium prudentius excogitari, quam in insulam transitus: ubi nempe & loci oportunitate & unita vi facile possit quamvis magna potentia securè eludi. Confirmatur hæc mea conjectura eo, quod Lyrero teste,

 Hugo-

Hugoni Brigantino, à quo Lindavii & Eschachienses sese ære suo vindicaverant, successerit in Brigantino Comitatu Rotenfanius, qui idem fuit Palatinus Tybingensis. In monumentis autem Suevicis primi Tybingensium Comitum Brigantiæ Domini in seculi duodecimi historiâ soleant memorari, jam Lothario imperante claris Rudolpho & filio ejus Hugone.

Ut proinde liceat affirmare, circa seculi duodecimi initia, inclytam Urbem Lindavium grande cepisse pristinæ felicitatis incrementum, cùm recepto in insulam tutissimumque refugium magno civium suorum Eschachiensium numero, tùm pretio non magno partâ libertate illâ quâ inter Germanicas urbes solæ quæ Imperiales nuncupantur unicè gaudent.

Et verò jam intelleximus, seculi noni fine Eschachium accensitum pago Tigurino. Hic autem pagus cum Comitem suum more Francico habuerit juri dicundo, indubiè illa tempestate Tigurinus ille Comes etiam Lindaugiensibus præfuit. Conrado primo regnante Hugo Mediolanensis, secundùm Baronium, occiso Lamberto Italiæ rege, ad Conradum illum Regem avunculum suum confugiens, Brigantino Comitatu primus omnium creditur donatus. Non hunc tamen sed alium seorsim Lindaviensem Comitem fuisse constitutum tempore Henrici I quem Aucupem vulgò nuncupamus, ex Torneamentorum quæ appellantur sive solemnium equestrium ludorum historiâ Rixneriana, manifestum est. Illa sane fide Crusius *Annal. parte II. l. 4. cap. I. pag. 100* in primo ludo signa ipsius Cæsaris Henrici scribit secutum Joannem Comitem Lindaviensem. Præter unum tamen istum nemo alius eo nomine memoratur. Audivimus verò jam *pag 233* à Burchardo Sueviæ Duce & oppidum Lintavium concrematum, & Brigantinam arcem subsidiis Ottonis Magni expugnatam esse anno 948. Hinc verosimile fit, illo jam tempo-

tempore Lindavium in Brigantini Comitis fuisse ditione. Ex eo itaque Brigantini Comitatus pars fuit Lindavium, donec felici redemptione in libertatem Imperialem sese vindicavit.

Invitat hîc argumentum subjungere & quæ de Lindavio disseruit sæpe antehac laudatus in testem Crusius *Annalium parte III. l. II. cap. XV. pag. 106.* Verba ejus omnia referemus, non tamen nisi in priora quædam pôst animadversuri. *Lindoia (celeberrimum Podamici lacus oppidum) olim Abbatissæ Monasterij, quod ibi est, subjecta erat. Imperium autem Rom. gubernantibus potenter Ducibus Sueviæ, sub eorum & Imperii tutelam venit: ac multis propter virtutem donata privilegiis, jus cudendæ quoq; monetæ, & viridem tiliam in albo clypeo pro Insignibus accepit. In primis autem cum die 7. Martii anni 1264 ferè tota conflagrasset (Munst. l. 3. c. 246.) postea à Comite Rudolpho Habspurgensi, Rom. Rege, privilegium 1275 adversus Abbatissæ sententiam obtinuit: ut populus (quod nostro adhuc tempore fit) in singulos annos Consulem* (ein Bürgermeister) *& Prætorem* (ein Stattamman/) *ex Patriciis & plebe, suo arbitratu legere posset: qui cum Senatu libere jurisdictionem exerceret: sed in gravissimis negotiis (ut religionis, fœderis, aut belli) inconsulto populo toto, & octo Tribunis plebis, nihil ageret: ne scil tyrannis aut seditio existeret. Sicut certè anno 1396 extitit, quando supplicium de plurimis est sumptum, & patricius in ordinem coactus, Tribunitia potestas in Senatu prævalere cœpit. Ideo quotannis etiam, die Joannis Bapt. magistratuum ibi munia mutari solent.*

Hæc omnia Crusius. Non patitur institutum quælibet horum vel probare vel rejicere: in ea tamen quæ dixit, quod *olim* incluta *Vrbs Abbatissæ Monasterii subjecta fuerit*, non possumus non paucis nos animadvertere. Et vero ut fama *vires acquirit eundo*, ita hæc fabula crevit per Dresserum primò qui Crusiana hæc legerat, mox & per alios, ipsumque adeo Joannem Limnæum, Dresseri exscriptores: quibus indubie

plurі-

plurimi alii supinè posthac credituri sunt, ut solemus sequi antecedentium gregem. Etenim cum diserte dixisset Crusius: *Imperium autem Romanum gubernantibus potenter Ducibus Sueviæ, sub eorum & Imperii tutelam venit.* Dreslerus *parte V Isagoges Historicæ de præcipuis Germaniæ Vrbibus sub rubr Lindavia*, id ita interpretatus est, quasi Urbi primùm Abbatissa inde Sueviæ Duces imperaverint. Atque ita pòst etiam alii tradiderunt. Nec verò antehac à præclarorum scriptorum quoquam id traditum fuerat. Longè enim alius est sensus verborum Stumphii dicentis: Nach dem die Römer dieser Landen vertriben/ und die gegen den Fränckischen Künigen unterthan/ und dem Schwäbischen und Alemannischen Fürstenthum untergetheilet ward/ ist diese Insel und Ow demselbigen Hertzogthum auch untergeben. Non enim ille dixit, immediate (uti loqui solemus) Lindavium paruisse imperio Ducum, & quidem post Abbatissas, sed partem fuisse Suevici Ducatus, idque statim ex quo Suevia in Francorum venit potestatem. Id quod ita sese habuit, etiam tunc quando Comites jus dixerunt.

Ergo Abbatissas unquam imperasse Lindaviensibus, nullum in omnibus vetustis monumentis vel levissimum superat vestigium. Estque id imperium adeo alienum à vero, ut nec ipse Diplomatis fabricator ausus fuerit aut oppidi Lindaugiæ verbulo meminisse, aut innuere saltim jus aliquod cœnobiale in eam civitatem. Illud autem indicio est, circa seculi duodecimi & decimitertii confinia, quod verum est natale Diplomatis tempus, horum nihil fuisse creditum. Non me fugit, quantum Hyperaspista sudaverit pro asserendo illo Cœnobiali imperio. At verò nullum potuit adferre vel minimum signum ejus exerciti imperii ante Eschachensium in insulam commigrationem: & proinde nihil eorum quæ dixit juvant Crusianam assertionem. Omnia porrò in universum quæ adfert facilime queant confutari.

futari, si pateretur institutum argumentum. Sed & ex iis quæ in medium produximus palàm est, saltim ab anno usque octingentesimo octogesimo secundo usque ad seculum duodecimum & ære partam libertatem, semper Comitibus subfuisse civitatem. Per consequens ergo Abbatissæ tunc temporis non competiit ulla in Urbem Jurisdictio.

Nemo porro affirmavit ante Dreslerum, paruisse (immediate quidem) civitatem Sueviæ Ducibus: non meretur ergo fidem etiam Dresserus, sine teste scilicet locutus id quod sine teste sciri non potest. Perperam porrò illum accepisse ea quæ Crusius dixit, liquidum est, jamque tum admonitum. Præiverat autem Crusium & Munsterus, atque adeo hunc Crusius bonâ ex parte fuit sectatus. Ita enim Munsterus loquitur. Welche Stadt zu den Tagen / da die Hertzogen aus Schwaben das Kayserthumb gewaltiglichen geregieret haben / in des heiligen Römischen Reichs Kastvogtey auffgenommen. &c.

Omnino verò ita sese res habet, atque illi duo retulerunt: sub Imperio videlicet Suevicorum Cæsarum Lindavium in Imperatorum & Imperii tutelam pervenisse, post nempe ære excussam Comitum Jurisdictionem. Neque enim adeo stulti fuerunt Lindavienses, ut ab imbecillibus Comitibus liberati sponte subjecerint sese herilis animi Sueviæ Ducibus, multò minus (quod tamen malunt credi inepti quidam Cœnobiales) impotentibus mulierculis. Ad hoc Fridericus cumprimis Barbarossa, ut publicæ Imperii salutis fuit longe studiosissimus, ita id operam diligenter dedit, uti Urbes quamplures hactenus Principibus obnoxias Imperio assereret per universam Germaniam: cùm ex adverso multi Cæsarum eas aut in propriam redegerint possessionem, aut Principibus sive oppignoraverint nunquam redimendas, sive vendiderint, sive prodigè donaverint. Id quod alibi latiùs sumus exequuti. Non sanè dubito, à Friderico Imperatore, si non etiam ab aliis illius ævi, civitati Lindavio à Co-

mitibus suis liberatæ concessa multa privilegia; & speciatim ea quæ Munsterus ac Crusius memorant. Licet infelix incendium, velut urbem omnem ita & hasce tabulas anno 1264 perdiderit.

Jam ista Suevicorum Imperatorum ætate evectam fuisse civitatem in dignitatem istam Imperii urbium, omni exceptione majus testimonium petere etiamnum est, ex Diplomate isthoc quod Rudolphi Imperatoris auctoritate anno 1275 est conscriptum. Disertis enim verbis ibi asserit Imperator: *se jura & libertates civibus Lindaviensibus, suis & Imperii fidelibus, à divæ recordationis Imperatoribus & Regibus, suis praecessoribus ipsis traditas & concessas, innovare, innovatas hujus Majestatis sua munimine confirmare.* Atqui si Ottonem quartum excipias, omnes qui antecesserant Imperatores ac Reges, ad tempus usque circiter redemptæ libertatis, fuerant Suevicæ Ducalis familiæ. Ab iis igitur concessa fuerunt Lindavio jura quædam & libertates.

Quibus verbis Imperatoriis simul refellitur insulsa Cœnobialium quorundam calumnia, quasi primus Rudolphus in censum Imperii Urbium retulerit Lindavium: quos nisi partis suæ studium excœcasset, non potuissent non longè alia hinc discere. Imo cum ipsimet produxerint in judicium literas inclyti Senatus Urbici, antiquo sigillo tiliæ subpostæ aquilino bicipiti corpori anno 1263 obsignatas, non potuerunt ignorare, saltim jam ante Rudolphum, ut qui anno demum 1273 Cæsar fuerit creatus, in Urbibus Imperialibus Lindavium numeratum esse. Nec enim aquilæ bicipitis signum convenit Urbi quæ non sit Imperialis.

Nos paulò pòst integras exhibebimus Rudolphinas illas tabulas. Priùs tamen aliquid dicemus explicatiùs de conditione civitatis, qua vixit sub Comitibus. Igitur observandum: ex more antiquissimo omnium Germanicorum populorum,

etiam

etiam Francicorum Regum ac proinde & Carolovingicorum ævi, non aliam ferè Comitum fuisse inter suos auctoritatem quàm circa judicia, & Rege jubente circà expeditiones publicas. Planum id alibi, de Ducibus & Comitibus ut & de Judiciis Germanicis agentes, fecimus ex antiquis monumentis variis: & potest quilibet id facilè discere vel ex solis Marculphi formulis, quibus Comites instituuntur. Inspiciatur duntaxat formula Lindenbrogianæ editionis XXXII. Civilium igitur rerum cæterarum curatio penè omnis in libera fuit potestate subditorum: Comitibus in eam nihil aut parum fuit juris. Ne judicia quidem tota fuerunt Comitum: sed omnibus minimùm septem Scabini assessores dati, ex populo electi, quos penes reapse in judiciis, ut Tacitus loquitur, *consilium* fuit *& auctoritas.* Nequaquam despoticum aliquod in suos, sive personas sive bona videas, imperium tunc fuit Comitum, imò ne Regum quidem. Habuerunt illi passim bona sua privata, alibi multa alibi pauca, & hactenus alii aliis fuere opulentiores. Bona civium onerare vectigalibus aut tributis, nemini fas fuit: ne Regibus quidem, nisi ubi id placuisset Regni Ordinum conventui. Non alia igitur indubiè fuerunt olim Comitum in Lindavienses jura: ac proinde hactenus etiam sub Comitibus neutiquam illi servierunt, sed liberaliter satis sunt habiti. Nec verò existimandum est, hîc duriora obtinuisse, nisi claris id documentis fuerit probatum: quæ deesse, satis constat. Omnino autem sic etiam Lindavii habuisse sese res Comitum, haud obscure indicat quoque vilitas pretii illius, quo ab omni Comitum imperio vindicata ac redempta est civitatis libertas. Non enim me quidem præterit, quæ olim nummorum fuerit rerumque æstimatio, longè diversa à nostri temporis consuetudine: quoniam probo quæ hac de re præter alios elegante opusculo *de caritate rerum ejusq. remediis contra Malestretum*, mea curâ superiore anno recuso, disseruit Joannes Bodinus: nulla tamen etiam sic in-

ter pretium & rem fuiſſet æqualitas, ſi deſpotica jura in civitatem Comiti Hugoni competiiſſent: benè autem ſibi conſtant omnia ſi ultra ea quæ diximus non extenderit ſeſe Comitiva poteſtas.

Etiam hoc igitur expedito, producemus Rudolphi Imperatoris illud quod jam memoravimus Diploma, illoque omnem hanc diſſertationem quaſi obſignantes, capiti huic finem imponemus.

RUDOLPHUS DEI gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, univerſis Sacri Romani Imperii fidelibus, gratiam ſuam & omne bonum. Dignum judicat noſtra ſerenitas, ut illorum vota gratioſiùs admittamus, & eorum deſideriis benigniùs occurramus, qui Sacri Romani Imperii Principibus divæ recordationis Imperatoribus & Regibus fideliùs adhæſerunt, nec ab ipſorum ſervitiis ſe aliquantenus averterunt. Cum itaque dilectos fideles Noſtros & Imperii Cives Lindaugienſes tales fuiſſe, & nunc eſſe, fide cognoverimus oculata, eademq; experimentis certioribus ſint probata: Nos eosdem proſequentes affectu gratiæ ſpecialis, jura & libertates iisdem à divæ recordationis Imperatoribus & Regibus noſtris prædeceſſoribus ipſis traditas & conceſſas, præſentibus innovamus, innovatas hujus noſtræ Majeſtatis decreti munimine confirmamus. Promittimus itaque dictis Civibus pro munere gratiæ ſpecialis, quod Nos Advocatiam Nobis & Imperio attinentem, quæ vulgariter dicitur Caſtſogit, nunquam alienabimus obligabimus aut commutabimus. Volentes idipſum à noſtris ſucceſſoribus inconvulſum perpetuitate temporis obſervari. Item ſtatuimus, quod

quod nullus Iudex publicus, nec Dux, neq; Comes aut quislibet ex judiciaria potestate, ipsos super possessionibus juri forensi ipsorum Civitatis subjacentibus, & in aliis causis secularibus quibuscunq; nisi coram Advocato vel suo Iudice substituto, in palatio Dominæ Abbatissæ & præsente Domina Abbatissa, poterit aliquatenus convenire. Præterea proscriptio Advocati Ducis Comitis vel alterius Iudicis, ratione judicii cujuscunq; ipsorum civium, intrare non debet vel attingere Civitatem. Ipsorum etiam Civitas tali jure & libertate uti debet: videlicet quod quicunq; extraneus servilis conditionis à prædictis Civibus recipitur in Concivem, si idem per spacium unius anni, sine inpetitione & repetitione domini sui in dictorum Civium civitate commoratur, ita si ipsum dominus scit in Oppido residentem, deinceps liber & solutus ab omni servitio sui domini penitus permanebit. Si autem ab eodem Cive recepto servitium à suo domino postulatur, ita tamen, si infra terminum illius primi anni convincitur de jure ad servitutem pertinente, quicquid Advocato de ipso nomine servitii dabitur, dominus in tertiâ parte penitus contentus esse tenetur. Insuper, si proprius alicujus domini convictus ad servitutem, in sæpedictorum Civium moritur civitate: domino tertia pars rerum mobilium cedet. Ita, si ibi carnales heredes esse videntur: si non, tunc domino medietas mobilium aßignatur. Item si II.
aliquis homo advocaticius in ipsorum civitate est residens, Advocato de sua persona, aliquot servitium facere non tenetur

netur, Si autem idem homo advocaticius viam carnis ingressus fuit universæ, Ecclesiæ ad quam spectare videtur, quicquid iuris eadem Ecclesia in ipso vel in his qui sunt eiusdem conditionis habere videtur, dabitur sine dolo. Quicunq; etiam aliquod prædium ad forum pertinens eorundem civitatis, ratione emptionis vel hereditatis, per spacium unius anni & unius diei in quieta tenet possessione, ita si infra terminum prædictum secundùm iuris formam non contradicitur reclamando, illo reclamante in provincia existente, de cetero id prædium pacificè possidebit. Nullus etiam miles nec monachus, prædium aliquod in Civitate prædictorum Civium hereditatorio iure acquirere poterit nec tenere. Et si aliquod prædium alicui Cœnobio vel aliis personis religiosis dabitur propter Deum, infra terminum unius anni vendere tenentur; quod si facere neglexerint, ex tunc propietas eiusdem prædii ad heredes proximos tradentis succedet liberè & quiete. Quicunq; etiam puer, cum rebus propiis à suis parentibus separatus, sine carnali herede de hac luce emigrabit, eadem hereditas in patrem vel in matrem cadet evidenter. Si autem ibi parentes esse non videntur, tunc in proximum heredem, sive ille sit ex parte patris sive matris, de iure cadet hereditas antedicta. Prædicta omnia & singula, ob favorem Civitatis & Civium Lindaugensium, confirmamus & roboramus in perpetuum duratura. In cuius rei testimonium præsens scriptum Sigilli nostri munimine iussimus roborari. Datum apud Nurinberch V. Nonas Martii Indictione tertia, Anno Domini MCCLXX quinto, Regni vero nostri anno secundo.

Hacte-

Hactenus Diploma Rudolphi Imperatoris. Non verecundatus quidem est Hyperaspista illud calumniari, quasi sub & obreptitie impetratum, imo quasi mox denuo irritum fuerit redditum. Sed improba calumnia non meretur responsum. Aliquid scilicet Privilegio isto contineri, quod legitimis Coenobii juribus vel tantillum detrahat, aut quod ullo verbulo disertè ab Imperatore isthoc revocatum sit, non potuit iniquus Hyperaspista probare. Nihil reperit quod vel colorem calumniæ faceret, præter suppositìtium Ludovicianum Diploma. Et tamen nec ibi quidem reapse invenias aliquid huic Rudolphino adversum. Quid quod idem Hyperaspista non erubuit ex ipso illo Diplomate, pro ea qua valuit improbi ingenii solertia, Cœnobiale in Urbem, quam Imperialem esse apertè pronunciat Imperator, dominium exsculpere? Usque adeo periit frons de rebus, ceu ille olim loquebatur. Non fert institutum ineptias istas hîc perstringere. Sed & nemo non absque ullo monitore videt & Diplomatis robur pro astruenda Urbis dignitate, & Cœnobialium calumniatorum iniquitatem.

Caput XV.

Ex iis quæ de postulati Adalbertini persuasiva ratione narrantur, ut & quæ de sacris precibus constituuntur, Diploma falsi suspectum meritò esse debere.

FOrtunam libertatemque Lindavii inclutæ Urbis fortè prolixiùs persequuti sumus, quàm tulit Cœnobialium aurium oculorumque patientia. Veritatis tamen & recti interfuit coram omni bonorum æquorumque orbe liberare ab infestis calumniis ipsa etiam Urbis primordia. Redibimus nunc ad institutam Diplomatis censuram: non quasi nondum satis palàm sit illius fraudulenta fabrica (illa enim pridem patet jam

jam omnium oculis) sed uti appareat, dolosum quamvis veteratorem etiam in minutis rebus non potuisse Sinonias suas artes occultare, aliquot etiam alia falsi indicia, minoris licet ponderis, proferemus. Et nunc quidem animadvertemus duntaxat in ea quæ narrat Diploma de Adalbertini postulati persuasivo argumento, ut & de Imperatoriâ circa sacras preces constitutione: quoniam utrumque peraffine est, & omni caret verisimilitudine.

I. Quod PRIUS attinet, in Diplomate ait Imperator Ludovicus de Adalberto: *postulavit, quatenus pro redemptione animæ nostræ nec non parentum nostrorum, eidem monasterio aliquod muneris conferremus,* Adalbertus igitur Imperatoris munificentiam in suas partes ausus fuerit pertrahere, propositâ *redemptione & suæ & parentum suorum animæ.* Illum in finem ipsosmet Imperatores aliosq; tantùm non omnia monasteriis aliisq; sacris locis dare solitos, longè quidem & certissimum & notissimum est. Qui liberalitatem tamen Imperatorum Regumq; sollicitarunt, si quidem inferioris fuerunt conditionis, solent illo persuadendi argumento ob reverentiam aliquam abstinere. Si inquam haud fuerunt nati Cæsarea aut Regia familia: utpote quibus minus licuit atq; aliis sublimi sanguine procreatis. Docent hoc ipsum quæ ex isthoc ævo superant genuina Diplomata: in quibus scilicet id genus persuasivi argumenti haud temerè fuerit reperire. Jam verò Adalbertus si Comes fuit Palatii, non ignoravit mores aulæ, & quàm submisse gerere sese debeat erga Imperatorium fastigium supplex minister aulicus. Igitur Adalbertum usum fuisse illo insolente persuasivo argumento, non sane veri aliquam habet speciem.

Utque ausus fuerit in Imperatoriæ sive Regiæ *animæ redemptionem* suo Cœnobio aliquod donum petere, non videtur tamen

men ausum illum *in redemptionem animarum PARENTUM Imperatoris* aut Regis tale quidquam postulare. Pridem scilicet mater quidem Ludovici Germanici defuncta erat, & sanctè vixerat pia fœmina. Saltim illius igitur animam *redemptione* adhuc indigere, forte ne suspicandum quidem fuit. Animæ etiam Ludovici Pii Imperatoris infelicem statum sexto vicesimo post obitum anno, ministrum aulicum primarium Regi filio ausum quasi exprobrare, dixeris nefas aut certè perquam imprudens facinus. Pro *remuneratione, mercede* aut *mercedis augmento* orari, excusationē meruisset: longe autem aliud est *redemptio animæ*.

Non me præterit tamen, id quod Annales Francici referunt, de Ludovico nostro Germanico ad annum DCCCLXXIV verba facientes. *Diebus*, inquiunt Annales, *Quadragesimæ cum negotiis secularium rerum depositis orationi vacaret, vidit quadam nocte in somnis genitorem suum Hludouuicum Imperatorem in angustiis constitutum, qui eum hoc modo Latino affatus est sermone: Adjuro te per Dominum nostrum Jesum Christum, & per trium majestatem, ut me eripias ab his tormentis, in quibus detineor, ut tandem aliquando vitam possim habere æternam. Hac ergo visione perterritus epistolas per cuncta Regni sui monasteria destinavit, obnixe postulans, ut animæ in tormentis positæ suis apud Dominum precibus intervenirent. Unde datur intelligi, quod quamvis memoratus Imperator multa laudabilia & Deo placita fecisset, plurima tamen legi Dei contraria in regno suo fieri permisit. Si enim (ut cætera omittam) hæresi Nicolaitarum firmiter & viriliter restitisset, & monita Gabrielis Archangeli, quæ Einhardus Abbas duodecim capitulis comprehensa obtulit legenda & facienda, observare curasset, forsitan talia non pateretur. Sed quia (ut scriptum est) Deus nullum peccatum dimittit impunitum, & juxta Apostolum, Non solum qui id faciunt, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte; merito pœnas luere visus est, qui dum potuit, sibi commissorum errata vel admonitus corrigere noluit.* Hactenus Annales. Eorum fidem se-

cutus Sigebertus Gemblacensis ita loquitur. *Ludovico regi Germanorum apparuit in somnis genitor suus, olim Imperator, adjurans eum per nomen sanctæ Trinitatis, ut eum eriperet à tormentis quibus detinebatur, ut æternam requiem habere mereretur. Ob hoc ad diversa monasteria eleemosynis destinatis obnixe filius succurrebat patri. Vnde datur intelligi, quod licet idem Imperator multa Deo & hominibus placita fecisset, plura tamen contraria in regno suo fieri consensit, in quibus graviora videbantur urgere duodecim capitulis comprehensa, quæ Emarchus ei legenda & observanda obtulit, at servare non studuit.* Hæc etiam Sigebertus. A quo persuasus Wigulejus Hund. *Parte prima Metropol. Salisburgensis pag 190.* agens de Embricho Ratisbonensi Episcopo scribit in hæc verba. *Sub id tempus contigit, secundum Sigebertum Gemblacen. Chronographum sub Anno 874, manes Ludovici Imperatoris errare. Vnde Ludovico Regi Boiorum parens olim Ludovicus Augustus in somnis apparens, eum obtestatus est, ut se per nomen S. Trinitatis eriperet è tormentis, quibus detineretur. Ludovicus igitur in parentem pius, ad diversa Monasteria datis Eleemosynis Patri fideliter succurrebat. In his & Monasterio S. Emmerani plurima addidisse credibile est. Quâ occasione Monachi ab illo confirmationem exemptionis, Monasterio à Parente olim factæ, impetrarunt, confirmato censu septem aureorum Nicolao Pontifici Maximo persolvendo singulis annis.* Hæc illi. Est porro perquam simile vero, fabricatori Diplomatis non ignoratam fuisse famam illam, & proinde eo securiùs Adalberti illud postulatum confinxisse.

Primo autem observandum, reapse omnem hanc narrationem niti fide unius Annalium scriptoris. Verba enim ipsa illius Sigebertus expressit, & Sigeberti Hundius. Quotquot sane supersunt ex Ludovici ævo scriptores, apud eos altum est hac de re silentium. Nec tamen negaverim, tale aliquid jam tum in vulgus fuisse sparsum, creditumque monachis Fuldensibus præcipuè, ut rebus ipsorum perutile. Auctor

enim

enim Annalium videtur illo ipso tempore Fuldæ vixisse: & Ludovicus Rex, ceu testantur iidem Annales, *in hebdomada Paschali Fuldense monasterium petiit causa orationis, & inde reversus generalem conventum habuit in Triburia.* Somniasse igitur tale aliquid Ludovicum Regem, non equidem præfractè negaverim.

In universum autem *Secundo* de animarum defunctarum apparitionibus rectè judicat quamvis Jesuita etiam Joannes Maldonatus ad Lucæ cap. XVI. 26. versic. *Plerumque*, inquiens, *dæmonem esse arbitror qui se animam esse mentitur.* Et meritò igitur cum S. Augustino nos dicimus: *Removeantur ista vel figmenta mendacium hominum, vel portenta fallacium spirituum.* Sed & somniavit Ludovicus Rex: vigilanti nihil tale est visum. Utque vidisset; cum usque adeo pietate eluxerit parens ipsius ut communi consensu Pii cognomentum impetraverit, uniceque in id laboraverit, ut clerum & monachos in gyrum sanctæ vivendi regulæ reduceret, omnibus integerrimo etiam exemplo ad sui imitationem provocatis; oportuisset utiq; veritati adversans inane somnium à filio contemni. Monachus sanè Fuldensis & qui hunc non dubitaverunt sequi, fœde atrociterque calumniantur, optimum Imperatorem Nicolaitarum hæresi infamantes. Quæ accusatio indubie innititur illi calumniæ ab ingratis & rebellibus cum filiis tum nonnullis Episcopis effusæ, de tolerantia fornicationum Judithæ Reginæ. Quam porrò delirum est monasticum illud commentum, de Archangeli Gabrielis duodecim monitis! Qui sane vitam piissimi Imperatoris illius accurate descripsit Anonymus, hujus nihil habet. Nec potest non cuivis intelligentiori vanitas fabulæ absq; ullo monitore esse liquida. Quid de illo igitur boni Ludovici Regis somnio sentiendum ex vero quidem sit, non ampliùs est obscurum.

Quod si tamen Regi isti tale quid fuisset persuasum de infelicitate animæ sui defuncti patris, idque Adalbertus

accepisset, potuisset, fateor, sine rubore quamvis magnus minister aulicus filium petere munus aliquod, suo etiam monasterio in *redemptionem animæ paternæ* conferendum. Nec imprudenter fabricator Diplomatis Adalbertum fecisset istud *postulare.* Imo (ut Diploma loquitur) haberi potuisset illa *petito divinitus* Adalberto *instincta.* Sed (quod *Tertio* est observandum) ipsum quoque hoc somnium convincit Diploma falsi. Illud scilicet anno septuagesimo quarto demum contigit, diploma autem creditur scriptum anno jam tum sexagesimo sexto. Non potuit igitur Adalbertus jam octavo ante anno de tormentis animæ Ludovici Imperatoris esse certus, inque ejus *redemptionem* sollicitare Regiam munificentiam. Manet igitur, postulatum illud Adalberti, merum esse & ab omni verisimilitudine remotum fraudulenti impostoris commentum.

II. Ad ALTERUM nunc progredimur. Quod hisce verbis in Diplomatis calce expressum legitur. *Hæc autem superiùs comprehensa, pro emolumento animæ nostræ ad idem monasterium contulimus: quatenus Abbatissa ejusq; consorores nec non canonici Sanctissimæ virginis Mariæ ibi famulantes stipendium necessarium habeant, & pro nobis alacriùs Dei misericordiam exorare procurent.* At vero hæc sane nec moribus illius ævi, nec sueto Cancellariæ stilo conveniunt. Paulò ante nempe audivimus, ausum Adalbertum Cœnobio à sese condito ab Imperatore munera *postulare* in redemptionem animæ non ejus duntaxat sed etiam *parentum.* Illud postulatum *divino* cuidam *instinctui* legitur adscriptum esse: in toto tamen diplomate nihil constituit Imperator pro animabus *Parentum,* sed duntaxat preces voluit fundi *pro SUAE animæ emolumento.*

Ἀσύστατα hæc sunt & aliena à Curiæ consuetudine. Quæ postulata enim probantur, illa solent præcepto confirmari: multò magis si observatio illorum pietatem, neglectus impie-

pietatem arguat. Pium scilicet est, *parentum animas redimere*, si opus sit: impium contra, illas pati tormentis cruciari, si possis liberare. In hoc Diplomate autem, laudat quidem Imperator sollicitudinem pro *animabus parentum suorum redimendis* & quidem inusitata laude, quasi nempe à divino sit profecta instinctu: ipse autem denique curam illam habet insuper, sibi uni consulens. Hoc igitur neutiquam scriptum esse & probatum in Cancellaria Imperatoria palam est.

Mos præterea illius ævi perpetuus fuit, non solius Regis aut Imperatoris salutem precibus publicis Deo commendare, sed etiam Reginæ & Regiæ Prolis, si viverent, imo & Regni. Soliti quoque sunt Reges ipsi tales preces Clero suo & Cœnobialibus præcipere, & in Diplomatibus commendare; non autem, uti pro sese solo Divina misericordia flagitaretur, constituere. Non quidem in Diplomatibus semper fit mentio precum fundendarum: quod crederetur scilicet, illos qui sacris beneficiis affecti erant, suapte sponte facturos meritæ hoc gratitudinis officium suum. Quandocunque autem preces jubentur, non temere Reginæ & Regiæ prolis ut & Regni negligitur memoria.

Pro exemplo sint nonnulla eorum quæ *capite quarto* produximus Ludovici Germanici Diplomatum. Primum *pag 28* ita sese habet: *Quicquid verò fiscus exinde sperare potuerit, totum Nos pro æterna remuneratione prædicta Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria concinnanda concedimus, quatenus melius delectet in eadem sede degentes, pro Nobis, Conjuge, proleq; nostra, Domini misericordiam exorare.* In secundo *pag 32.* hæc habentur: *Liceat Abbatissæ suisq; successoribus &c. pro nostro fideliter exorare Imperio, & incolumitate Nostra & Conjugis atq; Prolis.* Inter Altahensis Monasterii Diplomata *pag. 42.* quintum hæc habet: *Per præfati venerabilis Episcopi petitionem & amorem assensum præ-*

 bemus,

bemus, ut eos melius delectet, pro Nobis, Conjuge, proleq́ nostra, & pro statu totius regni nostri, Domini misericordiam attentius exorare. In Tigurino Privilegio *pag. 56* hæc legas: *Comperiat omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumq́, præsentium scilicet & futurorum, industria, qualiter nos pro Serenissimi Imperatoris avi nostri Caroli, & præstantissimi Hludovici Augusti Domini & genitoris nostri, nec & nostra sempiterna remuneratione, ac pro conjugis prolisq́ nostræ charissima perpetua mercede, curtim nostram Turegum &c. Item: pro nostra debitorumq́* (hac voce Conjux & proles Regia significatur) *nostrorum omnium mercedis augmento, diligentius ac uberiùs Domini misericordia exoretur.* Vltrajectinum pag. 62. sic sese habet: *Liceat memorato Præsidi suisq́ successoribus &c. pro incolumitate Nostra, Conjugis, & Prolis, seu etiam totius Regni à Deo nobis collati, & ejus clementissima miseratione per immensum conservandi, una cum clero & populo sibi subjecto Domini immensam clementiam exorare.* In reliquis Ludovici Germanici diplomatibus precum diserta non facta est mentio.

Non aliter loquuntur & Ludovici Pii Diplomata capite tertio. Hinc Paderbornense *pag. 14* inquit: *Quicquid fiscus exinde sperare potuerit totum, nos pro æterna remuneratione, prædictæ Ecclesiæ, ad stipendia pauperum & luminaria concinnanda, concedimus. qualiter meliùs dilectos clericos in eadem sede degentes, pro Nobis, Conjuge & Prole nostra, domini misericordiam exorare.* Item *pag. 24.* Vltrajectinum: *Quatenus ipsos servos Dei qui ibidem consistunt cum eorum Pontifice, & illos quos à gentili ritu ad Christi veram converterunt fidem, pro nobis, conjuge, proleq́ nostra, & omni populo Christiano, jugiter misericordiam Dei exorare delectet.* Porro & *pag. 21* aliud Vltrajectinum hæc habet.

Quate-

Quatenus ipsos servos Dei, qui ibidem Deo famulantur pro nobis & Conjuge proleq; nostra, atq; stabilitate totius imperii à Deo nobis concessi usq; conservandi, jugiter Domini misericordiam exorare delectet.

Alia præter istis duobus Capitibus jam adducta Diplomata in testimonium citare, nihil attinet. Passim nimirum similia ex illo ævo hodieque superant tantùm non infinita numero. Ut facilè appareat unicuivis, hoc ita fuisse tunc recepti moris, imò in ipsiusmet Ludovici Germanici nostri Cancellaria fuisse accurate aliàs observatum. Quo tempore autem conditum est Diploma, præter filias fuisse Ludovico tres filios, imò hos patri defuncto fuisse superstites, Carolomannum nempe Ludovicum & Carolum Crassum, notissimum est. Constat etiam ex Francorum Annalibus Fuldensibus, Hemmam conjugem Ludovici obiisse demum anno 876. Et Conjugis igitur & Prolis Regiæ pariter debuit vi Diplomatis salus orari, non unius Ludovici. In *Monumentis* enim *Paderbornensibus* primæ editionis *pag. 208.* Caroli Crassi Diploma quidem ita legitur. *Quicquid verò fiscus exinde sperare potuerit, prædicta Ecclesia ad stipendia pauperum & luminaria concedimus, & ipse Episcopus cum omnibus rebus suis nostro fideliter pareat Imperio, & sub nostra consistat defensione; quatenus ipsum fratresq; ejusdem loci pro nobis, dominum melius jugiterq; exorare delectet.* Ita quidem, ajo, ibi legitur; nulla conjugis nulla prolis facta mentione. Verùm huic Crasso conjux fuit, sed suspecta de adulterio atque adeo & marito invisa ac deniq; ab ejus thoro separata: proles autem fuit nulla. Non igitur ad Ludovici Germanici nostri res hoc Crassi exemplum potest trahi.

In universum igitur non est quod dubitemus, isthac tempestate Carolovingicâ, preces publicas solere mandari in Diplo-

Diplomatibus non pro unius Regis aut Imperatoris, sed Conjugis quoque ac Prolis Regiæ salute. Quoniam igitur in hoc Diplomate Lindaviensi idem non est observatum, consequens est, non esse illud ex isthoc ævo, nec à scribis Regiis confectum sed à rerum veterum imperito impostore longo demum pòst tempore suppositum esse.

Cæterum uti etiam illud quod ante diximus, in publicis precibus Cœnobiorum non unius Regis vel Imperatoris habitam esse rationem, liquidò omnibus appareat, adferemus hîc in medium ex isthoc ipso ævo duas formulas Litaniæ quæ vocatur, alteram in S. Galli, alteram in Corbejensis nostri Saxonici Cœnobii usum conscriptam. Imo integras illas hîc dabimus: quoniam meretur vel sola vetustas utriusq; accuratam lectionem, etsi omnia ejus haud equidem probem, aut probari queant. Primam verò Litaniam debemus felicissimæ industriæ Goldasti, qui princeps illam publicavit inter Alemannica monumenta Tomi secundi Parte primâ *pag. 136.* Alteram Chronico Corbejensi vernacula scripto lingua inseruit Joannes Letznerus *cap. 12,* &, nonnihilo tamen variantem, Martinus Chemnitius parti tertiæ Examinis Concilii Tridentini, nec non hunc secutus Henricus Meibomius sub finem Notarum ad Chronicon vetus Corbejense quod Witichindo est additum.

Primo autem loco legatur Litania Alemannica cum etiam tempore prior sit, & pertineat ad res Ludovici Germanici, ac proinde jam tum à nobis adducta in testimonium *pag 91.* In hunc vero sese illa habet modum.

FINITA oratione, post Gloria in excelsis Deo, dicit sacerdos: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat, tribus vicibus, similiter & clerus

Exaudi

Exaudi Christe. RP. *NICOLAO summo Pontifici & universali Papæ vita.*

Salvator Mundi. RP. *Tu illum adiuua.*
Scē Petre RP. *Tu illum adiuua*
Scē Paule RP. *Tu illum adiuua*
Scē Andrea RP. *Tu illum adiuua*
Scē Clemens RP. *Tu illum adiuua*
Scē Xixte RP. *Tu illum adiuua*
Scē Cyriace RP. *Tu illum adiuua*

Exaudi Christe RP. *HLVDOVVICO à Deo coronato magno & pacifico Regi vita & victoria.*

Redemptor mundi RP. *Tu illum adiuua*
Scē Michael RP. *Tu illum adiuua*
Scē Gabriel RP. *Tu illum adiuua*
Scē Raphael RP. *Tu illum adiuua*
Scē Iohannes RP. *Tu illum adiuua*
Scē Stephane RP. *Tu illum adiuua*
Scē Theodule RP. *Tu illum adiuua*

Exaudi Christe RP. *HEMMAE Reginæ nostræ vita.*

Scā Felicitas RP. *Tu illam adiuua*
Scā Perpetua RP. *Tu illam adiuua*
Scā Petronella RP. *Tu illam adiuua*
Scā Lucia RP. *Tu illam adiuua*
Scā Agnes RP. *Tu illam adiuua*
Scā Cæcilia RP. *Tu illam adiuua*

Exaudi Christe ℟. Nobilissimæ PROLI Regali vita.

S. Silvester	℟.	*Tu illam adiuua*
S. Laurenti	℟.	*Tu illam adiuua*
S. Nazari	℟.	*Tu illam adiuua*
S. Pancrati	℟.	*Tu illam adiuua*
Scā Anastasia	℟.	*Tu illam adiuua*
Scā Genovefa	℟.	*Tu illam adiuua*
Scā Columba	℟.	*Tu illam adiuua*

Exaudi Christe ℟. Omnibus IVDICIBVS vel cuncto EXERCITVI Francorum & Alamannorum vita & victoria.

S. Hylari	℟.	*Tu illos adiuua*
S. Martine	℟.	*Tu illos adiuua*
S. Maurici	℟.	*Tu illos adiuua*
S. Dionysi	℟.	*Tu illos adiuua*
S. Albane	℟.	*Tu illos adiuua*
S. Crispine	℟.	*Tu illos adiuua*
S. Crispiniane	℟.	*Tu illos adiuua*
S. Gereon	℟.	*Tu illos adiuua*

Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

Rex Regum Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

Rex noster	*Christus vincit.*
Spes nostra	*Christus vincit.*
Gloria nostra	*Christus vincit.*
Misericordia nostra	*Christus vincit.*

Auxilium

Auxilium nostrum — *Christus vincit.*
Fortitudo nostra — *Christus vincit.*
Liberatio & redemptio nostra — *Christus vincit.*
Victoria nostra — *Christus vincit.*
Arma nostra invictißima — *Christus vincit.*
Murus noster inexpugnabilis — *Christus vincit.*
Defensio & exaltatio nostra — *Christus vincit.*
Lux, via, & vita nostra — *Christus vincit.*

Ipsi soli gloria & potestas per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

Ipsi soli honor laus & jubilatio per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Ipsi soli virtus fortitudo & victoria per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Christe, audi nos, ter: Kyrie eleison, ter: Feliciter, ter: Tempora bona habeas, ter: Multos annos, ter.

Post Missam dicat Pontifex.

Conservet Dominus Ecclesiam suam sanctam. Amen.

Fidem nostram illæsam custodiat Dominus. Amen.

Remißionem peccatorum omnium & vitam æternam largiat Dominus. Amen.

Memor sit Dominus Domini nostri HLUDOVVICI, *& omnes fideles Dei ecclesiæ foveat, protegat, & benedicat. Amen.*

Nos protegat atq; defendat ab omnibus malis, & perducat nos in regnum gloriæ suæ. Amen.

Conservet Deus omnes fratres nostros. Amen.

Protegat, salvet & custodiat nos Dominus. Amen.
Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & usque in sæculum.

Hunc diem	℟.	*Multos annos.*
Domnum HLUDOVICUM *Regem*	℟.	*Deus conservet.*
Salvator mundi	℟.	*Tu illum adiuua.*
Scē Petre	℟.	*Tu illum adiuua.*
Scē Paule	℟.	*Tu illum adiuua.*
Scē Andrea	℟.	*Tu illum adiuua.*
Scē Gereon	℟.	*Tu illum adiuua.*

Feliciter, Feliciter, Feliciter, Tempora bona habeat, Tempora bona habeat, Tempora bona habeat, Multos annos. Amen.

ORATIO

TU summe retributor atque miserator omnium Deus eorum regna custodi, quos tibi placitâ castitate junxisti, gentes rebelles opprime, populos eorum in tua pace dispone, isti tuæ pareant jussioni, & tu eorum esto custos imperii.

Dona eis profutura consilia, quibus prædicandam sapientiam contulisti: de tua non de mundi potestate sint. Reges habentes diademata divina cogitent ubique mandata. Te timeant, ut mortalia non pavescant: in tua fortitudine quàm in sua potestate confidant. Istos peculiariter præsta te quærere, & te specialiter eis velle præstare. Perpendite venerabiles Domini quo amore regnetis. Non auderemus ista publice Divinitati dicere, nisi quia & secretiùs eadem nos cognoscit optare.

Scā

Scā Divinitas usque in extremos fines imperium tende Romanum: termini ejus Oceano lambiente cingantur. Sancti Principes nostri mundo sic imperent, ut eis mundus imperare non valeat. Te timeant, ut nihil metuant: ad diadema tuum veniant ex hac corona mundana. Concede illis nuptialem stolam qui fecisti in eis humilem purpuram. Dona illis regnum, ubi nec vita concluditur, nec lætitia terminatur. Amen.

Hactenus S. Gallensis Alemannica: sequatur nunc & Corbejensis Saxonica Litania. Ex eodem quidem nono seculo Christiano, paulò tamen junior, Arnolpho scilicet nepote Ludovici Germanici regnante. In qua nullas preces fundi pro uxore & prole Regia non est quod mireris, quoniam tunc temporis Arnolpho legitimi thori conjux & proles nulla fuit: quales solas in publicis precibus memorare Ecclesiæ perpetua fuit consuetudo. Ita autem sonat isthæc Litania.

Kirie.
Christe. *Eleison.*
Kirie.
Christe. *Exaudi nos.*
Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.
Christe exaudi nos.
STEPHANO summo Pontifici salus & vita, } *Salvator mundi tu illum adiuva.*
S. Petre,
S. Paule,
S. Andrea, } *Christe exaudi nos.*

 S. Cle-

S. Clemens, *S. Sixte,*	*Christe exaudi nos.*
ARNOLPHO Regi vita & victoria.	*Redemptor mundi tu illum adiuva.*
Sancta Dei Trinitas, *Sancta Dei genetrix,* *S. Michaël,* *S. Gabriel,* *S. Raphael,* *S. Iohannes,*	*Christe exaudi nos.*
Omnibus IVDICIBVS & cuncto EXERCITVI Francorum vita & victoria.	*Salvator mundi tu illos adiuva.*
S. Mauriti, *S. Sebastiane,* *S. Marce,* *S. Ambrosi,* *S. Hieronyme,*	*Christe exaudi nos.*
BAVONI Abbati, & Congregationi S. Stephani, salus & vita.	*Regnator mundi tu illos adiuva.*
S. Stephane, *S. Vite,* *S Dionysi,* *S Blasi,* *S. Georgi,* *Christus regnat, Christus vincit, Christus imperat,*	*Christe exaudi nos.*

Rex

Rex Regum, *Rex noster,* *Arma nostra invictissimo,* *Spes nostra,* *Fortitudo nostra* *Murus noster inexpugnabilis* *Gloria nostra.*	*Christus vincit.*
Victoria nostra *Liberatio & Redemptio nostra* *Defensio & exaltatio nostra*	*Christe exaudi nos.*
Misericordia nostra, *Lux via vita & Veritas nostra,*	*Christus vincit.*

Ipsi soli imperium gloria & potestas per immortalia secula seculorum. *Amen.*

Ipsi soli honor laus & jubilatio per infinita secula seculorum. *Amen.*

Ipsi soli virtus fortitudo & victoria per omnia secula seculorum. *Amen.*

Christe	*Exaudi nos.*
Kyrie	*Eleison.*
Christe	*Eleison.*
Kyrie	*Eleison.*

CAPVT

Caput XVI.

Aliorum trium falsi criminum, circa Monetam Ducem & Advocatum commissorum, Diploma convincitur.

PRæmissis duobus tria adhuc falsi crimina nunc adjungemus: minoris itidem quidem momenti si compares cum iis in quæ Censuræ initio animadvertimus, crimina tamen & Diploma falsi convincere idonea.

I. Horum primum observare est circa MONETAM. Ita enim loquitur Diploma, quasi jam illa ætate ab Adalberto Comite & Cœnobio Moneta fuerit cusa: & tamen idem Diploma prodit id commentitium esse. Quale commentum cum ab ipsamet Cancellaria Regia non fuerit profectum, consequens est, nequissimo impostori acceptum ferendum esse.

Verba nimirum Diplomatis ita sese habent. *Decernimus atq; omnino jubemus, quatenus prænominatus sacer locus habeat, possideat, quicquid ex libera hereditate præfati fidelis nostri fiscus noster sperare debeat, in tributis, in Monetis, in teloneis, navigationibus* &c. Hæc utique significant, tum temporis Fiscum Regium, ut ex tributis teloneis & navigationibus, ita etiam *ex Monetis*, emolumentum accipere solitum, & hæreditaria Adalberti bona ex *Moneta* quoque Fisco quod suum est hactenus solvisse. Quod si sane nulla fuisset ibi Moneta, eximere illam Fisci juribus fuisset ineptum. Non entis enim nulla sunt accidentia. Erat verò recepti quondam moris, quamvis Cæsares aut Reges Francici potestatem cudendæ monetæ cui fecissent, exigere tamen pro exercitio illius juris in usum Fisci canonem alibi magnum satis alibi leviorem: donec tandem Cæsares illi Regesque nostri etiam hunc

Fisci

fisci proventum unà cum aliis imprudente prodigalitate paulatim perdiderunt. Facile fuerit, ex priscis Imperii monumentis hoc plurimis exemplis, per multa retro tempora, si opus sit, demonstrare. Nunc hoc agere, nihil attinet.

Jam verò in hæreditariis Adalberti locis, fortasse commercia & navigationes institui solere, aut homines degisse, nemo negaverit, atque ita ex locis illis Fiscum tributa vectigalia ac telonea accepisse. Sed illis in locis *Monetam* fuisse in Adalberti possessione, repugnat legibus & moribus, non illius duntaxat sed etiam sequentis ævi, per omnes Francici imperii fines, in Germania Gallia & Italia. Disertè tamen Diploma inter ea *quæ in libera fuerunt hæreditate* Adalberti numerat *MONETAM.* Imo *Monetas*: quasi non una fuerit in usu. Idem verò esse *liberam hæreditatem* & quod ante appellaverat *allodium*, equidem haud dubito, Hyperaspistæ *pag. 17* ita interpretanti adsentiri. Monetæ utique juris sunt Regii: & constitutæ olim nonnisi in locis Regiis, nequaquam autem in allodialibus hominum privatorum, qualis fuit Adalbertus. Adhoc in agro fuisse ullam Monetariam officinam, nusquam legas: omnia tamen Adalberti bona extra oppida fuerunt & in solis agris. Insulsum itaque est impostoris illud figmentum, de *Monetis* in Adalberti *libera hæreditate* sive allodio constitutis.

Quid? quod Carolovingicâ tempestate, ulli Comitum fuisse concessam nummos cudendi potestatem, haud observare sit. Sub Merovingis curatio illa fuit passim Comitum locorum celebriorum, officinæ autem monetariæ itidem non nisi in populosioribus quibusdam fuerunt oppidis, eoque in nummis Comitum cujusque loci solet fieri mentio. At Carolovingici ævi alia longè fuit ratio, etsi Comitibus fuerit mandatum, videre ne quid contra leges monetarias delinquatur. Ipse sanè Carolus Magnus vetuit alibi monetam

esse quàm in suo Palatio. Qua de re præter Capitulum XII. l. 2. Sirmondus in Notis eruditissimis ad Capitula Caroli Calvi *p. 71* aliud non editum producit: *Vt in nullo loco moneta percutiatur nisi ad curtem: & illi denarii Palatini mercentur & per omnia discurrant.* Hujus nepos Carolus Calvus in Edicto Pistensi à Sirmondo cum aliis Capitulis edito, *capitulo XI* ita constituit: *Vt in denariis nova nostra monetæ ex una parte nomen nostrum habeatur in gyro, & in medio nostri nominis monogramma, ex altera verò parte nomen civitatis & in medio crux habeatur.* Capitulo XII. *Sequentes consuetudinem prædecessorum nostrorum, sicut in illorum Capitulis invenitur, constituimus, ut in nullo loco alio in omni regno nostro moneta fiat, nisi in Palatio nostro; & in Quantovico & Rotomago, quæ moneta ad Quantovicum ex antiqua consuetudine pertinet: & in Remis: & in Senonis: & in Parisio: & in Aurelianis: & in Cevellono: & in Narbona.* In horum illustrationem produxit Sirmondus & Palatinum & Parisiensem denarium Calvi Caroli in *Notis pag. 71.* Non superest, quod equidem sciam, Ludovici Germanici nostri de Monetâ constitutio: itidem tamen etiam in Orientali Francorum regno tum temporis, in Palatio & solis majoribus urbibus fuisse constitutas monetarias, argumento est, quoniam qui denarii reliqui sunt non alibi cusi sunt, nec in monumentis illius ævi genuinis vel apicem reperias diversi moris. In manu mihimet ipsi sunt nummi id docere idonei.

Carolum quidem Crassum Abbatissæ Turegiensi sorori suæ argenti signandi facultatem concessisse, testatur Stumphius *l. 6. cap. 14.* Verùm nos jam agimus de temporibus Ludovici Germanici: qui cum variis beneficiis ornaverit sine Monetis Tigurinum monasterium suum, duabus filiabus, una post aliam constitutis Abbatissis, quis crediderit, Monetam permisisse longè tum viliori monasterio Adalbertino hærenti circa Nonnenhorniam? Meretur Stumphius ipse audiri

audiri hoc loco, præſertim quoniam qui pòſt ſecuti ſunt (quos inter eſt incomparabilis Hottingerus) ſolent unius illius teſtimonio niti. Verba ejus ſunt. Hie achtend etlich/ daß dieſer Carolus der feiſt in Zeiten ſeines Keiſerthumbs der Stadt Zürych habe geben die Freyheit ze müntzen/ welche Freyheit man vor Zyten pflagt allein den allernamhaffteſten und verrumpteſten Stätten zegeben. Söliche Freyheit zemüntzen hat er auch der Apptiſſin geben/ doch allein den Pfenningſtempffel. Hæc Stumphius. Hyperaſpiſta non dubitavit *pag. 20* ſugillare Stumphij fidem: à Ludovico enim Germanico jus illud cudendorum nummorum ſimul cum aliis eſſe conceſſum. Sed inanis eſt conjectura, cum in Privilegio Ludovici nihil ejus habeatur, Privilegia autem in univerſum ſtricti ſint juris.

Imò verò Lindaugienſi Cœnobio à quoquam Cæſarum aut Regum Monetæ jus conceſſum, non profectò licet tutò credere: nec enim Diploma hoc Adalbertinum ullius eſt momenti, & de Moneta Adalberti allodiali planè ineptit. Fortaſſis tamen Cœnobiales aliquando id juris ſibi ſumpſerunt, ſui iſtius Adalbertini Diplomatis perquam amplâ & benignâ fretæ interpretatione. *Fortaſſis* inquam. Nec verò quæ adfert Hyperaſpiſta *pag. 34.* libri ſui, exercitium illud ſecurè probant. Quatuor ſcilicet producit ſpecies nummorum. Sed neque prima neque tertia ſpecies vel leviſſimo indicio ſignificat, ſeſe Cœnobio Lindavienſi deberi. Prima ſcilicet referens uno latere crucem, averſo agnum vexilliferum, videtur eſſe obulus aut denariolus Cœnobij S. Galli, vel oppidi cognominis. Diſertè enim Joachimus Vadianus *l. 1. de Collegiis pag. 29,* noviſſimæ editionis. *Monaſterii S. Galli nummi agnum vexilliferum h. e. Paſchalem præferebant. Quam monetam majores noſtri poſtea propè pari effigie ſignarunt: quod abunde docent ferramenta excuſoria, quæ in archivo Senatus etiamnum cum aliis formis antiquis viſuntur. Sed agno poſtea ſucceſſit*

 urſus,

ursus, sævum quidem & signis dignum animal, à monachis tamen receptum & adamatum, quia creditum sit, Gallo eremum ingresso ursum quendam ligna attulisse, quæ foco illius sufficerent. In primâ sane illâ nummorum specie nihil omnino Lindaviense reperias. Tertium nummum Urbi Lindaviæ deberi indicat Tiliæ signum. Cœnobiale etiam ibi nihil comparet. Etenim Hyperaspista quidem videtur huc traxisse in aversa crucis signum: sed jam tum audivimus, signum illud in Galliis quoque addi solitum Regiis nummis in Urbibus cusis: & sunt in meo qualicunq; cimeliarchio tales Ludovici nostri Moguntiæ confecti. De Secundo & Quarto nummo possit videri verisimilius, quod Cœnobio debeantur. Esse sanè ab Abbatissis cusos. indicat earum expressus vultus. Ast Lindavienses Abbatissas exprimi, nihil est quod indicet. Imò quoniam altera lilium altera clavem dexterâ portet, dixeris aliunde esse utramque. Utraque nimirum ejus quidem est generis quod Tigurini olim dixerunt Angster/ contractè nimirum ab Angesichter/quod vultum aliquem humanum referrent: prout recte vocem illam etiam Hottingerus interpretatus est in *Speculo Tigurino pag. 24.* Nec enim probari possunt, quæ habet *l. c.* Vadianus: quasi nomen illud à voce Latina *Augustus* profluxerit, quoniam illa appellatio etiam post Imperatoriam per Carolum Magnum impetratam dignitatem in raro fuit usu, & non nisi de solis dignitate Imperatoria reapse gaudentibus. Eoque caret etiam omni verosimilitudine Vadiani conjectura de interpretatione literarum in nummo aliquo B. A. pro *Bertha Augusta*: præsertim quoniam mater Caroli Magni Bertha, antequam Cæsaria dignitate fuerit ornatus Carolus Magnus, dudum mortua, nec Caroli ætate nisi in solo Palatio monetaiis fuerit officina. Quæ in aversâ nummi utriusque parte conspicitur manus, ne possit liquidò probare Lindaviense opus, ipsemet Hyperaspista efficit. Der Hand/ ait,

ait, ist ein Zeichen der Freyung/weiln deren Verbrecher oder Violatores mit Abhauung der Hand pflegen gestraffet zu werden. Talis enim libertas qualis Cœnobio Lindaugiensi competit, est communis non plurimis duntaxat Cœnobiis, sed etiam Principum omnium aulis & Urbium quibusdam locis. Nihil vetat igitur, quin tales nummi ab alijs Abbatissis fuerint procusi, ejusdem scilicet imò longe majoris libertatis: quantumvis amputatæ manus signum Cœnobii Lindaviensis rebus nonnullis familiare fuerit. Mirum verò, si ea quam attulit Hyperaspista fuerit caussa, amputatæ manus signo nummos insigniendi. Verosimiliùs sane videtur, ortum illud ex pœnâ amputandæ manus falsariis monetarum jam ætate Caroli Magni dicta & pòst repetita. Quâ de re & in Capitularibus Magni Caroli & in Edicto Pistensi Calvi alibique multa legere est. Eadem verò pœna jam tum pridem obtinuerat in Imperio Constantinopolitano: quod ex Basilicis, Harmenopulo, Michaele Attaliota facillimum probatu est. Imò obtinuit dudum pòst etiam in Sarracenorum republicâ. Quæ omnia alibi latiùs prosequimur. Cum autem etiam hæc pœna fuerit communis in omni Francorum regno, nihil est caussæ, cur hîc suo duntaxat Cœnobio eam potuerit Hyperaspista vindicare. Utut verò horum nummorum aliquid debeatur Lindaugiensi Cœnobio, non tamen hinc colligere est, ex singulari Regio aut Cæsario privilegio jus hoc Cœnobium esse consequutum: multò minus, meritò illud impetratum vi illius Ludoviciani Diplomatis quod unicè jactitant.

Verùm satis de primo falsi crimine: progredimur ad SECVNDVM. Est autem illud commissum in eo, quod Diploma inter judices quoque *DVCEM* recensuerit. Ita enim loquitur: *Statuimus quoque per ejusdem auctoritatis munitionem, ut nullus publicus Iudex, neque DVX, neque Comes, aut quislibet ex Iudiciaria potestate &c.* Hoc DVCIS nomen contra morem II.

 illius

illius ætatis & stilum Cancellariæ Imperatoriæ additum, ac proinde argumento est, Diploma falsò ævum Ludovici Germanici mentiri. Duo scilicet olim extitere Ducum genera. Alii non nisi exercitui fuerunt profecti, belli tantùm tempore, omni carentes jurisdictione civili in pace. Alij autem bello paceque rexerunt integras magnas regiones, multoque imperio Comitibus etiam suarum regionum præfuerunt. De illis non agitur in Diplomate: quoniam judicibus publicis non fuerunt annumerati, aut judicijs admoti, non illis sanè in quibus de rebus Cœnobij institui controversia poterat. Hujus igitur secundi ordinis DVX quidam in Diplomate significatur. Haud nego quidem, interdum & Comitum aliquem exercitui præfectum esse, & hactenus audiisse Ducem, verùm illa dignitas reapse nonnisi militaris fuit & pace constitutâ exspiravit. Qua ratione Adalbertum Metensem Comitem in expeditione Lotharij Imperatoris anno DCCCXLI à Nithardo dictum Mosellanorum Ducem, jam supra observavimus. Manifestò autem falsi crimen hac quoque in re à Diplomatis fabricatore esse commissum, duo indicant. *Primum*, quia tum temporis nullus fuit constitutus Alemanniæ (quæ una comprehendit sinu suo insulam) Dux; *Secundum*, quia stilus Curiæ illius ævi inter judices non solet *Ducem* numerare. Non me fugit, quam soleant scriptores nonnulli recentiores ut in aliis ita & in percensendis Sueviæ Principum dignitatibus luxuriari. Mihi omnino audiendus videtur unus pro omnibus illi ævo propinquior Eckhardus junior *l. de casibus S. Galli* quo cum & alij istius tempestatis consentiunt. Is igitur *pag. 15. edition. novissimæ*, agens de Salomone Abbate S. Galli & rebus quæ Rege Conrado primo contigerunt, scribit: *Nondum adbuc illo tempore Suevia in Ducatum erat redacta: sed fisco regio peculiariter parebat, sicut hodie & Francia. Procurabant ambas Cameræ, quos sic vocabantur, nuncii. Franciam ad Alpes tum*

VVerun-

Wernhere, Sueviam autem Pertolt & Erchenger fratres &c. Pag. autem *18.* scribit, de Conrado Rege qui illos Cameræ nuncios fractæ publicæ pacis & majestatis reos in custodiam dederat. *Consilio deinc habito, primò colloquium publicum Magontia, postea generale edixit concilium; ubi tribus illis Lege abjuratis & proscriptis, prædiisq; eorum in fiscum redactis, majestatis reis capita damnata sunt, cæteris omnibus qui tanto facinori intererant, tanqum reis pro hostibus prosequi jussis. Sueviæ Principum assensu, statuitur Alemannis Dux primus Burkhardus, gentis illius nobilissimus & virtutum dote probatissimus: cui & prædia damnatorum confiscata in beneficium sunt tradita.* Hæc Eckardus. Fuit autem Dux primus ille constitutus anno DCCCCXVI, (Contractus refert in sequentem) qui est, post annum illum, quo impostor Diploma voluit conditum, quinquagesimus. Id quod liquido docet, Diploma confictum esse, & quidem non illa Ludovici Regis tempestate, sed longo demum pòst tempore, quando jam Suevia Duces habuit, qui desierunt seculo demum tertio decimo. Sane in Diplomate Ludovici nostri Tigurino *pag. 56* curtis Turegum scribitur sita *in Ducatu Alemannico:* sed mansit isthæc appellatio quoniam olim sub Merovingis Alemannicus Ducatus floruerat, etsi jam pridem prudentia Caroli Magni omnes Ducatus totius regni Francorum fuissent variis Comitibus commissi, Ducibus exauctoratis ut monarchiæ neutiquam convenientibus.

Cancellariæ stilus qualis tum fuerit, potest accipi vel ex illis paucis Diplomatibus Ludovici Pii & Ludovici Germanici, quæ capite III & IV jam produximus, ut alia exspectare haud sit necessum. Primum Ludovici Pii *pag. 13* hæc habet. *Præcipientes ergo jubemus, ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias, aut loca, vel agros &c.* Gandavense ejusdem *pag. 26* ita loquitur: *Per quod præcipimus atq; jubemus,*

jubemus, ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias aut loca vel agros. &c. Ludovici Germanici Paderbornense *pag. 28 : Præcipientes ergo jubemus, ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias aut loca aut agros.* Ejusdem *pag. 31* Argentinense : *Per quod præcipimus atque jubemus, ut salvo honore sui sancti præsulis, nullus judex publicus vel quilibet ex judiciaria potestate loca aut agros* &c. Ejusdem Altahense septimum *pag. 45* ita sonat : *Per quod firmiter & omnibus modis imperamus, ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate, aut ullus ex fidelibus nostris, tam & præsentibus quam & futuris, neq; Comites neq; Centenarii neq; Exactores, in Ecclesias aut loca vel agros* &c. In Tigurino etsi fuisset facta mentio *Ducatus Alemannici* : nihilominus tamen, *Ducis* memoriâ prætcritâ, ita demum *pag. 57* scribitur. *Denique jubentes præcipimus, ut nullus judex publicus, nec Comes, nec quisquam ex judiciariâ potestate in locis præfatis, vel in cunctis rebus ad eadem loca respicientibus* &c. Eodem modo etiam *pag 6* Vltrajectinum hæc habet : *Per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus judex publicus, neq; quislibet ex judiciariâ potestate, aut nullus ex fidelibus nostris, in Ecclesias aut loca vel agros.* &c. In Altahensi IX Diplomate memoratur quidem Bribinus Dux *pag. 48* : in dubie verò fuit is duntaxat dux militiæ : nec enim Bajoaria Ducem alium habere tum potuit, cum omnis ejus jurisdictio esset penes ipsummet Regem Ludovicum & post Tassilonem nullus Dux ibi imperasset.

Etiam secundum igitur falsi crimen omnium oculis est
III. expositum. Nunc qualem Cœnobii ADVOCATVM impostor ausus fuerit falsò fingere, itidem ostendemus. In nulla verò parte fuit operosior. Ita enim habet sese Diploma. *Idem autem Advocatus bis in anno, semel in æstate, secundo in hyeme placitum habeat, sed ultra 12 equos nullum adducat,*

vocat, & tunc honestè procuretur. Quicquid placitando adquisierit, duæ inde partes erunt Abbatissæ, tertia Advocati. Nullum domus Dei servientem sine Abbatissæ vel ipsius consensu ad judicium cogat. Nullum de familia sine justa sociorum suorum deliberatione damnet vel coherceat. Nullum subadvocatum vel exactorem sine Abbatissæ permissione sibi constituat. Nihil privati muneris vel servitii à quolibet loco, sive curte sive acella ruris, quasi ex debito & statuto sibi jure, exigat. Mansiones seu pernoctationes undiq; in locis ejusdem Monasterii frequentare caveat. Quod si ultra statutum nostrum alicubi placitare valuerit, ipse de tertia sui parte ibidem sibi contingente provideat, quod ad sumptum habere debeat. Nisi fortè aliquâ de causâ ab Abbatissa illuc vocetur, à qua tunc decenter sibi exhibeatur quod oportet. Proinde si quisq; Advocatus hæc statuta obstinatâ audaciâ transgressus fuerit, nisi sane resipuerit, sexaginta libras auri optimi, triginta Palatio nostro, triginta supradicto monasterio persolvat, & ipsa advocatia cum cæteris commodis in perpetuum careat. Hæc vincula Advocato Cœnobiali injecta exemplo carent omnis illius ævi. Nec observare est in priscis monumentis, jam tum Advocatos usque adeò molestos ac graves fuisse Cœnobiis ut iis cautelis opus fuerit. Cumprimis observatu dignum est, quod licet optimè cupierit Tigurino Cœnobio Ludovicus, utpote cui duas filias præfecerit unam post aliam, in tabulis tamen Tigurinis altum sit de ejusmodi Advocatorum vinculis silentium. Eapropter omni caret verosimilitudine, statim circa initia conditi Cœnobii, in gratiam

Adalberti Comitis sui Ludovicum usque adeo fuisse de Advocatis compescendis sollicitum. Non sane ex omni illo Carolovingico ævo simile quidquam, quod quidem bonæ sit notæ, produxeris, etsi illorum magnus hodieque numerus supersit.

Magerus tamen, fateor, laboriosi operis *de Advocatia armata cap. V. n. 431.* produxit hujus argumenti Diplomata, & quidem tanquam ipsiusmet Caroli Magni: non nisi tamen alterum Augiæ Divitis alterum Vttenburani Cœnobii in gratiam conditum. Augiensi etiam nos hoc ipso libro *cap. X. pag. 164* usi sumus. Ingenuè tamen neutiquam dissimulavimus, suppostititium esse & ab impostore quodam non minùs atque hoc nostrum Lindaviense confictum. Arguit verò falsimoniam manifestò *Primum* illud, quod Carolus præter morem non Rex Francorum & Longobardorum, sed duntaxat Imperator Augustus ibi audiat. *Secundò*, in fine Diplomatis non annorum vel Regnorum vel Imperij ulla fiat mentio. *Tertiò*, quod manu Caroli non fuerit subscriptum: contra quam aliàs perpetuo solet fieri. *Quartò* quod sub finem Diplomatis nulla loci ubi sit conditum, nulla mensis aut diei quando sit conditum, facta fuerit mentio. *Taceo* nunc, quod annus Christi subscriptus videatur novo non autem recepto tunc more. Mitto alia falsi judicia cum hæc sufficiant. Saltim igitur hoc Diploma non juvat causam Lindaugiensis Cœnobij, quoniam itidem pessimæ est notæ.

Alterum Diploma Uttenburanum adhuc magis prodit imposturam inepti nebulonis, quamvis videatur ex eadem qua Lindaugiense officinâ mendaciorum profectum esse. Ne quid supersit Hyperaspistis, quo suo Lindaugiensi possint speciem aliquam veri apud imperitos, & quibus illud ad manum non est, emendicare, producam hoc ipsum, quale reperitur apud Bruschium ubi de Uttenburano agit Monasterio.

Adduce-

Adducemus autem integrum, non per partes, quo omnium oculis commissum & ibi falsi crimen patescat.

In nomine Dei patris omnipotentis & filii & spiritus sancti. Carolus à Deo ordinatus Augustus, Magnus, pacificus, Rex Francorum, Imperator Romanorum gubernans Imperium. Quoniam principem ac defensorem Ecclesiarum nos fecit Dominus, ne ejus ingrati esse videamur munificentiæ: servitium ejus augmentore, Ecclesias multiplicare, super incœptis & constructis benè ac oportunè, ne posthac destruantur, potestati regali convenit tuitionem impartiri: unde quicquid ad loca sanctorum damus vel concedimus, hoc nobis ad mercedis augmentum vel stabilitatem regni nostri pertinere confidimus. Quapropter notum sit omnibus principibus nostris & fidelibus, qualiter nos ad petitionem dilectissimæ conjugis nostræ Hildegardis, illustris Reginæ, Abbatem nomine Tottonem, ex Monasterio quod vocatur Vtenburra cella nova, cum hominibus unâ & rebus ipsius Monasterii, sub nostro mundiburdio & defensione propter illicitas malorum hominum infestationes accepimus & retinemus. Igitur à præsenti die coram principibus nostris decernimus, & præcipiendo præcipimus, ut nulli de majoribus atque minoribus liceat, prædicto Abbati aut hominibus ipsius Monasterii tàm ingenuis quàm servientibus, vel in rebus quæ ad ipsam casam Dei legitime aspicere videntur, inquietare aut calumniam facere præsumat. Sed diximus, liceat eum una cum jam facto monasterio sub nostra tuitione quietum vivere ac residere, ac si aliquæ caussæ

adversus eum aut homines ipsius monasterii surrexerint, quas infra pagum cum fidelibus suis definire non potuerint, in praesentiam nostram reserventur. Et ut omni Regno nostro & fidelibus nostris pateat, nos praefatum locum non avaritiae vel quaestus, sed pro amore Dei & animae salute atque defensionis causâ in nostram potestatem suscepisse, hinc à praesente die ac deinceps fratribus ejusdem monasterii autoritate nostra damus hanc licentiam & concedimus, ut post discessum Tottonis Abbatis potestatem habeant inter se eligendi Abbatem, quem meliorem secundum Regulam S. Benedicti, & aptiorem nostro servitio invenire potuerint: nobisq; & successoribus nostris praesententur, quatenus Regia sublimentur authoritate & confirmentur. Investitus siquidem per nos liberum hunc ab omni exactione curiali vel munere permittimus abire. Consecrationem & sui monachorumque concedentes, ubi à relligiosis duntaxat Episcopus intra provinciam ordinari poterunt, liberrimam habere. Amplius praesenti sanè Abbati ejusque successoribus monachis & hominibus ac negotiatoribus praefati Monasterii, qui à nostra authoritate frequentia populi ad reliquias sacras venientes inibi statuimus, hanc libertatis gratiam concedimus, ut ubicunque in Regno nostro ad negotiandum perrexerint, sive in Civitates, vel in Oppida, seu pontem navesque petant, sive venientes seu redeuntes, sine exactione telonii cum pace securi transeant & pergant. Item placuit nostrae providentiae, in Tottonis praefati Abbatis potestate ponere, ut sapientum

pientum nisi consiliis, ex his quos inter potentes seculi noverint esse æquitatis & fidelitatis amatores, eligant suis competentibus locis advocatos & defensores si opus habuerint: Sin verò, nos nostrosque successores, justissimos & certissimos defensores habeant. Sed nullus hominum sibi hanc potestatem præsumat vendicare vel quasi hæreditariam, aut aliquo jure debitam invadere, nisi quem Abbatis & Monachorum consulta approbatiora volunt admittere: eo tamen tenore, ut post fidelitatem Regio jure nobis nostrisque successoribus Abbati tria juret Sacramenta. Primum, quod secundum posse & nosse justus & utilis Advocatus in homines & res prædicti monasterii existat. Secundum, quicquid placitando acquisierit, id est, injuria bannorum vel satisfactione temeritatum, tertia sibi parte retenta, duas reddat Abbati: & nullum advocatum vel exactorem præter se nisi Abbatis permissione constituat. Tertium, quod nihil privati muneris vel servitii à quolibet loco sive curte, seu à villicis vel à Cellerariis, quasi ex debito & statuto jure exigat, ac mansiones & pernoctationes usquiam frequentare caveat. Ad unumquemque verò locum (quem Abbas ad placitandum ordinaverit) cum duodecim Equis & totidem Viris Advocatus semel tantùm in anno adveniat, nisi pro aliqua necessitate ab Abbate sæpius advocetur; ac tunc pro loci qualitate ab Abbate honestè suscipiatur & procuretur. Infra locum Monasterii nullum placitum nisi rogatu vel voluntate Abbatis unquam statuat, nullum de militari familia sine justa

 sociorum

sociorum suorum deliberatione damnet, vel aliqua injuria coërceat & offendat: qui militares vel alio nomine ministeriales optimo jure perfruantur quo Fuldenses vel Augienses potiuntur. Amplius nullum domus Dei servientem sine consensu Abbatis ad judicium vel ad damnum cogat. Quando autem hujus commissi vel in homines, vel in res (quod vulgo Ballmundt dicitur) exstiterit: statim sine mora & sine præjudicio (nisi citò resipuerit) Advocatia cum omnibus commodis sine spe recuperationis carebit. Et ut hæc firmiùs credantur, & diligentiùs conserventur, manu propria subter firmavimus, & annulo nostro insignire jussimus. Ego Ludebertus Archicappellanus recognovi & subscripsi. Data anno incarnationis Domini 769. Actum Moguntiæ in Penthecoste, in Dei nomine feliciter. Amen.

Hactenus etiam Vttenburanum Privilegium. Cœcus profectò sit aut cunctarum ævi veteris rerum imperitus qui nullo monitore non deprehenderit hîc commissa falsi crimina. Omnia indicare superfluum fuerit: pauca igitur duntaxat significabimus ut reliquis impudentiora. Quàm enim *primo* impudens est mendacium, jam anno DCCLXIX Carolum audiisse Augustum & Romanorum Imperatorem! Falsum *secundo* est, jam isthoc anno Hildegardim fuisse Caroli conjugem. Quantum enim ex Eginhardo colligere est, contractum est matrimonium anno demum septuagesimo, si non serius. Ita enim ille loquitur. *Post mortem patris cum fratre regnum partitus, tanta patientia simultates & invidiam ejus tulit, ut omnibus mirum videretur, quod ne ad iracundiam quidem ab eo provocari potuisset. Deinde cum matris hortatu filiam Desiderii regis Langobardorum duxisset uxorem, incertum qua de caussa post annum*

annum repudiavit, & Hildegardim de gente Suevorum, præcipuæ nobilitatis fœminam, in matrimonium accepit. Jam verò obiit Pipinus pater anno 68 Octobr. mense, & subsecuta statim est Regni inter filios divisio. Post demum contraxit Carolus matrimonium cum filia Desiderii: forte anno demum 70, quo Bertha mater in Italiam pacis causâ est profecta, quod habent Annales. Utque factum id sit statim anno 69, si post annum demum duxit Hildegardim; liquet matrimonium illud initum si non seriùs saltim non ante annum septuagesimum. *Tertiò,* non potuit Carolus isthoc anno Penthecosten Moguntiæ celebrare, ut habet Diploma. Autor enim Annalium, quos primus edidit Hermannus Comes Nuenarius, quem Laurishamensem fuisse monachum videre est ex historia anni 774, nonnullis Adelmus audit, cùm more solito à verno tempore annum exordiens narrat res anni DCCLXIX, liquidum facit, omnem illam æstatem usque in serum autumnum fuisse Carolum occupatum bello Aquitanico contra Hunoldum, ac proinde ibi & in Vasconia vixisse extra fines tum Regni Francorum. Archicapellano usus est *quartò* Carolus anno isthoc Bartholomæo non Ludeberto. Id quod observavit monuitque decus sacræ nobilitatis Westphalicæ Bernhardus Mallincrothus *l. de Archicancellariis & Cancellariis Imperii Romano-Germanici* pag. 11. hisce verbis: *Bartholomæum suppeditat nobis auctor anonymus vita Caroli M. à Petro Pithœo edita, qui S. Eparchii Engolismensis monachus fuit, ita scribens p. 236 de diplomate Caroli isto Cœnobio concesso: quod præceptum Bartholomæus Archicapellanus ejus scripsit, & ipse Dominus Rex manu sua firmavit. Constat ex serie narrationis datas esse literas prædictas sub initium Regni Caroli, ad annum 769.* Non annus *postremò* Regni sed Christi Diplomati est subscriptus contra seculi illius morem. Non attinet immorari aliis falsi indiciis commemorandis: quandoquidem jam tum est manifestum, non minùs

hos

hoc Vttenburanum quam Lindaugiense Diploma suppositium esse. Et verò quandoquidem Magerus tantùm duo illa adducere in medium potuit hujus de Advocatis argumenti, facile collectu est alia non reperiri. Vt proinde liceat tutò Diploma nostrum etiam hujus rei caussâ explodere & falsi condemnare.

Quid, quod hoc ipsum *de Advocatis* non falsi tantùm possit Diploma arguere, sed etiam confirmare id quod jam tum sæpe diximus, seculo illud duodecimo aut initio tertii decimi confictum esse? Illa nimirum tempestate reperire est graves de Advocatorem injuria quærelas fusas: quarum in vetustioribus monumentis nihil observaveris. Per igitur est verisimile, quo injuriam illam averterent, nonnullos à commentitiis diplomatibus remedium quæsivisse: & hoc exemplum secutum etiam Cœnobium Lindaviense. Sanè Vttenburanum & Lindaviense ea parte ejusdem esse indolis, collatione institutâ facile est deprehensu. Et verò observare est, isthoc tempore passim magno fuisse studio laboratum per Germaniam, non tantùm de frenandus Advocatis, sed de omni illo onere à cervicibus Clericorum & Monachorum planè abjiciendis; classicum canentibus ipsismet Romanis Pontificibus; quorum sacræ monarchiæ interest, exstingui omnem secularem a Cæsare dependentem auctoritatem, qualis est Advocatorum circa bona Clericorum & Cœnobiorum, quò soli suæ sedi omnia obediant. Idquod nonnullis in locis feliciter Papis successit atque adeò & Clero simul monachisque: non omnibus tamen, prævalentibus alibi vel ipsis Advocatis vel etiam Cæsaribus. Spectavit huc Vrbani III Papæ acre studium, de facultate eligendi Advocati Episcopis & Monachis vindicanda: qua de re legere est Baronius ad annum 1186. Secuti aliquot Pontifices in idem laborave-runt magno cum applausu cleri & Cœnobialium. Recitat

Ægidius

Ægidius Gelenius in *Historia vitæ Engelberti* Coloniensis Episcopi tres Bullas Honorii Papæ tertii, omnes uno eodemque Pontificatus quinto anno, qui fuit Christi 1221, ad Colonienses perscriptas: quas ille ait in Archivo Episcopali integras superesse. Prima vehementer insectatur insolentias id temporis Advocatorum. Altera vacantes Advocatias prohibet cuiquam conferre. Tertia vetat, ne quæ oppignorationes fiant ab Advocatis. Omnis dignæ sunt lectu. Nos hoc loco primam adferemus; quandoquidem & nos professi sumus, illa circiter tempora solito insolentius gessisse sese Advocatos: atq; ea propter illis injuriis avertendis excogitata fuisse per fas & nefas varia remedia, interq; alia in nonnullis Cœnobiis falsas tabulas conditas quibus persuaderent, jam olim frenatam Advocatorũ vim: horumq; exemplo suum Lindavienses Cœnobitas tum fabricasse. Verba Bullæ Papalis ita sese habent.
HONORIUS Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus Archiepiscopo Coloniensi & ejus suffraganeis salutem & Apostolicam benedictionem. Si Ecclesiarum Advocati significatum sui nominis attenderent ut deberent, studerent eas ob reverentiam Advocati cœlestis, cui speciali titulo sunt adscriptæ, fovere beneficiis & viribus defensare: sed quod dolentes referimus, nonnulli eorum habentes velamen malitiæ libertatem, in bonis Ecclesiasticis in quibus advocationis jus obtinent, non solum prodigaliter debacchantur, verum etiam ea diripiunt ut prædones. Quod Ecclesiæ Coloniensis provinciæ jugiter experiri coguntur, sicut earum nobis transmissa conquestio patefacit. Quia igitur zelus nos comedit domus Dei, Fraternitati Vestræ per Apostolica scripta mandamus: quatenus singuli prosequentes proprium

intereſſe, & quaſi collo uno & humero uno Eccleſiarum onera comportantes, Advocatos ipſos ut contenti juſtis & ab antiquo ſtatutis ſtipendiis ab Eccleſiarum moleſtiis conquieſcant, moneatis prudenter & efficaciter inducatis. Quod ſi forſan veſtris monitis non acquieverint, ne medicinalis Petri gladius in manu veſtra torpere rubigine videatur, in eos juxta quantitatem & qualitatem culparum, intendatis & remittatis appellatione poſtpoſitâ rigorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ: ita quod Eccleſiæ ab hujusmodi oppreſſione reſpirent & Vos exinde mereamini apud Deum & homines commendari. Datum Lateranen. Kalen. Martii Pontificatus noſtri anno quinto. Hactenus Bulla. Cui quidquam addere nullum nunc quidem fuerit operæ pretium.

CAPUT XVII.

Et formas literarum, & Ziphras in ſcribendo adhibitas, & ſubjectum æræ Chriſti annum, indicare, Diploma longe eſſe ſeculo Nono recentius.

Tædet immorari ampliùs Impoſtoris figmentis, quibus voluit ſuo Diplomati faciem antiquam conciliare, aptus ad rem illam ut ad lyram aſinus. Etſi ſanè & leoninam induerit prolixas tamen aures tegere non potuit. Hoc proinde capite paucis nos abſolvemus, non minùs tamen tria itidem falſi indicia in lucem provocaturi.

I. PRIMVM eſt in literarum formis commiſſum. Citra controverſiam videlicet, ſi Diploma in Cancellariâ Ludovici Germanici Regis fuerit conſcriptum, adhibiti ſunt literarum characteres, illo tempore Cancellariæ familiares. Jam verò qui-

quinam fuerint tunc in usu, abunde docent tot superstites illius ævi Regiæ Tabulæ. Præ omnibus idoneum est id ostendere illud Tigurinum Diploma, quod quinto die ante Lindaviense nostrum confectum in autographo possidetur hodieque Tiguri, & potest in apographo vidimato ut vocant, a nobis, si opus, cuivis monstrari. Autographum suum Cœnobiales hactenus studiosè occultant. Solam subscriptionem ære curavit Hyperaspista exprimi, ad formam authenticam: quemadmodum reliqua sese habeant sedulò fecit ignorari. Ne vel illi quod ære est expressum securè credamus, nulla hactenus facta cum ipso autographo collatione, jubet Cœnobii in Diplomate toto confingendo veteratoria audacia. Et profecto illius officinæ etiam tutissima quæque prudens meritò timeat. Non sane licet cum ejusmodi hominibus in tenebris micare. Producant igitur Cœnobiales Diplomatis sui authenticum exemplar. Exponant illud oculis eorum qui veterum characterum, veterum membranarum, veteris atramenti scriptoris sunt gnari, iisque examinandum exhibeant. Notarii alicujus talium imperiti, & ære conducti, testimonio non licet fidere. Ipse Hyperaspista multum suspecta omnia fecit: quandoquidem ære expressa subscriptio ut & Signum Regium non convenit omni ex parte cum ea quæ habetur in Transumpto Friderico III Imperante conscripto. In quam sententiam cum & Heiderus quædam objecisset, Hyperaspista *pag. 102* nihil regerere potuit præter superbum contemptum. Cumprimis in Signo Cæsareo ingens est diversitas. Hyperaspistica porro editio Diplomatis ipsiusmet differt ab altera etiam illa quæ in grandi opere exhibetur *pag. 724*. Vbi sane illa *duodecim*, hæc habet *12 equos*. Heiderus legit *AEcclisia* & perstringit. Hyperaspista non contradixit ast dedit *AEcclesia*.

Quomodo autem cunque habeat sese ipsum authenticum

Diplomatis exemplum, volumus nos (quandoquidem securos nos esse jussit de ultima sua editione Hyperaspista, appellans eam treulich *copirten* und *vidimirten Text*) contenti nunc esse eo, quem jam tum expressimus fide Hyperaspistæ. Ac proinde ut ad rem aggrediamur, non dubitamus profiteri, neutiquam Diploma nono Christi seculo sed longo demum pòst tempore scriptum esse, freti indicio unius diphtongi Æ aliquoties adhibiti. Enimvero legas ibi *ÆEcclesiæ*, *ÆEcclesia*, *ÆEcclæsias*, *ÆEstate*. Minor ejusdem diphtongi forma *æ* adeo frequenter in Diplomate occurrit, ut pigeat numerare. Illa scilicet diphtongi figura neutiquam ævo Ludovici Germanici fuit in usu, sed multo pòst demum cæpit. Testantur id liquidò illius tempestatis quæ superant & Tabulæ & libri scripti quamplures. Etenim perfrequenter quidem à scribis & librariis omissa est diphtongi nota, & simplex vocalis E illius loco adhibita, quandocunque tamen diphtongi habita in scribendo fuit ratio, solet illa exprimi per divisas literas *ae*, nunquam autem per *æ* aut Æ, literis in unum quasi conflatis.

Observaverat illud ex parte jam tum doctissimus Heiderus, & pro decimo falsi indicio annotârat: addito ex Menochio, *falsam Latinitatem suspicionem falsi rescripto affricare*. Hyperaspista *capite X* objectionem hanc conatus rejicere perquam inepte sese gessit; certè significat, vim argumenti à sese non perceptam. Summa Responsi est. Vitia Orthographica ad Latinitatem non pertinere: nec *Latinitatem* falsam censendam esse quando illa non omnino rectè sese habet, alioquin omnia vetera diplomata rejicienda esse: in Rudolphino etiam Urbis privilegio nonnulla minùs probata inveniri. At verò Orthographia utique prima Grammaticæ pars numeratur, quidni itaque illius vitia ad Latinitatem pertineant? Non porrò sive Menochius sive Heiderus hoc

volue-

voluerunt, Latinitatem quamlibet inemendatam falsi suspicionem parere idoneam; sed loquuntur de ea Latinitate quæ pro cujuslibet temporis usu est recepta. Ab ea nimirum si enormiter fuerit deflexum, argumento id esse potest latentis falsi. Eoque nihil ad rem faciunt quæ de vitiis Diplomatum tum Rudolphini cum aliorum receptis usu ab Hyperaspista adferuntur. Hoc verò firmum manet, & Orthographicam & reliquam Latinitatem quæ à more temporis aut Cancellariæ plane dissidet, significare commissam falsitatem.

Jam verò plane est, ceu diximus, alienum, à Ludovici ævo, & Regiarum quæ tum fuerunt Cancellariarum consuetudine, diphtongum pingere connexis literis Æ aut æ. Qua de re si quis dubitet, provoco ad illius tempestatis scripta, sive diplomata fuerint sive volumina & libri. In certissimam fidem adducam testem omni exceptione majorem, ejusmodi scilicet rei longe peritissimum & philologicæ omnis antiquitatis principem Claudium Salmasium. Sunt enim hujus in Epistola ad Claudium Sarravium amplissimum Senatorem virum itidem in hac literaturâ magnum hæc verba. *Addo nonnulla quibus dignosci possit antiquitas exemplarium manuscriptorum. Si quibus in libris MSS. diphtongus repertatur AE duabus literis non in unam coalitis sed separatis, expressa ad hunc modum AE aut* a e, *scias codices illos vetustos esse inprimis & fideli manu confectos. Si aliter effıcta occurrat, aut per unam literam ex duabus conflatam, aut per unicam* e, *cui nota suppositasit hoc modo* ę : *qui primo modo scripti sunt paulo majorem vetustatem redolent; qui secundo ad infimum seculum relegari debent.* Hæc Salmasius. Si in authentico igitur Diplomatis pingitur diphtongus Æ aut æ, consequens profectò est, ultra quadringentos circiter annos ætatem ejus non excurrere, mentirique adeo seculum nonum.

Produnt recentem illam Diplomatis ætatē SECVNDO etiam binæ ZIPHRÆ 12, numerum duodenarium significantes. II.

Falsi jam tum sumus non reperiri illas zifras in exemplari Diplomatis, quod grandi opere inclytæ Urbis exhibetur *pag. 723:* quandoquidem tamen Hyperaspistica editio zifras illas exhibet, etsi de earum novitate jam nonnulla doctissimus Heiderus monuisset *objectione quinta* eaque Hyperaspista repetiisset *pag. 95:* nobis non licet dubitare, zifras illas in ipso Diplomate contineri. Sed illos characteres numerales in nullis antiquis Diplomatibus reperiri, certo est certius. In ipso Diplomate Lindaviensi nostro anni regiminis Ludovici Imperatoris ut & Christi characteribus Romanis more antiquo signantur. Idem fit in omnibus priscis Diplomatibus quæ quidem in manus meas hactenus inciderunt. Et vero zifrarum usus aliquot seculis est recentior ævo Ludovici Germanici. Nolo hac in parte tam mihi credi quàm Josepho Scaligero, rei literariæ omnis ante Salmasium itidem principi incomparabili. Cujus hæc sunt verba in *Commentatione de nummo Constantini Imperatoris* quam Marquardus Freherus suæ præmisit editæ anno 1604, pòst Opusculis Scaligeri inseruit Casaubonus. *NUMMUS*, ait Scaliger *ingens argenteus clarissimi viri Marquardi Freheri, quam recens sit argumento sunt characteres arithmetici 234 235. qui ante trecentos aut paulò plures annos ab Arabibus ad nos transierunt, ac primo quidem dissimiles his nostris hodiernis, postea memoriâ proavorum hac forma interpolati quæ hodie nobis in usu est. Itaq; nummus hic cusus aut conflatus est non illo seculo, quo ij à Christianis recepti sunt, sed illo, quo interpolati: hoc est memoria proavorum. Præterea an unquam à Græcis usurpati sint, meritò ut dubitem faciunt libri multi Astronomici, Logistici, & Computorum Ecclesiasticorum paulò ante aut post eversionem Imperii Constantinopolitani conscripti, quorum omnium numeri non his peregrinis characteribus concepti sunt, sed literis Græcis. Deniq; illos characteres primi omnium Christianorum Hispani à Mauris, ab Hispanis reliqui Latini Christiani, ab illis*

Græci

Græci acceperunt, si modo acceperunt. Et quidem concedamus accepisse, iis tamen apud Græcos nunquam vulgò noti fuerunt, ut non opus fuerit eos in hoc nummo cudere ut à paucis tantum intelligerentur. Nobis igitur constat, recentissimam quidem nummi conflaturam esse.

Multo recentiorem zifrarum in Europa usum facit Petrus Opmerius chronographus, quando ad annũ 1470 ita loquitur: *Cum Leonardus Pisanus Indiam atq; AEthiopiam perlustrasset, ex illa Cifras, quæ retrogrado gradu & numerando excrescunt atq; etiam multiplicando, præter morem posterorum Iaphet, ex hac Cosficas reportavit.* Vt autem hæc à Scaligero ita pariter & à vero diversa sunt. Nec juvat meditata nobilissimi Mallincrothii inter Scaligerum & hunc concordia, in libro de *Natura & Vsu literar. cap. 25 p. 127. Verum*, ait ille, *conciliationem subministrat Scaliger ubi addit: Proavorum memoriâ hac (id est hodierna) forma fuisse cifras interpolatas: respexit enim ad dictum Leonardum. Supersunt autem etiam nunc passim ejusmodi antiquiores zifræ, à posterioribus quibus hodiè utimur in plerisq; discrepantes.* Non juvat inquam hæc conciliatio. Quæ enim nunc usu recepta est zifrarum figura jam quadringentos annos cœpit, atq; non debetur Leonardo Pisano. Sed & ineptum est quod vult Opmerius, à zifris esse illam qua Arithmetici utuntur, multiplicandi dividundique numeros retrogrado gradu rationem. Non enim hæc à zifris est, sed fluit ex ipsa natura commodioris multiplicationis & divisionis numerorum, quacunque etiam figura numeros signaveris.

Cæterùm quicquid sit, zifræ aliquot seculis Ludoviciano ævo posteriores sunt, ac proinde & Diploma cui insertæ sunt zifræ aliquot pòst seculis denique est conscriptum. Quod si zifræ illæ non essent insertæ contextui Diplomatis, non adeo urgerem hoc argumentum: scio enim etiam perantiquis Diplomatibus optimæq; notæ, à recentiore nunc ludibunda nunc & seria

feria manu zifras esse appictas. Insertæ autem illæ contextui nunquam olim fuerunt.

III. Non æque noviter cœpit mos ANNO DOMINICO subscripto notare Diplomata, recentior tamen & ille est ævo Ludovici Germanici. Ac proinde, quandoquidem Diplomati Lindaviensi Annus ille Christianus est subscriptus, TERTIUM hinc petere licet documentum falsi in Diplomate isthoc conscribendo commissum. Jam tum eruditissimus Heiderus hoc argumenti genere Diplomatis fidem multis oppugnavit & quidem quinto loco: eoque Hyperaspista *capite V pag. 96* conatus est iis nonnulla sua regerere. Verissimum autem est: Ludovicum Germanicum non solere Diplomata sua signare numero Dominicæ æræ. Idque adeo jam pridem & ab aliis est animadversum, ut non dubitaverit Mallinckrothus, harum rerum peritia nemini secundus, hæc in verba *l. de Archicancellariis & Cancellariis Imperii pag. 24.* scribere, agens de Diplomate quod ille judicavit non Senioris sive Germanici nostri sed ejus filii esse Ludovici junioris qui decessit anno 882. *Accedit & alia*, ait, *conjectura cur seniori Ludovico Diploma adscribi non debeat: eò quod annos nati Christi subscriptos habeat, quod in illius Regis literis, quarum data non nisi annis Regni ubiq; insignitur, insolens est, ac nullibi, quod hactenus compererim, reperitur. Qua in re stilum Cancellariæ paternæ secutus fuit: nam & ab Imperatoris Ludovici Pii Diplomatibus AEra Christiana regulariter & communiter abest.* Hanc Mallencrothi observationem vel illa sola quæ à nobis sunt adducta *cap. IV* docere plusquam satis sufficiunt. Nec enim ibi Æræ Christi videas factam ullam mentionem. Versantur imò jam tum in manibus ejusdem Ludovici nostri Diplomata tria adhuc alia: in quibus itidem soli Regni anni memorantur Christi nullus.

Par est ratio (ut recte dixit Mallincrothus) Diplomatum Ludovici Pii patris. Nec enim est, quod quem moveat

Diploma

Diploma ejus adductum *pag.16.* de fundatione Archiepiscopatus Hamburgensis. Dedimus enim ibi illud quale editum est ab Erpoldo Lindenbrogio; easdem verò tabulas haud paulò passim meliores referens Philippus Cæsar in suo quem appellavit *Triapostolatu Septentrionali*, verba hæc: *Anno Domini Jesu Christi DCCCXXXIV*; non habet. Quo apparet assumentum fuisse exemplaris Lindenbrogiani, ut multa alia.

Quid? quod non temerè protuleris Caroli etiam Magni Diploma aliquod, saltim confectum ex quo Imperatoriæ fuit dignitatis, cum subscriptis annis Dominicis? Quæ vidi & legi id generis omnia consonant. Ante ejus dignitatis exordium, atque adeo ante annum 800, num semper antehac idipsum fuerit in usu, non equidem certò dixerim, quia Adamus Bremensis in *Historia Ecclesiastica cap. X* adfert Diploma Carolinum de fundatione Episcopatus Bremensis datum anno Regni Caroli XXI cum præmisso *anno Dominicæ incarnationis DCCLXXXVIII.* Non enim illius Tabulæ fidem omnem ausim in dubium vocare. Hoc tamen certò possum asseverare: neque illam, neq; quâ Verdensem Episcopatum instituit Carolus ille Magnus, Tabulam authenticam in archivis superare, ac proinde fortassis ab alia manu id esse additum. *Fortassis* dico. Non enim vel Adamus authenticum vidit, sed ex copiali, ut appellant, libro suum illud desumpsit: ceu non diffitetur *cap. IX*: itaque additum ibi forte fuit manu alienâ. Toti Diplomati eam unam ob causam fidem derogare cum nonnullis, nolim equidem. Fortassis enim quo tempore Carolus nondum fuit consecutus Imperatorium honorem aliud obtinuit in Cancellaria; pòst autem mutavit, juxta morem Romanorum qui Constantinopoli sedebant Cæsarum; quippe qui Æram Dominicam, quamvis Dionysii Exigui calculo jam Justiniani tempestate probatam, non fuerunt soliti subscribere suis Chrysobullis. Ea tamen vis est eorum quæ *cap. 33. libri*

de VVeichbildis Saxonicis attulit Gryphiander vir talia doctus, ut omninò sit asserendum, aut illud ab Adamo adductum Carolinum Diploma supposititium esse, aut verò annos illos Dominicos ab imperita manu longè pòst (& verò floruit Adamus seculo undecimo effluente) accessisse. Non enim Gryphiander vel ab Heidero fuit scriptor suâ duntaxat auctoritate infallibilis habitus, quod calumniantur Hyperaspistæ, sed ejus argumenta sunt æstimata: quæ pro suo supercilio videntur ne legisse quidem superbi illi vindices Cœnobiales.

Vtcunque autem res sese habeat de Caroli Magni Diplomatibus ante Imperatorium consecutum ἀξίωμα conditis, id certissimum est, quod Mallinckrotum asserentem audivimus; nec Ludovicum Pium nec nostrum Germanicum annos Christianæ æræ suis Diplomatibus subscripsisse.

Quid, quod præclaris auctoribus doceatur, imperante demum Carolo Crasso institutum esse, annis Christianæ æræ Diplomata subsignare? Diserte sane id testatus est Bavarus Aventinus *l. 4. Annalium Bojor. fol. 461* & Gallus Nicolaus Vignierius in *Chronico Burgundiæ ad annum 885*. Stumphius *l. 7. cap. 6. fol. 197* ita loquitur de primâ origine ejus rei. Es ist bey den alten Keysern/Königen/ Fürsten und Herrn nit bräuchig gewesen/ die Instrument mit der Jahrzahl Christi/ als hernach bey K. Othonis Tagen und fürter/ sondern allein nach den Jahren des Regiments eines jeden Königs zebezeugen und zebeschliessen/ also: *Acta sunt hæc &c. anno N. Regis N. Indict. &c.* Ita ille: falsi arguens diploma quoddam argumento illo quod æram Christi haberet subscriptum, etsi antiquius voluerit haberi. Joannes Gulerus initia ejus instituti Caroli Crassi mandatis adscribit *l. 7. Rhætiæ fol. 98.* hisce verbis Caroli istius res narrans. Er ließ durch öffentliche Brieffe und Mandaten befehlen/ das man vorthin die Jahr von der Geburt Christi an zehlen und rechnen solte: da man sonsten bißhero nach den Jahren der Kaysern und Königen Regierungen die

die Zeit gerechnet: unangesehen daß umb das Jahr deß HErren DXXXII Dionysius Exiguus, ein Römischer Abbt/ (als oben in unserem II Buch auch meldung geschehen) den gebrauch der Jahrzahl Christi albereit eingeführt hatte: Da er die Historien und derselbigen Ordnung nicht auff die Zeit der Stadt Rom erbauwung/ oder der Bürgermeister zu Rom/ noch von anfang der Regierung der Römischen Kaysern/ sondern auff die Menschwerdung JEsu Christi zu richten und daselbst naher die Jahrzahl zunehmen gelehrt hat: Damit er die Gedechtnis des Kaysers und Wütrichs Diocletiani, von welches angehebter Regierung an man schon damahls in die zweyhundert acht und viertzig Jahr die Zeitordnung geführt hat/ gantz und gar außlöschen könte. Hæc illi. Veterum tamen & coævorum id qui narraverit nemo mihi nunc ad manum est. Jam tum verò ante Crassi tempora, ipsoque adeo Ludovici nostri ævo, alibi Instrumentis publicis à Notariis additos annos Dominicæ incarnationis alibi non, liquidò ostendunt chartæ antiquæ & Fuldenses à Pistorio editæ quæ habent annos illos adscriptos, & Alemannicæ S. Gallenses cùm quas Vadianus tùm quas Goldastus collegit iis plærumque carentes. Priorum verò similes etiam alibi reperire est. Fortè igitur Crassus jussit ubivis observari, quod paucis in locis jam tum observabatur. Ex eo sanè Diplomatibus etiam Regiis solito frequentius æra Christiana fuit adscripta: quanquam nihilominus & sæpiùs neglectum esse, doceant superstites tabulæ integræ. Quod ne miremur, facit exemplum ipsorummet Romanorum Pontificum: qui licet debuissent ea in re antevertere Reges Cæsaresque, eosque ad sui sacram imitationem invitare, etiam ipsi tamen in Bullis suis annos Dominicos serò denique cœperunt numerare.

Verum hæc propriè ad rem nostram haud faciunt, quandoquidem liquidum est, saltim Germanici nostri Ludovici Diplomatibus olim æram Christianam non fuisse appositam;

atque adeo Cœnobiale hoc ex Cancellariâ illius Regis profectum non esse sed aliâ tempestate conditum, vel unica illa annotatio Christianæ incarnationis possit evincere.

Vsq; hæc adeò sanè clarent, ut ipsimet Hyperaspistæ vim argumenti haud ausi sint dissimulare. Eoque *pag. 97* effugium conantur petere à prætextu, quasi annus Dominicæ incarnationis longè pòst demum ab aliquo fuerit adscriptus: non enim charactéres esse eosdem cum aliis, nec ita concinnos. Verum enimverò antehac agnoverant utique Cœnobiales hanc æram adscriptam non minus genuinam atque totum diploma. Hinc sanè in Curia Cæsaris Friderici III & aliàs semper, fidem illi æræ subscriptæ indubitatam attribuerunt. Hinc & alii Cœnobialem hanc traditionem sunt secuti. Saltim igitur novum *εὕρημα* est Hyperaspisticum hoc effugium. Neutiquam porrò ex literarum ductu colligere est, quod alia manus accesserit. Varia enim characterum genera reperiuntur in illâ ære expressa tabula. Si quælibet diversitas igitur characterum arguit manum aliam recentiorem, dixeris omnia diversis temporibus esse scripta: quod ineptum fuerit. Quid autem notius & frequentius, quàm uno eodemq; momento, invitante negocio, alios atq; alios characteres efformari? Certè nec hactenus probaverunt Hyperaspistæ, recentiore scripturâ æræ Dominicæ annos adjectos, nec probare poterunt imposterum. Eoque manet id quod diximus, etiam æram illam Dominicam Diplomatis falsitatem liquidò ostendere.

CAPUT XIIX.

Diploma perpetuis notis confossum denuò producitur, orco imposterum tradendum.

NUllum fuerit pretium operæ, si pergamus singula falsi documenta cum aliqua curâ protrahere in lucem. Ad hoc

hoc haud equidem dubito, Lectorem industrium quemvis meliùs velle tempus otiumque impendere, quam excutiendis quasi cum pulvisculo omnibus Diplomatis falsi criminibus. Pridem quoque, ne quid diffitear, etiam me tædet huic camarinæ immorari. Quandoquidem tamen interest, planè confodere supposititium illum fædæ imposturæ fœtum, omnemque adeo illi spem caput aliquando rursum inter imperitos erigendi eripere, integrum illud Diploma semel adhuc producemus sed perpetuis confossum notis. Quo tandem aliquando redeat in orcum, unde decipiendis mortalibus, ante quatuor circiter secula, ausum fuit in lucem improbo fuco illitum prorepere.

Igitur prodita jam impostura, indubiè initiò statim mecum detestabitur bonus quisque impietatem nequissimi bipedum, quia non dubitaverit illis verbis scelus aggredi: *In nomine Domini Dei Salvatoris nostri Iesu Christi.*

Hludovicus Imperator Augustus) Nullum Ludovicum Imperatorem condidisse hoc Diploma: nec Ludovicum Germanicum cui impostor & Hyperaspista Diploma tribuerunt, aut fuisse reapse aut audiisse Imperatorem, demonstravimus capite quinto sexto & septimo.

Collegium omnium fidelium) Phrasis hæc plane insolens est veteri ævo. Mos tum fuit scribere, *Noverit industria.* Docent hoc ejus temporis diplomata.

Adalbertus) Conditorum Cœnobii neminem dictum Adalbertum, liquidò probavimus capite nono. Qui porrò anno Ludovici vicesimo sexto egit Comitem Palatii, non Adalbertum sed Ansfridum esse dictum, docuimus capite octavo. Omnem denique narrationem de Adalberto Cœnobii conditore natam esse ex fabulis Diplomatis & contra Historiæ fidem, prolixè ostendimus capite decimo.

Vasallus noster) Non ero gravis Diplomati *vasalli* vocabulo: quoniam fateor ita dictos tunc temporis etiam insignis loci homines, si beneficio feudali minus lauto fuerant affecti. Mirùm vero, non petiisse hominem gratia Regia pollentem, etiam possessiones feudales consecratas in sacros usus conferri. Quod tamen illi tempestati fuit perfamiliare: ceu liquet ex plurimis tabulis Regiis, ut & ex illa quam attulimus cap. 11 x p. 125. Sed vafro impostori non venit hoc in mentem.

Sacri Palatii Comes) Neminem isthac Francorum Regum ætate dictum esse *Sacri* Palatii Comitem: & appellationem illam Justiniani quidem ævo fuisse familiarem, serò autem demum aliquem in usum rediisse, probavimus capite undecimo.

Fidelium nostrorum Principibus) Ævo illi mos fuit scribere: *Fidelibus nostris Principibus.*

Obtulit obtutibus nostris quoddam Cœnobium) Simile quid in aliis Tabulis haud temerè legas de ipso Cœnobio aliquo, sed de chartis priscis productis.

Nomine Lindaugia) Hoc nomine seculo nono non potuisse appellari Cœnobium, nec proprie illi convenire, latè probavimus capite decimo quarto.

Situm intra lacum VVitsehe) Lacum Podamicum sive Acronium audiisse olim *VVitsebe*, nullo exemplo temerè ostenderis. Extra insulam porro illius lacus & ad oram ejus, seculo Christi nono Cœnobium fuisse situm, ostendimus itidem capite tertio decimo.

Regulares disciplinæ) Vox *Regularis* indubiè hic accipienda est de Disciplina illâ Regulari, quam observare tenebantur sanctimoniales virgines. Et verò superat etiamnum illa Regula quam Ludovicus Pius Imperator condidit: etsi non

multa

multò poſt pravi mores etiam illius ſexus Regulam pene omnem excuſſerint.

Illuſtrium) Hac appellatione Epiſcopos olim non fuiſſe cognominatos; demonſtravimus capite duodecimo.

Rabanum) Ad Rabani interceſſionem Ludovicum ſive Imperatorem ſive Regem non potuiſſe Cœnobio dare bona quædam anno DCCCLXVI, eodém duodecimo capite probavimus.

Moguntinæ Æccleſiæ) Cancellariæ cùm Imperatorum tum Regum Francorum moribus repugnat *Eccleſiæ* vocem diphtongo ordiri. Cum enim vocabulum illud fuerit frequentisſimi & ſacri uſus, hac in re non ſolent impingere ſcriptores. Figuram porrò illam diphtongi Æ, eſſe recentem & noviſſimorum temporum, demonſtravimus capite decimo ſeptimo.

Conſtantienſis Æccleſiæ) Iterum impingitur in eundem lapidem, ut etiam alibi ſæpius diphtongo æ: quod ſemel munuiſſe ſatis eſt.

Pro redemtione animæ noſtræ nec non parentum noſtrorum) Tali prætextu petiiſſe Palatii Comitem beneficia Cœnobio conferri, falſi reddidimus ſuſpectum capite decimo quinto.

In omni Regulari jure) Eadem ſignificatione quâ paulò ante *Diſciplina Regularis*, accipi meritò debere hoc loco *Regulare Ius*, quis non prudens & rectè loquendi gnarus dixerit? Hyperaſpiſta tamen contendit, *Regulare* hîc idem eſſe atque legitimum. Nolo cum illo litigare ſuper hac re. Quod ſi verò ille ſenſus eſt verbi, manifeſtum etiam hinc eſt, ſcriptorem Diplomatis fuiſſe hominem rectè loquendi planè imperitum atque non verſatum in Cancellaria Regiâ. Fortaſſis tamen non tam ipſe ſcriptor quam interpretes peccant. Et verò de *omni jure ἁπλῶς* hæc verba accepit jam ante quadringentos annos Conſtantienſis quidam Epiſcopus. Sed non attento vocabulo *Regulari*, Sive illud tum lectum non fuerit, ſive inſuper habitum.

Aſſeri-

Afferemus hoc loco ipsa Episcopi verba: præsertim quoniam iis vetustissima Diplomatis memoria continetur. *Universis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis H. Dei gratiâ Constantiensis Episcopus salutem in omnium Salvatore. Cum satis constet providis & benignis, quid sanctorum Patrum privilegia & Imperialia scripta pro expediendis necessariis negotiis in ipsis contentis non sit tutum, propter malum statum temporis, undiq; deportare: quia nobis ex inspectione privilegiorum sanctæ memoriæ Ludovici quondam Imperatoris piissimi constitit evidenter, quod ipse ad petitionem Alberti quondam Sacri Palatii Comitis, Lindaugiensis monasterii fundatoris & intercessionem piæ recordationis quondam Salomonis antecessoris nostri, omnem libertatem & justitiam, quæ Constantiensis Ecclesia in omni jure habere dignoscitur, eidem Monasterio contulit & concessit: Nos hoc solum, quod sæpius in quæstionem deducitur, ad instantiam Abbatissæ dicti monasterii & conventus duximus exprimendum, videlicet, quod in jure capitali, mortuariis hæreditatibus suorum hominum percipiendis & hominibus collocandis, dictæ Ecclesiæ debet in omnibus concordare. Hanc Schedulam, ipsis in testimonium hujusmodi conditionum æqualium conferentes, Sigilli nostri munimine roboratam. Datum Constantiæ Anno Domini MCCXL secundo, VII Kalendas Septembris, indictione quinta decima.*

Divinitùs illi instinctæ) Non temerè reperias tale quid in Diplomatibus Francorum Regum. Est itaque figmentum impostoris longè recentius. Nihil etiam adferas, quo potuerit videri inductus Ludovicus divinum istud *credere*.

Dei judicationem) *Divini judicii* ne minimum quidem observaveris signum. Finxit itaque etiam hoc impostor, & quidem contra morem prisci ævi.

Ita præceptum jussimus) Duo petierat Adalbertus, quantum ex antecedentibus liquet: primò *aliquid muneris*, secundò *eandem libertatem & justitiam quam Constantiensis habet Ecclesia in omni regulari jure.* Jam verò perpetuus est Cancellariæ mos si petitis deferatur, illa iterum recensere & singulatim indicare inquantum sint concessa. Hoc ipsum quia in hoc Diplomate non est observatum indicio est, non in Cancellaria Regia conditum sed ab impostore aliquo esse confictum.

Quatenus prænominatus sacer locus habeat) Hoc videtur esse illud *munus*; quod voluit impostor datum esse Cœnobio.

In monetis) *Moneta* nulla esse potuit in *hæreditaria possessione Adalberti.* Itaque ineptè & impudenter proventum fisci monetalem impostor reliquis adjecit. Falsi crimen isthac in re esse commissum, probavimus capite decimo sexto loco statim primo.

Statuimus quoq;) Fortè voluit impostor Constantiensis Ecclesiæ libertates hisce verbis significare. At verò hic nulla fit mentio ejus quod Constantiensis Episcopus attigit in suo responso. Itaq; reapse modum excessisse Episcopum, manifestum est. Fortassis imò defuit tum in Diplomate vox *regulari.*

Neq; Dux) *Ducem* non potuisse seculo nono memorari inter eos quos penes fuit ordinaria jurisdictio: ac proinde etiam eâ in re crimen falsi commissum esse, demonstravimus capite decimo sexto loco secundo.

Coram nullo Comite regant) Vox *regant* quid sibi velit, non facilè intelligas. Nec enim in ullo Diplomate ævi Francici ejusmodi phrasis occurrit. Quod indicat, Diploma hoc non in Cancellaria Regni Francici esse confectum. An τὸ *Regant* Ger-

manismus est, infeliciter natus ex vocabulo nostrate Regen? Quasi scilicet prohibitum sit, *movere* quidquam corám Comite. Dignum est explosione Diploma vel unum hunc ob barbarismum.

Idem autem Advocatus). Quæ hîc sequuntur leges Advocatis præscriptæ planè sunt alienæ à moribus Regni Francorum, quale etiam illud fuit seculo nono. Eoque cap. XVI loco tertio hinc accipimus certum indicium commissi falsi criminis.

12) Zifras intra quingentos demum annos cæpisse in usum recipi: ac proinde ziframi hanc numeri duodenarii, esse signum imposturæ, & quidem aliquot post Ludovicum seculis demum institutæ, probavimus loco secundo capitis decimi septimi.

Sin autem, firmissimam licentiam) Hanc libertatem non fuisse concessam Cœnobio jam tum seculo nono, colligere est ex eo, quod Hermannus Contractus scriptor σύγχρονος annotavit de Henrico id nominis Tertio Imperatore ad annum MLI. *Ipsis diebus, defunctis uno pene in tempore Lindaugiense & Buchaugiense Abbatissis, Juota, nobilis prudens & religiosa vidua, utrique loco recuperando ab Imperatore præficitur.* Hoc profectò Imperatoris factum indicat, tum temporis jus constituendi Abbatissam Regi aut Imperatori non Cœnobio competiisse. Fuit enim Henricus Tertius religiosus & recti justique tenax Princeps: ac proinde suspicari nefas fuerit, violata ab illo Cœnobii prisca privilegia. Jam verò etsi Cœnobium tunc temporis corruptis adeo fuisset moribus, ut illius conventus nulla fuerit digna quæ Abbatissa eligeretur: licuit tamen conventui, si Diploma audimus, impetrato Regio consensu alibi sibi Dominam quærere. Juota autē neutiquam à Conventu electa, sed solo Cæsaris arbitrio est constituta.

Neq;

Neq; est cur meritò suspicetur quis, notatum à Contracto hoc Cæsaris factum tanquam juri Cæsario non consentaneum. Annotatum enim potius est, quoniam duo perquam rara tum contigere: primum quod duobus diversis Cœnobiis una data fuerit Abbatissa; Alterum quod vidua non virgo fuerit constituta Cœnobiorum illorum rectrix. Quibus & Tertium fortè accessit; quia nempe in duobus inclytis Sanctimonialium collegiis nulla fuerat inventa idonea regimini. Multo minùs fas est arbitrari, jam tum seculo nono, Ludovico Germanico Rege, commune fuisse Conventuum jus, eligendi Abbatissas. Paucis enim id tum quidem concessum fuit, perinde ut & paucis Monachorum Cœnobiis, imò & Episcopatibus: jure eligendi solis Regibus passim manente. Id quod probatu non difficile, si non intempestivum esset agere. In universum igitur præsumendum hactenus est, Lindaviensibus Sanctimonialibus itidem jus tunc nullum fuisse Abbatissam eligendi, donec aliud fuerit demonstratum. Interea licet hanc diplomatis partem annumerare impostoris novitiis commentis.

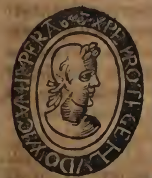
Præfatum venerabile ministerium, vel aliquas pertinentias ejus, beneficiali causa cuiquam homini concedere tentaverit, nisi resipuerit & his nostris institutis adquieverit, nomen & memoriale ejus de libro vitæ subtractum maneat in æternum maledictum) Seculo Christiano nono, cui fabricator voluit adscribi hoc Diploma, frequens & Regii juris fuit creditum, integra Cœnobia pro Regum prudente arbitrio in beneficium Episcopis, Abbatibus alienis, interdum & Laicis benè de republica meritis, concedere. Id quod complura exempla docent. Et verò etiam sequentibus seculis Cæsares Regesque fecerunt idem quàm sæpissimè. Multò frequentiùs bona nonnulla Cœnobialia in beneficium militibus data sunt

à Regibus. Ipſimet porrò Cœnobiales talium beneficiorum collatione ſibi *miniſteriales* quos vocabant, nunquam pene non quaſi conduxerunt. Idque ſine omni conſcientiæ ſcrupulo paſſim factum eſt. A Cœnobio ipſo Lindavienſi feuda ejuſmodi ſic ſatis multa ſunt inſtituta. Cui fiat igitur veriſimile, æternæ damnationis pœnâ propoſitâ omnem infeudationem ab ipſomet Imperatore aut Rege Ludovico vetitam eſſe? Quis credat peccato leviori, ſi quod ea in re fuerit commiſſum, conſciis Rhabano Archiepiſcopo, doctisſimo omnium illius tempeſtatis viro, & Salomone Epiſcopo Conſtantienſi viro itidem magno, longè graviſſimam pœnam dictam? Cui probabitur, id factum conſenſu Principum aliorumque Regni fidelium, qui ſolebant jam tum temporis Cœnobialia bona in beneficium conſequi?

Pro emolumento animæ noſtræ) Solius ſuæ animæ habuiſſe rationem Ludovicum, non autem ſimul etiam *parentum*, cum tamen Adalbertus id petiiſſet, ac petitio fuiſſet laudata quaſi ab *inſtinctu divino* promanans, & illius ſeculi moribus & pietati repugnat. Impoſtoris itaque antecedentium immemoris imprudentiæ hoc debetur indubiè. Monuimus hoc jam tum capite decimo quinto *pag. 285.*

Pro nobis) Fundi illâ tempeſtate ſolitas preces ſolemnes in Cœnobiis, non pro ſolis Regibus, ſed ſi quæ ſupereſſet etiam pro Uxore & Prole Regia, ſalute item totius Regni, liquidum fecimus capite decimo quinto. Quia in Diplomate igitur pro ſolo Rege jubetur Cœnobium orare, argumento id eſt, fabricatum Diploma non in Cancellaria Imperatoria, nec florente Francorum Regum republica, nec ab aliquo veteris ævi morum exactè perito.

Signum ... *Hludovici Serenissimi Imperatoris)* Signum illud esse Ludovici Pii Imperatoris, non autem filii Ludovici Germanici, Imperatorem tamen Pium non condidisse hoc Diploma demonstravimus *capite V:* & hoc argumento criminis falsi fabricatorem Diplomatis convicimus.

XPE Protege Hludovicum Imperatorem) Imaginem hanc esse Ludovici Pii, non autem Ludovici Germanici, quem impostor voluit esse Diplomatis auctorem, itidem probavimus jam tum *capite V.* Producemus autem infra veram Ludovici Germanici effigiem. Vt vel ex hoc uno possit certò colligi, Diploma esse ὑποβολιμαῖον: falso scilicet non signo duntaxat manus sed etiam vultu conditoris ornatum.

Hirminritus (sive *Hirminmarus) Notarius ad vicem Hugonis recognovi)* Hirminmarum notarium Imperante Ludovico Pio vicariâ operâ functum esse Archicapellanorum, & anno vicesimo sexto imperii Pii Druogonem fuisse Archicapellanum, viderique verisimile, hanc subscriptionem desumptam ex aliquo Diplomate Pii Imperatoris, cui manum addiderit ad vicem Druogonis Hirminmarus, monuimus capite quinto *pag. 74 & 75.* Capite porro octavo demonstravimus, anno vicesimo sexto regiminis Ludovici Germanici, in Sacro Palatio non Hugonem aliquem sed Wigarium fuisse Archicapellanum, item Hirminmarum aliquem aut Hirminritum vices Archicapellani non obiisse. Perquam elegante nuperrima altera editione *Monumentorum Paderbornen-*

ſium incomparabilis eorum auctor Epiſcopus ac Princeps *pag. 132* exhibuit Pii Imperatoris hanc Diplomatis alicujus ſubſcriptionem: *Signum Hludovici Sereniſſimi Imperatoris. Hirminmarus Notarius ad vicem Theogonis recognovi. Data Kal. Januar. Anno Chriſto propitio XX Imperii domni Hludovici piiſſimi Auguſti. Indictione XI Actum VVormatia civitate in Dei nomine feliciter Amen.* Non illud diploma ſcriptum quidem eſt viceſimo ſexto ſed viceſimo Imperii anno: *Hirminmari* tamen *Notarii* & *Theogonis* (ſeu fortè Druogonis) nomina, ut & reliqua hic apparentia, quandoquidem usque adeo conveniunt cum Diplomate Cœnobii Lindavienſis, non obſcure profectò etiam hinc patet, veram eſſe conjecturam noſtram, veteratorium illius Diplomatis confictorem eam ſubſcriptionem ex aliquo Pii diplomate per ſcelus mutuatum eſſe.

Anno Incarnationis Dom. DCCCLXVI) Neque Pii neque Germanici Ludovici ætate ſolere adſcribi æræ Chriſtianæ annos, nec alienâ manu hoſce annos additos: ac proinde argui iſthac ſubſcriptione falſi crimen: liquidò probavimus capite ſeptimo decimo loco tertio.

Data XI Kal. Majas anno Chriſto propitio XXV Imperii Domini Hludovici piiſſimi Auguſti Indictione II Actum Bodamo Palatio) Omnia hæc attemperata ſatis eſſe rebus Ludovici Pii Imperatoris (qui tamen Diplomatis conditor non eſt) probavimus *capite V pag. 36*, & ſeorſim de Indictione ſecunda monuimus capite octavo *pag. 132*. Anno autem viceſimo ſexto Ludovici Germanici, cui Hyperaſpiſtæ Cœnobiales & quidem ex mente ipſiuſmet impoſtoris, attribuunt hoc diploma, nihil horum ut nec alia quammulta hujus Diplomatis quadrare, prolixè docuimus integro capite illo octavo. Confirmabitur idem paulò pòſt in Appendice altera

terâ adhùc clarius, producto diplomate Germanici nostri Ludovici, dato Francofurti anno XXVI Regis illius, XVI Kal. Maii, Indictione VI.

HISCE notis confossum Diploma jam dimittimus, atq; ad orcum unde infeliciter prodiit remeare jubemus. Et verò confidimus, neminem quenquam sanum aut bonum imposterum (hisce quidem nostris lectis atque expensis) ausurum ad illud usque adeo nequam scriptum provocare; contrà verò omnes omnino pios & intelligentes, improbitatem nebulonis, in confingendis falsis tabulis, iisque utendis ad inclutæ urbis detrimentum & sacri Cœnobii iniquam πλεονεξίαν adhibitam, unà nobiscum execraturos.

CAPUT XIX.

Quæ generatim pro Diplomatis fide possint videri facere proponuntur & diluuntur.

QUæ falsi indicia allata à nobis sunt, illorum singula firmis adeo sunt rationibus munita, ut certus sim nihil eorum posse confutari. Meritò igitur jam tum damnavimus Diploma & in orcum jussimus redire. Non desunt tamen quæ in universum haberi forte queant nonnihil idonea colorem aliquem Diplomati addere, saltim apud imperitos & tenero quodam zelo imbutos. Haud patiemur tamen vel hoc modo veritati imposterum molestiam creari. Itaque producemus primùm illa etiam speciosa & deinde diluemus. I.

Primùm igitur iniquum videatur, suspicari de hominibus regularem quam vocant sanctimoniam professis, quasi illi confinxerint Diploma, idque in usum reapse secularem; quo nempe amplioribus bonis instructi mollem vitam & dominatum in alios possint exercere, quale quid appetere vetat prisca & sancta vivendi regula. Multo

II. Multo magis *Secundò* nefas videtur, tam gravi suspicione onerare sexum fœmininum, ineptum ad ejusmodi fictiones: præsertim si singularem vitæ sanctimoniam ille fuerit professus. De Lindaviensibus igitur dominabus neutiquam id genus fraudis esse præsumendum. Hoc argumentum visum est etiam Hyperaspistis, quantivis esse pretii eoque urgetur *pag. 8. n. 6.*

III. Quantumvis *Tertiò* Diploma hoc non conveniat omni ex parte cum aliis Ludovicianis diplomatibus, durum tamen imò iniquum videtur, propter aliquam discrepantiam toti Diplomati falsi crimen intendere, imò illud falsi damnare. Non solere alios prudentes æquosque censores ita sese gerere, sed notare si quæ inveniantur diversitates, & referre eas inter rara exempla, salvâ de reliquo Diplomatum ipsorum discrepantium existimatione, causatus Hyperaspista provocavit, *pag. 5.* ad exemplum Aventini, Hundii, Goldasti & aliorum.

IV. Octingentorum *Quartò* annorum spacio nemo de integritate Diplomatis dubitavit. Primum autem Heiderum omnibus aliis, quos inter fuerunt utique viri præclari & docti, perspicaciorem fuisse, non est verisimile. Præsertim quia fuit ille in omnes Cœnobii res iniquus; atque adeo merito suspicandum sit illum hac in censura itidem indulsisse affectibus.

V. Neutiquam *Quintò* esse verosimile id quod nos sæpius affirmavimus, circa confinia demum seculi duodecimi & decimitertii præter propter natum Diploma, doceat Constantiensis Episcopi rescriptum anno 1242 exaratum, id quod præcedente capite attulimus. Utiq; enim ille Episcopus Diploma illud agnovit genuinum: quod fieri haud potuisset, si à recente adeo manu fuisset confictum.

VI. Quæ Regum Principumque nomine edita sunt Diplomata, illa *Sextò* vel ob solam Conditorum auctoritatem fidem

gem merentur. Nec verò rejicere illa licet citra aliquod crimen læsæ majestatis. Perinde atque monetam reprobare vultu Cæsaris expressam, nequaquam fas est. Idem autem valet etiam circa hoc Diploma Ludovicianum.

Diploma hoc *septimò* confirmatum est ab aliquot Imperatoribus: atque adeo, etsi etiam fortassis aliquâ laboraret parte, à confirmatione Cæsarea vim accepisset. Ut taceam, in Aula Cæsarea indubie ante confirmationem præcessisse rigidum Diplomatis examen: cujus jure major esse auctoritas debeat quàm unius Heideri & nunc mei.

Denique conciliare Diplomati integram vim potest longi temporis præscriptio. Fuit enim jam aliquot seculis in possessione fidei & integritatis. Omni itaque dubitationi pridem est præscriptum. Summaque fuerit injuria, nunc demum velle eripere, quod tempus longissimum Cœnobio ejusque Diplomati vindicavit.

QUANTUMVIS autem hæc satis speciosa possint cui videri, reapse tamen nihil horum est idoneum caussam malam Diplomatis vel leviter adjuvare. Quod primum sane attinet, vellem equidem ita hactenus Monachos cunctosque Clericos instituisse res suas, ut de imposturis & figmentis eorum haud liceat suspicari. Verùm & sacra & profana scripta quamplurima fraudulenter ab iis esse, saltim proximis aliquot seculis antecedentibus, supposita, omnibus est notissimum. Et verò si licet id quod res est profiteri, hactenus sic satis diu nulli generi hominum perinde familiares illæ falsi artes fuerunt. Reperiuntur enim quidem Tabulæ supposititiæ etiam de profanis civilibus negotiis, sed illas quoque non aliis esse auctoribus fabricatas, argumento illud est certissimo, quod ea fuerit olim temporum ruditas, ut soli monachi & clerici literarum aliquam peritiam habuerint, eoq; reliqui ad communicenda vel scribenda talia I.

 fuerint

fuerint inepti. Qua de re ne quis dubitet, in promptu sunt sententiæ ipsorummet Romanorum Pontificum, Imperatorum nostrorum, imo in universum virorum quorumvis doctissimorum, in dignotione falsarum & verarum omnis generis chartarum exercitatorum. Non attingam nunc quæ de suppositiis Ecclesiasticis scriptis fusæ ab illis sunt querelas. Non enim hujus loci est eas adducere; nec grandi volumine eas comprehendam. Tantum quæ de falsis Diplomatibus illi sunt conquesti, attendi peto. Pro exemplo judicii Papalis satis est observare id quod legitur Innocentii III nomine l. 2. Decretal. cap XVI. *Inter dilectos.* Loco querelarum Cæsarearum adducemus nunc illa quæ habentur in *Reformatione* der Geistlichen *cap. XV* Sigismundi Imperatoris, inserta operi der Reichssatzungen à Goldasto edito. Verba ita sese habent. Nun sind die Kayserlichen Schreiber auch nicht also gantz und also recht / als sie schweeren. Das empfindet man wol an den Instrumenten die von den Klöstern gen Hoff geschicket werden / da sie die Kirchen incorporiren. Do schreiben sie in den Instrumenten jhre Klag und jhre Gebresten / das eitel Lügen seind / vnd man glaubt den Instrumenten, vnd damit so haben die Klöster einen fürgang gehabt / und ist Gott und die Welt betrogen worden mannig Jahr ꝛc. Jam pridem verò ante in scelus illud quorundam Monachorum animadversum esse, indicat rescriptum Friderici I Imperatoris ad Abbatem quendam, quod idem Goldastus *Tomo secundo Recessuum & Constitutionum Imperialium fol. 57* recitavit. *Nuper in Regno nostro quidam circumvagus inventus est Monachus, qui falsas Sigilli nostri formas adulterans, non absq; honoris nostri injuriâ & tuæ honestatis infamia discurrebat. Ut igitur de Sigillo ipso ulterius flagitiosa figmenta non procedant, ipsum tibi sub annuli nostri censura transmittimus, & falsarium monachum &c. carceris vestri compeditum mandavimus detineri.* Eruditorum querelæ hinc diræ in Monachos ejusmodi nequam adeo multæ sunt,

ut charta deficeret illas omnes adferrentem. Unius proinde Joannis de Launoy Theologi Parisiensis Sorbonici, scriptis quammultis celeberrimi viri, verba quædam nunc adferemus. Is enim libro cui titulus *Discussio cap. 10. p. 127* quasdam Pipini nomine è Sandionysiano Benedictinorum monachorum celebri armario productas literas, sibi oppositas confutans, non dubitavit in hæc erumpere. *Tabularium unde prodierunt spuriarum chartarum & privilegiorum officina quondam fuit, ut constat legentibus Antiquitates S. Dionysii quas Jacobus Dubletius in lucem emisit.* Non adeo pridem Gabriel Naudæus, Vir multiplici lectione planè incomparabilis & verè ἔμψυχος βιβλιοθήκη, eâque de caussa non olim Galliæ duntaxat sed Italiæ etiam ipsiusque adeo Romæ imo universi orbis eruditi in admiratione, de Benedictinis Monachis ausus fuit libro publico profiteri, *eorum proprium esse quarto modo, ut falsis, adulterratis ac interpolatis documentis in plerisq. suis negotiis utantur ac nitantur.* Vellem equidem, non soli aut toti Ordini crimen, quamvis multorum ejus sodalium, (id quod denique *quarti modi proprium* audit Logicis) imputatum: reapse enim & in aliis Ordinibus sive Societatibus malæ animæ, & in Benedictinis boni complures reperiuntur: quandoquidem tamen lectu per quam digna sunt Viginti ab eruditissimo Naudæo tradita libro, Gallicè *Raisons peremptoires* nuncupato, illustria falsi exempla, quo omne præjudicium de Monachali candore ac fide è medio tollatur, nosque liberetur hactenus omni malignâ suspicione circa Lindavienses Cœnobitas falsi & figmentorum accusatos, dabimus seorsim Naudæanam illam dissertationem è Gallico Latinè versam.

Fuit porro jam tum ab Amplissimo Heidero in falsi argumentis, & Innocentii III Papæ & Friderici I pariter ac Sigismundi illa quorum meminimus allata *magni operis p. 869 & 870:*

nihil autem Hyperaspista vel contra Innocentii vel adversum Friderici verba, etsi indubie ægris illa oculis viderit, ausus fuit mussitare. Sola Sigismundina *pag. 120* arrosit. Prætexens, anno 1440, quo Reformationem illam scripserat institutam Heiderus, Sigismundum jam fuisse defunctum: fuisse eundem mitissimi animi ac proinde illa Sacro Ordini inhonesta ab ipso haud profecta: denique nec auctorem der Reichsatzungen esse ab Heidero indicatum. Cæterùm autorem illius operis Goldastum esse jam diximus, & mireris meritò id ignoratum Sociis Hyperaspisticis. Fatemur etiam, lapsum memoriâ optimum Heiderum, & pridem ante fuisse Reformationem illam conscriptam: exhibitam nempe Constantiensi Concilio anno decimo sexto seculi illius quarti decimi; diversam longe ab ea quæ anno 41 Friderico Imperante Imperii Ordinum conventui proposita est. Laudamus præterea & nos mitem ac pium Sigismundi animum: simul verò novimus, vitia Cleri ipsi summè fuisse invisa, eorumq; emendationem illum anhelasse. Tritthemius *Tomo 11 Chronici Hirsaugiensis* (ut verba ejus ex MSS. in *Rationali* citat Goldastus) cum acriter perstrinxisset illam quâ de agimus *Reformationem*, addit: *Sigismundi intentio fuit, Summo Pontifici, Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus, Monachis & Clericis, legem ad necessaria hujus vitæ possidenda restrictam constituere, & unicuiq; pro conditione sui status certam pecuniarum summam in annuos sumptus assignare: quicquid autem superesset Ecclesiæ redituum fisco importaretur communi, & in usus conservaretur bellicos contra Turcas Christi adversarios pugnandi.* Dudum porrò monuit Goldastus, Germanicam Reformatorii illius libelli versionem deberi Friderico von Landsfron/qui Sigismundo Imperatori fuit à consiliis.

Quin igitur illa Sigismundica genuina habeantur, non sanè Hyperaspisticæ objectiones queunt impedire. Ac proinde

inde, quandoquidem illa aliquamdiu fuit monachorum quammultorum & Cleri quidvis in suos usus fingendi libido, nostris quæ attulimus multiplicis falsi in Diplomate commissi documentis, frustrà opponitur ex Regulæ præscriptis instituenda quidem, non autem instituta, vitæ Sanctimonia.

Agnoscimus porrò nos quoq; illud quod *Secundum* argumentum caussatur: sexum fœminarum Diplomati ejusmodi confingendo ineptum fuisse: neq; illud scelus ipsis imputare sacris Virginibus vel in mentem venit nobis. Hinc vero minimè sequitur, Diploma non esse confictum. Habuerunt scilicet semper Sanctimoniales illæ suos Canonicos & ministros alterius sexus. quorum fraudulentiâ facilè potuit effici quod supra ipsarummet Sanctimonialium est vires. Consensum quondam esse in dolosam illam fabricam ab ipsis Sanctimonialibus, nisi fallor licet suspicari. *Quondam* ajo; omnes enim à quadringentis ampliùs annis sceleris ejus fuisse conscias, neutiquam dixerim. Quo tempore autem primùm confictum est Diploma, defuisse consensum, saltim illarum quæ tunc temporis Cœnobii res administraverunt, vix persuaderi intelligens aliquis sibi patietur. Quidni autem sensim arcana illa scientia fuerit extincta, & tandem bonâ fide creditum verum, quod commentitium esse ante non ignorabatur? Fortassis quoque ea fuit versutiâ impostor, ut imperitæ fraudum Abbatissæ persuaserit, non novum à sese fabricatum Diploma, sed vetus restitutum. Non refragabor cuiquam hoc malenti existimare. Quid? quod jam illo tempore quo confictum est diploma, Regulam vitæ Sanctimonialis excusserat Cœnobium, factum seculare: quod nomen hodieque affectat palam. Nihil igitur facit pro Virginum integra fide Regularis vitæ prætextus. II.

Cæterùm sive consciis sive deceptis virginibus, in Cœnobio Lindaviensi solere interdum sceleratè nonnulla fingi,

gi, prodit utique vel unicum illud quod hujus quoque seculi anno vicesimo & pòst contigit, in ipsa sacra æde Cœnobiali publicatis tabulis & inscriptionibus commentitiis. Persecuti sumus jam tum rem hanc latiùs *cap. 9. pag. 133. 34. 35. & 37.* Vt parcatur pudori & famæ Virginum, nolo nunc illa odiosa repetere. Ratum interim esto: neque sexum fœmininum, neque sanctius aliquod Virginum vitæ institutum, Diploma falsi convictum ab illâ inhonesti famâ posse liberare.

III. Quamlibet *Tertiò* ab aliis Diplomatibus discrepantiam non esse falsi argumentum, fatemur & nos. At verò si ipsa quæ vocantur substantialia ab iis planè dissonent; ut &, si neque loco neque tempori illa conveniant, tunc longè alia est ratio. Impossibile sane est, talia Diplomata rectè sese habere: idque ideo, quandoquidem duo contradictoria simul vera esse nequeunt. Hanc proinde ab ipsa recta ratione præscriptam veri in talibus constituendi regulam, omnes intelligentes hactenus observaverunt. Fecerunt idem Aventinus Hundius & Goldastus, hisce argumentis falsi damnantes haud paucas quæ circumferuntur tabulas. Leviores discrepantias non soli illi sed omnes solent contemnere. Quorum exemplum itaque etiam ipsemet laudo atque imitor. At verò in Diplomate Cœnobiali quævis etiam maximè substantialia, non ab aliis duntaxat Diplomatibus sed à cunctis veteris ævi monumentis plurimùm diffident. Idque nos liquidò demonstravimus. Etiam ergo Tertium hoc non relevat Diplomatis factam condemnationem.

IV. In *Quarto* argumento ineptè jactitatur octingentorum annorum auctoritas & existimatio: cum Diploma circa seculi duodecimi & sequentis confinia denique esse suppositum, vicerimus compluribus documentis. Primum Heiderum observasse commissum scelus, vacat admiratione; quoniam multis de causis licuit illi esse aliis omnibus perspicaciori,

Etenim

Etenim *primo* Diploma in paucorum antehac venerat manus. Non enim observare est, ad seculum usque decimum quintum lectum illud esse, quam semel Constantiæ seculi decimi tertii anno quadragesimo secundo (etsi merito dubites an omni ex parte tum responderit illi exemplari quod hodie habetur authenticum) semel in aula Friderici III Imperatoris. Qui seculo decimo sexto & nostro attigerunt res Cœnobii, Bruschius, Munsterus, Stumphius, Crusius, Gulerus, Bucelinus, aliiq; merentur sanè laudem doctrinæ & diligentiæ: sed nemini illorum vel apographum diplomatis esse visum, ostendimus parte secundâ capitis decimi. Vnus eorum vidit ipsum authenticum fortassis Hyperaspista. Posterioribus igitur saltim oculatiorem fuisse Heiderum non est mirum, ut qui apographum Diplomatis habuerit in manibus frequentissime, atque adeo vitia diplomatis potuerit observare quod alii non potuerunt. Nemo *secundò* eà curâ Diploma examinare potuit quâ id factum est ab Heidero; quia nemini hoc agere usque adeo fuit in officio ut huic viro; nemo etiam fortassis illa examinandi adminicula potuit afferre, utpote cum rari soleant jurium & consuetudinum veterum peritiam sibi comparare, quod Heideri fuit studium maximum. Quàm soleant porrò oscitanter multa passim tractari ab iis quibus talia cordi non sunt, aut quorum non interest curam in illa conferre, aut ab iis qui in illis versati non sunt, notissimum in ipsum est vulgus. Constantiensem Episcopum ea qua par est industria examen diplomatis instituere, vetuit ruditas seculi, ne quid dicam aliud. Mores quoq; aulæ Friderici III, optimi sane Imperatoris, neminem temerè fugiunt.

Igitur primum Heiderum observasse Diplomatis vanitatem neutiquam est cur negetur. Sed illum iniquum fuisse Cœnobio, fœda est calumnia: cui confutando plusquam satis est Opus grande in defensionem Urbis ab illo confectum.

Si

Si quædam ejus argumenta non justi forte fuerint roboris, errasse in nonnullis virum insignem docet hoc quidem: maligni tamen aut iniqui animi error ille non præbet indicium. Humana enim est communis conditio, interdum errare: sed bonis error invitis obrepit non per malitiam. Hyperaspista quam inepte sese passim gesserit in vindicando Diplomate, demonstratum à nobis est sæpius. Plærumq; tamen invitum etiam illum aberrasse à vero, non de industria, arbitrabor. Quin igitur nec de Heidero, viro optimo & doctissimo, adversarii sequius suspicentur.

V. Quod *Argumento Quinto* adfertur de Responso Constantiensi, quasi ex eo, quoniam illud est scriptum anno MCCXXXIV, liceat colligere vetustatem Diplomatis jamjam majorem quàm est illa à nobis significata, nihili est. Enimvero speciem antiquitatis dare rebus recentibus veteratoriæ artis multi sunt modi. Notum est, quid nostra ætate de Antiquitatibus Volaterranis à Curtio Ingirhamo, quid de Hetruscis à Bernardino Baldo sit actum. Vna illarum artium, constans aquosiore encausto sive atramento, proditur in ipsomet Innocentii III rescripto ante à nobis laudato. Quam vafrè jam olim Gabaonitæ imposuerunt Josuæ & toti populo Israëlitico! Qui ad omnia accurate attendunt suntq; gnari malarum imposturæ artium, illis non solet quidem imponi facile ab illis veteratoribus. Episcopum autem Constantiensem ejusque homines rudi seculo debitâ quâlibet curâ examinasse, nemini temere probabitur.

VI. *Sextum Argumentum* nullius est ponderis. Ponit enim, certum illud esse, in quo confutando Heiderus primùm & mox ego multùm laboravimus. Heiderus scilicet liquidum fecit, vero Imperatori Ludovico secundo non deberi Diploma, & ad confessionem adegit Hyperaspistam. Ostendi ego non uno capite, nec Ludovicum Germanicum, quem voluit

substi-

substituere Hyperaspista, hoc Diploma condidisse. Certissimus quoque sum, à Cœnobio meo confutari non posse. Cum Diploma itaque mentiatur autorem Imperatorem aliquem, non sane illi debetur reverentia, quam veris Diplomatibus sive Imperatoriis sive Regiis exhibendam fatemur, & devoto animo exhibemus. Læditur Majestas falsis ejus nomine & tabulis & monetis confictis. In ejusmodi flelsiones leges acerrimè animadvertunt: inquirere in veritatem tabularum & monetarum, nusquam est vetitum. Nec quisquam habitus est hactenus peccasse, si vel monetam vel chartam falsi convictam, etsi Cæsareo aut Regio vultu insignem, non pari cum bonis & probis cultu acceptaverit.

Ad *Septimum* Argumentum non est opus uti addamus quidquam iis, quæ consultissimus Juris omnis Heiderus jam tum respondit ad Argumentum suum Tertium, quod idem est cùm nostro Septimo. Vi enim veritatis adactus est Hyperaspista omnia isthæc confiteri, in eo uno quærens effugium, quod Diploma Lindaviense esse integræ probitatis à sese sit demonstratum. Ostensum vero à nobis ex adverso est, Diploma illud omni ex parte commentitium esse fœtum nequissimi impostoris, idq; cùm Heidericis argumentis plærisque vindicatis ab Hyperaspistæ criminatione, tùm nostris novis falsi clarissimis documentis in medium productis. Vt proindè jam amplius de vitio Diplomatis nequeat dubitari. Quæ porrò Heiderus docuit de Confirmationis invalido robore, si ipsum illud quod confirmatur nequam sit: illa tanti ab ipsomet Hyperaspista sunt facta, ut non dubitaverit illis ipsis impugnare auctoritatem eorum Privilegiorum quæ Rudolphus primus & Sigismundus laudatissimi Imperatores inclutæ Urbi concesserunt. Si hic locus pateretur extra institutam Diplomatis censuram vagari, ad Hyperaspistæ modum, facilè possit à nobis, quàm inepta sit illa retorsio, demonstra- VII.

monstrari. Verum ut hactenus ita etiam nunc contineb(i)mus nos intra limites propositos. Alterius fortè temporis altera illa cura esse potest. Quandoquidem autem jam certum denuò est redditum, Diploma ipsum esse malæ notæ, probabimus duntaxat Heiderianis adductis, proprio nostro labori parcentes, nihil morbido per se Diplomati Confirmationes, quæ vel à Friderico III vel à secutis Augustis Imperatoribus sunt factæ, remedii sive auxilii conferre esse aptas. *Notissimi juris est* (ait Heiderus pag. 870) *quod confirmans nihil novi det, sed vetus confirmet, & ita quidem confirmet ut in antiquo statu relinquat. c. 1. de confirmat. util. vel inutil. c. cum dilecta §. nuper autem eod. tit. & c. quia inventionis. de privilegiis. Cumprimis verò Confirmatio Principis in præjudicium tertii, sive ad ea, in quibus agitur de præjudicio alterius, non extenditur. c. si Apostolica 22. ubi gloss. in verb. confirmamus de prabend. in 6. Joan. à Borck cons. 25 n. 3[..]. §. idem etiam probat. in tom. V. varior consilior. German. Et multò magis, si Privilegium Confirmationis sit obreptitium, puta quia sit confirmatorium alicujus falsi instrumenti aut simulati contractus, & horum non sit facta mentio Principi confirmanti; talis confirmatio nullius momenti est, etiamsi adjectæ sint clausulæ: Quatenus actus valet, confirmamus, sin minus de novo concedimus.* Item: *supplentes de plenitudine potestatis omnes defectus tam juris quam facti, Gail. (post Panormit.) lib. 2. Observ. 1. num. 17. circa fin. Etenim, ubi non valet concessio, ibi nec valet confirmatio; etiamsi clausula ex certâ scientiâ, vel ex plenitudine potestatis, apponatur. Panorm. c. inter dilectos. 6. num. 8. de fide instr. Cumprimis ubi causæ cognitio omissa est, Zasi. lib. 2. cons. 16. num. 30. Deinde, etiam erronea Impp. narratio*

ratio (& sic etiam confirmatio) nemini nocere debet, cum habeatur pro non scriptâ. Menoch. cons. 91 num. 38. cons. 147. num. 27. cum duob. seqq. *Et error eo ipso detegitur, ut supra dictum, ex quo constat, rem aliter se habere,* l. de atate 12. §. ult. De interrog. & l. si post divisionem. 4. C. de jur. & fact. ign. ubi Iason copiosè col. 1. Cravett cons. 157. num. 8. *Denique etiam diserta Principis Confirmatio & ex certâ scientiâ facta, nihil operatur in his quæ sunt facti; sed tantum in his quæ juris sunt, quippe quorum Princeps præsumitur habere notitiam.* Meichsner. tom. 3. decis. 14. num. 64. Hactenus Heiderus omnigeni Juris non minùs atque Germaniæ Antiquitatum peritissimus.

Quandoquidem verò Confirmatio adeo parum valet constituere in rebus iis quæ aliàs sunt humani arbitrii, quanto minus poterit Confirmatio id quod falsum est verum facere! Nostri autem nunc instituti est, non tàm disputare, utrum ea quæ fictum Diploma invalidè sciscit, Confirmatione Imperatoria possit ratum fieri; ex nova scilicet liberalitate Cæsareâ novo possidendi jure enato: quàm utrum possit Cæsarea Confirmatio fictum Diploma facere non fictum. Et verò in Jurisconsultorum scholâ de priore non omnes idem sentiunt, etsi præponderent illa fortè quæ disseruit Heiderus: posterius tamen (quo de nos hic agimus quàm maximè) omnes in universum fatentur esse impossibile. Utut igitur Confirmatio aliquot Cæsarum prosit improbis Cœnobii possessionibus illis quas fortassis hactenus obtentu Diplomatis est consecutum, non tamen ipsam Diplomatis auctoritatem vel tantillùm poterit adjuvare.

Quod præterea in Argumento dictum est, de præsumendo fideli Diplomatis examine Confirmationes Cæsareas antegresso,

gresso, non est quod nos multum nunc moretur. Neminem enim præterit quanta negotiorum multitudo habeat aulam occupatam, & caveri non posse quin multa subinde sub & obreptitie impetrentur. Agnoscunt sanè ultrò & publice confitentur hoc ipsum omnia Palatia: ac proinde sæpiùs quamplura eadem auctoritate rejiciunt quâ ante constituerant. Jam tum olim Friderico I imposuisse Aquisgranenses & Sigismundo Frisios, commentitiis iisq; perquam ineptis Caroli Magni nomine exhibitis privilegiis, pridem viri doctissimi complures docuerunt.

Id cumprimis meretur in Diplomatis hac caussa etiam atque etiam attendi: quod primò omnium à Friderico III Imperatore Confirmatio aliqua Diplomatis facta sit. Cum objecisset hoc ipsum Amplissimus Heiderus, & olfecisset objectionis vim Hyperaspista, non erubuit ille *pag. 121* affirmare, factum esse idem jam tum ante à Sigismundo Carolo IV & Rudolpho primo Cæsaribus. Vsque adeo autem impudens hæc est assertio, ut ne jota quidem productum sit hactenus omnium illarum Diplomatis hujus Confirmationum. Quod indubie magno strepitu egissent Hyperaspistæ si quæ earum reperiretur. Non negamus, generalem aliquam impetrasse Confirmationem suorum privilegiorum à Carolo & Sigismundo. Sed illæ nihil ad hanc rem facit. Imo indicant illæ, tunc temporis Cœnobiales non fuisse ausas Diploma hoc suum in aulis producere, voluisse autem Cæsaribus imponere, quasi nempe habeant multa veterum Cæsarum privilegia. Nunc enim non diffitetur Cœnobium, sibi hoc unicum esse. Atq; ita jactantia sua Cæsares illos decepit. Veritum præterea est Cœnobium eâ tempestate rigidius aliquod malè farti sui Diplomatis examen: callideque igitur ab hominum semovit conspectu suum iniquitatis mysterium. Saltim porrò Rudolphinam nullam dari Confirmationem, haud obscure fateri coacti sunt

Hyper-

Hyperaſpiſtæ, dum provocarunt duntaxat ad revocatoriam illam tabulam qua Cæſar iſte irrita reddidit Vrbibus inique & in præjudicium Cleri concesſa privilegia. Illa autem Tabula tantùm in communè aliquid ſciſcit; nullum ſeorſim Clerici Ordinis jus aliquod attingens, multò minus Cœnobiale hoc nequam Diploma.

Quamvis autem vera ab illis Imperatoribus inſtituta fuiſſet Diplomatis Confirmatio, nihil tamen aliud illa doceret, quàm à temporibus usque Rudolphi Diploma aulis Cæſarum aliquot ſe probaſſe. Sed eo ipſo augeretur ſuſpicio, circa illam demum tempeſtatem natum eſſe adulterinum iſtum fœtum. Utique enim à Ludovico Germanico usque tantùm non perpetuæ fuiſſent factæ confirmationes, ſi Diploma ejus eſſet antiquitatis. Enimvero concidente cum Friderico ſecundo Imperatore priſtinâ Cæſarum auctoritate, & à diuturno atque infauſto interregnô usque, longè rariùs ſolito fuerunt petitæ Confirmationes: at vero ſeculo nono, decimo, undecimo, duodecimo, nullum privilegium creditum eſt valere niſi accedente novâ ejus Confirmatione, ſecùs ac poſtea perſuaſum plærisque fuit. Eoque in tabulariis pasſim ſuperſunt ex illis ſeculis frequentiſſimæ Confirmationes. Si Diplomatis utique Cœnobialis nullæ factæ ſint Confirmationes per tam multa ſecula, contra receptum & omnibus notum Imperii morem, indicio illud fuerit certiſſimo, Diploma illud omnibus illis ſeculis eſſe recentius. Meritò ſanè ab Ampliſſimo Heidero defectus ille Confirmationum Notis falſi eſt nono loco annumeratus: etſi non urgeas illud quod idem adduxit de Exſpectativis. Hyperaſpiſta *pag. 111. n.2.* vim objectionis vix tangit, multò minùs frangit eam. Ignorari, ſcribit, utrum Confirmationes fuerint impetratæ nec ne, quoniam incendiis monaſterium deſtructum

 fuerit.

fuerit. Nec necessarias fuisse Confirmationes, quia nemo fuerit qui Cœnobii privilegium hoc inpugnaverit, prius quam id ausi fuerunt Lindaugienses. At vero jam tum dictum, priscis illis ante infelix interregnum seculis fuisse creditum, nullum privilegium valere defuncto concedente, eòque opus semper esse iterata Confirmatione. Neq; potuerunt Cœnobiales commune hoc jus Cæsareum passim receptum ignorare. Ac proinde si hujus Diplomatis omni illo longo temporis intervallo nec petita à Cœnobio, nec data à Cæsaribus fuit Confirmatio, aut non extitit illud aut nullius fuit momenti existimatum. Quod si reapse validum fuerit Diploma citra Confirmationem, nec, si quid Lindavia Urbs forte sibi voluit, Diplomati hoc potuit nocere: falsòque adeò hoc quidem obtenditur petitæ demum à Friderico III Confirmationi: præsertim quia tunc temporis Inclytæ Urbi plane fuit ignotum. Quin potius caussa tam serò petitæ Confirmationis videtur esse, quod olim quidem Diploma illud nondum fuerit natum, Friderico autem tertio Cæsare demum, specioso illo Diplomate quasi munitum, Cœnobium cœperit res novas moliri. Quæ de incendiis Hyperaspista caussatur, bonis testimoniis carent. Oppidum sanè non Cœnobium fuisse anno 948 crematum, probavimus *pag. 233*, & *seq. pag.* adduximus idem asserentes Cœnobiales ipsos. Ideoque Munstero asserenti, das Kloster ist offt verbrunnen fürnemlich im Jahr 948/ derhalben es in abfal kommen/ & hujus unius hoc dicto subnixo Hyperaspistæ, hactenus non debet aut potest credi. Quod nomina Abbatissarum perierint, non tam incendio videtur adscribendum quàm negligenti rerum sacrarum curationi. Cui porrò fiat probabile, omnia flammis periisse præter unum illud Diploma? Sed non est cur huic loco ampliùs immoremur: ac proinde non etiam est quur quid-

quam

quam regeramus ad Hyperaspistæ ineptias *pag. 121. n. 2.* in medium adductas. Indicasse eas perinde est ac refutasse.

Ultimum Argumentum fallit duntaxat speciosis vocibus *possessionis* & *præscriptionis*: reapse autem itidem nullius est roboris. Observandum enim est, *præscriptionis immemorialis* vim quidem magnam esse, sed non nisi circa veras & propriè non autem μεταφορικῶς dictas possessiones: verè autem & propriè possideri demum illa posse quæcunque subjacent humano dominio aut arbitrio. In quæ sanè hominibus dominium vel arbitrium non competit, illa nec verè possideri nec usucapi ab hominibus possunt. Jam autem veritas aut falsitas enunciationum non obnoxia est dominio aut arbitrio humano; nec ergo poterit quisquam suo arbitrio quod falsum est verum quod verum est falsum reddere. Nullus circa veritatem & falsitatem usucapioni, nullus proinde etiam præscriptioni est locus. Per aliquot mille annos licet habitum fuerit verum id quod falsum, est nihilominus & in æternum manebit falsum. Jampridem hoc ipsum ostendi Viro Erbermanno Jesuitæ, more quorundam Sociorum ineptè jactitanti Præscriptionem immemorialem suorum dogmatum. Nulla igitur esse etiam potest vera possessio humana creditæ alicujus existimationis Diplomatis Cœnobialis. In veritatem aut falsitatem ejus nullum conpetit hominibus dominium vel arbitrium. Nec veritas nec falsitas ejus potest usucapi. Ac proinde, etsi aliquot centenis millibus annorum habitum fuisset Diploma illud verum, reapse tamen adhuc est falsum & erit perpetuò. Ineptè jactatam existimationis illius antiquitatem, nunc non moramur: non sanè illa est magna. IIX.

Alia autem est ratio ipsarum rerum de quibus agit Diploma. Illæ enim in dominio sunt hominum: adeoque circa illorum

illarum possessionem locus est præscriptioni immemoriali. Et vero Præscriptionis vim ab ipso esse Naturali, non autem à solo dependere Civili jure; valere quoque in iis etiam quorum primus possidendi titulus iniquus fuit: demonstravi *cap. XIX Operis de Finibus Imperii Germanici n. V.* Quæ autem sit ratio possessionum Cœnobii, non est hujus instituti inquirere, quippe qui non nisi in Censura Diplomatis simus occupati.

Quandoquidem verò nec Præscriptio Diplomati conciliare apta est vim aliquam contra ea falsi crimina quæ in eo commissa esse prolixe hactenus demonstravimus, non etiam est cur amplius huic negotio immoremur. Maneat itaque Diploma falsi damnatum, & in orcum revertatur.

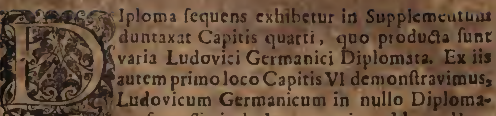
F I N I S.

APPEN-

APPENDIX CONTINENS PRIORIS OPERIS ALIQVOT SVP-PLEMENTA.

I.

Iploma sequens exhibetur in Supplementum duntaxat Capitis quarti, quo producta sunt varia Ludovici Germanici Diplomata. Ex iis autem primo loco Capitis VI demonstravimus, Ludovicum Germanicum in nullo Diplomate usum esse titulo Imperatorio. Id quod hoc Diplomate confirmatur. Esse illud quoad plærasque saltim partes integrum, nihil est caussæ quare negemus. Epilogus tamen omninò est corruptus. Nec enim convenit cum quoquam reliquorum Ludovici illius Diplomatum. Etiam nulla autem facta cum iis collatione manifestum est, mendosum esse saltim illud: *Ludovici Serenissimi Regis*, nullo Regni anno adscripto. Constat porrò ex Bulla Nicolai primi Papæ inter Lindenbrogii Hamburgensia Privilegia superstite, Papæ illius auctoritate compositum esse negotium de Ramsola: & indubiè respiciunt huc illa Diplomatis *de Romana Sedis auctoritate*. Jam verò Nicolaus ille sedit ab anno 858 usq; 868: & Bulla ejus scripta anno Pontificatus quinto, qui est Christi post octingentesimum sexagesimus tertius. Supra modum itaq; aberratum est in annis Incarnationis. Imo illorum nulla debuisset fieri mentio. Sed nos damus illud Diploma quale in *Historia Ludovici Pii cap. 32. fol. 72.* dedit Letznerus, & G. Fabricius *l. 1. Saxon.* nisi quod Trevirensi nomen suum Hetti reddiderimus. Possunt vero de negotio illa legi nonnulla etiam apud Adamum Bremensem *l. 1. c. 23.* & Albertum Stadensem ad annum 41 & 58. Cæterum à nobis in eum duntaxat finem Diploma est allatum, ut corroboretur illud quod asseruimus, Ludovicum Pii filium Regem non autem Imperatorem audiisse.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDVAE Trinitatis, Ludovicus divina favente gratia REX. Notum esse volumus omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus nostrisque, præsentibus & futuris, qualiter beatæ memoriæ præcellentissimus Rex avus noster Carolus, tempore prædecessorum nostrorum, divino afflatus Spiritu gentem Saxonum sacro cultui subdidit, jugumque Christi, quod suave ac leve est, usque ad terminos Danorum sive Slavorum corda ferocia ferro perdomans, docuit: ultimamque regni ipsius partem trans Albeam, inter mortifera paganorum pericula constitutam, videlicet ne ad ritum relaberetur Gentilicium, vel quia lucrandis adhuc gentibus aptissima videbatur, proprio Episcopali vigore fundare decreverat. Sed quia effectum mors prohibuerat, succedente ejus filio Ludovico Imperatore Augusto, pium studium sacri genitoris sui efficaciter implevit. Cujus etiam auctoritate in Nordalbingorum populo sedes constituta est Archiepiscopalis in Castello Hammaburg nuncupato. In eadem sede Archiepiscopus, accepto à sede Apostolica pallio, primus est nominatus Ansgarius. Cui delegatâ curâ seminandi verbi Dei & animas lucrandi Deo, delegavit etiam Genitor noster eidem Archiepiscopo quandam Cellam Turholt vocatam, quatenus eidem loco periculis undique circumdato fieret supplementum. Cumque ego, quem divina clementia in sedem regni ejus adsciverat, in multis regni disponendis negotiis insisterem, hoc quoque prædictum patris mei studium velut REGNI in

finibus

finibus peractum minus cautè attendi. Vnde contigit, ut peccatis populi exigentibus, Deique permittente occulto judicio, ipsa Metropolis Hammaburg penitus devastaretur. Cumque prædictus Archiepiscopus in multis esset pressuris & calamitatibus, & fratres Congregationis ejus una cum Sanctis pignoribus per varia loca circumeundo, huc illucq; vagarentur, & nusquam sedem haberent quietam: matrona quædam nomine Ikia divino amore tacta, ex sua hæreditate possessiunculam tradidit, in sylva Ramesola nominata, in pago Bardengoa, in Episcopatu VValdagari Verdensis Ecclesiæ Episcopi, ubi & Cellam construxit, & Reliquias Sanctorum unà cum Fratribus qui supererant collocavit. Quamobrem adiit Celsitudinem nostram, miseriarum suarum ordinem lacrymabiliter exponens: unicum namq; refugium, Monasterium videlicet Turholt nuncupatum, quod illi Genitor noster ad supplementum & victum sibi suisq; Clericis dederat, ex parte fratris nostri Caroli Regis ablatum non sine magno dolore conquestus est. Vnde & nos paterna simul & REGALI pietate commoti, quærere cepimus quomodo ei solatium subsistendi faceremus, quo Legationis sui mandatum perficere posset. Et quia in eadem provincia Cellam nullam huic Legationi habebamus congruam, suggerere studuimus prædicto VValdagario Verdensis Ecclesiæ Episcopo, ut ejus permissione ei liceret in supradicto loco Ramesloa monasterium ex suis impensis construere. Vbi & Fratres, qui tantæ cladi superfuerant, nostro cæterumque Dei fidelium auxilio

Yy 3 *susten-*

sustentarentur; & ipse locum respirandi, & si unquam facultas suppeteret, propter vicinitatem ejusdem loci, Hammaburgensem Ecclesiam restaurandi haberet, sub suo successorumque ejus regimine mansurum. Cui quidem rei ipse admodum contrarius extitit. Postmodum verò VVormatiæ habito generali Conventu, in nostra nostrique fratris Lotharii Regis præsentia, præsentibus Archiepiscopis Ebone Remensi, Hetti Trevirensi, & Otgario Moguntinensi, cum pluribus aliis utriusque Regni Præsulibus, hæc eadem res nostro jussu diligentissimè ventilata est. Quæ cùm ab omnibus licita & concedenda probaretur, ut prædictus Pontifex VValdagarius hoc ipsum sua autoritate concederet & confirmaret, cuncti rogavimus. Qui primo quidem fortiter reniti cepit; non esse justum multipliciter asserens, ut honorem suæ Sedis in aliquo minueret. Postremò tamen & nobis ipsis & cunctis Episcopis ibi aggregatis, pro hoc ipso eum rogantibus, & omnino caussa necessitatis id licitum fore dicentibus, evictus concessit & conscripsit.

Quapropter consulto fidelium nostrorum, tàm nostra quàm sanctæ Romanæ Sedis authoritate, per hoc nostræ REGIÆ dignitatis præceptum, præcipimus firmiter atque jubemus, ut prædicta Cellula Ramesloa nuncupata sub potestate ac regimine Ansgarii Hammaburgensis Ecclesiæ Archiepiscopi ejusque successorum absque omni contradictione perpetualiter maneat.

Homines

Homines quoque qui eidem Cellulæ servire videntur, ob amorem Dei & S. Sixti Confessoris ejus, ad nostram nostræque Sobolis perpetuam mercedem, ab omni expeditione vel militia, seu qualibet occupatione, absolvimus. Vt idem Venerabilis Archiepiscopus ad hanc dignam Deo peragendam inprovisis temporibus Legationem, nullum in hoc patiatur impedimentum. Res quoque Sedis ac præscripti Monasterii, sub plenissima defensione & munitatis tuitione, volumus ut consistant ac tueantur: ita ut nullus Iudex publicus aut alia quælibet potestate publica prædita persona, de eorum rebus, freda, tributa, mansionaticos, vel paratas, aut theloneum vel fidejussores tollere, aut homines ipsorum, tàm litos quam & ingenuos, super terram eorum commorantes, distringere, nec ullas publicas functiones aut redibitiones vel illicitas occasiones requirere vel exigere præsumat. Sed liceat Venerabili Archiepiscopo suisque successoribus ac omni Clero, sub eodem regimine constituto, quietè in Dei servitio degere, ac Nobis Prolique nostræ atque statui totius Regni nostri divinam misericordiam exorare. Et ut hæc authoritas sui vigoris perpetuam habeat firmitatem, manu nostra propria subter eam firmavimus & annuli nostri impressione assignari jussimus.

Data 6 Idus Iunii, Anno Dominicæ incarnationis DCCC XII. *Indict.* VI. *Ludovici Serenissimi Regis, in Francofurdt Palatio Regio, In Dei nomine feliciter Amen.*

II. Quar.

II.

Quarto Capite *pag. 55* edidimus ex Magero Diploma Ludovici Germanici illud, quod anno vicesimo Regni Orientalis Franciæ dedit Tigurino Cœnobio: *pag. 59* addidimus ex Bartholomæo Schobinbergero subscriptum illi Diplomati Monogrammum quod olim appellaverunt. Ex eo nacti sumus illius Diplomatis non integrum duntaxat ex ipso Autographo descriptum, sed etiam ab Illustris Tigurinæ reipublicæ ministro vidimatum, ut loquuntur, & Sigillo Urbis publico munitum Apographum. Cum nunquam tanti momenti Diploma integrè sit publicatum, & in ipso ejus contextu Mageriana editio interdum sit lapsa: adhoc nunc demum vultu, Ludovici Germanici & subscriptio Diplomatis plena possit exhiberi: operæ fore pretium arbitror, si quale nactus sum Diploma illud nunc in lucem proferam. Et verò apparebit nunc, facta collatione ad oculum, id quod diximus, Sigillum Diplomatis Cœnobialis Lindaviani non referre effigiem Ludovici Germanici sed Patris Pii: non Monogrammum porro esse illius sed hujus Pii; & denique non Imperatorem sed *Regem* sese nuncupasse Ludovicum Germanicum, etiamsi filiæ suæ Hildegardæ & suo Monasterio isthoc Diplomate voluerit consulere.

Characteres literarum Diplomatis hujus plurimùm sunt ab iis diversi qui nobis in usu, eòque typis exprimi non poterunt. Quoniam verò diphtongus AE more antiquo duabus literis distinctis non autem in unam Æ coalitis semper scripta est, etiam nos illud heic observabimus.

IN NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis. HLUDOVICUS, divina favente clementia Rex. Si de rebus terrenis quas divina sumus largitate consecuti ad loca sanctorum ob divinum amorem regium morem decen-

decenter implentes aliquid conferimus, hoc nobis esse profuturum ad aeternae remunerationis praemia capessenda liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium sanctae dei ecclesiae nostrorumque praesentium scilicet & futurorum industria qualiter nos pro serenissimi Imperatoris avi nostri Karoli & praestantissimi Hludowici Augusti domini ac genitoris nostri nec non & nostra sempiterna remuneratione ac pro conjugis prolisque nostrae charissimae perpetua mercede curtim nostram turegum in ducatu alamannico in pago durgaugense cum omnibus adjacentiis vel efficientiis ejus seu in diversis functionibus. Id est, pagellum uroniae, cum ecclesiis domibus ceterisque aedificiis desuper positis mancipiis utriusque sexus & aetatis terris cultis & incultis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentiis, perviis, exitibus & regressibus, quaesitis & inquirendis, cum universis censibus & diversis redibitionibus. Insuper etiam forestem nostrum albis nomine, & quicquid in eisdem locis nostri juris atque possessionis jure proprietatis est, & ad nostrum opus instanti tempore pertinere videtur, totum & integrum ad monasterium nostrum tradimus quod situm est in eodem vico turegum, ubi sanctus felix & regula martyres Christi corpore quiescunt. quod nobis videlicet eo rationis tenore complacuit agendum, ut deinceps inposterum ibidem omni tempore sanctimonialium feminarum sub regulari norma degentium vita conservatioque monasterialis monastico cultu instituta caele-

 bretur,

bretur, & libentius propter hujus loci supplementum à nobis jam praedictis martyribus dediti dei famulatus illic exhibeatur, ac pro nostra debitorumque nostrorum omnium mercedis augmento diligentius ac uberius domini misericordia exoretur. Volumus etiam ut fidelium nostrorum noverit benevolentia, quod paterna pietate commoniti supradictum monasterium cum omni integritate una cum nostra traditione in locis praefatis dilectissimae filiae nostrae hildegardae in proprietatem concessimus, ut quantum domino permittente valeat, familiam in eodem monasterio domino militante suoq; dominatui subjectam disciplinis regularibus & observantiae monasterialis institutione corrigat & nutriat, locaque ipsa sibimet concessa quantum vires suppeditent profectibus & emendationibus augmentando provehat ac emendet. Denique jubentes praecipimus ut nullus judex publicus nec comes nec quislibet ex judiciaria potestate in locis praesatis vel in cunctis rebus ad eadem loca respicientibus seu homines tam liberos quam & servos qui illic commanere videntur distringere aut infestare nec fidejussores tollendos aut ullas redhibitiones vel fredas aut bannos exigendo, aut alicujus injuriae vim ullo unquam tempore inferre praesumat, sed sub nostra defensione & munitatis tuitione cum advocatis ibi constitutis res illae secure per diuturna tempora permaneant. Et ut haec auctoritas donationis atque confirmationis nostrae firmior habeatur, & per futura tempora à cunctis fidelibus sanctae dei ecclesiae nostrisq; praesentibus